

3

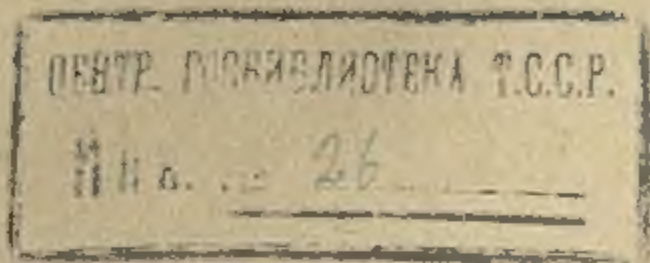
БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

МЕНСК
1931

У НУМАРЫ: Перадавая. Тварам да гаспадарчых задач. Я. Якаўлеў. Меншавізм на лагце падсудных. Гр. Бараба. Заходня-украінскае працоўнае сялянства ў барацьбе з окупацыяй. Ліпкін. Увага воднаму транспарту. Я. Галенчанка. Праграма калектывізацыі сельскай гаспадаркі БССР на трыці год п'яцігодкі. Л. Рудзіцкі. Саветы і соцыялістычнае наступленне. М. Югаў. Вялікадзяржаўная контрабанда над сыцягам беларуск. нацыяналізму (канец). С. Рычкоў. Шыцкі ўдарны з'езд настаўніцтва БССР. Р. Выдра. Гісторыя не без вынікаў.

THE FIRST PART OF THE
HISTORY OF THE
CITY OF LONDON
FROM THE FOUNDATION
TO THE PRESENT
TIME
BY
JOHN STOW
1618

Пролетары ўсіх краін, злучайцеся!

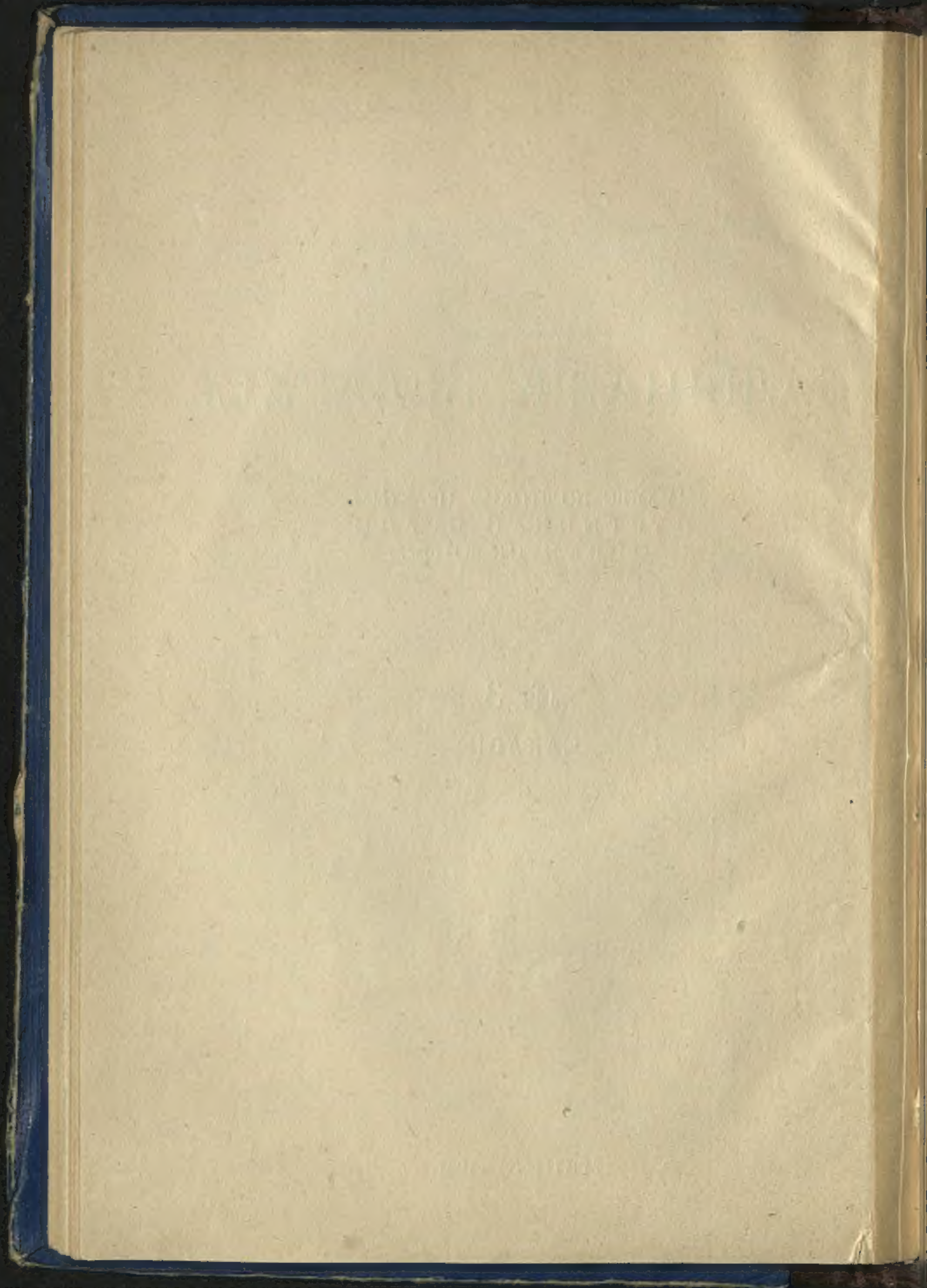
БАЛЬШАВІК БЕЛАРУСІ

ЧАСОПІС ПОЛІТЫКІ І ПРАКТЫКІ.
ПАРТЫЙНАЙ ПРАЦЫ
ОРГАН ЦК КП(б)Б

№ 3

САКАВІК

М Е Н С К — 1931

Тварам да гаспадарчых задач

VI-ы Ёсесаюжны Зъезд Саветаў паставіў перад рабочай клясай і працоўнымі масамі Савецкага Саюзу задачу — дагнаць і перагнаць у тэхніка-эканомічных адносінах перадавыя капіталістычныя краіны да канца бягучага дзесяцігодзьдзя. Гэта заданьне зьяўляецца асноўнай часткай агульнай задачы пабудовы соцыялізму ў нашай краіне. Вялікія посьпехі і магчымасьці, якія маюцца ў руках пролетарыяту, дазволілі канкрэтна ўказаць тэрміны выкананьня гэтай задачы. Гэтыя магчымасьці выўляюцца ў выкананьні пяцігадовага пляну разьвіцьця народнай гаспадаркі СССР у чатыры гады, а па некаторых галінах народнай гаспадаркі, — у 3 гады.

Спробы шкоднікаў Рамзіных і Громан-Суханавых сарваць выкананьне пяцігодкі аказаліся бітымі. Рэволюцыйны энтузіязм пролетарыяту зьнішчае перашкоды, пастаўленыя шкоднікамі на шляху выкананьня пяцігодкі. Посьпехі пяцігодкі, яе рэальнасьць прызнаны нават заядлымі ворагамі Савецкага Саюзу. Зараз капіталістычны мір лічыцца з фактам бязумоўнага ажыцьцяўленьня пастаўленых пролетарыятам СССР задач і яшчэ больш шалёна, яшчэ больш узмоцнена рыхтуецца да зрыву соцыялістычнага будаўніцтва, шляхам узброенага нападу на Савецкі Саюз.

Трэці год зьяўляецца рашаючым у выкананьні агульнага пляну пяцігодкі. На выкананьне плянаў трэцяга году павінна быць зьвернута ўся ўвага партыйных, профсаюзных організацый і ўсяе рабочае клясы. Ад выкананьня гэтых плянаў залежыць у асноўным выкананьне пяцігодкі ў пастаўленыя партыяй тэрміны.

Аднак, выкананьне прамысловасьцю БССР плянаў першага кварталу ня можа быць прызнана здавальняючым. Прамысловасьць БССР ня выканала заданьняў першага кварталу трэцяга году пяцігодкі. У асноўным пляны першага кварталу выкананы да 1-га сакавіка толькі на 55 процантаў.

Гэты прарыв зьяўляецца вынікам паслабленьня ўвагі партыйных, профсаюзных і гаспадарчых організацый да задач выкананьня прамфінпляну. У ўдарным квартале 1930 г. (кастрычнік—сьнежань) прамысловасьць БССР паказала большавіцкія тэмпы, ліквідаваўшы ў асноўным запазычанасьць у выкананьні прамфінпляну ранейшых кварталаў, і пасьляхова выканала прамфінплян асобнага кварталу. Аднак, у першым квартале 1931 г. некаторыя організацыі *паслабілі ўвагу* да выкананьня прамфінпляну, дапусьцілі значнае зьніжэньне тэмпаў, якія былі дасягнуты ў ударным квартале. Опартуністычныя разважаньні аб тым, што да канца году яшчэ далёка, што можна „адпачыць“ ад узятых тэмпаў, дзе-ні-дзе маюць месца.

Мобілізацыя рабочае клясы БССР на выкананьне ў другім квартале поўнасьцю намечаных плянаў і ліквідацыі прарыву першага

кварталу зьяўляецца асноўнай задачай партыйных арганізацый і профсаюзаў. Партыйныя і профсаюзныя арганізацыі абавязаны дабіцца перамогі над опартуністычнымі адносінамі да пытання выканання прамфінпляну, дабіцца чоткай работы ўсіх зьвеньяў вытворчага апарату, забяспечыўшы гэтым выкананьне програм трэцяга рашаючага году пяцігодкі.

Адным з баявых заданьняў, якія стаяць перад партыяй і рабочай клясай у сучасны момант, зьяўляецца палепшаньне работы транспарту чыгуначнага і воднага, падняцьце транспарту на высату, якая патрэбна ў трэцім рашаючым годзе пяцігодкі.

Мерапрыемствы ЦК УсеКП(б) і СНК СССР і адпаведна ЦК КП(б)Б і СНК БССР даюць падставу для пасьпяховага выканання гэтых задач. Ад партыйных і профсаюзных арганізацый транспарту патрабуецца чоткае выкананьне гэтых дырэктыў. Аднак, па некаторых пытаннях, напрыклад, па пытаньню аб пераходзе на спараную язду, аб ліквідацыі „абязьлічкі“ на чыгунцы, мы сустакваем супраціўленьне ў правядзеньні гэтых дырэктыў, альбо такое іх „правядзеньне“, якое зводзіць на-нішто посьпех мерапрыемства. Няма неабходнасьці заставацца на ролі транспарту ў пяцігодцы. Транспорт адыгрывае асноўную ролю ў народнай гаспадарцы. Перад партыяй і рабочай клясай стаіць неадкладная задача — вывесці транспорт з яго „вузкага месца“.

У бягучым месяцы разгортваецца ў асноўным падрыхтоўка да вясеньняй пасеўнай кампаніі. Гэта падрыхтоўка зьвязана з новай хваляй калектывізацыі, з новым моцным прылівам беднаты і сярэднякоў у колгасы. Цэнтральны Камітэт КП(б)Б паставіў задачай дабіцца вясной гэтага году 30 процантаў калектывізацыі. Задачай кожнай парт. ячэйкі, Райкому, комсамольскіх арганізацый зьяўляецца арганізацыя колгаснага прыліву і, у першую чаргу, рашучая барацьба з права-опартуністычнымі адносінамі да прыліву, з „самацёчнымі“ настроямі.

Праводзячы работу па калектывізацыі, партыйныя арганізацыі абавязаны весці работу па ўмацаваньні як ужо існуючых, так і ствараемых уноў колгасаў. Гэта работа павінна быць увязана з работай сярод батракоў і беднаты. Падаўляючы супраціўленьне кулацкіх элемэнтаў, патрэбна сіліць барацьбу за новы колгасны прыліў.

Адным з стымулаў калектывізацыі зьяўляецца контрактацыя. Заданьні па контрактацыі ня ўсюды выконваюцца на мясцох па тэй прычыне, што, быццам, акрамя контрактацыі, шмат іншых „кампаній“. У той-жа час упускаецца з віду арганізуючае значэньне контрактацыі, дапамагаючай правядзеньню калектывізацыі, дапускаецца разрыў у правядзеньні новых мерапрыемстваў (мобілізацыя сродкаў, ільнзагатоўкі і г. д.) з выкананьнем асноўнай задачы, якая стаіць перад партыяй на вёсцы — задачы пашырэння соцыялістычнага сэктару сельскай гаспадаркі і ўзмацненьня яе тэхніка-эканомічнай базы.

Разгортваньне калектывізацыі ў вясеньнюю пасеўную кампанію патрабуе максымальнага ўцягненьня ў работу ўсіх зьвеньяў партыйна-савецкага апарату вёскі і цэнтральных устаноў. Увязаньне з пачынаючымся вясеньнім севам пытаньне практычнай работы па калектывізацыі — баявая задача ўсіх партыйных, савецкіх і грамадзкіх арганізацый.

Вялікае практычнае значэньне ва ўмовах БССР набывае спецыялізацыя раёнаў.

Правядзеньне гэтай спецыялізацыі, разам з соцыялістычнай рэ-
канструкцыяй с.-г. БССР, уздыме с.-г. на вышэйшую ступень і дасць
ёй новыя тэмпы разьвіцьця.

Выкананьне ўсіх гаспадарчых задач, якія стаяць перад КП(б)Б
і рабочай клясай БССР, патрабуе напружанасьці сіл і энэргіі. Адсюль
задача—*паглыбленьне і разьвіцьцё соцыялістычных форм працы*—соц-
спарніцтва, ударніцтва. Саўгас, колгас—ударныя пункты соцыя-
лістычнага наступу ў вёсцы—павінны аб'яднаць вакол сябе лепшыя
слаі бядняцка-серадняцкай часткі вёскі, каб у ногу з ім, пад кіраў-
ніцтвам партыі, ажыццявіць генэральную лінію ЎсеКП(б). Фабрыка,
завод павінны паказаць подлінна кіруючую ролю, як застрэльшчыкі
соцыялістычнага наступу на ўсіх фронтох пабудовы соцыялізму.

Бязьлітасная барацьба супроць опартуністаў усіх масьцей, у пер-
шую чаргу супроць правых опартуністаў, якія зьяўляюцца галоўнай
небясьпекай для соцыялістычнага будаўніцтва, гэта абавязковая ўмова
паспяховага выкананьня задач трэцяга рашаючага году пяцігодкі.

Меншавізм на лаве падсудных

Толькі нядаўна на лаве падсудных перад Вярхоўным Судом СССР знаходзіліся прадстаўнікі расійскай буржуазіі: Рамзін, Ларычаў, Калінінікаў і інш., якія зьяўляліся ў сваю чаргу агентамі буйнейшых вараціл расійскага капіталу—Рабушынскага, Нобеля, Гукасова і інш., аб'яднаных у арганізацыю дзейнічання так—званы Гандлёва-прамысловы камітэт. Вярхоўны Суд выявіў, што гэтыя групы страцілі сваю самастойнасць, стаўшы прамымі агентамі міравога і, у першую чаргу—францускага капіталу—у асобе Пуанкарэ, генштабу і іншых арганізацый, даваўшага заданні Торгпрому і Прампартыі, забяспечваўшага іх сродкамі і будаваўшага пляны выкарыстання скурываўшэ не забітага мядзьведзя—СССР. Вярхоўны Суд, перад якім на працягу 13 дзён праходзілі шкоднікі і шпіёны з прампартыі і яе галінаванняў, выявіў, што асноўным мэтам барацьбы расійскага капіталу супроць Саюзу Савецкіх Соцыялістычных Рэспублік зьяўлялася інтэрвенцыя, падрыхтоўка да якой інтэнсіўна праводзілася прампартыяй. Тэрмін інтэрвенцыі, як вядома, быў вызначаны на 1930 год, але па абставінах, якія зусім не залежалі ад міравой і рускай буржуазіі, тэрмін гэты быў перанесены на 1931 год.

Ужо тады, на процэсе, было ўстаноўлена, што ў падрыхтоўцы да інтэрвенцыі супроць дыктатуры пролетарыяту чынны ўдзел прымалі кіруючыя колы меншавікоў. Таксама, зусім дасканала было ўстаноўлена, што ня толькі французскі капіталізм, ня толькі Рабушынскія, Нобелі і К^о, але і меншавікі расійскія і міжнародныя ставяць у аснову сваіх антысавецкіх плянаў інтэрвенцыю. Такім чынам, у гаспадароў і ў лёкаў пляны і меркаванні былі адны і тыя-ж. Аднолькавым, сапраўдней, адзіным быў таксама і спосаб дзеянняў у ажыццяўленьні гэтых плянаў.

У сучасны момант перад судом пролетарыяту прадсталі кіраўнікі рэштак меншавізму ў СССР па абвінавачаньню ў падрыхтоўцы інтэрвенцыі ўнутры Савецкага Саюзу. Такім чынам, і тут схэма зусім ідэнтычная. За мяжой—цэнтр сусьветнага капіталу ў асобе Пуанкарэ і інш.,—іх расійская сэкцыя—торгпром,—агентура ў СССР—прампартыя,—мэтам дзейнічання супроць СССР—інтэрвенцыя, якая падрыхтоўваецца знадворку і ўнутры,—у апошнім выпадку прампартыяй.

Такая-ж структура і ў арганізацыі работнікаў: Другі інтэрнацыянал,—замежныя меншавікі—і „саюзнае бюро ЦК меншавікоў“, як рэзыдэнцыя гэтай соцыял-інтэрвенцыянісцкай партыі, вядучая работу ўнутры Савецкага Саюзу. Адзінства мэтодаў дзейнічання супроць пролетарыяту СССР—вось першая адзнака, якая аб'яднае як сусь-

ветны капіталізм, гэтак і так званыя „соцыялістычныя“ партыі II-га інтэрнацыяналу.

Ці выпадкова меншавізм папаў на адну лаву падсудных з Рамзінымі, Ларычавымі, Каліньнікавым і Чарноўскімі? Ці выпадкова меншавікі Абрамовіч і інш. разам з павадырамі II-га інтэрнацыяналу, валандаючыся ў прыёмных сваіх гаспадароў — Пуанкарэ, Брыянаў, Чэрчыляў, Гіндэнбургаў, зьяўляюцца ўдзельнікамі антысавецкіх інтэрвэнцыянісцкіх плянаў сусьветнага капіталізму? Гэта бязумоўна ўчынілася не выпадкова. Уся гісторыя меншавізму, уся гісторыя „соцыял-дэмакратыі I-га жніўня“ ёсьць гісторыя здрадніцтва рабочай клясе. Этапы, пройдзеныя меншавізмам ад „рабочедельства“, эканомізму, праз здрадніцтва рэволюцыі 1905 г., праз „ліквідатарства“, абаронства да аддчыненай контр-рэволюцыі, да прамога супрацоўніцтва з інтэрвэнцыянісцкімі бандамі Францыі, Англіі, Калчака, Дзенікіна — зьяўляюцца этапамі здрадніцтва, этапамі здрады рабочай клясе.

У гісторыі расійскай рэволюцыі меншавікі выступалі як дастойныя наступнікі „легальнага марксызму“ — Пракаповіча, Кусковай, наступнікі „рускага Бернштэйна“ — Струвэ. Ужо пры ўзьнікненьні меншавізму Ленін, класычна адзначаючы яго сутнасьць, характарызаваў яго як „інтэлігенцкі індывідуалізм“, абвінавачваў у тым, што меншавікі „грэшаць інтэлігенцкім нявер'ем у сілы пролетарыяту“, што меншавікі праяўляюць „інтэлігенцкае неразуменьне сапраўдных сіл і неабходных задач пролетарыяту“. ¹⁾

Тактыка меншавізму ў гэтыя гады зьяўлялася тактыкай сьвядомага „не за страх, а за совесьць“ здрадніцтва інтарэсам рабочае клясы. Адзін з лідараў меншавізму — Л. Мартаў, прама выказаў гэта наступнымі словамі:

„Меншавізм ня бачыў для пролетарыяту іншай магчымасьці карыснага ўдзельнічаньня ў даным крызісе (крызісе буржуазіі — Л. Я.), акрамя дапамогі буржуазна-лібэральнай дэмакратыі ў яе спробах адціснуць ад дзяржаўнай улады рэакцыйную частку маемных кляс, — дапамогі, якую, аднак, пролетарыят павінен ажыццявіць, захоўваючы поўную політычную самастойнасьць“. ²⁾ Тут не саромячыся Мартаў адзначае ролю пролетарыяту як зброю ў руках буржуазіі ў барацьбе апошняй з фэўдальна-абшарніцкай монархіяй. *Большавізм* ясна і чотка высунуў палажэньне аб гегемоніі пролетарыяту ў буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі, аб тым, што пролетарыят выкарыстоўвае на пэўным этапе рэволюцыйныя тэндэнцыі буржуазіі, накіраваныя супроць фэўдальна-абшарніцкай дзяржавы, выкарыстоўвае з тым, што буржуазна-дэмакратычная рэволюцыя будзе перарастаць у рэволюцыю соцыялістычную, рэволюцыю, у якой пролетарыят, расправіўшыся пры падтрыманьні буржуазіі з царызмам, расправіцца таксама і з буржуазіяй. *Меншавізм* у буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі бачыў сваё „сьвятое сьвятых“, далей якога ня ішлі імкненьні меншавікоў. Зусім акрэсьлена з гэтага выцякала вучэньне аб пануючай, кіруючай ролі буржуазіі ў рэволюцыі. Падкрэсьліваем — у рэволюцыі, — бо меншавізм пад рэволюцыяй разумеў толькі буржуазна-дэмакратычную рэволюцыю, адмаўляючы магчымасьці і здольнасьці пролетарыяту стварыць рэволюцыю соцыялістычную.

Гэта ўстаноўка меншавікоў цалкам выцякала з нявер'я ў моц пролетарыяту. Замест рэволюцыйнай барацьбы пролетарыяту супроць

¹⁾ „Шаг вперед, два шага назад“, т. V.

²⁾ Цыт. па Леніну, XX, т. 455.

фэўдальна-абшарніцкай дзяржавы і — далей — супроць буржуазіі, за соцыялістычную рэвалюцыю, за *дыктатуру пролетарыяту*, меншавізм прапаведваў „самадзейнасьць пролетарыяту“ ў рамках капіталістычнае грамады.

Наконт гэтай „самадзейнасьці“ вельмі метка адказаў Ленін, гаворачы аб тым, што „есьць самадзейнасьць сьвядома соцыял-дэмакратычная і самадзейнасьць Зубатаўская“. ¹⁾ Меншавізм іменна прапаведваў гэту зубатаўскую самадзейнасьць, бо ён ставіў сваёй задачай выкарыстаньне рэвалюцыйнай энэргіі пролетарыяту, як зброі, пры дапамозе якой буржуазія ўтварала даўленьне на царызм. Меншавікі імкнуліся да таго, каб буржуазія магла вымагаць уступак з боку царызму, пагражаючы „разьвязваньнем“ рэвалюцыйных тэндэнцый пролетарыяту.

„Уся гісторыя 15-летняй барацьбы меншавікоў з большавікамі ў Расіі (1903-1917) даводзіць, як даводзяць гэта і тры расійскія рэвалюцыі, што меншавікі, увогуле, былі бязумоўна не правы і што яны былі на справе агентамі буржуазіі ў рабочым руху“. ²⁾ Гэтак азначае Ленін сутнасьць меншавізму ў рускай рэвалюцыі. Прынізіць рабочы рух, уціснуць яго ў рамкі буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі, забяспечыць буржуазіі выкананьне задач, якія стаяць перад ёю ў буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі — і толькі. У гэтым была ўся сутнасьць меншавізму. Меншавізм атрымаў у гэты пэрыод належную ацэнку ад ворагаў пролетарыяту, якія з пахвалою ацэньвалі ўсе анты-рэвалюцыйныя імкненьні меншавікоў.

Разьвіцьцё рэвалюцыі, яе ход і вынікі, *бязумоўна* залежалі ад таго, як у ёй будзе ўдзельнічаць пролетарыят, — як *гегемон* рэвалюцыі, альбо, як *падсобнік* буржуазіі. Да ролі гэтага апошняга і імкнуліся зьвесці ролю пролетарыяту меншавікі.

„Вынік рэвалюцыі залежыць ад таго, — пісаў Ленін, — ці адыграе рабочая кляса ролю падсобніка буржуазіі, магутнага па сіле свайго націску на самаўладства, але бяссьільнага політычна, альбо ролю кіраўніка народнай рэвалюцыі. Сьведомыя прадстаўнікі буржуазіі адчуваюць гэта вельмі добра. Пагэтаму „Освобождение“ і выхваляе акімаўшчыну, „экономізм“ у соцыял-дэмакратыі, высоўваючы *цяпер* на першы плян профэсійнальныя саюзы і легальныя таварыствы“. ³⁾

Такім чынам меншавізм ў першым этапе рэвалюцыйнага руху адыграў ролю памочніка буржуазіі, яго агентуры, якая ставіла сваёй задачай *падпарадкаваць* пролетарскі рух мэтам і задачам буржуазнай рэвалюцыі, *звучыць* размах рэвалюцыйнага руху пролетарыяту, *прымірыць* супярэчнасьці, існаваўшыя паміж пролетарыятам і буржуазіяй. Прамую ролю агентаў буржуазіі меншавікі адыгрываюць і ў наступныя этапы рэвалюцыі.

У рэвалюцыі 1905 г. меншавізм таксама адыграў гэту ролю. На хрыбце хвалі рэвалюцыі ён загаварыў, праўда, больш рэвалюцыйнай мовай, як гаварыла больш рэвалюцыйнай моваю і буржуазія. Але гэтая мова толькі прыкрывала лёкайскую сутнасьць меншавікоў. Ёх здрада выявілася як ужо ў процэсе рэвалюцыі, так і асабліва пасля яе паражэньня. Тут мы ня будзем застанаўлівацца на гісторыі меншавіцкіх здрад. Досыць адзначыць тую ліквідатарскую плынь, якая характэрна меншавікам пасля рэвалюцыйнага пэрыоду, пэрыоду рэакцыі.

¹⁾ „Две тактики“ VI, 69.

²⁾ XX, II, 489.

³⁾ „Две тактики“, VI, 284, падкрэсьлена ў арыгінале.

Вайна 1914 году, абаронцтва меншавікоў таксама ня менш яскрава выкрываюць контр-рэвалюцыйную сутнасць меншавізму. Меншавікі аказаліся дастойнымі членамі II інтэрнацыяналу: яны падзялілі долю нямецкай соцыял-дэмакратыі і соцыял-абаронцаў усіх краін.

У 1917 г. ад сваёй ацэнкі рэвалюцыі яны дайшлі да душэння пролетарыяту. Знаходзячыся ў складзе ўраду, яны, меншавікі, праводзілі паслядоўную капіталістычную лінію. І яны, як ніхто іншы, травілі партыю рэвалюцыйнага пролетарыяту — партыю бальшавікоў, на радасць сваім гаспадаром.

Учрадзілка, далейшая дзейнасць меншавікоў — дзейнасць ворагаў рэвалюцыі. Іх тэорыя і практыка ў Кастрычнікаўскую рэвалюцыю ёсць тэорыя і практыка клясавых ворагаў пролетарыяту.

Кастрычнікаўская рэвалюцыя ішла ў разрэз з інтарэсамі меншавікоў. Яны, як верныя служкі буржуазіі, засталіся з сваімі гаспадарамі да канца. Яны імкнуліся абгрунтаваць тэорытычна свае контр-рэвалюцыйныя дзеянні тлумачэннем характару пролетарскай рэвалюцыі ў Расіі, як рэвалюцыі буржуазнай.

„Тая рэвалюцыя, якую перажывае Расія вось ужо пяты год з самага пачатку была і застанеца да самага канца буржуазнай рэвалюцыяй. *Об'ектыўна* руская рэвалюцыя ёсць рэвалюцыя буржуазная“, піша меншавік Д. Далін.¹⁾

Яму ў тон, ужо ў 1927 г., Дан, вядомы лідэр меншавікоў, пісаў: „Бальшавіцкая дыктатура ёсць толькі этап у развіцці рэвалюцыйнага *процэсу*, які пачаўся ў лютым-сакавіку 1917 г. і не закончыўся яшчэ і да гэтага часу. На гэтым неабходна настойваць таму, што нішто гэтак не выклікае блытаніны разуменьняў і ілюзій як непрактычнае паўтарэнне бальшавіцкага догмату, што 7 лістапада ў Расіі ўтворана асобая рэвалюцыя — пролетарская, па свайму зместу процілеглая і нават варожая буржуазнай рэвалюцыі“.²⁾

Такая ацэнка сутнасці пролетарскай рэвалюцыі, утворанай у кастрычніку 1917 г., выцякае з усёй сутнасці меншавіцкага разуменьня рухоўных сіл рэвалюцыі і ацэнкі сіл і ролі пролетарыяту наогул у рэвалюцыі.

Пролетарыят, утвараючы сваю рэвалюцыю, рэвалюцыю пролетарскую, адначасова вырашыў шэраг задач буржуазнай рэвалюцыі. Аднак, ён не абмежаваўся вырашэннем толькі гэтых задач, а вырашыў у першую чаргу задачы будаўніцтва соцыялізму. Самая наяўнасць дыктатуры пролетарыяту пасля кастрычніка 1917 г. гаворыць аб асаблівым характары гэтай рэвалюцыі. У рэзультате яе ўлада перайшла ў рукі пролетарыяту. Вось у чым аснова, чаго ня хочуць ні відзец, ні разумець меншавікі.

Ня веручы ў моц пролетарыяту, адмаўляючы самастойную ролю пролетарыяту ў рэвалюцыі, меншавікі пагэтаму лічаць усё тое, што адбылося ў Расіі ў кастрычніку 1917 г. і пазьней, толькі працягам буржуазнай рэвалюцыі. І тое, што ў пролетарскай рэвалюцыі зьяўляецца сутнасцю — для меншавізму толькі „экспэрымэнт“ бальшавікоў, ад якога трэба як мага хутчэй пазбавіць расійскую *буржуазную* рэвалюцыю. Так будуюцца тэорытычна задача рэстаўрацыі капіталізму ў СССР, задача нізрынуцця дыктатуры пролетарыяту і ўстанаўленьня панавання капіталістычнага грамадства. Бо буржуазная рэвалюцыя зьяўляецца рухаючым фактарам развіцця буржуазнага, капіталістыч-

¹⁾ Далін Д.—После войны и революции, стр. 7-8

²⁾ Дан Ф.—Юбилей диктатуры, „Соц. Вестник“ 1927 г. № 21-22.

нага грамадства. „Большавіцкі экспэрымэнт“ перашкаджае разьвіцьцю і заканчэньню буржуазнай рэволюцыі, гэта значыць мяшае буржуазіі прыняць цуглі кіраваньня, адсюль задача зьнішчэньне большавізму, зьнішчэньне дыктатуры пролетарыяту, зьнішчэньне савецкай улады.

Меншавікі дэмагогічна імкнуцца супроцьпаставіць дыктатуры пролетарыяту яе савецкую форму, выхаласьціўшы яе пролетарскі зьмест. „Зараз сьвет стаіць яшчэ на капіталістычных падставах. І дзеля такіх адсталых краін, як Расія, няма зараз іншых шляхоў для хуткага разьвіцьця вытворчых сіл і аднаўленьня моцы рабочае клясы (а гэта ёсьць асноўныя прадпасылкі пасьпяховай барацьбы за соцыялізм), як шляхі капіталістычныя“¹⁾ — гаворыць адзін з „тэорэтыкаў“ меншавізму. Адсюль вынік — назад, да капіталізму. Там у ўлоньні капіталістычнае грамады, пры існуючых умовах толькі можа быць „адноўлена моц рабочае клясы“. Гэта ўстаноўка настойліва патрабуе нізрынуцьця дыктатуры пролетарыяту. Яна таксама выцякае з вучэньня сусьветнага меншавізму аб урастаньні капіталізму ў соцыялізм. Чым далей разьвіваецца капіталізм, тым па „тэорыі“ меншавікоў бліжэй ён падыходзіць да соцыялізму. Вось як яны малююць „пераход“ да соцыялізму:

„У той момант, калі кляса буржуазіі ператворыцца ў непатрэбную паразыцкую групу людзей, тады яе можна „адпіліць“. Гэта і будзе зьместам рэволюцыі. Становішча спраў будзе да таго часу відавочна такое: асноўная маса прамысловасьці будзе абагулена. Але ў гэтым абагуленым гаспадарчым будынку разьзяўляюцца, як раны, пазасобныя прывілеі... Яны павінны быць зьнішчаны ў імя капіталістычнага працэсу“.²⁾

Пабудова соцыялізму, гавораць меншавікі, магчыма толькі ў *ўлоньні* капіталістычнае грамады. Адмена пазасобных прывілеяў — у гэтым сутнасьць соцыяльнай рэволюцыі. І, выходзячы з гэтага, трэба зьнішчыць савецкую ўладу, дыктатуру пролетарыяту ў СССР, як перашкаджаючую „праізрастаньню“ соцыялізму ў нетрах капіталізму. Трэба — па даліных — аднавіць гэтыя „нетры“, гэта значыць — капіталізм, і няхай у ім набіраецца сілы пролетарыят, чакаючы „адмены прывілеяў“, складаючай сутнасьць соцыяльнай рэволюцыі.

Такім чынам, у парадак дня ставіцца рэстаўрацыя капіталізму, зьнішчэньне дыктатуры пролетарыяту. У гэтым пляны меншавікоў супалі з плянамі міравой буржуазіі, сапраўдней, цалкам выцякалі як з аднаго боку, з тэорытычных установак меншавізму, так і з політычнай ролі меншавікоў — агентаў капіталізму.

У сваёй барацьбе супроць дыктатуры пролетарыяту меншавікі імкнуліся выкарыстаць усе сродкі. Няма патрэбы пералічваць тут ўсе контр-рэволюцыйныя арганізацыі, у якіх прымала ўдзел гэта quasi-соцыялістычная партыя. Яе супрацоўніцтва з кадэтамі ў „Тактычным Цэнтры“, з англа-францускімі інтэрвэнцыяністамі — у ўрадзе Чайкоўскага і французскай окупацыі, яе прамая дапамога і падтрымліваньне Калчака і Дзянікіна — сталі дастаяньнем гісторыі. Ніякімі выкрутасамі гэтага ня зьнішчыш. Неабходна, аднак, тут падкрэсьліць ня гэта. Падкрэсьліць неабходна тое, што ў сваёй барацьбе супроць дыктатуры пролетарыяту меншавікі хватаюцца за ўсе ўхілы ў радох партыі з тым, каб скарыстаць іх для барацьбы супроць партыі большавікоў, супроць дыктатуры пролетарыяту.

¹⁾ Далін Д. — Экономическая платформа.

²⁾ Далін Д. — „После войны и революции“.

„Выкарыстаньне ворагамі пролетарыяту ўсякіх ухіленьняў ад строга вытрыманай комуністычнай лініі, амаль з найвялікшай відавочнасьцю паказала сябе на прыкладзе кронштадцкага мяцяжу, калі буржуазная контр-рэвалюцыя і белагвардзейцы ва ўсіх краінах сьвету адразу выявілі сваю гатоўнасьць прыняць лэзунгі нават савецкага ладу, абы скінуць дыктатуру пролетарыяту ў Расіі... Меншавіцкія лісткі ў Петраградзе напярэдадні кронштадцкага мяцяжу паказваюць, роўным чынам, як меншавікі выкарысталі рознагалосьці і некаторыя пачаткі фракцыянасьці ўнутры РКП(б), каб фактычна падштурхоўваць і падтрымліваць кронштадцкіх мяцежнікаў эс-эроў і белагвардзейцаў, выстаўляючы сябе на словах супраціўнікамі мяцяжоў і прыхільнікамі Савецкай Улады, толькі з невялікімі, як быццам, „папраўкамі“, пісаў Ленін у першапачатковым проекце рэзолюцыі X-га Зьезду РКП(б) аб адзінстве партыі. Уся далейшая гісторыя ўхілаў у УсеКП(б) пацьвярджае цалкам гэтыя словы Леніна. Не гаворачы ўжо аб троцкізьме, — простае плыні меншавізму, які быў падняты меншавікамі на шчыт, правая опозыцыя ўнутры УсеКП(б) знайшла сваіх апалёгетаў з боку меншавікоў. Ёх кампліменты правым, бязумоўна, зразумелы ў сэнсе тых, зусім правільных, да рэчы, надзей, якія меншавікі ўскладалі на правых опартуністаў. Правідлова лічачы, што ў выпадку паглыбленьня рознагалосьсяў паміж правымі і партыяй, правыя, бязумоўна, прайдуць на пляцформу меншавізму, меншавікі ставілі стаўку іменна на паглыбленьне і пашырэнне гэтых рознагалосьсяў. І толькі стратай клясавага пачуцьця правымі можна тлумачыць іх упартасьць у барацьбе з партыяй, стварэньне бяспрынцыпага права-„лявацкага“ блёку Сырцова, Ломінадзе і інш. на пляцформе, у якой — шмат ад меншавізму.

Апошні этап меншавізму — этап інтэрвэнцыянісцкіх дзеяньняў, шкодніцтва, прывеўшы іх на лаву падсудных сьледам за Рамзінымі, Ларычавымі і інш., ускрывае перад рабочай клясай Савецкага Саюзу і ўсяго сьвету сапраўдную сутнасьць меншавізму. Меншавізм ва ўяўленьні рабочае клясы з гэтага часу асоцыіруецца з контр-рэвалюцыяй, шпіёнажам, здрадніцтвам, з Рамзіным, Рабушынскім, Пуанкарэ.

Так замкнуты той агідны круг, які ўключыў у орбіту сусьветнай буржуазіі, у орбіту падрыхтоўкі да інтэрвэнцыі супроць Савецкага Саюзу і меншавікоў. І не выпадкова на лаве падсудных сядзяць лёкаі міжнароднага капіталізму. Ёх сутнасьць — сутнасьць лёкаяў, халопаў капіталізму, неаднаразова падкрэсьленая Леніным, ускрыта.

„Неабходна прадставіць маючым клясам дастатковы прастор для мірнай барацьбы за ўплыў на ход спраў у дзяржаве і за ўплыў на народныя масы“ — так ставіў пытаньне калісьці ў „Социалистическом Вестнике“ Мартаў. Зараз, не здавальняючыся гэтым, меншавікі проста ставяць пытаньне аб узброенай інтэрвэнцыі супроць савецкай улады. Ніякіх „мірных“ уплываў! І гэта зразумела. Посьпехі соцыялістычнага будаўніцтва, выкананьне пяцігодкі ў 4 гады з кожным днём паслабляюць надзеі капіталістаў і меншавікоў на магчымасьць скінуць дыктатуру пролетарыяту. Надзеі на тое, што ўдасца зваліць дыктатуру пролетарыяту ўнутры — канчаткова адпалі. Застаўся адзіны шлях — шлях інтэрвэнцыі. Вось чаму меншавікі апынуліся ў ліку ліжучых боты генштабаў і правадыроў фашызму ў капіталістычных краінах.

Нарэшце — бясслаўны канец лёкаяў, папаўшыхся на тым-жа, на чым папаўся і пан. Ёх лёс — лёс Рамзіных, Ларычавых і інш. — ня ў сэнсе прыговору пролетарскага суду, але ў сэнсе політычнага канца гэтых людзей, калісьці спрабаваўшых вярцець па-свойму калясо гісторыі.

Ёх апошні прытулак — памыйная яма гісторыі.

Заходня-украінскае працоўнае сялянства ў бараць без окупацыяй *)

Ад стагоў і сьцірт збожжа і сена над сёламі Заходняй Украіны бліскае зарава пажараў. Гараць панскія фольваркі, гараць стагі і гумны асаднікаў. Ужо пачалі займацца дамы і сьвірны украінскіх паўпанкаў і кулакоў. З двух-трох падпалаў кожны дзень, апошнія дасягаюць у верасьні свайго кульмінацыйнага пункту — ад 12 да 18 падпалаў у кожную ноч. Пажары ахапілі амаль усе паветы Ўсходняй Галіччыны, перакінуліся на Валынь, закрунулі Заходнюю Беларусь. Гарыць нарабаванае, дрыжаць памешчыкі і кулаччо, хістаецца окупацыя.

А за дымам і зарывам пажараў падняўся пыл ад конскіх капытоў карных вайсковых экспэдыцый, ад цяжкіх ботаў поліцэйскіх тысяч „пацыфікатараў“ і ўціхамірвальнікаў рэволюцыйнай барацьбы сялянскай беднаты. Нібы дзікая орда, нібы новы наезд гунаў на сёлы Заходняй Украіны. Панёсься стогн, крык распачы бітых, аграбленых і змардаваных. Пусьцеюць сёлы — насельніцтва ўцякае ў лясы.

Карнымі экспэдыцыямі, кулямі і бізунамі, агнём, рабаваньнем ды зьнішчэньнем усяго культурнага здабытку заходня-украінскіх працоўных намагаецца польскі фашызм задушыць выбух вызваленчай барацьбы заходня-украінскага сялянства. Разгарэлася барацьба не на жыцьцё, а на сьмерць, барацьба да пераможнага канца над окупацыяй, над панаваньнем буржуазіі. Толькі ў перамозе над фашызмам бачаць працоўныя масы З. У. выхад з катастрофы, да якое давяла іх дванаццацігадовая окупацыя і панаваньне буржуазіі.

Дзесяцігадовае грабежніцкае гаспадараньне польскай буржуазіі прысьпяшыла паглыбленьне і завастрэньне процэсаў паўпэрызацыі і полярызацыі заходня-украінскага сяла, якое церпіць вялікі голад (90% сельскіх гаспадарак без зямлі і малазямельныя). Заняпад і таго мізэрнага промыслу, які быў да вайны (нафталыны, драўляны, сальварны і броварны), затрыманьне ўсякай эміграцыі, а перад усім у Амэрыку, звальненьне украінскіх рабочых з дзяржаўных прадпрыемстваў (чыгунка, ваенны промысел, ніжэйшая служба), урэшце, вайсковае асадніцтва, фашысцкая ліквідацыя сэрвітутаў ды кулацкая грабежніцкая комосацыя адабралі да рэшты шматкі зямлі ад сельскага насельніцтва і пазбавілі шырокія сельскія масы варштату працы, паўпэрызавалі іх ды пагналі наймацца ў фольваркі. Пра тэмпы полярызацыі, пра ўзрост і завастрэньне клясавай барацьбы на вёсцы З. У. ды голад на зямлю сьведчаць частыя выпадкі барацьбы беднаты супроць кулакоў за выганы, за пасьбішчы (Падбуж, Дарожаў, Явароўшчына, Бродшчына). Барацьба супроць комосацыі ў Горадзеншчыне, Крэмянеччыне, Арэхава-

*) Гэты артыкул перадрукоўваецца з органу ЦК КПЗУ „Наша Праўда“.

Ковельшчыне і, урэшце, на Гарохаўшчыне, дзе бядняцкая маса на сходах па справе комосацыі вырашае супроць волі стараставай камісіі, каб на сходзе брала ўдзел усё дарослае насельніцтва вёскі, а ня толькі ўласнікі зямлі, гаспадары, ды ставіць у залежнасць сваю згоду на комосацыю ад таго, будуць ці не абодвы суседнія фольваркі ахоплены комосацыяй і падзелены бяз выкупу паміж сялянамі. Процэсы радыкалізацыі і актывізацыі сельскай беднаты ахапляюць ня толькі украінскія вёскі, але і польскія на З. У., прыкладам чаго зьяўляецца выпадак у Качаноўцы.

Сельска-гаспадарчы крызіс у Польшчы зваліўся ўсім сваім цяжарам на украінскія вёскі. Падатковыя цяжары, адміністрацыйныя штрафы, эксплёатацыя памешчыкамі і ліхвярамі зацягвалі і зацягваюць з кожным разам усё мацней шнурок на шы шырокіх бядняцкіх і серадзяцкіх мас З. У. Соцыяльная няволя ўзмоцнена яшчэ нацыянальным уціскам і рэжымам окупацыі. Поліцыянт стаў усяўладным панам у заваяваным краі—кіруе, судзіць, карае, кіруе школаю, царквою, самаўрадамі, гаспадарчымі і культурнымі ўстановамі.

Забастоўкі сел.-гас. рабочых ды падпалы

Бядняцкія масы вёскі Заходняй Украіны, загнаныя окупантамі ў няволю, замкнёныя герматычна поліцэйскім рэжымам у сваім пекле—галечы сяла, з кожным разам, шляхам барацьбы з гвалтаўнікамі, шукаюць выйсця са становішча, парываюцца на окупантаў і „роднага“ супольніка іх—украінскую буржуазію. За ўвесь час уладання польскай буржуазіі і памешчыкаў Заходняй Украіна зьяўляецца тым незгасаючым вульканам, які вечна дыміцца і бурліць, які час-ад-часу патрасае асновы дыктатуры капіталу і окупацыі. Прыдушаны і пагашаны крывёю, турмамі і расстрэламі ў адным месцы, выбухае ў другім, зломлены ў адной форме барацьбы, хапаецца за другую, але ўсё мацней, шырэй і гразней. Усё трудней і з большым намаганьнем удаецца окупантам апаноўваць становішчам, утрымлівацца ў сядле.

Пасья шырокай стыхійнай хвалі т. зв. саботажаў, падпалаў памешчыкаў у 1921-23 г. г., задушаных у крыві наглымі судамі, расстрэламі (Мяльнічук, Шарамета, Залачэўскія расстрэлы, Дзітрых, Саланенка ды сотні іншых) маем у 1924-25 г. на Валыні, як і на Заходняй Беларусі, т. зв. дывэрсійную барацьбу, узброеныя сялянскія атрады нападаюць на фольваркі, забіраюць жывёлу, паляць, разганяюць поліцэйскія пастарункі, адбіраюць хлеб ад экзэкутараў, сабраныя падаткі і г. д. Паўстаюць ватагі, якія экспропрыююць багатых, ды дапамагаюць бедным.

Яшчэ ня суціх зусім стогн змардаваных па лёхах дэфэнзыў тысяч валынскага рабоча-сялянскага актыву, яшчэ не зарасьлі магілы расстраляных барацьбітоў і яшчэ сьвежыя ў памяці катаржныя бестэрміновыя прысуды валынскіх судов, а ўжо сялянская бядняцкая маса З. У. падымаецца зноў на барацьбу. Ужо больш сьвядома, лепш з'арганізавана—у забастовачнай барацьбе. Клясава ўсвядомлены, з'арганізаваны ў рэволюцыйных арганізацыях і ахоплены іх уплывамі, сельскі пролетарыят, сельская бедната са стыхійнай пераходзяць на вышэйшую ступень арганізаванай клясавай барацьбы. Змагаюцца за свае штодзённыя эканомічныя дамаганьні супроць эксплёатацыі, за зямлю бяз выкупу, высоўваюць політычныя заклікі, мобілізуюць наўкола іх шырокую сялянскую масу. На чале руху становіцца ўжо пролетарыят, як гегемон і кіраўнік супольнай барацьбы.

Пачынаючы ад 1927 году з Самборшчыны, хваля забастовак с.-г. рабочых і сельскай бядняцкай масы ўзрастае ў наступных гадох, ахапляе іншыя паветы і тэрыторыю краю. Праз крывавыя разгоны бастуючых Грэбянога і Бацяціча ў 1928 г. хваля забастовак у 1929 г. ўзрастае, ахапляе ужо каля 20-ці паведаў, каля 120 сёл ды каля 50 тыс. бастуючых сельскіх пролетараў і сялян-падзённікаў. Забастовачная барацьба ўпартая, баявая частка прасякнута політычным зместам і непасрэдна накіравана супроць фашысцкай дыктатуры. На вёсцы утвараецца агульны фронт зямляробчага пролетарыяту, украінска-польскага, у саюзе з серадняком накіраваны ня толькі супроць польскага памешчыка і капіталістага, але і супроць украінскага буржуа ды кулака. Барацьба на вёсцы падтрымана прамысловымі рабочымі, і часта праводзіцца пад іх непасрэдным кіраўніцтвам (Сокаль).

У 1930 г. забастовачная барацьба на вёсцы не змяншаецца, хоць колькасць забастоўшчыкаў значна падае, і працягваецца бязупынна праз усю зіму да жніва. Барацьба вострая, упартая. Да якой заўзятасці даходзяць у сёлетняй забастовачнай барацьбе абодвы бакі, сведчыць адна забастоўка на Гарохаўшчыне. Памешчык кажа, няхай пшаніца загіне на пні, а „лайдаком ані капейкі павышэння ня дам“. Пшаніца асыпаецца і гніе, а работнікі на работу ня ідуць. Або другі выпадак — ужо машынаборства. Памешчык, каб зламаць забастоўку, справаджае жніваркі. Адну жніварку забастоўшчыкі знішчаюць на полі, а другую — нападаюць грамадою на двор і ў маёнтку ламаюць.

Шарварковая забастоўка ў сяле Далява ў 1930 г. і выступленні радных у грамадскай радзе ў Волі Якубавай, Драгабыцкага павету, у 1929 г. супроць шарварковых цяжараў, супроць полёнізацыі, за права украінскай мовы і г. д. — усё гэта сведчыць аб бязупыннай не пагаджаючай барацьбе сялянскіх мас.

Каб зразумець цяперашні стан клясавай барацьбы на заходня-украінскай вёсцы, яе форму і сілу, каб выясніць, чаму такі, а ня іншы яе прабег, — у першую чаргу трэба сьцьвердзіць, што ні забастовачная барацьба, якая пераважна была арганізаванай, калі не ў пачатку, дык у самым канцы, ахапіла ў 1929 г. каля 120 вёсак, ні іншыя арганізаваныя выступленні сельскай масы, не абыймалі ўсёй сельскай тэрыторыі З.У. Усяго сельскага адценьня клясавай барацьбы З.У. за ўвесь час окупацыі наша партыя ды іншыя рэвалюцыйныя масавыя арганізацыі, апрача значных поспехаў, дасягненняў і праробленай работы, апрача шырокіх сваіх уплываў ды здабытага давер'я працоўных мас гораду і вёскі З.У. — не ахаплялі і тым самым ня былі домінуючым, арганізуючым у ёй фактарам. Былі цэлыя палосы краю, цэлае Падолье, найбольш спаўпэрызаванае ды ахопленае цяпер найшырэй хваляй падпалаў, маючае за сабою традыцыі слаўнай забастовачнай барацьбы 1922 г., — дзе нас, як арганізатараў штодзённай барацьбы беднаты на вёсцы, ня было гадамі. Нават і там, куды дасягалі нашы ўплывы ды арганізацыйныя сувязі, і там, дзе вялася намі барацьба, ня ўсё ўвязвалася, як сьлед, з пэўнымі заданнямі, ня ўсё ўмелі коардынаваць барацьбу на вёсцы, пашыраць яе, паглыбляць, разьвіваць ды ўцягваць з кожным разам шырэйшыя колы, з кожным разам за новыя і шырэйшыя дамаганні. Арганізаваць ня толькі барацьбу супроць эксплеатацыі памешчыка і кулака, але і супроць усякіх іншых форм эксплеатацыі (падаткі, штрафы ды іншыя зьдзірствы), супроць усіх форм паднявольня і зьдзекаў. Ня ўсё ўмелі ацаніць правільна настроі на вёсцы, пазнаць сілу ворага ды яго тактыку і адпаведна гэтаму прымаць захады. Ня ўсё ўмелі падумаць барацьбу на вышэй-

шыя ступені. З забастовачнай барацьбы 1929 г. нашы клясавыя ворагі на вёсцы шмат чаму навучыліся, фашызм з усім сваім апаратам гнёту стаў на абарону памешчыкаў. Мы, ведаючы пра гэта, ня здолелі процістаяць, растлумачваць масам, прарабіць арганізацыйныя захады, каб перамагчы новыя труднасьці, каб пераламаць тэрор. Сельска-гаспадарчы крызіс, які, з аднаго боку, усім сваім цяжарам біў па працоўных і штурхаў іх да барацьбы, з другога — выклікаў адпор з боку памешчыкаў (прыкладам Гарохаў). Толькі грунтоўнейшая падрыхтоўка забастовачнай барацьбы на пашырэнне забастовачнага фронту і разгортваньне барацьбы на вёсцы за ўсе набалелыя пытаньні сельскай беднаты ды накіраваньне яе супроць асноўнага ліха — капіталістычнага ладу і окупацыі, — маглі пашырыць земляробчыя забастоўкі, ахапіць рэволюцыйнымі настроямі ды даць магчымасьць нашай партыі стаць на чале барацьбы працоўных вёскі З.У.

Сялянская маса, даведзеная да крайнасьці, у гэтым годзе зноў рашуча падмаецца на барацьбу супроць сваіх клясавых ворагаў. Бязупыннае нарастаньне элемэнтаў рэволюцыйнай сытуацыі падмае рэволюцыйныя настроі мас да ўсё вышэйшага і вышэйшага напружаньня, а ў барацьбе ўсё часцей выяўляюцца элемэнты грамадзянскай вайны.

Паводле вылічэньняў адной польскай варшаўскай газэты, да канца жніўня спалена ва Ўсходняй Галіччыне 62 дамы, 67 абор і іншых гаспадарчых будынкаў ды 112 сьцірг збожжа і сена, са стратай 6.743 тысяч злотых. У верасьні падпалы ўзрасьлі яшчэ больш — каля 18 падпалаў у кожны дзень. Праз год гэтыя лічбы ўжо падвоіліся і патроіліся.

Масавасьць ды шырыня хвалі падпалаў — уся Ўсходняя Галіччына і Валынь ды часткова Заходняя Беларусь. Гараць панскія сьцірты ды фольваркі і там, дзе сялянскае насельніцтва знаходзіцца яшчэ пад уплывамі украінскіх нацыяналістычных групавак, сярод якіх жывіцца і УВО і па вёсках пад уплывамі КПЗУ ды рэволюцыйных партый, па вёсках, якія яшчэ ў гэты самы год вялі з памешчыкамі забастовачную барацьбу (Валынь, Любомшчына, Гарохаўшчына). Падпалы ўжо ня толькі сьцірт і фольваркаў польскіх памешчыкаў і асаднікаў, але і украінскіх папоў і кулакоў, ды сельскіх спэкулянтаў, якія дапамагаюць карным экспэдыцыям, гавораць самі за сябе аб клясавым, соцыяльным, рэволюцыйным іх настроі. Што стыхія гэта ахапіла ўсё бядняцкае насельніцтва вёскі — дарослых і дзяцей, сьведчаць выпадкі, калі 10-12 гадовыя хлапцы падпальваюць панскія ды папоўскія сьцірты (Забалотцы, павет Жыдачоў), або калі сельскія 10-гадовыя пастушкі назносяць кучы каменяў на чыгуначнай лініі, каб зрабіць крушэньне цягніка (Корчын, Скольшчына, Каламыя). У падпалах прымае ўдзел і фальварковае батрацтва. Гэты стыхійны рух сялянскіх мас сваёй вострасьцю накіраваны ня толькі супроць окупанта польскага фашызму, а таксама і супроць уласнай буржуазіі і кулака. Таму якраз усе партыі украінскай буржуазіі ад УНДО да УСДП так рашуча яго асуджаюць, як куністычную анархію, таму яны так старанна дапамагаюць польскаму фашызму патапіць у крыві героічную барацьбу мас вёскі.

Ці не найлепш сьведчыць пра тое, што падпалы не зьяўляюцца справай украінскай буржуазіі, ці там яе баявога атраду УВО, а ёсьць масава стыхійная рэволюцыйная барацьба вясковай беднаты, галасы украінскай буржуазнай прэсы: „Діло“, „Новый Час“, дэкларацыя зблёкаваных партый УНДО-УСРП і УСДП ды такіх аўтарытэтных фігур, як граф Шалтыцкі і яго духавенства.

Зразумела, што тым самым агульным шляхам усёй украінскай буржуазіі ідзе і яе атрад УВО. Каб заваяваць масы на свой бок, каб іх адцягнуць ад рэвалюцыйнай барацьбы, УВО падмазваецца да сялянскага руху, оперуе нацыяналістычнай фразай. Яна зьнішчае польскія помнікі, зьдзірае арлы, нават забівае сяды-тады прадстаўнікоў улады (Сабінскі). Ёсць выпадкі падпалаў, якія зроблены УВО, але гэта ня можа азначаць, што рух падпалаў, ды зьнішчэння дзяржаўных аб'ектаў быў выкліканы ды арганізаваны УВО. Бясспрэчна, што нізавыя сельскія арганізацыі УВО, якія паддаваліся сельскай стыхіі, якія яшчэ нацыянальна-рэвалюцыйную фразеолёгію УВО прымаюць за добрую монэту, дзе-ні-дзе і падкладвалі агонь пад панскія сьцірты. Але гэта гаворыць толькі пра сілу, разгон стыхіі, якая захапляе нават членаў арганізацыі, якая на сваім сыягу выпісала лёзунг абароны прыватнай уласнасьці. Гэта якраз сьведчыць, што хваля падпалаў і актаў зьнішчэння дзяржаўнай маемасьці не зьяўляецца работай УВО, як гэта хоча даказаць уся польская прэса і ўрадавыя чыноўнікі для прыкрыцьця тэрору, які быццам-бы ўжываюць не ў адносінах да заходня-украінскага насельніцтва, а толькі да адной тэрорыстычнай арганізацыі.

Палееў у „Новым часе“ ад 25 жніўня 1930 г., каб ня было ніякага сумненьня, заяўляе: „перарэзваньне дратоў каля Львова даканала УВО. Гэта ня ёсць выключэньне, таксама, як ня ёсць выключэньне, што гэта справа камуністычнай арганізацыі. Але ў нашай галаве ня можа зьмясьціцца, што падпалы фольваркаў могуць быць справай УВО, г. зн. тэй рэвалюцыйнай арганізацыі, якая мае галаву і ногі, якая прасьледуе нейкі разумны плян“... а каму лепш ведаць, што робіцца ва украінскай фашысцкай сям'і, як не яму.

Згаджаемся з панам Палеевым, што УВО ніяк ня можа пайсьці разам з рэвалюцыйным сялянскім рухам, які хістае асновы польскага фашызму, бо гэта-ж азначала-б пайсьці на барацьбу супроць самога сябе, а заданьнем УВО, як і ўсёй украінскай буржуазіі, зьяўляецца арганізацыя блёку, саюзу з польскай буржуазіяй. Зразумела, што сярод адной буржуазнай сям'і ёсць свае сямейныя трэньні, нязгоды ды спрэчкі.

Трэньні, а часамі можа ў пэўных разьмерах і барацьба польскага фашызму з атрадам украінскай буржуазіі УВО зьяўляюцца ўнутранай барацьбой адной і тэй самай клясы за лепшую пазіцыю украінскай буржуазіі ў межах фашысцкай Польшчы за падзел прыбыткаў, за эксплёатацыю украінскіх працоўных. Фашызм ужо ня раз даваў пазнаць, што ён разумее добра сапраўдную мэту і заданьні УВО, ён можа нават чакаць і прыглядацца спакойна да работы УВО (словы п. Сухенкі на конфэрэнцыі друку). Затое польскі фашызм, шукаючы выхаду з крызісу сваёй гаспадаркі ў нападзе на СССР і рыхтуючыся прысьпешаным тэмпам да яго, ніводнай гадзіны ня можа чакаць і раздумваць, што рабіць, калі украінская працоўная сялянская маса паднімае галаву, пасягае рукой на панскую зямлю, пачынае страсаць з сябе дармаедаў, рваць кайданы окупацыі, калі тэрыторыю ваеннага нападу на Савецкі Саюз і базы ваенных операцый пачынае заліваць рэвалюцыйная хваля. Ён з усёй сілай б'е па ёй мячом і агнём, шыбеніцамі ды гвалтамі стараецца задушыць гідру бунту украінскага „хамства“.

Ня горш, як буржуазія і фашысцкі ўрад, ацаніла і зразумела заданьні сваёй барацьбы як супроць польскай, так і супроць украінскай буржуазіі сялянская маса. Рад фактаў адмаўленьня сельскай беднаты вартаваць панскія сьцірты і фольваркі, адмаўленьняў ад

выплаты штрафаў за няяўку на варту (Курьўцкі, Пасада) — гавораць самі за сябе. Сялянская маса спакойна пазірае на пажары і няма выпадку, дзе-б сяло ды яго пажарныя арганізацыі сьпяшаліся дапамагчы гасіць панскія сьцірты ды будынкi. Ды ня толькі не сьпяшаюцца добраахвотна гасіць фольваркі, але актыўна даюць адпор поліцыі, калі яна прымушае і гоніць гасіць пажары (Львоўскі павет). У Чарткоўшчыне на дапамогу ўцякаючым ад поліцэйскіх падпальшчыкаў сьпяшаецца выкліканае нагла царкоўнымі званамі насельніцтва дзевёх вёсак і не дае іх злавіць. Характэрнай, напрыклад, зьяўляецца выпушчаная лістоўка ў вёсцы Запытовай, каля Львова, у якой няскладнымі сялянскімі выразамі заклікаецца да барацьбы супроць окупацыі, да падпалаў фольваркаў, а таксама пагражаецца сьмерцю буржуазіі і кулакам.

І хоць ужо другі месяц бушуюць па вёсках З. У. „пацыфікацыйныя“ атрады Пилсудзкага, па тры і больш раз заяжджаюць у вёскі, б'юць і забіваюць дзсяткі і сотні, арыштоўваюць тысячы сялянскага актыву, — падпалы ўсё-ж ткі пашыраюцца. Клясавы фронт на вёсцы ўсё больш становіцца акрэсьленым і выразным.

Украінская буржуазія і яе „соцыялістычныя“ прыслужнікі УСДП, УСРП і шумскаўскія рэнэгаты

Рэвалюцыйнае стыхійнае, ярка клясавое выступленьне заходня-украінскіх працоўных на барацьбу за сваё соцыяльнае і нацыянальнае вызваленне стала як-бы вадападзедам паміж рэвалюцыйнымі і контр-рэвалюцыйнымі сіламі і на З. У., паміж працоўнымі і украінскай буржуазіяй ды яе політычнымі групоўкамі ад УНДО праз УСРП да УСДП уключна. УНДО першы ўдарыў у звон трылогі, першы праз свае друкаваныя органы „Діло“, „Новый час“, „Свобода“ ды інш. выступіў супроць гэтай сялянскай барацьбы, асудзіў яе, запляміў, як „шкодную ня толькі для нашага краю, але і для украінскай (чытай — буржуазнай) справы наогул“. „Мы, — піша „Діло“, — наўмысьля і з прынцыповых меркаваньняў супраціўляемся супроць усякага зруйнаваньня і анархіі, адкуль-бы яны не паходзілі, асуджаем зьнішчэньне прыватнага дабра, ня гледзячы на тое, хто яго набыў“. „Діло“ за конструкторную працу і разбудову, разумную самаабарону культурнымі спосабамі. На такі подлы, нікчэмны голас пра падпалы не адважылася ні адна найчарнейшая польская рэптылія, ні адзін „кур'ерык“ не аказаўся здольным на тое, на што здольны „Діло“ і „Свобода“. Выццё параненага зьвера польскай рэакцыі і мобілізацыя яе сіл супроць бунтуючага украінскага сяла, зруйнаваньне і пагром ёю украінскіх культурных і гаспадарчых устаноў для „Діла“ толькі па форме накіраваны супроць украінскіх працоўных, а па сутнасьці супроць ураду“. Для „Діла“ і „Свободы“ падпалы не зьяўляюцца актамі нацыянальна-вызваленчай барацьбы — гэта памылка, ашуканства, гэта ўнушэньне польскіх галасоў „шырокае польскае і украінскае грамадзянства“ (у вялікай меры прасякнутае польскімі галасамі) гэтыя падпалы называе нейкім актам украінскай вызваленчай барацьбы“. („Діло“, 201).

Папы з амбонаў сыплюць громам на „большавіцкую анархію“.

Напалоханы кулак з УСРП скавіта: „вар'яты“, „анархія“, і ўцякае пад апеку Шаптыцкага благааўдзіць карныя экспэдыцыі тысяч поліцыі на пагром сельскай беднаты і на абарону сваіх стагоў. А за імі верны сабачка, высалапіўшы язык, гоніцца УСДП. Прыяцель Гаўзнэра, Мікола Ганкевіч у органе „абаронцаў Львова“ „Дзеньніку Лю-

довым" абураецца: як-жа так нелегальна паліць, нават без дазволу ўлады, „на ўласную руку без найменшага контролю грамадства ды яго арганізацый (г. зн. поліцыі)". Гэта ня мае мэты, пазбаўлена сэнсу і політычнага розуму, для украінскай справы проста шкодна".

І шумскаўскія рэнэгаты не застаюцца ззаду. Для іх гэты рух прасякнуты „фашысцкай ідэалогіяй УВО", яны сьпяшаюцца на дапамогу фашысцкім сілам дывэрсійнымі выпадкамі супроць камуністычнай партыі і ў самы гэты момант завастраюць агрэсыўнасьць сваіх здрадніцкіх атак на нашу партыю, каб затрудніць ёй магчымасьць стаць на чале барацьбы сялянскай масы.

Дзе бой, там гіены выюць. Падлазіць цішком чорнасоценнае РСО і ў вагні барацьбы стараецца сьпячы сваю яешню. Паказвае абурэньне на украінскую буржуазію за яе варожыя адносіны да руху і, прымаючы маску „прыяцеля", хоча заслужыць давер'е сельскай беднаты, каб вось такім шляхам адцягнуць яе ад барацьбы ды ўсякімі абыходнымі сьцежкамі давесці да фашысцкага лягеру, а адначасова зварачаецца да УНДО з прапановай агульнага выбарчага фронту. І такія-ж самыя выпісваюць лезунгі „Зямлі і Волі" аднафронтаўцы санацыі з РНО, Капысьцяньскі з Карпатарусаў, якія ў 1918-20 г. г. з Калчакамі і Дзянікінымі ішлі бараніць памешчыцкую зямлю ад расійскага бедняка.

УВО дэкларуе свае пазіцыі ў тэй барацьбе на контр-рэвалюцыйным баку яшчэ ярчэйшымі актамі. Нападае на рабоча-сялянскія арганізацыі, ячэйкі (Сіла), солідарызуецца з Галушчынскім, які выклікае поліцыю на украінскую школьную моладзь. „Скажам адкрыта і ня тоячы свайго абурэньня, — піша галава „Просьвіты", ундаўскі сэнатар п. Галушчынскі, — што вынаватся, але сапраўдныя, у абодвух выпадках (выкіданьне з украінскай гімназіі ва Львове партрэта Масьціцкага ды абліваньне атрамантам памятнай табліцы), ня гледзячы на тое, хто яны — украінцы ці іншыя, а нават і тыя, што раілі ці згаджаліся з гэтым *павінны быць належна пакараны* (падкрэслена намі — Гр. Б.). Нават калі-б гэта мела выходзіць з „ідэйных" мотываў на думку тых, што правінаваціліся, то нават і ў такім выпадку зьяўляецца гэта недаравальнай „провокацыяй", ды называе яе ўчынкі і выразы пратэсту супроць окупацыі „д'ябальскімі".

Тушэньне рэвалюцыйнага пажару

Заходняя Украіна ад '914 г. была пастаяннай тэрыторыяй вайны. Пракаціліся па ёй усякія арміі, але за выключэньнем окупанцкіх ордаў Пілсудзкага ў 1919-20 г. такога гвалту салдатчыны і руйнаваньня ўсяго здабытку і маемасьці заходня-украінскіх сельскіх мас, зьнішчэньня ўсіх культурных і гаспадарчых устаноў „Просьвіт", коопэратываў, зачыненьня ўкраінскіх школ, зьнішчэньня бібліотэк, помнікаў, як гэта зараз учыняюць карныя вайсковыя экспэдыцыі і поліцэйскія „тысячкі" польскага фашызму — яна яшчэ не зазнала. Не абвешчаны, але фактычна заведзены, ваенны стан запанаваў на Зах. Украіне. Агульная адказнасьць усяго насельніцтва маемасьцю і жыцьцём, якой ніколі ня ведалі нават мад'ярскія вешальнікі ды пагромшчыкі Бобрынскія ў часе вайны, пачалі прыстасоўвацца культуртрэгерамі, польскай окупацыйнай уладай. Руйнаваньнем сёл, мардаваньнем і гвалтаваньнем жанчын, грабежніцтвам, контрыбуцыямі і шыбеніцамі вырашыў крывавы кат Пілсудзкі перамагчы „зухвале хлопскае хамства". З лезунгам — без пардону і літасьці — рушылі на зах.-украінскія вёскі поліцэйскія „тысячкі" ды кавалерыйскія дывізіі. Горш, як калісь дзікія татары, оку-

пацийныя банды рушаць ад павету да павету, ад вёскі да вёскі. Акружаюць вёску з усіх бакоў, зганяюць насельніцтва ў адно месца і разьдзяваюць дагала і, „каб опрычнікі не памыліліся“, ня б'юць на колькасьць удараў, а на час. Па 15-30 хвілін лупцюць безабароннюю сялянскую масу мужчын, жанчын, старых ды малых. Б'юць цапамі, нібы снапы на таку. Ад пабояў шмат гіне на месцы (6 забіта ў с. Курьцох), а сотні дагараюць па шпіталях. Зганяюць з хат жанчын на пляцы і кідаюцца „баявыя рыцары“ на перапалоханных жанчын і гвалтуюць іх.

А потым кідаюцца ад хаты да хаты і ўсё пераварочваюць да гары дном. Ломяць, знішчаюць, разьбіваюць, высыпаюць збожжа ў грязь і перамешваюць з зямлёю, забіраюць курэй, гусей, сьвіней і жывёлу, збожжа і сена і вывозяць з вёсак. Зраўноўваюць будынкі коопэратываў і „Просьвіт“ ды тавар і маемасьць іх з зямлёю. Накладаюць контрыбуцыю на вёскі і бяруць заложнікаў. Пасьля выхаду пацыфікатараў вёска мае выгляд, як пасьля гурагану. Недарма, калі насельніцтва атрымае вестку, што ідуць карныя экспэдыцыі, яно кідае хаты на ласку лесу і ўцякае хавацца ў лясы. Экспэдыцыі варочаюцца ў адны і тыя-ж вёскі па тры і больш раз. Разрабаваны паветы Падгаецкі, Рагацінскі, Беражанскі, Збараскі, Бучацкі і Перамыскі, Самбірскі, Раўскі ды інш.

А ў гэты самы час украінскі фашысцкі лягер з панямі Лявіцкімі, Макухамі і Ганкевічамі становіцца „ў позу“ і „ласкава“ просіць Пільсудзкага „прыняць захады“. Сьім ганебным камунікатам тры партыі УНДО, УСРП, УСДП, як у 1919-20 г.г., становяцца на баку окупанта, гвалтаўніка, поліцэйскіх тысячак і асуджаюць барацьбу украінскіх сельскіх працоўных мас ды сьпяшаюцца праз Шаптыцкіх, Лявіцкіх і Галушчынскіх дапамагаць „пацыфікаваць“ краіну, бо:

...„Усякая ўлада заклікана да таго, каб з такімі зьявамі змагацца, каб бараніць парадак, каб вінаватых у яго парушэньні прыцягваць да карна-судовай адказнасьці. Усё гэта ў парадку і ў поўнай згодзе з лёгікаю. Так у сьвеце ўсё было і так будзе“. („Діло“, 29/IX).

Гэты голас украінскай буржуазіі не патрабуе ніякіх коментароў—больш сказаць нічога ня можна. Яна ўжо наперад дае сваю згоду і дапамогу на разгром украінскага нацыянальна-вызваленчага руху, наперад робіць справядлівым тэрор і заахвочвае фашысцкіх судзьдзяў да вынясення катаржных прысудаў, бо „гэта ў парадку і ў поўнай згодзе з лёгікаю“ клясавай барацьбы, бо „так у сьвеце ўсё было і будзе“, так яна сама рабіла ў 1918-20 г.г. і так робіць і думае рабіць.

Барацьба застаецца і надалей і будзе працягвацца, ня гледзячы на ўсе намаганьні фашызму задушыць яе. Гараць ужо лясы. Поліцэйскіх і вайсковых банд вітаюць стрэламі, насельніцтва ўцякае ў лясы, і мы ўжо маем элементы ўзброенай барацьбы ў форме абстрэльваньня поліцыі і войска ды разброеньня жаўнэраў і біцьця асаднікаў і г. д. Задушаная ў адным выглядзе, барацьба праяўляецца ў іншай форме, бо мацнейшыя за фашысцкі тэрор тыя прычыны, якія яе выклікаюць, спыніць якую змога толькі пераможная рэволюцыя ў Польшчы і на Заходняй Украіне. Комуністычная партыя, становячыся на чале рэволюцыйнай барацьбы сялянскіх мас, ахапляючы яе арганізацыйна ды ўвязваючы яе з барацьбою прамысловага пролетарыату і рэволюцыйных сіл

у Польшчы, зможа паставіць яе на вышэйшую ступень праз узброенае паўстаньне да зьвяржэньня фашысцкай дыктатуры.

Лёзунгі і формы арганізацыі барацьбы на вёсцы

Тая барацьба, якую зараз вядзе заходня-украінскае працоўнае сялянства супроць окупацыі ў цэлым, зьяўляецца афэнзыўнаю, зьяўляецца наступленьнем працоўных. У цяперашняй стадыі гэтай барацьбы афэнзыўнасьць масы выяўляецца ў непасрэдных выступленьнях сельскага актыву ды шырокай масы сялянства ў геройскай абароне і барацьбе з тэрорам, якія падтрымліваюць выступленьні актыву, але яшчэ ўсёй сваёй масай, усёй гушчай не перайшлі непасрэдна да наступленьня, да штурму фольваркаў і супроць окупацыйнай улады. Трэба іх толькі падняць да наступленьня, паказаць шырокія дарогі для мас, паказаць відныя і замаскаваныя аб'екты і пазіцыі ворага. Гэта можа зрабіць толькі наша партыя, углядаючыся на рэволюцыйную барацьбу працоўных Савецкага Саюзу ў 1905 і 1917 г.г.

Нашы галоўныя лёзунгі: зямля бяз выкупу сялянам і сельска-гаспадарчым рабочым, прэч окупацыю — павінны стаць уласнасьцю, паказальнікамі дарогі для рэволюцыйных сіл заходня-украінскай вёскі. Для мобілізацыі і арганізацыі сялянскай масы на барацьбу насьпела пара высоўваньня і рэалізацыі лёзунгу — ані капейкі падатку фашысцкай уладзе. Ня выконвайце распараджэньняў улады, не плацеце ліхвярскіх даўгоў і процантаў банкам, ліхваром. Прэч экзэкутараў і каморнікаў з вёсак! Барацьба супроць усякай эксплёатацыі, арганізацыя забастовачнай барацьбы за павышэньне платы сельска-гаспадарчым і лясным рабочым, за 8-гадзінны рабочы дзень. Барацьба супроць нявольніцтва ў вёсках Заходняй Украіны ў форме нячуванага паднявольеньня кулакамі батракоў. Высоўвайце лёзунг: бярэце з лясоў дрэва на адбудову зьнішчаных вайной будынкаў ды апал, арганізуйце масавае высяканьне на гэтыя патрэбы сельскай беднотой лесу ды спасвайце дваровыя пасьбішчы і лясы. Супроць шарваркаў, комосацыі і грабежніцкай ліквідацыі сэрвітутаў. Барацьба супроць папоўскіх і царкоўных зьдзірстваў. Барацьба з усімі клясавымі ворагамі на вёсцы. Барацьба за частковыя дамаганьні сялянскай масы.

Арганізацыя забастовак украінскай дзетварой і бацькамі ў спольнізаных і ў дзьвёхмоўных школах і выгнаньне полёнізатараў — настаўнікаў з вёсак. Супроць зачыненьня украінскіх гімназій і школ За украінскую школу, за рабоча-сялянскую школу. Явачным парадкам — сельскімі сходамі ўводзіць украінскую мову ў грамадзкім кіраўніцтве.

Гэтыя заклікі нашай партыі павінны дайсьці да ўсіх тых вёсак, па якіх гулялі крывавыя банды Пілсудзкага.

Заклікі да нявыплаты падаткаў і штрафаў ды інш. з галіны прапаганды і папулярызацыі павінны стаць цэнтрам нашай арганізацыйнай работы, заклікамі дзеяньняў. Гэта ўжо заклікі справы, заклікі арганізацыі мас на барацьбу і ў барацьбе за іх рэалізацыю. Стварэньне ў процесе барацьбы кіруючых органаў на сяле забясьпечыць накіраваньне ў арганізаванае рэчышча стыхій, разгортваньне масавага наступленьня па ўсім фронце, па ўсіх эканомічных, політычных і нацыянальных адценьнях барацьбы, надасьць ёй сілы, вытрыманасьці, дасьць магчымасьць мобілізаваць і пусьціць у рух увесь сялянскі масыў, а ня толькі яго авангард. Такімі органамі барацьбы на вёсцы могуць быць сялянскія камітэты барацьбы, выбраныя ўсёй масай працоўных вёскі

на сходах, як выяўленьне суцэльнага фронту зьнізу ўсіх элемэнтаў, якія жадаюць рашуча змагацца супроць окупацыі.

Ніколі яшчэ на З. У. ня было такіх магчымасьцяй для арганізацыі намі на вёсцы ўсёй працоўнай сялянскай масы, выпіханьня з тэрыторыі працоўнага сялянства розных буржуазных партый УНДО, радыкалаў ды інш., вызваленьня мас з-пад іх уплыву, як зараз. Калі на цяперашнім этапе барацьбы, якую зараз вядзе ўкраінскае сялянства з фашызмам, ярка выявілася ва ўсёй аголенасьці буржуазнае антынароднае, клясава-варожае аблічча ўкраінскіх нацыяналістычных групавак, калі кожнаму працоўнаму З. У. можна лёгка даказаць і пераканаць, хто яго прыяцель, а хто вораг, хто дапамагае яму ў барацьбе, а хто выступае супроць яго і яднаецца з ворагам для супольнага наступленьня супроць яго. Суцэльны фронт барацьбы зьнізу гэта незаменны спосаб для рэволюцыйнага руху, для арганізацыі ўсіх клясавых сіл, усіх рэволюцыйных элемэнтаў. Гэта адзіны спосаб адцягненьня несьвядомых элемэнтаў з-пад уплыву фашысцкай УВО і перакананьня іх, што УВО, радыкалы, УСДП—гэта толькі агенты ўкраінскай буржуазіі і капіталізму, што адзіным абаронцам працоўных і арганізатарам ды кіраўніком вызваленчай барацьбы зьяўляецца Комуністычная партыя.

Сялянскія камітэты павінны стаць на чале ўсёй барацьбы на вёсцы, кіраваць выступленьнямі рэволюцыйных грамадзкіх радных, якія павінны першымі ўзьняць голас—ні капейкі падатку ўладзе окупантаў! Арганізоўваць забастовачную барацьбу за павышэньне платы і іншыя правы сельскай беднаты, арганізоўваць барацьбу за ўкраінскую школу, супроць поленізатараў, арганізоўваць школьныя забастоўкі, барацьбу за права ўкраінскай мовы і г. д. Сялянскія камітэты для барацьбы супроць тэрору, супроць баёвак „Стжэльца“, асаднікаў ды поліцэйскіх банд, для абароны ад экзекуцый павінны стварыць *сялянскія аддзелы масавай самаабароны*. Арганізоўваць актыўную барацьбу з рэквізіцыямі, масавымі збойствамі ды арыштамі, за зямлю бяз выкупу, супроць окупацыі, за пераможную рэволюцыю ва ўсёй Польшчы. Гэта адна з умоў перамогі.

Трэба сказаць, што з'арганізаваныя рады рэволюцыйнага лягеру заходня-украінскага сяла пачалі адставаць у барацьбе. Ня сталі на чале барацьбы, не з'арганізавалі масавых выступленьняў супроць эксплёатацыі і окупацыі. Чарга цяпер за імі. Пара выраўняць прарыў. Час пашырыць тэрыторыю барацьбы, час пасьпяшыць на дапамогу стэрорызаваным, зьбітым і змардаваным поліцэйскімі бандамі сваім братам ва ўсходніх паветах. Уся партыя, усе яе арганізацыі і члены, масавыя рэволюцыйныя рабоча-сялянскія арганізацыі,—на фронт барацьбы, на чало руху! Дзе дзеліся рэволюцыйныя радныя, нават цэлыя сельскія рады? Яшчэ маўчаць рабоча-сялянскія „Просвіты“ ды іншыя культурна-асьветныя арганізацыі. Маўчаць далей нельга і ня можна больш! Пасыўнасьць, асабліва ў гэты час—найгоршы від опартунізму. Апраўданьне пасыўнасьці аргумэнтамі пагрозы легальнасьці нашых рэволюцыйных устаноў зьяўляецца фактычным ліквідатарствам найгоршым родам легалізму, апраўдвае пагромніцкія выступленьні ўкраінскага контр-рэволюцыйнага лягеру. У той самы час, калі ўвесь ўкраінскі нацыяналістычны лягер у саюзе з польскім фашызмам выступіў супроць барацьбы ўкраінскага сялянства, калі ўсякія РСУКЧ, побач з ўкраінскім нацыяналістычным блёкам УНДО—УСРП і УСДП асудзілі гэту барацьбу,—павінны ўзьняць голас пратэсту сьвядомых рэволюцыйных радных Холмшчыны, Валыні, Рэўшчыны, Драгабыччыны, Покуцьця і інш. краін, пратэставаць павінны „Просвіт“, „Лугів“,

„Рідни Хати“ і ўсе іншыя рабоча-сялянскія арганізацыі. З’арганізаванае, моцнае выступленне „Просвіту“ ці сельрадных на Холишчыне або Драгабыччыне, дзе барацьба не набыла такіх вострых форм, як ва ўсходніх паведах, можа стаць сыгналам да яе ў гэтых краях. Голас „Просвіту“ ці грамадзкіх радных з’верне на сябе ўвагу ўсіх працоўных мас З.У. і нават Польшчы. Неарганізаванае сялянства, якое вядзе барацьбу, зараз убачыць, што яно не адно, што на дапамогу яму сыпшаецца і арганізаваны авангард, арганізатар і кіраўнік барацьбы—Компартыя.

На фоне рэвалюцыйнага ўздыму працоўных сяла З.У., побач са стыхійнасьцю гэтага руху, неарганізаванасьцю, праявіліся вялікія недахопы і слабыя бакі рэвалюцыйнага руху на З.У. і Польшчы і вялікія недамаганьні на баку рэвалюцыйнага авангарду—Комуністычнай партыі.

У вясковым рэвалюцыйным адценьні барацьбы з’арганізаваныя рэвалюцыйныя атрады заходня-украінскай вескі пачалі адставаць ад тэмпаў барацьбы, якая разгарэлася зараз.

Другім слабым месцам гэтага адценьня фронту зьяўляецца няувязка барацьбы заходня-украінскіх сялянскіх працоўных мас з барацьбой сельскай беднаты і сярэдняка Польшчы і З.Б. Працоўныя польскія і заходня-беларускія рабоча-сялянскія масы не адгукнуліся належна на барацьбу заходня-украінскіх працоўных мас, не падтрымалі іх сваімі выступленьнямі, не пашыралі фронту барацьбы за зямлю бяз выкупу, барацьбы супроць памешчыкаў і сельскіх кулакоў ды ляхвароў. Супольнае выступленне сялянскай масы ўсёй Польшчы супроць фашысцкай дыктатуры мае, апрача політычнага, яшчэ і стратэгічна-рэвалюцыйнае значэнне. Яно распыляе сілы фашызму, адцягвае іх ад адной тэрыторыі, распыляе па ўсёй Польшчы, чым аслабляе іх наступленне і палегчае выступленне гарадзкому пролетарыяту.

Не адказала ў належнай меры на барацьбу заходня-украінскіх сваіх братоў у іх геройскай барацьбе з агульным окупантам і заходня-беларускае працоўнае сялянства. Задачай рэвалюцыйных сіл Польшчы і Заходняй Беларусі зьяўляецца зараз выраўняць фронт барацьбы сялянскай масы З.У. за зямлю, супроць памешчыкаў і кулакоў, супроць окупацыі і пашырыць яе на ўсю Польшчу і Заходнюю Беларусь.

Але самым слабым месцам рэвалюцыйнага фронту барацьбы на З.У. і ва ўсёй Польшчы і да гэтага часу зьяўляецца няўвязанасьць героічнай барацьбы сялянскіх працоўных мас з барацьбой прамысловага пролетарыяту. Гэта зараз адна з найбольшых пагроз рэвалюцыйным сілам і рэвалюцыйнай барацьбе на Заходняй Украіне. На рэвалюцыйным фронце ў З.У. мы маем зараз вялікі разрыў паміж барацьбой прамысловага пролетарыяту і барацьбой сялянскіх бядняцкіх мас. Партыя павінна павесці пролетарыят у барацьбе супроць наступлення капіталістаў на яго зарплату, супроць наступлення агульным фронтам усіх фашысцкіх сіл на З.У., на яго рады, на аб’яднаньне з верным яго саюзьнікам—сельскімі працоўнымі, якія вядуць геройскую барацьбу са сваімі сьмяротнымі ворагамі—памешчыкам, кулаком і окупацыяй, барацьбу не на жыццё, а на сьмерць.

На вяліка-прамысловай тэрыторыі разгараюцца значныя баі. Барацьбой ахоплены мэталісты ў Сяноўцы, у Пярэмышлі, ва Львове, гарнякі, селянікі ў Калушы, Стэбніку, Косаве, рабочыя тутунёвай прамысловасьці ў Віньніках. На тартачнай тэрыторыі мы мелі вясною частыя забастоўкі супроць звальненняў рабочых, супроць паніжэньня платы на 10%, у Барыслаўі, Даліне, Сколім, Сінявіцку, Дарагобычы, Падбужжы, зачыненьне тартаку Квяткоўскіх у Стры і звальненьне рабочых

у тартаку ў Сколім. Сярод чыгуначнікаў праведзены масавыя тысячныя звальненні. Ва ўсіх гэтых кампаніях ня было да гэтага часу коордынавання, увязкі ўсіх іх у адну агульную з'арганізаваную барацьбу ўсяго заходня-украінскага пролетарыяту.

Перад партыяй стаіць зараз ва ўсёй шырыні задача ахапіць і коордынаваць барацьбу прамысловага пролетарыяту на фабрыках, капальнях і тартаках супроць капіталістычнай рацыяналізацыі, звальненняў, супроць эксплёатацыі, за павышэнне платы, увязаць гэту барацьбу з рухам беспрацоўных і аб'яднаць іх з барацьбой працоўных сялянскіх мас З.У. для агульнага наступлення супроць дыктатуры фашызму і окупацыі.

Апошнія выпадкі ў Польшчы, гаспадарчы і політычны крызіс фашызму разварушылі ўсю рабочую клясу. На рэвалюцыйных настроях працоўных прабуе жыўца соцыял-фашызм. У пролетарыята ўзрастаюць рэвалюцыйныя і баявыя настроі. Перад Компартыяй паўстаюць вялікія задачы. У найбліжэйшы час павінна адбыцца поўная ліквідацыя разрыву паміж барацьбой паасобных атрадаў пролетарыята. Барацьбу сялянскай масы павінны замяніць масавыя выступленні на вуліцах гарадоў ды барацьба прамысловага пролетарыяту. Вялікая справа стаіць перад Комуністычнай партыяй Польшчы, перад яе атрадам—нашай КПЗУ і ўсім рэвалюцыйным лягерам. Супроць агульнага буржуазнага лягеру на чале з фашысцкім урадам павінны стаць солідарна рэвалюцыйныя сілы прамысловага пролетарыяту і сялянскай працоўнай масы на чале з Комуністычнай партыяй.

Наша партыя стаіць зараз перад гістарычнымі падзеямі, перад вялікім экзаменам рэвалюцыйнага авангарду.

Посьпех барацьбы заходня-украінскай працоўнай масы залежыць, як сказана, ад аб'яднанай барацьбы з барацьбой прамысловага пролетарыяту на З.У. і пад яго кіраўніцтвам супольнай барацьбой за соцыяльнае і нацыянальнае вызваленне, за зьвяржэнне окупацыі, за здабыццё зямлі бяз выкупу для сельскай беднаты. Посьпех гэтай барацьбы залежыць адначасова ад непарыўнай барацьбы польскага пролетарыяту, барацьбы з фашысцкай дыктатурай працоўных усёй Польшчы. Без перамогі рэвалюцыі ў Польшчы ня можа быць перамогі рэвалюцыі на З.У. Толькі гады працоўныя З.У. і З.Б. скінуць ярмо окупацыі, калі адначасова пойдзе з імі ў наступленне на фашыскае панаванне польскі пролетарыят і працоўнае сялянства і агульнымі намаганнямі скінуць уладу буржуазіі і яе ўрад—фашысцкую дыктатуру Пілсудскага.

Польскі пролетарыят і працоўнае сялянства не рэагавалі, як трэба, на барацьбу заходня-украінскай сельскай беднаты, але яны гэта робяць і зрабляць, і фронт клясавай барацьбы выраўняецца ад Львову—Тарнопалю да Варшавы, Пазнані, Сасноўкі, Вільні, Беластоку. Польскі пролетарыят праявіў сваю клясавую сьвядомасць і солідарнасць з працоўнымі іншых народаў у 1905 ды 1918 г.г. Працоўныя Польшчы ня раз ужо адклікаліся на барацьбу працоўных З.У. і аказвалі ім сваю дапамогу ды сымпаты. І на гэты раз рэвалюцыйныя сілы З.У. не застаюцца аднымі ў барацьбе з агульным фашысцкім ворагам. Працоўныя масы З.У. вераць, што польскі пролетарыят і ўсе працоўныя пойдучь супольна з імі, пад адным кіраўніцтвам нашай партыі КПП, у наступленне на ўладу буржуазіі і памешчыкаў, за рэвалюцыю ў Польшчы, за зьвяржэнне ўлады окупанта нз З.У. і З.Б.

Стыхійнае рэволюцыйнае выступленне сялянскіх мас і арганізаваны рэволюцыйны лягер

Якія недахопы выявіліся ў часе апошніх падзей на Заходняй Украіне ў арганізаваным рэволюцыйным лягеры?

Гэтыя недахопы можна зьвесці да 5 асноўных:

1. Некаторая політычная недаацэнка і неразуменьне паасобнымі членамі і нават арганізацыямі нашай партыі і рэволюцыйнага лягеру рэволюцыйнай вагі гэтай стыхійнай барацьбы сялянскіх мас.

2. Ножніцы паміж рэволюцыйнымі настроямі і актыўнасьцю мас ды нашымі політычнымі ўплывамі і арганізацыйным ахопам.

3. Нязьменне нашых арганізацый сваячасова рэагаваць на політычныя падзеі, арганізаваць і кіраваць работай і барацьбой на сяле і ўвязаць яе з барацьбой гарадскога пролетарыяту.

4. Слабасць нашай работы сярод украінскай школьнай вясковай і студэнцкай моладзі.

5. Недахоп нашай работы сярод войска.

Недаацэнка або поўнае неразуменьне гэтага руху ідзе па дзвёх асноўных лініях. Першае, прычэпнае супроць рэволюцыйнасьці гэтага руху і другое, наогул правільнасьці ці няправільнасьці мэтадаў барацьбы сялянскай стыхіі ў форме падпалаў, зьнішчэньня дзяржаўных аб'ектаў і г. д.

Яркі прыклад неразуменьня гэтага руху выказаў АК Станіславаўскай арганізацыі, які ацаніў яго, як барацьбу двух нацыяналізмаў — польскага і украінскага. І ўжо ў іншай форме, у скрытай форме, сялянская газета „Сельроб“ у сконфіскаваным артыкуле „УВО, саботажы ды карныя экспэдыцыі“. (Памылковасьць гэтага артыкулу выпраўлена самакрытыкай у наступных нумарох „Сельроба“). Аўтар гэтага артыкулу назваў барацьбу украінскага сялянства з окупацыяй і памешчыкамі ды кулаччом каратка саботажам, выходзячы з палажэньня, што „распачала гэтыя саботажы УВО“, лічыць гэтую барацьбу провокацыяй УВО і украінскіх соцыял-фашыстаў, каб такім спосабам выклікаць тэрор і разгром вызваленчага руху на зьсцы. Аўтар задаволены, „што ў проціпастаўленьні да 1923-25 г. наш клясавы лягер ня даўся ў гэтым годзе дэзарганізаваць яго саботажніцкай ідэолёгіяй“.

Ацэньваючы гэтыя выпадкі, аўтар зышоўся з ацэнкай украінскай буржуазіі, бо яны „ствараюць анархістычныя настроі, не пагражаюць панаваньню буржуазіі і г. д., што гэтыя сельскія выступленьні зьяўляюцца нават пажаданымі для фашыстаў“ і г. д. Паказаны артыкул, апрача фальшывых і варожых ацэнак руху, зьяўляецца опартуністычным указаньнем „дамагацца неадкладнага адкліканьня з сёл атрадаў войска і паліцыі“.

У паданых выпадках мы маем справу да канца з нязжытымі яшчэ ў камуністычных і рэволюцыйных радых люксэмбургіянствам, неразуменьнем нацыянальна-вызваленчай барацьбы, як рэволюцыйнага фактару. Мы маем падпаданьне сям-там у некаторых зьвоньнях нашай партыі націску польскага вялікадзяржаўнага нацыяналізму. Станіславаўскі і Сельробаўскі выпадкі рэволюцыйнага сялянскага руху прыраўноўваюцца да контр-рэволюцыйнага руху УВО. Апрача адзіночных выпадкаў падпалаў арганізацыяй УВО, яны ня бачылі шырокай хвалі імкненьня да барацьбы сялянства супроць яго ворагаў. Не разумелі, што нізавыя арганізацыі УВО, падпальваючы, выконвалі гэта пад уплывам рэволюцыйных настрояў, што групы УВО і паасобныя арганізаваныя ёю пад-

палы мелі на мэце перахапляць рэволюцыйныя настроі, апаноўваць рухам, каб зламаць яго ды накіраваць у контр-рэволюцыйнае рэчышча.

Такія пасыўныя, адмоўныя і „нэўтральныя“ адносіны да таго руху ў выніку пазбаўляюць пролетарыят кіраўніцтва гэтым рухам, ствараюць умовы для далейшага ўплыву на рух контр-рэволюцыйнай УВО.

Другога роду памылкай зьяўляецца недаацэнка мэтодаў барацьбы сялянскай масы. Такая памылка ёсць нават у лісьце ЦК КПЗУ да партыі па справе падзей на З.У. у верасьні г. г.

Пры слухным настаўленьні партыі пры дачы заданьняў гэту стыхійную барацьбу ў форме падпалаў назвалі ў лісьце няслушна „памылковымі шляхамі“, якія „не набліжаюць дня перамогі над клясавымі ворагамі“.

Такія формы сялянскай барацьбы, як падпалы, зьнішчэньне маснага падставы свайго памешчыка і кулака — зьяўляюцца прыроднымі. Яны выплываюць з самых умоў вёскі і заўсёды ідуць побач з масавым сялянскім рухам. А задача партыі заключаецца ў тым, каб стаць на чале гэтага руху з яго формамі.

З распыленасьці аб'яднаць паміж сабою і ўвязаць з барацьбой рабочых мас фабрык, капалень ды рабочым горадам наогул. Паднімаць гэты рух на вышэйшыя этапы, каб накіроўваць яго ў рэчышча арганізаванай рэволюцыйнай барацьбы агульным фронтам.

Гэты спосаб барацьбы мае, аднак, той недахоп, што ў ім прымае ўдзел толькі сялянскі актыў, а асноўная сялянская маса не ўваходзіць непасрэдна ў рух. Зьнішчэньне дзяржаўных аб'ектаў, перарыў тэлеграфнай і тэлефоннай сувязі, захват фольваркаў і безакладны падзел зямлі — усё гэта будзе ўжывацца і арганізаванымі рэволюцыйнымі масамі на пэўнай ступені барацьбы ў непасрэдным рэволюцыйным дзеяньні.

Другога роду фальшывымі поглядамі на рух зьяўляюцца думкі т. Бл., якія, па сутнасьці, сходзяцца з канцэпцыямі „адзінага нацыянальнага фронту“, г. зн. — працоўных з буржуазіяй і разрыў саюзу паміж украінскай буржуазіяй і польскім фашызмам, зьяўляюцца роднымі з тэорыяй безбуржуазнасьці украінскай нацыі. Гэтыя погляды небясьпечны асабліва цяпер, калі украінская буржуазія змагаецца арганізавана супроць вызваленчай барацьбы украінскіх працоўных і супольна з польскім фашызмам рыхтуецца да нападу на Савецкі Саюз і УССР. Тав. Бл. меў на мэце раскрытыкаваць свае погляды, але гэта яшчэ не азначае, што такіх поглядаў у партыі больш няма або ня можа быць. Арышты сярод украінскай буржуазіі і іншыя праявы трэньняў паміж украінскай і польскай буржуазіяй могуць і далей нараджаць такія думкі. Наша партыя павінна зьвярнуць пільнейшую ўвагу, узмацніць барацьбу супроць усякіх такіх праяўленьняў, што зьяўляецца выяўленьнем падпаду націску украінскай буржуазіі паасобных зьвеньняў рэволюцыйнага лягеру і нават партыі.

Рэволюцыйнасьць барацьбы, якую зараз праводзіць заходня-украінскае сялянства з окупацыяй, сьцьвярджае ЦК КПП сваёй рэзолюцыяй, у якой гаворыцца: „КПП разам з КПЗУ зьяўляецца адзінай партыяй, якая прызнала цяперашнюю барацьбу украінскіх мас з памешчыкамі, польскімі кулакамі-асаднікамі і польскім окупацыйным рэжымам сваёй барацьбой“.

Слабасьць нашай партыйнай арганізацыі на вёсцы, слабасьць сеткі парт'ядра, асабліва ва ўсходніх павятах, слабасьць работы на вёсцы выявілася вельмі востра.

Треба признаца, што, маючы правільную лінію на пашырэнне партарганізацыі сярод прамысловага пролетарыяту, на ўмацаванне пролетарскага ядра ў партыі, мы не дацэньвалі значэнне пашырэння нашых арганізацый на вёсцы. Мы ішлі на веску толькі там, куды не пайсьці ўжо не маглі, дзе бяз нашай дапамогі паўставалі куністычныя гурткі, наладжвалі контакты з нашымі гарадзкімі арганізацыямі і, я-б сказаў, прымушалі нас прызнаць іх і ўключыць у партарганізацыю. Мы ішлі „самацёкам“ на вёску. Мы не праявілі належнай ініцыятывы і намаганьняў, каб ахапіць на весцы рэволюцыйныя сельскія элементы нашымі партгурткамі. Гэта самае ня ў меншай, а нават у большай меры адносіцца і да рэволюцыйных сялянскіх партый. На вёсцы, апрача дадатнай арганізацыі забастовачнай барацьбы, мы ў іншых галінах жыцця вёскі не праводзілі паслядоўнай, грунтоўнай штодзённай работы ні ў коопэратывах, ні ў „Просьвітах“, ні ў іншых арганізацыях. Мы — увесь рэволюцыйны лягер, у які ўцягнулі сотні рэволюцыйных радных да грамадзкіх рад і нават зрабілі сям-там цэлыя рады, не ўявілі сваёй работы на гэтых важных пунктах. Мы не арганізавалі на вёсцы, як належыць, барацьбы з падатковымі цяжарамі, якія паміма дзяржавы, накладаліся багатырамі вёскі ў якасьці так званых грамадзкіх падаткаў, не вялі барацьбы з экзэкуцыямі, а ўжо пра шырокую барацьбу за украінскую школу, украінскую мову, за кіраўніцтва вёскай няма чаго і гаварыць.

Гэты прабел у рабоце нашай на вёсцы, каб не аказацца па-за сялянскай масай, каб сыхію накіраваць у адно рэволюцыйнае рэчышча барацьбы працоўных З. У. і Польшчы, усім рэволюцыйным лягерам павінен быць як мага найхутчэй запоўнен.

Другім слабым месцам нашай партыйнай работы ды КСМЗУ зьяўляецца ахват украінскай сельскай моладзі, а апрача гэтага зусім запушчана галіна работы сярод школьнай і студэнцкай моладзі.

Стан работы нашага КСМЗУ сярод школьнай украінскай моладзі зьяўляецца нязначным. Ня хочацца верыць, каб куністычныя ды рэволюцыйныя арганізацыі моладзі ў окупаванай краіне, сярод прудушанай нацыі і так спролетарызаванага сялянства, як на З. У., ня мелі ў сваіх радах тысяч моладзі украінскай нацыянальнасьці.

Клясавая барацьба ў Польшчы завастраецца, масы выступаюць на вуліцу, фашызму ўжо не хапае паліцыі і ён вымушаны пасылаць супроць рэволюцыйных радоў цэлыя палкі і дывізіі войска. Партыя павінна звярнуць увагу і ўсе свае намаганьні на заваяваньне салдацкіх мас, каб зрабіць дарэмным для фашызму ўжываньне войска для задурэння рэволюцыйных выступленьняў рабочых і сялян. Партыйныя ўстановы зварачаюць з кожным разам увагу ўсёй партыі на гэту галіну нашай работы. Але значнага зруху ў гэтай рабоце пакуль што няма. Войска, польскія салдаты, як бачым, падганяныя афіцэрамі, руйнуюць украінскія вёскі, уздымаюць руку на свайго брата — украінскага селяніна і бедняка. Тварам да казармы, больш жывы контакт рэволюцыйных рабочых і сялян з салдатамі, уцягнуць у справу барацьбы працоўных салдацкую масу, дапамагчы ёй у барацьбе з афіцэрамі і вайсковым рэжымам, братаньне рабочых і сялян з салдатамі ня толькі на вуліцах і ў дэманстрацыях, у часе карных экспэдыцый ды манёўраў, але братаньне з дня ў дзень, пераламаць ізоляванасьць салдатаў ад „цывільных“ — вось спосабы, якімі рэволюцыйны лягер можа і павінен дайсьці да салдацкай масы, заваяваць яе на свой бок.

Час працуе на рэволюцыю, але ні хвіліны не чакае на тых, што спазьніліся. Перад Компартыяй і рэволюцыйным лягерам стаяць цяж-

кія і адказныя задачы. Тэрор, консолідацыя ўсяго фашысцкага лягеру затрудняе працу і барацьбу рэволюцыйным масам на чале з КПЗУ і КПП, але, з другога боку, назіраецца выразны вадападзел паміж рэволюцыйнымі і контр-рэволюцыйнымі сіламі як ва ўкраінскім грамадстве, так і ва ўсёй Польшчы. Агульны фронт ўкраінскай буржуазіі і ўсіх яе партый з польскім фашызмам і соцыял-фашызмам ад Н. Д., санацыі да „Строньніцтва Хлопскага“ і ППС, якія на фоне барацьбы ўкраінскіх працоўных мас з окупацыяй выступілі ў поўнай сваёй аголенасці, дае магчымасць нашай партыі павесці з поспехам барацьбу за адцягненне з-пад уплыву соцыял-фашызму і ўсіх іншых ўкраінскіх нацыяналістычных партый працоўных мас, арганізацыю іх у адзіныя рэволюцыйныя рады для супольнага далейшага наступлення на ўладу буржуазіі і окупацыі.

Заходня-украінскія сялянскія працоўныя масы не адны ў барацьбе. На іх змаганьне з окупантам адгукнуўся ня толькі пролетарыят З. У. і Польшчы, але і рэволюцыйныя рабочыя ўсяго сьвету, пролетарскі Бэрлін, Парыж, Прага, Вэна. Нават далёкі ангельскі і амэрыканскі рабочы ўзьнімае моцны голас пратэсту супроць крывавага тэрору польскага фашызму, выказвае сваё спачуваньне і сымпатыі заходня-украінскім рэволюцыйным масам, якія змагаюцца. Комуністычныя пасьольскія фракцыі ў парлямантах Нямеччыны і Францыі з парляманцкіх трыбун, ад імя працоўных сваіх краін, выказваюць сваё спачуваньне працоўным З. У. і абвешчаюць помсту польскаму і сусьветнаму імперыялізму за яго расправу з рэволюцыйным сялянствам Заходняй Украіны ды шлюць сваё рэволюцыйнае прывітаньне сельскім бедняком З. У., якіх зьбіваюць поліцэйскія „тысячкі“ і „пацыфікатарскія“ дывізіі. І ўжо бурай панёсься па землях Савецкай Украіны і ўсяго Саюзу, па фабрыках і сёлах бацькаўшчыны працоўных голас гневу брацкіх рабочых і сялян-колгаснікаў, беднякоў і сяраднякоў супроць польскага окупанта, яго ўкраінскіх супольнікаў Шаптыцкіх, Луцкіх ды інш. Тысячы, мільёны рабочых і сялян Савецкай Украіны і ўсяго Саюзу шлюць брацкае прывітаньне заходня-украінскім працоўным у іх барацьбе і выказваюць гатоўнасьць актыўна падтрымаць іх змаганьне за вызваленьне, рыхтуюць свае рады на абарону сваёй і сусьветнага пролетарыяту бацькаўшчыны ад нападу імперыялістычных драпежнікаў, на абарону сваіх соцыяльных і культурных дасягненьняў, на абарону свайго соцыялістычнага будаўніцтва ў горадзе і на вёсцы.

Задачай КПЗУ зьяўляецца растлумачыць усім працоўным масам З. У. пра тое, хто з імі супроць буржуазіі і окупацыі і хто супроць іх. Выкрыць да канца контр-рэволюцыйную ролю УНДО, УКНО, РСО, УСРП і УСДП, а таксама недабіткаў шумскаўскіх рэнэгатаў, якія ў агні барацьбы разьбіваюць рэволюцыйныя масы, сваімі сьвісткамі „культуры“ ўводзяць дэарганізацыю, праводзяць юдаву работу. Паклёпам і ашуканствам хочуць узяць партыйныя масы супроць кіраўніцтва КПЗУ, дыскрэдытуюць у вачох мас Компартыю.

Узмацніць барацьбу ў радох партыі з усякім опартунізмам, з ўкраінскім ды вялікадзяржаўным польскім нацыяналізмам і яго адценьнямі. Мобілізацыяй усіх сіл, выпраўленьнем памылак і недахопаў КПЗУ справіцца са сваёй задачай і стане на чале барацьбы працоўных З. У. і пад кіраўніцтвам КПП павядзе іх да пераможнай рэволюцыі ў Польшчы, за дыктатуру пролетарыяту, за зямлю бяз выкупу для сельска-гаспадарчых рабочых і сялян, за далучэньне Заходняй Украіны да Савецкай Украіны.

Увага воднаму транспарту

„Ня гледзячы на грамаднае значэнне транспарту, гаспадарка транспарту, рэканструкцыя гэтай гаспадаркі ўсе яшчэ адстае ад агульнага тэмпу развіцця. Пры такім становішчы мы рызыкуем ператварыць транспорт у „вузкае месца“ народнай гаспадаркі. Трэба палажыць канец такому становішчу.

Асабліва дрэнная справа ў рачным транспорце. Гэта факт, што Волжскае параходатва ледзь дабілася 60%, а Дняпроўскае — 40% даваеннага часу. 60 і 40% даваеннага часу — гэта ўсё, што можа занесці рачны транспорт у сьпіс сваіх „дасягненьняў“. Няма чаго сказаць, вялікае „дасягненьне“. Ці ня час ужо пакончыць з гэтым пазорам?

Задача састаіць у тым, каб узяцца па-большавіцку за справу транспарту і пасунуць яго ўперад“.

(Сталін. XVI Зьезд).

За час, які прайшоў пасля XVI зьезду, партыя рашуча прыступіла да практычнага вырашэння цэлага раду проблем, звязаных з развіццём воднага транспарту. Між тым увага рачному транспарту з боку раду арганізацый БССР, нават у сучасны момант, пасля звароту ЦК і СНК СССР і дырэктыў ЦК КП(б)Б аб водным транспорце, зьяўляецца зусім недастатковай.

Гэта сьведчыць аб наяўнасьці яшчэ да гэтага часу опартуністычнай недаацэнкі значэння рачнога транспарту ня толькі для народнай гаспадаркі БССР і пэрспэктыў яе развіцця, але і для ўсёй народнай гаспадаркі ўсяго Саюзу.

Дастанкова пералічыць толькі некаторыя гаспадарчыя праблемы, разрашэнне якіх звязана з рачным транспартам, для таго, каб бачыць, наколькі важнымі зьяўляюцца пытаньні воднай гаспадаркі, яе развіцця і рэканструкцыі. Усім вядома значэнне водных шляхоў для *лясной гаспадаркі і лесапрацоўваючай прамысловасьці*. Ня менш буйнае значэнне ў народна-гаспадарчым развіцці мае для БССР (і ня толькі для БССР) развіццё такіх галін гаспадаркі, як *распрацоўка фосфорытаў*, залежы якіх састаўляюць больш 250 міль. тон, *распрацоўка вапняку і мелу*, якія таксама маюцца ў значнай колькасці на тэрыторыі БССР, *цэмантная прамысловасьць*, *кормічная прамысловасьць*, якая мае багатыя пэрспэктывы. Развіццё гэтых галін гаспадаркі цесна звязана з развіццём рачнога транспарту. Скарыстаньне водных шляхоў БССР дае магчымасьць вырашыць пытаньне аб дабычы і перавозцы *каменя*. Таксама дрывяное суднабудаўніцтва мае багатыя магчымасьці развіцця ў БССР. Няма неабходнасьці

гаварыць аб значэньні, якое мае рачны транспорт у разгрузцы асноўнай чыгуначнай магістралі, якая злучае поўдзень з поўначчу, аб перспэктыве злучэньня Чорнага мора з Балтыцкім праз Бярэзінскую ці Дняпроўскую сыстэму, якая настойліва высюўваецца ў сувязі з сканчэньнем Днепрабату, а таксама абаронным значэньнем рачнога транспорту.

Недаацэнка транспорту і, як вынік гэтай недаацэнкі, недастатковая ўвага да яго зьяўляюцца ня зьнішчаным яшчэ *вынікам* працы шкоднікаў, якія пры садзейнічаньні опартуністых і пад іх крылышкам распаўсюджвалі тэорыю аб падзеньні ролі воднага транспорту для народнай гаспадаркі, імкнуліся давесці аб немагчымасьці і непатрэбнасьці разьвіцьця транспартнай гаспадаркі, затрымлівалі рэканструкцыю транспорту, нават прапанавалі здаць Волжскае і інш. паравозныя ў канцэсію.

Сьнежаньскі Аб'яднаны Пленум ЦК і ЦКК і 3-я Сэсія ЦВК СССР у сваіх пастановах аб народна-гаспадарчым пляне на 1931 г. паставілі „пад асобы нагляд рабочай клясы і яе партыі перамаганьне аднаго з вузкіх месц у народнай гаспадарцы—чыгуначнага і воднага транспорту“ і „рашучае падцягваньне транспорту да ўзроўню тых запатрабаваньняў, якія ставіць перад ім бурны рост асноўных галін народнае гаспадаркі“. (З звароту ЦК і СНК да транспартнікаў).

ЦК УсеКП(б) і СНК СССР вызначылі цэлы рад мерапрыемстваў па палепшаньню ўжо ў бліжэйшы час становішча і работы рачнога транспорту.

Першай задачай, на вырашэньні якой неабходна сконцэнтравать увагу ўсіх організацый у бліжэйшы час, зьяўляецца *падрыхтоўка да навігацыі 1931 г.* Перавозкі Днепра-Дзвінскага дзяржапаравозтва павышаюцца ў 1931 г. па тонажу на 101% і па тона-кілёмэтрах на 126% у параўнаньні з кантрольнымі лічбамі мінулага году (296 т. тон і 24.889 т. тона-кілёмэтраў у мінулым годзе і 595 т. тон і 58.158 т. тона-кілёмэтраў па кантрольных лічбах на 1931 г.). Асноўную масу гэтых перавозак трэба будзе выканаць бяз значнага павялічэньня тонажу і цягавай сілы ў пэрыод вясеньняга разводзьдзя.

Вызначаныя кантрольныя лічбы ня толькі неабходна будзе поўнасьцю выканаць, але і перавыканаць, бо напружанае становішча іншых відаў транспорту і шпаркі рост асноўных галін народнай гаспадаркі БССР, бязумоўна, прад'явіць дадатковыя патрабаваньні на перавозкі па водных шляхах.

Адной з першых умоў сваечасовай падрыхтоўкі да навігацыі, выкананьня і перавыкананьня пляну перавозак зьяўляецца *сваечасовае і якаснае сканчэньне сударамонту*. Да адчыненьня навігацыі павінен быць адрамантаваны ўвесь паравы і шнаравы флёт. Каля 30% усяго паравога флёту патрабуе капітальнага рамонту. Узмоцненыя запатрабаваньні, якія прад'яўляюцца рачному флёту, патрабуюць асабліва ўважлівых адносін да якасьці. Гэтага яшчэ ў большай меры патрабуе вялікая зношанасьць маючага флёту. ЦКК КП(б)Б у студзені бягучага году констатавала дрэнную падрыхтоўку да зімовага рамонту, наяўнасьць бясплянавасьці, безгаспадарчасьці і дрэннае становішча працдyscyпліны, што стварае пагрозу выкананьню пляну рамонту. У сучасны момант рамонт па пляну ўжо павінен быць скончаным. Між тым па раду затонаў застаецца яшчэ вялікая работа. Асабліва вялікая пагроза несваечасовага выкананьня рамонту маеца па

Гомлю.¹⁾ Прамысловасць, ад якой залежыць выкананьне каля 50% усяго рамонту, таксама не паўсюды акуратна выконвае заказы для рачнога транспарту. Неабходна ў карацейшы тэрмін, які застаецца да пачатку навігацыі, з усёй сілай налегчы на выкананьне ўсяго неабходнага рамонту. Каля гэтага пытаньня неабходна разьвіць ударніцтва і соц. спаборніцтва. Зьмест партыйнай і профэсійнай работы павінен быць запоўнены ў бліжэйшы час канкрэтнымі мерапрыемствамі па выкананьню гэтай задачы. Гаспадарчыя арганізацыі павінны раз-жа ўважліва праверыць якасьць, выяўляць усе недаробкі і нядобра-якаснасьць з тым, каб сваечасова іх зьнішчыць. Арганізацыі прамысловасьці павінны пайсьці насустрач водным арганізацыям і дапамагчы выкананьню гэтай задачы.

Выкананьне і перавыкананьне пляну перавозак магчыма толькі пры тэй умове, калі цалкам будзе скарыстаны маючыся тонаж, цягавая сіла ў найбольш спрыяючы для водных перавозак пэрыод веснавой паводкі.

Водныя басэйны Днепра-Дзвінскай сыстэмы ў выніку цэлага раду прычын і, у першую чаргу, у выніку шкодніцкай работы і опартуністычнай недаацэнкі воднага транспарту, сільна запушчаны. Гідротэхнічныя работы праводзілася ўвесь час у недастатковым разьмеры. Найменшыя глыбіні дасягаюць у ліпні ад 55 да 75 см, у жніўні ад 40 да 70 см па асобных басэйных. У пэрыод спаду вады ўтвараецца шмат пяшчаных мяліз і перакатаў, якія прыводзяць па асобных басэйных (Зах. Дзвіна, вярхоўі Дняпра і Бярэзіны) да спыненьня руху. Гэтыя акалічэньні прымушаюць паставіць перад дзяржпаракходствам задачу выкананьня 50% усіх перавозак у пэрыод вясеньняй паводкі. Гэта задача ня можа быць дасягнута самацёкам. Для гэтага патрабуецца ўважлівае *плянаваньне* перавозак.

У звароце ЦК і СНК адносна гэтага гаворыцца: „У мэтах максымальнага скарыстаньня воднага транспарту і зьнішчэньня недапушчальнага становішча, калі ў найбольш спрыяючы для водных перавозак момант—вясеньняй паводкі—рачны транспорт працуе з вялікім недагрузам, прапанаваць СПА ў двухдэкадны тэрмін распрацаваць плян накіраваньня масавых грузаў з месца дабычы і збору ў раёны спажываньня і для экспарту з максымальным скарыстаньнем водных шляхоў“.

Плянаваньне і прад'яўленьне заявак воднаму транспарту з боку кліентуры па БССР на сёнешні дзень гаворыць аб вялікай пагрозе з гэтага боку. Асноўная кліентура Лесбел і Дортранс прад'явілі ў Дзяржплян свае заяўкі 5-6 сакавіка, Севбелтранс яшчэ да гэтага часу не прадставіў сваіх плянаў. Ні ў Дзяржпляне, ні ў Кіраўніцтве яшчэ да гэтага часу няма цьвёрдага пляну. Орыентаваны плян не прадугледжвае выкананьня дырэктывы аб 50% перавозак у вясеньнюю паводку.

Гэткае становішча недапушчальна.

З гэтым пытаньнем звязана пытаньне аб адносінах кліентуры да скарыстаньня тонажу і пытаньне аб зьнішчэньні сустрэчных перавозак. Такое становішча, якое назіралася ў мінулую навігацыю, калі па прыбыцьці барж не аказвалася грузаў, калі па 3-4 дні не выгружаліся судны, ці калі баржы грузапад'ёмнасьцю ў 60—70 тон загрузаліся

¹⁾ Завод „Дзвігачель Рэвалюцыі“ (Гомель), зараз скончыў сударамонт. Ударныя брыгады заводу ўзялі шэфства над асобнымі суднамі флоту. У звароце да ўсіх воднікаў яны запрашаюць іх уключыцца ў Усебеларускі аврал.

2—3 тонамі, ні ў якім разе ня можа быць дапушчана ў гэтым годзе. ЦК і СНК устанавілі *„матэрыяльную і судовую адказнасць кліентуры за непрад'яўленне грузаў у ўстаноўленыя плянам тэрміны, за нерэальнасць заявак на падачу флэту, за фактычную адмову ад прыёму і разгрузкі ў ўстаноўленыя тэрміны і такую-ж адказнасць воднага транспарту за непадачу тонажу і цягі“*. Неабходна цвёрда сачыць за выкананнем гэтай устаноўкі.

Важнейшай умовай выканання пляну перавозак гэтага году і аздаравлення рачнога транспарту з'яўляецца падбор, расстаноўка і падрыхтоўка *камандна-кіруючага складу*. Ускладаючы вялікія задачы на камандны склад рачнога флэту і пашыраючы яго правы, ЦК УсеКП(б) і Саўнарком Саюзу ССР зварачаюць асаблівую ўвагу гаспадарчых, партыйных і профсаюзных арганізацый на пастаноўку справы правільнага вылучэння работнікаў на камандныя пасты. На камандныя пасты павінны вылучацца таксама работнікі, якія паказалі на справе сваю адданасць справе рабочай клясы, прайшлі практычную школу, праявілі здольнасць кіраваць флётам, праявілі гатоўнасць вучыцца і перавучацца справе кіравання флётам, маюць жаданне і здольнасць аўладаць тэхнікай справы. Саўнарком Саюзу ССР і ЦК УсеКП(б) палагаюць, што толькі ўсвоіўшы гэты метад вылучэння работнікаў рачнога флэту на камандныя пасты магчыма будзе ўзмацніць кадры, паставіць іх на належную вышыню.

Правільны падбор і вылучэнне кадраў на камандныя пасты набывае асаблівае значэнне ў сучасны момант з рэарганізацыйнай сістэмы кіраўніцтва і пераводам на гаспадарчы разлік судна, прыстані і затону.

У БССР яшчэ да гэтага часу камандны склад на суднах, прыстанях і затонах не падабраны і не падрыхтаваны. Між тым час, які застаўся для правядзення гэтай работы можна лічыць гадзінамі. Тым больш неабходна па-большавіцку скарыстаць усе магчымасці для выканання пастаўленых задач.

З ланцугу важнейшых звяненняў падрыхтоўкі да навігацыі застаюцца на некаторых: сваечасовае сканчэнні рэарганізацыі і звязаныя з гэтым перасоўкі і перастаноўкі ў камандах з тым, што-б „перасадка“ не адбілася адмоўна на падрыхтоўцы да навігацыі і асабліва на поўным скарыстанні найбольш спрыяючага для водных перавозак часу — вясенняй паводкі. Пры гэтым асноўныя мэты рэарганізацыі — згрупаванне ўвагі на асноўным звяненне рачнога транспарту — судне, дакладнае вызначэнне функцый і круга адказнасці асоб за работу судна, прыстані, майстэрні, стварэнне такой функцыянальнай сістэмы знізу даверху — павінны быць усвоены ўсімі работнікамі і поўнасьцю праведзены ў жыццё.

Давядзенне пляну перавозак і вымяральнікаў да кожнага судна, кожнай прыстані і майстэрні і прапрацоўка гэтага пляну сярод ўсіх груп рабочых.

Недаацаніць гэтую задачу, значыць адмовіцца ад адной з асноўных магчымасцяў забяспечыць выкананне і перавыканне пляну. Падрыхтоўка і забяспечанне навігацыі адпаведнымі кадрамі рабочых і асабліва кваліфікаваных рабочых. Правільнае і сваечасовае правядзенне дырэктыў ЦК і СНК аб зарплате, стварэнне сістэмы зацікаўленасці рабочых у выкананні пляну і паказчыкаў і павышэння якасці работы. Забяспечэнне транспарту неабходнымі для навігацыі матэрыяламі і запаснымі часцямі.

Нараду з канцэнтрацыяй асноўнай увагі на сваечасовую і поўную падрыхтоўку да навігацыі, перад Дняпра-Дзвінскім дзяржпаравозам, партыйнымі, савецкімі, професіянальнымі і інш. арганізацыямі БССР стаць рад задач вялікага гаспадарчага і палітычнага значэння, вырашэнне якіх патрабуе сур'ёзнай увагі ў бліжэйшы час. Развіццё народнае гаспадаркі і быстры ўсрост тэмпаў соц. будаўніцтва прад'яўляе ужо цяпер і ў далейшым, у яшчэ большай меры, будзе прад'яўляць вялікія патрабаванні да транспарту. Для таго, каб транспорт мог справіцца з гэтымі патрабаваннямі, якія прад'яўляе да яго народная гаспадарка, ён павінен будзе перабудавацца.

Пры гэтым перабудова ня можа ісці толькі па лініі колькаснага задавальнення запатрабаванняў. Рачны транспорт можа і павінен быць найбольш карысным, у адносінах кошту і зручнасці, відам транспарту для цэлага раду перавозак.

У выніку рэканструкцыі павінен быць значна павялічаны сабекошт водных перавозак.

Пытанне суднабудаўніцтва мае вялікае значэнне для воднага транспарту. У звароце ЦК і СНК асаблівае значэнне надаецца ў сучасны момант дрывяному суднабудаўніцтву ў умовах недахопу металю. Там-жа прапануецца Наркамводу яшчэ ў гэтым годзе пашырыць праграму дрывянога суднабудаўніцтва.

Умовы БССР у адносінах наяўнасці неабходнага для суднабудаўніцтва лесаматэрыялу, наяўнасці зручных водных басэйнаў для будаўніцтва судоў, у адносінах забяспечанасці рабскай спрыяюць для развіцця дрывянога суднабудаўніцтва і будаўніцтва адпаведных верфяў. Зараз гэтае суднабудаўніцтва раскідана па розных мясцох, праводзіцца амаль выключна саматужным спосабам. Гэтае будаўніцтва праводзіцца ў асноўным для Дняпроўскага дзяржпаравозства. Акрамя гэтага сіламі Дняпра-Дзвінскага дзяржпаравозства праводзіцца будаўніцтва дрывяных суднаў для сваіх патрэб.

Становішча будаўніцтва па верфях Белкустпрамсаюзу такое, што выклікае *сцеражлівасць* за сваечасовае і поўнае выкананне праграмы.

Пэрспектывы развіцця суднабудаўніцтва патрабуюць абсталявання і механізацыі будаўніцтва, канцэнтрацыі будаўніцтва ў пэўных, адпаведна абсталяваных, верфях і канцэнтрацыі кіраўніцтва гэтай справай ў адных руках. Разрашэнне гэтага пытання ня церпіць адкладаў.

Зварот ЦК УсеКП(б) і СНК СССР канстатаваў, што „партарганізацыі рачнога транспарту з'яўляюцца найбольш адсталымі ў пастаноўцы партыйнай і масава-вытворчай працы ў параўнанні з партарганізацыямі іншых галін народнай гаспадаркі. Партпраслойка надзвычайна нізкая (2-3%), што прывяло да поўнага адсутнічання судовых ячэек“.

Гэта характарыстыка цалкам адпавядае становішчу партарганізацыі рачнога транспарту па БССР. Да апошняга часу па КП(б)Б было ўсяго 3 ячэйкі рачнога транспарту (Гомель, Бабруйск і Віцебск) з агульнай колькасцю партыйцаў у іх, па даных на 1 I-31 г. ў 120 ч., з якіх членаў партыі толькі 71 чал. і рабочых на транспорце ўсяго—78 чалавек. Няма і ня было ніводнай ячэйкі на судах і прыстанях. Толькі ў апошнія дні арганізавана партыячка воднікаў ў Магілёве, дзе знаходзіцца кіраўніцтва Дняпра-Дзвінскага дзяржпаравозства. Партыйныя ячэйкі воднікаў адарваны ад мясцовых партыйных

арганізацыі, якія вельмі мала да апошняга часу займаліся ячэйкамі воднікаў. Партарганізацыі не падыйшлі да пытання непасрэднага канкрэтнага кіраўніцтва вытворчасцю. Ня ўсе партыйцы ўцягнуты ў ударніцтва.

Гэтым высоўваюцца наступныя задачы: расстанавіць маючыяся партыйныя сілы такім чынам, каб на ўсіх паравых суднах, на ўсіх буйных прыстанях, ва ўсіх майстэрнях мець партыйныя ячэйкі і, у крайнім выпадку, на невялікіх буксірных параходах мець партарганізатараў. Мясцовыя партыйныя арганізацыі павінны аказаць садзейнічаньне ў правядзеньні гэтага мерапрыемства шляхам пераводу рабочых з іншых галін прамысловасці на водны транспарт. Умацаваць кіраўніцтва з боку мясцовых партыйных арганізацыяў ячэйкамі і ўсёй працай рачнога транспарту.

Перабудаваць партыйную работу такім чынам, каб *цэнтр работы перанесці на судны*, змест работы запоўніць канкрэтным кіраўніцтвам асобнымі галінамі работы (выкананьне паказчыкаў пляну перавозак, становішча працысцыпліны, пагрузачныя і разгрузачныя работы, рамонт і г. д.). Партарганізацыі і кожны партыец у паасобку павінны стаць на чале і мобілізаваць вакол сябе ўсю масу рабочых на бальшавіцкае выкананьне ўсіх пастаўленых задач, на падставе разгортвання соц. спаборніцтва, разгортвання работы вытворчых нарад, барацьбы з адсталымі настроямі асобных груп рабочых і опартуністычнымі элементамі ў партарганізацыі.

Мясцовыя партыйныя і комсамольскія арганізацыі цэнтр увагі ўсёй масавай работы павінны сасрэдаточыць на рашучай барацьбе з прагуламі, рвацтвам, за падняцце працысцыпліны, абавіраючыся на перадавыя сілы рабочых воднай гаспадаркі, на ўдарнікаў.

Неабходна паставіць работу таварыскіх судовоў так, каб яны сталі на справе арганізацыямі таварыскага ўздзейнічання і выхавання адсталых слаёў воднікаў* (зварот ЦК і СНК).

Становішча профработы на рачным транспарце БССР таксама зьяўляецца недавальняючым. Профарганізацыі воднікаў яшчэ да гэтага часу не рэарганізаваны ў адпаведнасьці з гаспадарчай структурай і не падрыхтаваліся да разьвіцця работы з адчыненнем навігацыі.

Задачы, пералічаныя ў звароце ЦК і СНК, патрабуюць безадкладнай і грунтоўнай перабудовы ўсёй профработы.

Задачы, якія стаяць перад рачным транспартам, ня могуць быць выкананы без таго, каб партарганізацыя заняла сапраўды авангардную ролю—стала на чале пад'ёму мас.

Я. Галенчанка

Програма колектывізацыі сельскай гаспадаркі БССР на 3 год пяцігодкі

I. Соцыяльна-эканомічная і тэхнічная база колектывізацыі

Студзенскі Пленум ЦК КП(б)Б па пытаньню аб контрольных лічбах народнай гаспадаркі БССР пастанавіў:

„Процант колектывізаваных бядняцка-серадняцкіх гаспадарак вызначыць да канца 1931 г. у разьмеры 45 проц. агульнай колькасці гаспадарак“.

Прычым, уздым колектывізацыі на вясну г./г. вызначаны ў 30%.

Ці ёсьць, сапраўды, у ўмовах с.-г. Беларусі магчымасьці для гэтых тэмпаў колектывізацыі? Ці мае магчымасьць індустрыя даць дастатковую тэхнічную базу для такой колькасці колгасаў?

З самага пачатку трэба памятаць той закон колектывізацыі, які цалкам апраўдаўся на практыцы колгаснага будаўніцтва, гэта тое, што *коллективы маюць гаспадарчыя перавагі перад аднаасобнымі нават пры простым складаньні сялянскіх сродкаў вытворчасці.*

Але гэта зусім не адзначае, што можна не дацэньваць значэньня машынізацыі сельскай гаспадаркі.

Машынізацыя зьяўляецца магутным сродкам колектывізацыі, базай разьвіцьця і ўзмацненьня колгасаў, саўгасаў, г. зн. базай соцыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі.

Укладаньні ў с.-г. БССР на 1931 г., прынятыя ЦК КП(б)Б і НКЗ БССР (і зацьверджаныя колегіяй НКЗ СССР), наступныя:

Агульную колькасць трактараў для завозу ў 1931 г. вызначана ў колькасці 15.980 трактарных сіл.

Па с.-г. машынах: ільнатрапалак—100 штук, ільнацерабілак—500 шт., бульбасаджалак трактарных—150 шт., конных—2 тысячы шт., сенакасілак трактарных—280 шт., конных—2.985 шт., сілосарэзак—650 шт., грабель конных—4.690 шт., кормазаларнікаў—1.400 шт., збожжадрабілак—100 і малацілак—48. Па мінеральных ўгнаеньнях усяго 181,5 тыс. тон.

„Пры гэтым, завоз трактараў“, адзначаецца ў пастанове НКЗ СССР: павінен быць у асноўным выканан да веснавой сяубы, а завоз мінеральных угнаеньняў у разьмеры ня менш—60%.

Побач з форсаваным забясьпечаньнем БССР трактарамі, забясьпечыць больш высокія тэмпы будаўніцтва электрастанцый, абслугоўваючых сельскую гаспадарку, асабліва ў частцы арганізацыі скотных

двароў і гароднае гаспадаркі. Даручыць Электрастрою забяспечыць выкананне намечанага будаўніцтва ў БССР трох электрастанцый з такім разлікам, каб гэтыя станцыі ўступілі ў эксплуатацыю не пазней канца 1932 г. (пастанова камісіі НКЗ СССР ад 12 II-31 г.).

Фінансавыя ўкладанні ў с.-г. на 1931 г. вызначаны ў размеры 166 міль. руб.

Разгледзім наступную табліцу дынамікі сельскай гаспадаркі БССР.

	27/28 г.	28/29 г.	29/30 г.	1931 г. (контр. лічбы)	Заўвагі
1. Пасеўная плошча (тыс. га) .	3.400	3.432	3.634	4.083	1) без ляс- ной гаспа- даркі
% павяліч. за год	—	+1%	+5,9%	+12,4%	
2. Буйная рагатая жывёла (тыс. галоў)	—	—	1.741	2.115	2) толькі ўкладанні
% павяліч. за год	—	—	—	+21%	
3. Сьвіней	—	—	1.658	2.925	3) у параў- нанні з 28,29 годам
% павяліч. за год	—	—	—	+76%	
4. Трактары (конскіх сіл на круку)	1.270	2.235	9.100	25 000	4) без срод- каў насель- ніцтва
% павяліч. за год	—	+76%	+307%	+175%	
5. Коні (у тыс. галоў)	—	—	1.015	1.015	
% павяліч. за год	—	—	—	—	
6. С.-г. машыны (тыс. р.) 1) .	2.106,7 2)	3.070,4 3)	—	15.365 2)	
% павялічэння за год 1) . .	—	46,2%	—	400% 2)	
7. Капітальныя ўкладанні (тыс. руб.)	21.745 4)	34.155 4)	52.146 4)	138.372	
% павялічэння за год . . .	—	57%	52,6%	165%	

Гэтая табліца паказвае нам, па-першае, надта марудны рост с.-г. да 1930/31 г. і, па-другое, вядучую ролю індустрыі (трактарызацыя, машынізацыя).

У выніку ўкаранення трактараў і машын у с.-г. мы маем у апошнія два гады паскарэнне тэмпаў развіцця с.-г. у злучэнні з яе сацыялістычнай рэканструкцыяй.

На кожны гектар ва ўсёй с.-г. плошчы прыпадала с.-г. машын і прылад у 1928 г. на 5,6 руб., а ў 1930 г.—на 10,3 руб.

На кожны гектар пасеўнай плошчы прыпадае цягавай сілы, конскай і трактарнай (трактарнай з улікам моцнасьці на круку пры трох-з'меннай рабоце):

У 27/28 г.— 1,4 конскіх сіл
 „ 28/29 „ — 2,2 „ „
 „ 29/30 „ — 7,8 „ „
 „ 1931 г. — 18,6 „ „

Гэты рост узброенасці с.-г. машынамі, прыладамі і цягавай сілай знайшоў (і ня мог не знайсці) свой адбітак у росце сацыялістычнага сэктару с.-г. (саўгасаў і колгасаў).

Пяройдзем цяпер да разгляду дынамікі колгаснага сэктару:

	1927/28 г.	1928/29 г.	1929/30 г.	1931 г. (контр. лічбы)
1. Пасеўная плошча (тыс. га)	49,2	179	546	1.188 ¹⁾
% павяліч. за год	—	+264%	+205%	+117%
2. Кароў (тыс. галоў)	16,6	61,5	165,5	—
% павяліч. за год	—	+270%	+170%	—
3. Сьвіней (тыс. галоў)	5,8	22,3	80,1	—
% павяліч. за год	—	+284%	+260%	—
4. Коняй (у тыс.)	7,4	30,7	103	477
% павяліч. за год	—	+315%	+235%	+363%
5. Трактары (конскіх сіл) . .	312	570	4.802	—
% павяліч. за год	—	+83%	+742%	—
6. С.-г. машыны апрача трактараў (у тыс. руб.)	450	1.189	4.120	19.500
% павяліч.	—	+164%	+246%	373%
7. Колькасць калектывізав. гаспадарак (у тыс.)	8,5	25,8	116,7	350 —
% павялічэння	—	203%	352%	200%

Як бачым з гэтай табліцы, тэмпы калектывізацыі, у асноўным, ідуць на адным узроўні з тэмпамі разьвіцця колгаснага паляводства і жывёлагадоўлі (29/30 г., як вядома, мае асаблівае і таму лічбы гэтага году трэба браць з некаторай папраўкай).

Так, на кожны гэктар пасеўнай плошчы колгасаў прыпадае: с.-г. машын на 9,1 руб. у 27/28 г. і на 16,4 руб. у 1931 г., трактарнай цягі (у конскіх сілах з улікам трохзьменнай работы) у 27/28 г. на кожны гэктар прыпадала 19 конскіх сіл, а ў 1930 г.—26,4.

Які асноўны вынік трэба зрабіць з разгляду гэтых лічбаў па ўсёй с.-г. БССР і яе колгаснага сэктару?

Асноўны вынік той, што з кожным годам узброенасьць сельскай гаспадаркі машынамі і трактарамі ўзрастае, а значыць узрастае і магчымасьць пашыранай вытворчасці, яе інтэнсыфікацыі і сацыялістычнай рэканструкцыі, г. зн. тэхнічная, індустрыяльная база калектывізацыі значна ўзмацняецца.

Паміж іншым, улічваючы інтэнсыфікацыю с.-г. (тэхнічныя і кармавыя культуры, жывёлагадоўля, першапачатковая апрацоўка с.-г. produkтаў і г. д.), нагрузка на кожную цягавую адзінку ў 1931 г. будзе ня менш чым у 1930 г. і напружанасьць з цягавай сілай таксама застаецца.

Пагэтаму ні ў якім выпадку нельга недаацэньваць конскай сілы і забываць задачу павялічэння конскага статку.

¹⁾ З разьліку 30% калектывізацыі на вясну 1931 г.

(Як ня дзіўна, а НКЗ БССР падае ў гэтых адносінах прыклад опартуністычнага кіраўніцтва, калі ў кантрольных лічбах зусім не вызначае павялічэння конскага статку на 1931 г.¹⁾).

Калі мы жадаем высветліць сацыяльна-эканамічныя ўмовы калектывізацыі ў 1931 г., дык, зразумела, нельга абмежавацца толькі разглядам тэхнічнай базы с.-г. і іншых сродкаў вытворчасці.

Неабходна яшчэ высветліць тыя змены ў сацыяльнай абстаноўцы, тыя зрухі ў расстаноўцы класавых сіл, якія адбыліся за першыя два гады пяцігодкі.

Гэтыя зрухі ў асноўным наступныя:

1. Індустрыя БССР ступіла на 150% уперад.
2. Саўгасны сектар павялічыўся амаль у тры з паловай разы (на пасеўнай плошчы).

3. Колгасны сектар шагнуў з аднаго процанту ахопу бядняцка-серадняцкіх гаспадарак—да 15% (на 1/III-31 г. да 18,7%).

Сацыялістычны сектар сельскае гаспадаркі ў 1930 годзе даў каля 20% усёй валавой і каля 30 проц. таварнай прадукцыі сельскае гаспадаркі. Валавая прадукцыя сацыялістычнага сектару з 15,8 млн. руб. у 28/29 г. узрасла да 144 млн. у 1930 г.

Гэта ўсе плюсы.

Але ёсць і мінусы. Галоўныя з іх:

1. „Лявацкія“ загібы адбіліся надта шкодна як на справе калектывізацыі, так і на становішчы с.-г.

2. У выніку „лявацкіх“ загібаў і кулацкай агітацыі значна пагоршылася становішча жывёлагадоўлі ў 1930 г. (змяншэнне конскага статку на 16%, буйнай рагатай жывёлы—на 25,6%, свіней на 47,4%).

Але за гэты-ж год партыя і пролетарыят атрымалі вялікія ўрокі кіраўніцтва колгасным рухам, выправілі памылкі і скажэнні, выйшлі ў 1931 г. больш згуртаванымі і ўзброенымі вопытам.

На трэці год пяцігодкі ў дапамогу партыі і пролетарыяту ў справе калектывізацыі падыйшлі новыя атрады актывістых-колгаснікаў.

Пролетарыят СССР на 1931 г. дае БССР вялікую дапамогу ў выглядзе трактараў, с.-г. машын, фінансаў і інш. сродкаў.

Усё гэта гаворыць аб тым, што ў 1931 г. мы ўступілі ў значна лепшай абстаноўцы чымся ў 1930 год.

II. БССР і Заходняя вобласць РСФСР.

Надта цікава і каштоўна параўнаць праграму 1931 г. ў галіне сельскай гаспадаркі па БССР з адпаведнай праграмай Заходняй вобласці РСФСР.

Як мы ведаем, сельская гаспадарка Заходняй вобласці і БССР маюць шмат агульнага: і там і ў нас сельская гаспадарка маюць напрамак на жывёлагадоўлю, тэхнічныя культуры (лён, каноплі).

¹⁾ У пастанове колегі НКЗ СССР па дакладу НКЗ БССР (т. Рачыцкага) аб конях гаворыцца толькі наступнае: „коняў у 1930 г. было 1.015 тыс., у 1931 г.—1.015 тыс., павялічэння няма“ (?). (Звязда, 19/1-31 г.). Проста і ясна!

Спачатку параўнаем агульныя даныя аб становішчы сельскай гаспадаркі.

У 1930 г.	Агульная плошча пасеву (тыс. га)	Агульная колькасць гаспадарак (у тыс.)	% колек- тывіз. на 1 I-1931 г.	Колькасць коллек. гас- пад. (у тыс.)	Пасеўная плошча пад колгасамі	
					Абсол. (т. га.)	У $\frac{\text{тыс. га.}}{\text{тыс. га.}}$ да ўсёй пасевн. плошчы
БССР	3.700	780	15	117	546	15
Заходн. вобл.	6.100	1.160	8,8	102	423	7

З гэтай табліцы мы бачым, што пасеўная плошча і колькасць гаспадарак па Заходняй вобласці прыблізна на 50% больш, чым у БССР, але % колектывізацыі на 1 студзеня 1931 г. амаль у два разы меншы, менавіта ў БССР ён складае 15%, а ў Заходняй вобласці — толькі 8,8%.

Простае параўнанне процантаў колектывізаваных гаспадарак не дае нам яшчэ патрэбнага ўражання аб становішчы колектывізацыі ў той ці іншай вобласці, трэба мець яшчэ даныя аб колектывізацыі і ў дынаміцы, у руху.

	Колектывізавана гаспадарак			
	Б. С. С. Р.		Заходняя вобласць	
	Абсол. (у тыс.)	У $\frac{\text{тыс. га.}}{\text{тыс. га.}}$	Абсол. (у тыс.)	У $\frac{\text{тыс. га.}}{\text{тыс. га.}}$
На 1/X-1929 г. . . .	26	3,3	30	2,6
„ 1/X-1930 г. . . .	92	11,5	83	7,1
„ 1/XII . . . г. . . .	104	13,4	89	7,6
„ 1/I-1931 г. . . .	117	15	102	8,8

Як відаць з табліцы, па БССР 26 тысяч, а па Заходняй вобласці — 30 тысяч гаспадарак маюць стаж колгаснай работы ў паўтары гады, розніца тут нязначная. Але, пачынаючы з кастрычніка 1930 г. БССР ужо і па колькасці гаспадарак і па процанту колектывізацыі ідзе наперадзе Заходняй вобласці.

Што датычыцца трактарызацыі с.-г., дык тут даныя такія:

Было ў 1930 г. Будзе ў 1931 г.

Колькасць М. Т. С.		
у Б. С. С. Р. . . .	2	25
У Заходняй вобласці . . .	—	20

Такім чынам, і па сацыяльнай базе (удзельнай вазе сацыялістычнага сектара ў с.-г.), і па машынізацыі (колькасць МТС) умовы для разгортвання колектывізацыі ў БССР значна лепшыя чымся ў Заходняй вобласці. Праўда, некаторыя асаблівасці БССР ускладняюць абстаноўку барацьбы за сацыялістычную рэканструкцыю с.-г. (меншая ўдзельная вага індустрыі, большы процант хутароў, кулацкіх гаспадарак — у БССР 4,2%, у Заходняй вобласці 2,4%; нацыянальная стракатасць, прымежнасць БССР і інш.).

Але ўсё-ж такі па асноўных паказальніках сацыяльна-эканамічнай абстаноўкі (вага сацыялістычнага сектара і забяспечанасці цягавай сілай) умовы для калектывізацыі ў БССР можна сьмела параўнаць з умовамі Заходняй вобласці.

Разглядзім цяпер праграмы пашырэння с.-г. на 1931 г.

Програма 3-га году пачатку.

	Павяліч. пасеўнай плошчы ў %				Павяліч. жывёлаг. ў %		
	Агульн. плошча	Зернав.	Тэхн.	Кармав.	Усяго статку	Кароў	Сьвіней
БССР	+12,4	-15 ¹⁾	+60	+206	+35-37	+21	+76
Заход. вобл. ²⁾ .	+20	+6	+45	+30	+25-28	-	-

Як відаць, у Заходняй вобласці прынята больш напружаная праграма пашырэння агульнай пасеўнай плошчы і менш напружаная, чымся ў БССР, праграма жывёлагадоўлі.

Пры больш дэталёвым разглядзе гэтых лічбаў мы бачым, што ў БССР узят рашучы курс на жывёлагадоўлю і тэхнічныя культуры, нават за лік скарачэння пасеўнай плошчы пад збожжавымі культурамі.

Пасеўныя плошчы пад тэхнічнымі культурамі пашыраюцца ў 1931 г. на 60%.

Пад вызначэння тэмпы развіцця жывёлагадоўлі (кароў на 21%, сьвіней на 76%) падводзіцца моцная база ў выглядзе пашырэння кармавых культур на 206%, г. зн. больш чым у тры разы ў параўнанні з 1930 годам.

У плане на 1931 г. па БССР прадугледжана павярхоўнае палепшэнне сенажаці на плошчы 300.000 гект., засілкаванне ня менш 1 мільёна тон, засеў сілосных культур — 35 тыс. гект., аднагадовых і шматгадовых траў — 552 тыс. гект. і каранёплодаў — 80 тыс. гект.

Што датычыцца да праграмы калектывізацыі на вясну 1931 г., дык тут лічбы найбольш цікавыя.

Програма калектывізацыі на вясну 1931 г.

	Калектыв. гаспадарак на 1/I-1931 г. (у тыс.)	% кол. на 1/I-1931 г.	Трэба калект. да 1/V (у тыс.)	У сярэд. на кож. месяц да 1/V (у тыс.)	% калектыв. да вясны 1931 г.	% калектывізацыі ў раёнах М.Т.С.
БССР	117	15	117	30	30	50
Заход. вобл. .	102	8,8	230	60	30	50

¹⁾ Памянішэньне.

²⁾ Усе лічбы па Заходняй вобласці ўзяты з часопісу Запоўнаму Ёсеп(6), „Партыец“, № 19-20, 1930 г.

БССР і Заходняя вобласць паставілі перад сабою аднолькавыя задачы — калектывізацыі на весну 1931 г. 30% усіх бядняцка-серадняцкіх гаспадарак, а ў раёнах МТС давесці калектывізацыю да 50%. У колькасным выражэнні гэта адзначае неабходнасць калектывізацыі, у сярэднім на кожны месяц, па БССР 30 тысяч гаспадарак, а па Заходняй вобласці ў два разы больш — 60 тысяч.

З усяго гэтага параўнання нам павінна стаць зразумелым, што ўстаноўка ЦК КП(б)Б на калектывізацыю 30% да пачатку веснавой сяўбы прынята ў выніку бальшавіцкага ўліку нашых магчымасцяў, у выніку аналізу сацыяльных зрухаў сярод асноўнай масы сялянства.

Студзеньскі пленум ЦК КП(б)Б так і адзначае, што *„выходзячы з дасягнутага ўзроўню калектывізацыі, разгортвання МТС, саўгаснага будаўніцтва... створана магчымасць ва ўмовах БССР дасягнуць процанту калектывізацыі ў веснавую пасеўную кампанію да 30% і да канца 1931 г. — да 45%“*.

Зьвернемся цяпер да разгляду таго, ці адпавядаюць тэмпы разгортвання калектывізацыі, якія мы маем у апошнія месяцы, гэтым пастаўленым задачам.

Велічыня колгаснага прыліву (па месяцах (у тыс.)

	Б. С. С. Р.	Заходняя вобл.
Кастрычнік . . . 30 г.	5,2	1,4
Лістапад . . . 30 г.	6,8	4,0
Сьнежань . . . 30 г.	12,7	13,0
Студзень . . . 31 г.	8,9	14,0
Люты . . . 31 г.	11,0	50,0

Па БССР у канцы 1930 г. мы маем больш роўнаважную і моцную хвалю колгаснага руху, чымся ў Заходняй вобласці і толькі ў пачатку 1931 г. есць зьніжэнне тэмпаў прыросту.

Як мы ўжо ведаем, для таго, каб дасягнуць таго ўзроўню калектывізацыі, які вызначаны ў кантрольных лічбах, трэба, каб велічыня колгаснага прыліву за кожны месяц да 1 мая складала па БССР, у сярэднім, 30 тысяч.

Як відаць з паказаных лічбаў, мы значна, у тры разы, адстаем ад вызначаных намі тэмпаў.

У чым прычына такіх слабых тэмпаў?

З таго папярэдняга кароткага разгляду сучасных умоў і магчымасцяў калектывізацыі ў БССР мы можам зрабіць той вынік, што мы яшчэ недастаткова скарыстоўваем нашы магчымасці. У гэтым прычына слабых тэмпаў калектывізацыі.

Мы нашы магчымасці яшчэ ня цалкам ператвараем у сапраўдныя.

III. Магчымасць ператварыць у сапраўдныя

З папярэдняга алалізу мы ўстанавілі поўную магчымасць выканання пляну калектывізацыі сельскай гаспадаркі трэцяга году пяцігодкі.

Што трэба, каб гэтую магчымасць ператварыць у сапраўднасць?

Перафразіруючы вядомыя слова К. Маркса, мы можам сказаць, што трактар, які ня будзе скарыстаны для работы, ёсць толькі спорчанае жалеза; насенне, якое ляжыць на складзе — ёсць насенне толькі ў магчымасці.

Жывая праца павінна ахапіць гэтыя рэчы, уваскрасіць іх з мерцвякоў, перавярнуць іх з толькі магчымых у сапраўдных і дзейнічаючых... (К. Маркс. Капітал, т. I).

Толькі тады, калі рэчы ахоплены полымем працы, толькі ў кантакце, у сувязі з жывой працай — магчымасць ператвараецца ў сапраўднасць.

Проста кажучы, у працэсе работы, у станка на фабрыцы, за трактарам, плугам, сеялкай у полі — робіцца сапраўднасць.

Але гэта яшчэ ня ўсё.

Людзі заўсёды самі рабілі сваю гісторыю, як рабілі гліняныя гаршкі, палатно, сапагі і г. д., але, як рабілі?

Капіталістычная грамада развіваецца паводле стыхійных законаў. Кіруючая і пануючая кляса капіталістых не ўсведамляе і не скарыстоўвае законы грамадскага развіцця і ня можа скарыстоўваць, бо г. зн. для капіталістых рыхтаваць сваю пагібель, бо на пэўным этапе гэтыя законы патрабуюць змянення капіталізму ў сацыялізм, праз рэвалюцыю і дыктатуру пролетарыяту.

Зусім інакш справа ў умовах савецкай сыстэмы.

Усведамляючы законы грамадскага развіцця, пролетарыят пад кіраўніцтвам партыі скарыстоўвае гэтыя законы для пабудовы сацыялізму.

З стыхійных законаў яны робяцца законамі нашай волі, розуму і свабоды.

Вось тут мы і падыходзім да самай сутнасці пытання. У ўмовах пераходнага перыяду ўся маса пролетарыяту, маса ўсіх працоўных ня можа цалкам усвядоміць свае задачы і шляхі іх вырашэння.

Толькі авангард пролетарыяту — куністычная партыя бальшавікоў, кіруючыся рэвалюцыйнай тэорыяй марксызму-ленінізму, асвятляе шляхі рэвалюцыйнай практыкі і кіруе масамі ў гэтай практыцы перабудовы грамады.

Поўнае скарыстанне сродкаў вытворчасці ня ёсць адзіная ўмова ператварэння магчымасці ў сапраўднасць.

Наадварот, гэтае поўнае, найбольш поўнае і мэтазгоднае накіраванне вытворчых сіл магчыма толькі ў адпаведных сацыяльных умовах пры адпаведнай расстаноўцы класавых сіл, пры адпаведным кіраўніцтве партыі.

Пераварыць магчымасць у сапраўднасць, гэта адзначае тое-ж самае, што цалкам скарыстаць усе рычагі, вінцікі, звеньні, сродкі, — тэхнічныя, фінансавыя, класавыя на справу калектывізацыі — гэта адзначае мобілізацыю ўсіх сіл пролетарыяту, колгаснікаў і бядняцка-серадняцкага сялянства на выкананне гэтых задач.

Гэта адзначае расчышчэнне шляху ад усіх супраціўляючыхся, ад усіх, якія тармазяць наступленне сацыялізму, усімі тымі метадамі і сродкамі, якія маюцца ў пролетарыята і яго партыі.

Гэта адзначае, што „трэба перш за ўсё пахаваць тэорыю самацёку“ (Сталін).

Разгортваньне колектывізацыі нельга аддзяліць ад іншых сельска-гаспадарчых кампаній (вясенняя сяўба, контрактацыя, загатоўкі, справаздачная кампанія ў колгасах і г. д.).

Усе гэтыя кампаніі пераплятаюцца паміж сабой тысячамі струнак. Усе гэтыя кампаніі павінны садзейнічаць разгортваньню колектывізацыі.

Вось чаму пры разглядзе задач колектывізацыі, якія стаяць перад партарганізацыямі ў гэтую вясну, нельга не закрануць задач і іншых с.-г. кампаній, у першую чаргу задач падрыхтоўкі да другой бальшавіцкай вясны.

„Рашаючай умовай поспеху вясенняй сяўбы“, — гаворыцца ў пастанове ЦК партыі ад 20 студзеня, — „зьмяўляецца замена пачаўшагася ўвосень новага прыліву колгаснага руху... ў сапраўдныя моцны прыліў у колгасы“.

Трэба стварыць колектывізацыю моцным рычагом вясенняй сяўбы і вясеньнюю сяўбу — рычагом колектывізацыі.

IV. Зьвеньні бальшавіцкай вясны

Якія задачы стаяць перад намі ў другой бальшавіцкай вясне? У якія галіны работы кожная партарганізацыя на вёсцы павінна зьвярнуць цэнтр увагі, чым павінна кіраваць праз адпаведныя прывадныя рамяні?

1. Давядзеньне *плянаў паводу* да саўгасаў, колгасаў, вёскі і да двара.

2. Складаньне *насенных і страхавых фондаў*, ачыстка і пратручваньне насеньня, якасьць іх, захоўваньне, абмен насеньня на гатунковае. Насеньне траў, караньплодаў і г. д.

3. *С.-г. машыны, угнаеньне*.

Праверыць кожны склад. Прасоўваньне машын, насеньня, угнаеньня на месцы. Рамонт машын.

4. *Цягавая сіла*. Роля МТС. Рамонт трактараў. Забясьпечаньне палівам. Падрыхтоўка коняў да сяўбы. Броняваныя кармавыя фонды на час сяўбы, іх якасьць, захоўваньне.

5. *Дагаворная кампанія з МТС і контрактацыя*.

6. *Кадры*. Трактарыстых, брыгадзіраў, паляводаў сьвінаводаў і інш. арганізатараў колгасаў. Запатрабаваньні ў кадрах, плян падрыхтоўкі і г. д.

7. *Плян мобілізацыі сродкаў* у колгасах, саўгасах, вёсках.

8. *Земляўпарадкаваньне* новых колгасаў і старых у выніку прыліву аднаасобнікаў.

Усе гэтыя задачы павінны злучацца з барацьбой за новы прыліў у колгасы.

Старыя колгасы павінны быць прыкладам лепшага правядзеньня вясновай сяўбы. Лепшыя колгасы і саўгасы павінны ўзяць на буксір адстаючых.

Замацаваньне існуючых колгасаў першачарговая задача. Правільная арганізацыя працы, разьмеркаваньне прыбыткаў, разгортваньне сацспраборніцтва, ачыстка колгасаў ад кулакоў і г. д.

У якім-жа становішчы знаходзяцца ўсе гэтыя зьвеньні колгаснае вясны. Пяройдзем да канкрэтнага разгляду гэтых зьвеньняў.

1. Дрэнна абстаіць справа з *давадзеньнем пляну паводу да колгасу*, да вёскі, да двара.

Шмат раёнаў (74!) яшчэ дыскусуюць аб рэальнасці пасеўнага пляну, а колгаснікі і аднаасобнікі, якія будуць араць — ня ведаюць зусім гэтых плянаў, яны да іх не даведзены.

На 1 сакавіка пляны даведзены да 68% колгасаў і да 40% аднаасобнікаў. Але па некаторых раёнах даведзены пляны ня тыя, што вызначаны НКЗ, а паменшаныя, опартуністычныя пляны, прынятыя раённымі ўстановамі.

2. Засыпка насенных фондаў праведзена да 1 сакавіка ў колгасах на 72%, страхавых толькі на 34%. Але з якога разліку праведзена гэтая засыпка, калі толькі да 68% колгасаў даведзены пасеўныя пляны?

Ачыстка насення праведзена па колгасах на 58%, пляну, абмен насення на гатунковае толькі на 7% (да 1, III), у аднаасобнікаў ачышчана насенне толькі на 16% пляну.

У некаторых раёнах пануюць настроі, што насенне прывязуць з цэнтру і таму ня трэба самім клапаціцца. Да кулацкіх гаспадарак цвёрдыя заданні па загатоўках насення даводзяцца вельмі марудна. У некаторых мясцох спадзяюцца на страхавыя фонды, што ім можна замяніць насенне.

Вельмі дрэнна, як бачым, праходзіць абмен зярна на гатунковае.

3. *Прасоўванне с.-г. машын і ўгнаенняў* на месцы трэба надта паскорыць.

Тав. Рачыцкі гаварыў на Студзеньскім пленуме, што на складах ляжыць сельска-гаспадарчых машын больш чым на два мільёны руб.

Задача кожнай ячэйкі партыі і комсамолу, кожнага профкому, асабліва „лёгкай кавалерыі КСМ“ і ўдарных брыгад правяраць кожны склад с.-г. машын і рашуча пштурхаваць справу з месца.

Вось некалькі прыкладаў:

„У Чашніках на складах райкоопсаюзу выяўлены залежы значнай колькасці с.-г. машын: 8 сартовак, 16 сям'ярак, 10 ільнямялак, 10 ільнатрапалак, 56 плугоў, 98 барон, 4 трыеры і інш.“ „На складах Вульскага райкоопсаюзу налічылася 377 розных с.-г. машын на суму 25 тысяч руб.“

У той час, калі ў раёне ачыстка збожжа зрываецца з-за недахват машын, на складах ляжаць бяз руху 18 сартовак „Трыумф“, 3 трыеры, 6 ільня-трашчотак. Ляжыць таксама 7 вагонаў мінеральных ўгнаенняў. На складах у 35 раёнах налічылася конных плугоў — 4.006, барон — 4.857, культыватараў — 1.195, сям'ярак конных — 715, сартовак — 457. Па Круглянскім раёне за 2 месяцы рэалізавана... 8 плугоў, адна барана, 5 акучнікаў. Такі-ж малюнак па Гомельскім і Аршанскім раёнах.

Яшчэ горш з рэалізацыяй збожжа-ачышчальных машын. На складах Клімавіцкага раёну ляжаць бяз руху 39 трыумфаў і трыераў, Горацкага — 24, Аршанскага — 30, Гомельскага раёну — 23. Гэта ў той час, калі ў радзе раёнаў адчуваецца вялікі недахват у збожжаачышчальных машынах.

З просоўваннем запасных частак такое-ж становішча. На Менскай базе Белсельснабу ёсць залежы запасных частак на 254.000 руб., у Аршанскім-жа раёне іх зусім няма“ (Звязда, 15 і 17, III-1931 г.).

Вось як абстаць у іншых раёнах з магчымасцю і сапраўднасцю. Магчымасць у выглядзе сартовак, трыераў, ёсць, але яна ў сапраўднасць, у выглядзе адсартаванага насення, не пераходзіць.

Дрэнна абстаць справа і з рамонтам с.-г. інвэнтару. Але некаторыя раёны паказваюць лепшыя прыклады.

У некаторых вёсках кузні працуюць у тры змены. Мобілізаваны ўсі кавалі. У кожнай кузні таксама вучаць дарослых кузьнечнай справе.

4. У справе падрыхтоўкі цягавай сілы да вясны адну з асноўных роляў адыгрываюць МТС.

Ня трэба доказваць, што МТС зьяўляецца таксама важнейшым рычагом калектывізацыі.

Становішча з падрыхтоўкай ужо маючыхся МТС вельмі небяспечнае.

З маючыхся трактараў на 1 сакавіка адрамантавана толькі 46%. Майстэрні па рамонту працуюць толькі ў адну змену і некаторыя загрузаны ня цалкам.

Трэба сваечасова загадаваць „кармы“ для трактараў, г.зн.—апал. Трэба прадугледзець напружанасць з забяспечаннем апалам і папярэдне ставіць пытаньне аб эканоміі. Падрыхтоўка кваліфікаваных трактарыстых павінна адыграць тут першую ролю.

Пытаньне аб эканоміі паліва павінна быць адным з галоўнейшых у сацыялістычным ладу наміж асобнымі трактарыстамі і наміж МТС.

У рамонце трактараў БССР адстае ад іншых вобласцяў.

На гэты-ж час, г.зн. на 1 III на Украіне адрамантавана ўжо 83%, у Н-Волжскім краі—72%, на Паўночным Каўказе—83%, у Крыму—усе 100%.

Толькі суседка БССР—Заходняя вобласць рухаецца такімі-ж „абломаўскімі“ тэмпамі, як і мы (на 1 III—45%). Трэба зараз-жа разгарнуць рашучую барацьбу ня толькі за сваечасовую падрыхтоўку машын да сяўбы, але і за беражныя адносіны да трактара, да машын.

Паварот „тварам да тэхнікі“, аб якім гаварыў т. Сталін на зьездзе гаспадарнікаў, датычыцца таксама і працаўнікоў с.-г.

Падвышэньне тэхнічнай граматысьці масавых кадраў праз курсы, канфэрэнцыі, гурткі тэхнічнай граматысьці і г. д. мае важнейшае значэньне ў гэтай справе.

Трактары складаюць значную, але ўсёж-ткі меншую частку агульнай колькасьці цягавай сілы.

На 1931 г. моцнасьць трактараў будзе складаць 25 тысяч, г.зн. пры трохзьменнай рабоце—75 тыс. конскіх сіл, а коняў на гэты-ж год ва ўсёй с.-г. налічваецца больш аднаго мільёна. Значыць, з агульнай моцнасьці цягавай сілы (бяз уліку валоў і інш.) у 1.100 тысяч конскіх сіл трактары складаюць толькі 6,8% і 93,2% складаюць коні. Адсюль зразумела, што яшчэ на шэраг бліжэйшых гадоў асноўнай цягавай сілай будуць зьяўляцца коні. Па гэтаму ні ў якім выпадку нельга зьмяншаць увагі да задачы павялічэньня і палепшэньня конскага статку.

Але мы ўжо гаварылі, што НКЗ дае прыклад опартуністычнага кіраўніцтва, калі ў кантрольных лічбах на 1931 г. зусім ня лічыць неабходным павялічэньне конскага статку.

Опартуністычнасьць гэтай установаўкі зробіцца перад намі зусім яскравай, калі мы ўспомнім, што ў 1929/30 г. было памяншэньне конскага статку на 16% у выніку „лявацкіх“ загібаў і кулацкай „актыўнасьці“ па зьнішчэньні жывёлы, калі мы ўспомнім, што і зараз кулак вядзе шалёную агітацыю за памяншэньне і зьнішчэньне статку.

Барацьба супроць разбазарваньня жывёлы, асабліва коняў, ня страціла сваёй вастрацы.

На вялікі жаль, шмат раёнаў (на чале з НКЗ) запамятавалі урокі 1929/30 г.

Аб падрыхтоўцы коняў да сяўбы НКЗ СССР, Колгасцэнтрам СССР БССР сваечасова даны пэўныя і выстарчальныя ўказаньні. Дрэнна толькі правяраецца выкананьне іх.

Адзначым, напрыклад, становішча з складаннем фуражных фондаў. На 1 сакавіка створана фуражных фондаў у БССР па грубых кармох 7,8% пляну, па канцэнтраваных кармох—15%.

Ня гледзячы на тое, што с.-г. БССР мае выразны жывелагадоўчы напрамак, што ў адносінах магчымасцяў стварэння фуражных фондаў БССР знаходзіцца ў значна лепшых умовах, чымся іншыя вобласці і нацрэспублікі, ня гледзячы на гэта і ў справе стварэння насенных фондаў мы цяляпаемся ў хвасце.

Украіна на 1-III выканала 60-62% пляну, Паўночна-Каўкаскі край 72%, сярэдні процант выканання пляну па ўсяму СССР па грубых кармох—56%, па канцэнтраваных—34%.

5. *Контрактацыя і дагаворы з МТС.* Вялізарнейшае значэнне дагавораў з МТС відна хаця-б з таго, што ў пераважнай большасці выпадкаў цэлыя вёскі (зраумела, за выключэннем кулацкай часткі) у выніку дагавораў і работы МТС ў гэтым-жа годзе ці праз год цалкам калектывізуюцца. Такім чынам, МТС зьяўляецца магутным рухавіком ня толькі с.-г. вытворчасці, але і яе соцыялістычнай перабудовы.

На жаль, некаторыя МТС ідуць па лініі найменшага супраціўлення і заключаюць дагаворы толькі з ужо маючыміся колгасамі замест таго, каб уключыцца ў агульны паход за калектывізацыю.

Контрактацыйная кампанія па БССР праходзіць вельмі дрэнна. На 1 сакавіка законтрактавана яравых, збожжавых пасеваў менш аднаго процанту пляну.

БССР і тут пляцецца ў хвасце ўсіх іншых вобласцяў і рэспублік.

Гэтае зьявіненне калектывізацыі і вясенняй сяўбы амаль зусім выпала з агульнага ланцугу¹⁾.

Трэба адзначыць добрыя пачыны комсамолу БССР аб стварэнні скразной ударнай брыгады з 15 тысяч комсамольцаў па садзейнічанні контрактацыі (гл. „Чырвоная Зьмена“, 13.II-31 г.).

Гавораць аб контрактацыі, нельга абыйсці маўчаннем агіднейшую справу ў Копыльскім раёне. Там было прыцягнута да судовай адказнасці 167 беднякоў і сяраднякоў як быццам за невыкананне дагавораў па контрактацыі за 1929 г.

На другім пасяджэнні суду (на першае не з'явіўся ісьцец) высветлілася, што 164 з гэтых 167 свае абавязкі выканалі.

Гэта, бязумоўна, провокацыйны, контр-рэвалюцыйны выпадак.

„За контрактацыю цягаюць па судох“ будзе трубіць кулак.

Агенты Белдзяржандлю Энцін, Бохан, Кароткі і нарсудзьдзя Лашчэўскі—вось „героі“ гэтага процэсу.

Організацыя судовага процэсу над 167 сялянамі зьявілася фактычнай вылазкай клясавага ворага, які скарыстаў судовы апарат у сваіх клясава-варожых мэтах для падрыву гаспадарча-політычных кампаній на вёсцы і саюзу рабочае клясы з асноўнымі масамі сялянства.

Непасрэдны арганізатар процэсу народны судзьдзя Лашчэўскі зьявіўся фактычным правадніком кулацкай політыкі пад прыкрыццём формальна-бюрократычных заяў.

Працаўнікі канторы Дзяржгандбелу Энцін, Бохан, Кароткі, зьяўляючыся адкрыта агентурай кулацтва ў савецкім апарате, узялі справу на аснове хлусьлівых і блытаных матар'ялаў для таго, каб стварыць адмоўныя настроі з боку бедняцка-сярадняцкага сялянства да правядзення чарговых гаспадарча-політычных кампаній (Зьвязда, 6.III-31 г., пастанова сакратарыяту ЦК КП(б)Б).

¹⁾ У красавіку маецца, у выніку мерапрыемстваў ЦК КП(б)Б, значны зрух на 6-IV законтрактавана ільну—34,7%, бульбы—22,7%, сена—5,4%.

Становішча контракцыйнай дагаворнай кампаніі паказвае, што шкоднікаў і опартуністых тут шмат. Задача адсюль—ясна.

6. *Кадры.* „Стварэнне колгасных кадраў зьяўляецца адной з важнейшых умоў узмацнення колектывізацыі“ (XVI з'езд). Гэта зразумела і не патрабуе доказаў. Але стварэнне колгасных кадраў мае вялікае значэнне і ў справе арганізацыі новых колгасаў.

Прывядзем толькі адзін малюнак.

„На сходзе ў Цараўцах пасля выступлення т. Галадзеда, прыехаўшага туды з раённага з'езду саветаў, выказалася звыш 20 таварышоў. І большасць з іх скардзілася на адно і тое-ж:

— Мы знаходзімся на раздарожжы. Аднаасобная гаспадарка нас ня выведзе з галечы. У гэтым мы цвёрда ўпэўніліся. Мы за колгас. Але ў нас няма кіраўнікоў, арганізатараў, якія-б дапамаглі“.

Бяднячка цётка Агрыпіна, выступаючы на сходзе, заявіла:

— Вёска „мечета“, хоча выйсці з тупіку, абрыдзела паўгалоднае жыццё. Каб нам добры кіраўнік. А ў нас іх няма“ (Зьвязда, 14, II-31 г.).

Бязумоўна, мае рацыю аўтар гэтага артыкулу, т. Грахнеў, калі адказвае гэтай бяднячцы:

„Няпраўда, цётка Агрыпіна. Такія арганізатары ёсць. „Адно з самых лепшых заваяванняў колгаснага руху заключаецца ў тым, што ён ужо паспеў вылучыць тысячы арганізатараў і дзесяткі тысяч агітатараў колгаснай справы з самых сялян... А сяляне-агітатары зьяўляюцца добрымі агітатарамі колгаснага руху, бо яны знойдуць такія аргументы ў карысць колгасаў, якія зразумелы для астатняй масы сялян, аб якіх мы, кваліфікаваныя бальшавікі, ня можам нават марыць“ (Сталін).

Ёсць яны і ў Цараўцах, у асяродзішчы лепшай часткі беднаты і сярэднякоў. Выявіць гэтых арганізатараў, выходзяць іх і арганізаваць на барацьбу за колгасы — важнейшая задача партыйна-масавай работы на сяле“.

Самацёкам гэтыя масавікі, арганізатары, агітатары ня зьявляцца. „Выявіць, выхаваць, арганізаваць“ — вось на што трэба рабіць націск.

Па ўсёй колгаснай сыстэме СССР да веснавой кампаніі павінна быць падрыхтавана па пляну 582 тысячы масавых колгасных працаўнікоў (старшыні і члены праўлення, арганізатары працы, брыгадзіры, паляводы і г. д.).

На БССР з гэтай лічбы падае 11 тысяч, а падрыхтавана да сакавіка 1931 г. толькі каля 2000 ці каля 18%¹⁾. На курсы па падрыхтоўцы ў многіх раёнах амаль зусім не вылучаюцца жанчыны, а між тым адпаведныя дырэктывы гавораць аб неабходнасці дабіцца павялічэння ўдзельнай вагі жанчын да 50% агульнага складу.

У справе падрыхтоўкі масавых колгасных работнікаў БССР стаіць амаль на апошнім месцы. Заходняя вобласць РСФСР на 20, II выканала плян на 58%, Сярэдняя Волга на 141,2%, Ніжняя Волга — на 263%. (!)

Нацыянальныя рэспублікі таксама ідуць наперадзе БССР, так, на 20 II-1931 г. Украіна выканала ўжо 89% пляну, Закаўказзе — 147% (!), Нямецкая рэспубліка — 88,1%.

Таксама дрэнна абстаіць справа з падрыхтоўкай кадраў спецыялістых. Тав. Рачыцкі на X З'ездзе Саветаў БССР гаварыў наступнае:

„Паводле скромных падлікаў, якія мы зрабілі, выходзячы на бліжэйшыя гады з перспектывы будаўніцтва саўгасаў і колгасаў, нам да канца пяцігодкі ў сельскай гаспадарцы патрэбна мець вышэйшай кваліфікацыі каля 7000 чалавек, сярэдняй — 16.000 чалавек, ніжэйшай

¹⁾ На 20-III ўжо вучыцца 6 тыс., ці 53,8%.

кваліфікацыі, як та: рулявых, паляводаў, брыгадзіраў, жывёлаводаў, свінароў каля 100 тысяч чалавек. Маючыся сетка навучальных устаноў без яе пашырэння забяспечвае менш паловы патрэбнай нам колькасці вышэйшай і сярэдняй кваліфікацыі. У гэтай галіне нам патрэбна карэнным чынам пераглядзець сетку навучальных устаноў у бок яе значнага пашырэння, а таксама маючыся сетку перабудаваць так, каб яна была здольна прапусціць большую колькасць падрыхтаваных спецыялістаў, чымся гэта маеца зараз.

Як вядома, да канца пяцігодкі засталася толькі паўтары гады, а кіраўнікі НКЗ толькі рыхтуюцца „пераглядзець сетку навучальных устаноў“. Ці-ж гэта можна назваць бальшавіцкімі тэмпамі? Ці гэта не „хвасьцізм“? Павялічэнне колькасці МТС у БССР да 25 патрабуе адпаведнага павялічэння тэхнічных кадраў ужо на бягучую весну. Весткі з месц гавораць аб вельмі небяспечным становішчы ў гэтай галіне. Напрыклад:

„Ветрынская МТС да весны будзе мець 60 трактараў, 53 трактары ўжо прыбылі, а трактарыстаў няма. Аднак, адміністрацыя МТС зусім не клапаціцца аб падрыхтоўцы кадраў для МТС. Дырэктыва Трактарацэнтру аб падрыхтоўцы 120 трактарыстаў і 25 паляводаў ня выконваецца. Не рэалізаваны плян арганізацыі ШКМ. Пытаньне аб падрыхтоўцы кадраў не абмяркоўвалася на агульных сходах профактыву і партарганізацыі“. (Звязда, 17. II-31 г.). Таксама дрэнна забяспечаны МТС агрономамі. Згодна пастанова Наркампрацы і Наркамзему СССР (гл. „Правда“, 12 II-31 г.) у трохдзённы тэрмін павінна быць мобілізавана на правядзенне веснавой сяўбы 60% усіх спецыялістаў па с.-г., якія працуюць у розных апаратах.

Рашучае правядзенне гэтага мерапрыемства можа даць значны зрух ня толькі ў справе веснавой сяўбы, але і ў справе падрыхтоўкі кадраў, пры правільным скарыстанні мобілізаваных таварышоў.

7. *Плян мобілізацыі сродкаў.* Укладанні ў с.-г. БССР на 1931 г. складаюць 166 міль. руб. Адной з крыніц гэтых укладанняў зьяўляюцца сродкі самога насельніцтва (калгасаў, колгаснікаў і аднаасобнікаў). Гэтая крыніца павінна даць 57.300 тысяч руб. Стварэнне ў гэтым годзе 23 новых МТС, забяспечанне машынамі і інвэнтаром залежыць непасрэдна ад мобілізацыі сродкаў насельніцтва:

„Практычнае ажыццяўленне пляну будаўніцтва МТС у кожным раёне, забяспечанне МТС трактарамі, аўтамашынамі, прыцэпным с.-г. інвэнтаром і іншымі сродкамі вытворчасці павінны быць пастаўлены ў цесную залежнасць ад размеру грашовага ўдзелу мясцовага насельніцтва ў будаўніцтве станцый. Раёны, якія выканалі заданне па зборы сродкаў у тэрмін, павінны быць забяспечаны абслугоўваннем МТС у першую чаргу.

У раёнах, у якіх насельніцтва ня прыме адпаведнага грашовага ўдзелу ў будаўніцтве МТС, МТС павінны быць зняты і перанесены ў раёны, дзе збор сродкаў працякае больш паспяхова. („Інструкцыя НКЗ і Колгасцэнтру СССР“ Соц. Землед., 12 II-31 г.).

Каб высветліць як ідзе мобілізацыя сродкаў па БССР на МТС, дадзім слова т. Рачыцкаму:

„На жаль, у радзе раёнаў“, гаворыць ён: „існуе недаацэнка ролі МТС. Гэта відаць хоць-бы з таго, што мобілізацыя сродкаў на будаўніцтва МТС праходзіць зусім незадавальняюча. Кантрольныя лічбы, якія былі дадзены на асобны квартал—5.900 тыс. руб. і на першы квартал 2 з паловай мільёны, з акругленнем, выкананы толькі на 12 проц. Нават тыя раёны, у якіх намечана будаўніцтва МТС, заданне

сваё выканалі толькі на 24⁰%. Прычым есць такія раены, як Асьвейскі, Буда-Кушалеўскі і Жыткавіцкі, якія не сабралі ніводнай капейкі, і толькі 6 раёнаў плян мобілізацыі сродкаў на будаўніцтва МТС выканалі больш 50⁰%. Такое становішча ні ў якім разе нельга прызнаць нормальным.

Цэнтральны Камітэт партыі і ўрад прымушаны з двух раёнаў, якія недаацэньваюць значэння МТС Сьмілавіцкага і Буда-Кашалеўскага, зьняць будаўніцтва МТС і перанесці ў іншыя раены". (Даклад на X зьездзе Саветаў).

За студзень—люты гэтага году квартальны плян збору на МТС выканан толькі на 8,2⁰%.

Плян мобілізацыі сродкаў не абмяжоўваецца толькі зборам на МТС, ня меншую ролю адыгрываюць тэрміновыя і датэрміновыя выплаты с.-г. падаткаў, збор уступных і паявых узносаў па колгаснай сыстэме (на 1/III-31 г. выканана 18,2⁰% квартальнага пляну), уклады ў ашчадкі, зварот с.-г. пазык, падпіска на пазыку "пяцігодка", узносы ў спажывецкую коопэрацыю і г. д.

На 1/III па ўсіх гэтых крыніцах выканана 44⁰% квартальнага пляну.

V. Формы і методы барацьбы за колгасны прыліў

Адно пералічэнне спосабаў, сродкаў, зьвеньняў работы па калектывізацыі паказвае ўсю велічыню і складанасьць гэтай задачы.

"Пабудаваньне сацыялістычную грамаду рукамі адных камуністых гэта рэбачаская зусім, рэбачаская спроба" (Ленін). Соцыялізм будзецца рукамі, актыўнасьцю ўсіх працоўных мас. Задача партыі мобілізаваць гэтую актыўнасьць і кіраваць ёй. Агітацыя і пропаганда справай, прыкладам грае тут вялізарнейшую ролю.

У практыцы і вярбоўцы ў колгасы вырабаталіся лепшыя методы. Першае месца тут маюць *справаздачы колгасаў перад аднаасобнікамі*. Паказ колгасамі сваіх дасягненьняў—лепшы сродак агітацыі за калектывізацыю. Як паказвае вопыт лепшых колгасаў БССР і СССР, непасрэдна пад уплывам справаздачнага сходу шмат аднаасобнікаў, нават цэлыя вёскі, уступаюць у колгас.

Справаздачы лепш за ўсё рабіць спачатку на сходах бядняцтва, моладзі, жанчын, а потым на агульных сходах. Пры гэтым самыя справаздачы трэба будаваць так, каб больш высвятляліся тыя пытаньні, якія асабліва датычацца ўдзельнікаў сходу і хваляюць іх. Трэба, каб на гэтых сходах выступалі і радавыя колгасьнікі, а ня толькі члены праўленьня. Простае слова колгасьніка часам робіць больш карысьці, чымся вялікія лічбы і разважаньні. Справаздачы колгасаў трэба ставіць ня толькі ў сваёй ці вакольнай вёсцы, але і ў іншых, нават часам у іншых раёнах. У БССР ужо ёсць вопыты гэтага. На вялікі жаль, гэты адзін з лепшых методаў арганізацыі прыліву ў колгасы яшчэ вельмі дрэнна, вельмі мала скарыстоўваецца ў БССР.

Шмат старых колгасаў у БССР яшчэ не падагулілі вынікаў сваёй работы за год і спазьніліся з разьмеркаваньнем. (На 1 лютага былі разьмеркаваны прыбыткі толькі ў 2 тысячах колгасаў з агульнага ліку больш чатырох тысяч).

Другім сродкам зьяўляюцца *ініцыятыўныя групы*. Калі сялян, якія жадаюць арганізаваць колгас, яшчэ недастаткова для гэтага, дык яны складаюць ініцыятыўныя групы і агітуюць сваіх аднасялян пад кіраўніцтвам колгасьнікаў ці брыгадзіра.

Калі набярэцца дастатковая колькасць, дык група ператвараецца ў колгас.

Як паказвае вопыт, такія групы даюць вельмі добрыя вынікі і ў хуткім часе вырастаюць у колгас.

Нельга толькі абюрокрачваць гэты метад: нельга вызначаць групы (у савеце, ячэйцы). Групы складаюцца з аднаасобнікаў, якія ў сапраўднасці жадаюць стварыць колгас. Неабходна імкнуцца да стварэння ініцыятыўнай групы ў кожнай вёсцы, у якой няма колгасу, неабходна ўвесь час дапамагаць і кіраваць імі.

У некаторых раёнах члены ініцыятыўных груп пасылаюцца ў бліжэйшы колгас. Там яны знаёмяцца з становішчам гаспадаркі, працай у колгасе і, звярочваючыся робяць даклады на сходах ініцыятыўных груп. У выніку такіх паездак звычайна ўся ініцыятыўная група ператвараецца ў колгас.

Трэцяй формай з'яўляюцца вярбованыя брыгады. Гэта брыгады з лепшых актывістых-колгаснікаў, якія вядуць агітацыйна-арганізацыйную работу сярод аднаасобнікаў. Трэба прыцягваць да ўдзельнічання ў гэтых брыгадах аднаасобнікаў з ініцыятыўных груп. Брыгады лепш ствараць асобныя па рабоце сярод жанчын, моладзі, ці ў кожную брыгаду ўключаць такіх работнікаў. Зразумела, што такія брыгады павінны імкнуцца ахапіць сваёй работай і вакольныя вёскі.

Праз гэтыя брыгады, якія пасылаюцца ў іншыя вёскі, раёны, перадаецца новым колгасам вопыт старых колгасаў. Зразумела, што брыгады трэба ўвесь час забяспечваць матэрыяламі аб рабоце колгасаў (як убралі і размеркавалі ўраджай, як рыхтуюцца да севу і г. д.).

Чацвёрты спосаб — пасылка па вёсках інструктарскіх брыгад з раёну, гораду, цэнтру. Гэтыя брыгады складаюцца з рабочых, парт., проф. комс. актыву, вучашчыхся тэхнікумаў, ВНУ і ВТНУ, Комвузаў, адказных працаўнікоў і г. д.

Па БССР ужо шмат такіх брыгад працуюць у вёсцы. Першачарговай умовай іх пасляховай работы з'яўляецца адпаведная расстаноўка сіл, дача пэўных заданняў, кіраўніцтва імі і праверка іх работы.

Брыгады з раёну і цэнтру павінны ў першую чаргу ўзяцца за дапамогу і кіраўніцтва колгаснымі брыгадамі і ініцыятыўнымі групамі.

Пятым спосабам — з'яўляецца пасылка ў лепшыя колгасы дэлегацыі з аднаасобнікаў і маладых колгаснікаў. Маладыя колгаснікі атрымоўваюць праз такія дэлегацыі ўрокі колгаснага будаўніцтва, а аднаасобнікі, побач з гэтым, упэўняюцца ў перавагах колгаснай гаспадаркі.

Шостым спосабам з'яўляюцца „чырвоныя сваты“ і „чырвоныя свахі“, г. зн. індывідуальная агітацыя асобных сялян. Гэты спосаб дае вельмі яскравыя вынікі. Як вядома, авангардам у калектывізацыі з'яўляюцца батракі і беднякі. Часта, пасля стварэння першай групы колгаснікаў з батрацтва, беднаты і асобных сераднякоў, далейшая калектывізацыя затрымліваецца на адным месцы. Сераднякі чакаюць. Сусед глядзіць на суседа. Вось тут адпаведны індывідуальны ўплыў і дапамагае перамагчы гэтыя хістанні, а за суседзямі пойдучь іншыя суседзі. „Чырвоныя сваты“ таксама вельмі карысны ў справе канчатковай калектывізацыі вёскі ці раёну. „Сватаць“ трэба настойліва больш упартых сераднякоў, і тады за імі пойдучь і астатнія.

Ня меншую ролю ў разгортванні калектывізацыі павінна адыграць вылучэнне (у парадку добраахвотнасці) лепшых колгаснікаў для арганізацыйнай работы ў новых колгасах.

Для лепшага высвятлення гэтых метадаў прывядзем некалькі прыкладаў з практыкі ЦЧО.

Вось практыка Падгоранскага раёну (ЦЧО).

„Спачатку, калі процант калектывізацыі раёну быў менш 50, партарганізацыя праводзіла *масавыя сходы* беднаты, моладзі і агульныя сходы адасобнікаў сумесна з колгаснікамі. Як толькі процант калектывізацыі падняўся да 75 сталі пераходзіць да новай формы работы. Ра-шано было спачатку завербаваць самых аўтарытэтных адасобнікаў, яшчэ працягваючых разважаць. На іх глядзелі і астатнія сяляне. Часта брыгады колгаснікаў слыхалі: „Ён пакуль ня ў колгасе. Па-чакаю і я“. Тады *быу узяты курс на вярбоўку важнаго*. Як толькі зямельная грамада (адасобнікі) выбіраюць свайго ўпаўнаважанага, брыгаднік з колгаснай вярбовачай брыгады пачынае з ім бяседаваць. Упаўнаважаны ўваходзіць у колгас, а за ім ідуць і іншыя адасобнікі. Так ішла сыстэматычная праца па вярбоўцы ў колгас.

І трэці мэтад брыгад вярбоўшчыкаў на фронце калектывізацыі— *работа з кожным адасобнікам у паасобку*. Тут практыкуюцца два спосабы: ці брыгада ў 3—5 чалавек наведвае двары беднякоў і серад-някоў, вядзе гутаркі аб калектывізацыі, ці кожны колгаснік займаецца падрыхтоўкай у колгас аднаго адасобніка. На сходах колгаснікаў для гэтага мэта выдзяляюцца самыя актыўныя колгаснікі. Кожны вы-бірае сабе адасобніка. Яны наведваюць сваіх „падшэфных“ адна-асобнікаў, гутараць, спрачаюцца, і ў канцы-канцоў адасобнік уступае ў колгас.

Партыйная арганізацыя скарыстала ўсе магчымасці, каб забяспечыць рост калектывізацыі. Яна памагла ўступіць у колгасы многім беднякам і сераднякам.

Гэта ініцыятыва была падхоплена іншымі раёнамі ЦЧО, і *за апошні час у адстаючых раёнах вобласці працуюць 1.000 колгас-нікаў з раёнаў суцэльнай калектывізацыі*.

Увесь актыў раёну працуе на сяле. Партарганізацыя дабілася таго, што колгаснікі сталі сапраўднымі агітатарамі за колгасы.

(„Правда“, 6/II-31 г.).

Там-жа ў Беразоўскім раёне—працуе па калектывізацыі больш 500 чалавек актыву колгаснікаў, *галоўным чынам, жанчын*.

Зразумела, што ёсць у ЦЧО і адмоўныя факты, іх нельга забываць.

Некаторыя ячэйкі да гэтага часу не перабудавалі сваёй працы.

Асобныя камуністы (Токараўскі раён) займаюцца самахвальствам і пераацэнкай сваіх сіл, сьлепа спадзяючыся ўзяць колгас з аднаго сходу.

Такі гонар, самахвальства, жаданьне „ўзяць колгас з аднаго сходу“ ёсць і ў асобных арганізацыях БССР.

Гэта пэўныя прыкметы „левых загібчыкаў“.

Усе брыгады, групы па калектывізацыі патрабуюць правільнага партыйнага кіраўніцтва.

Супроць „самацёку“, пасыўнасці і супроць „левых“ загібаў, адміністравання, застрашвання павінен быць накіраваны агонь.

Вялізарную ролю ў барацьбе за калектывізацыю адыгрывае друк. „Друк павінен паказаць найбольш слабыя вучасткі, ускрыць у тым ці іншым выпадку прычыны адставання і прарываў, паказаць узоры прымернай працы асобных абласцей, раёнаў, колгасаў, аказаць дапамогу ў зьнішчэнні недахопаў, мобілізаваць масы на ліквідацыю прарываў, на яшчэ больш хуткае ажыццяўленьне задач калектывізацыі. Мы падкрэслівваем, што пры ўсёй важнасці сваёчасовай сыгналацыі недахопаў і прарываў асабліваю ўвагу газеты павінны

звярнуць на паказ добрага ў падрыхтоўцы да севу, дзе іншыя раёны маглі-б вучыцца.

„Бліжэй да жыцця. Больш увагі да таго, як рабочая і сялянская маса на справе будзе новае ў сваёй буднічнай рабоце“. (Ленін) (Правда 12/II-31).

Друк у БССР вельмі мала звярочвае ўвагі на адшуканьне і паказ гэтых лепшых прыкладаў у змаганьні за калектывізацыю і ў падрыхтоўцы да сяўбы.

Мобілізацыя селькораў, на гэтую справу, арганізацыя новых насыценных газет і шматтыражак—вось асноўныя ўмовы выкананьня гэтых задач.

VI. Старыя колгасы—на перадавыя пазіцыі барацьбы за прыліў

Падрыхтоўка колгасаў да сяўбы мае вялікае значэньне. Аднаасобнік уважліва сочыць за работай колгасу. Бываюць выпадкі, што аднаасобнікі да пачатку сяўбы чакаюць—і калі колгас добра падрыхтуецца да сяўбы і добра пачне яе, дык аднаасобнікі пачынаюць таксама араць у адну баразну, а потым уступаюць у колгас.

Бягучы год адрозьніваецца ад папярэдніх масавым, актыўным удзелам старых колгасаў у барацьбе за калектывізацыю. Колгасы паказваюць прыклады добрай падрыхтоўкі да сяўбы і бяруць на буксір аднаасобнікаў.

Вось як рыхтуецца колгас імя „Энгельс“.

„Мы поўнасьцю выконваем дырэктывы партыі і ўраду аб пашырэнні пасеўнай плошчы, асабліва пад тэхнічнымі і кармавымі культурамі.

Першая ачыстка насеньня ўжо зроблена. Ідзе паўторная ачыстка.

Насеньня хапае, за выключэньнем тых культур, якія мы сеем сёлета ўпяршыню.

Насеньнем гародніны мы зможам забяспечыць ня толькі свае патрэбы, але і ўсіх колгасаў Уваравіцкага раёну. Гэта адно з вялізарных дасягненьняў нашай колгаснай гаспадаркі, бо гародным насеннаводзтвам мы займаемся ўсяго толькі адзін год. Шпаркім тэмпам у нас ідзе рамонт машын і інвэнтару. Працуюць кавальская, рымарная і калёсная майстэрні. Калёсная майстэрня абвясціла сябе ўдарнай, абавязваючыся перавыканаць плян вырабу перасовачнага інвэнтару.

250 коняў, якія мы маем, хопіць для правядзеньня веснавой сяўбы. Броняваныя фуражныя фонды створаны. Скарыстоўваньне коняў у зімовы пэрыод узятая пад суровы нагляд.

Паляпшаючы дагляд коняў, разгортваючы соспабніцтва паміж конюхамі, абавязваемся захаваць жывую цягавую сілу да вясны ў поўным парадку, недапускаючы, каб коні худзелі.

Зараз колгаснікі высоўваюць трэці сустрэчны плян, які перавышае заданьне райколгассаюзу і павялічвае высунутыя ў двух ранейшых сустрэчных плянах абавязкі па тэхнічных і кармавых культурах.

Сельска-гаспадарчая арцель „Энгельс“ абвясчае сябе ўдарным колгасам. Агітуючы паказам, разгортваючы масавую работу, „Энгельс“ бярэ на сябе абавязак дабіцца поўнага выкананьня пляну контрактацыі ў сельсавале, калектывізаваць Лапіцкі сельсавет да вясны на 80%, а да восені на ўсе—100%. Мы вылучаем тры спэцыяльныя вярбовачныя брыгады і даем кожнаму актывісту заданьне—уцягнуць

у колгасы ня менш 5-ці бядняцка-серадняцкіх гаспадарак". (Зьвязда, 15/II-31 г.).

Вось другі прыклад колгасу „Ленінскі прамень“ (Ветрынскі раён).

Колгас „Ленінскі прамень“ першым і лепш за ўсе колгасы раёну падрыхтаваўся да веснавой сяўбы.

Вытворчы плян колгасам складзены. Поўнасьцю ачышчана і засыпана насеньне. Колгаснікі гэтым не абмежаваліся. Ачышчана амаль усё насеньне індывідуальнага сэктару ў сельсавеце. Поўнасьцю засыпаны кармавыя і страхавыя фонды.

Праведены абмен простага насеньня на гатунковае.

Адрамантаваны ўвесь сельска-гаспадарчы інвэнтар, усе прылады і збруя падрыхтаваны да пачатку веснавых работ.

Усе коні пастаўлены ў належныя кармавыя ўмовы. Створана строгая чарговасьць карыстаньня коньмі з тым, каб яны маглі адпачываць. Корм выдаецца строга па норме.

Земляўпарадкаваньне ў колгасе поўнасьцю праведзена. Ураджай разьмеркаваны.

Колгаснікі „Ленінскага праменю“ паказваюць таксама ўзоры барацьбы за ліквідацыю прарываў у ільназагатоўках. Увесь лён даўно апрацаваны і зданы на загатоўчыя пункты.

Колгас „Ленінскі прамень“ узяў на буксір колгас „Чырвоны Сыцяг“, які да гэтага часу яшчэ не апрацаваў свой лён, і забраў частку ўраджаю ільну колгасу „Чырвоны Сыцяг“ для апрацоўкі яго сваімі сіламі. („Зьвязда“, 28/II-31 г.).

Надта прыгодны прыклад скарыстаньня ўсіх унутраных магчымасьцяў у падрыхтоўцы да сяўбы падае колгас „Страна Саветаў“, Канцёміроўскага раёну.

Гэты колгас зрабіў агляд падрыхтоўкі. Аднаасобнікі і суседзі-колгаснікі дзівіліся на добрую падрыхтоўку інвэнтару, збруі і запрашалі: „Дзе ўзялі жалеза, дрэва, вугаль, вяроўкі — усе тыя дэфіцытныя тавары, якія ў іншых мясцох затрымліваюць падрыхтоўку. Як сумелі падрыхтавацца за цэлы месяц да выхаду ў поле?“.

І вось як адказвалі ім колгаснікі „Страны Саветаў“:

„Падрыхтоўку пачалі ў студзені. Ня было ні вугалю, ні жалеза, ні дрэва, ні вяровак.

Зараз-жа парашылі не спадзявацца на атрыманьне з раёну. Кінуліся шукаць унутраныя рэсурсы.

На агульным сходзе абралі брыгады, якім даручылі сабраць па дварох жалезны лом, старыя восі, плугі, балты. Набралася шмат.

З вугалем было хужэй. Атрымалі нямнога антрацыту, дасталі на ж. д. шлак. Пасьля гэтага кузьніцу (4 чалавекі) паставілі на рамонт, даўшы ёй цвёрдае заданьне — скончыць працу да 1 лютага.

Дошчак для скрынак напілі самі. На рамонт інвэнтару выдзелілі шэсьць плотнікаў (па два на кожную брыгаду).

Забясьпечанасьць вяроўкамі, бячоўкай, тарай — заслуга жанчын. У час падрыхтоўкі да сяўбы было два жаночых сходы. Некалькі выдзеленых колгасніц абышлі двары, сабралі па 10-15 жмень канпель, перадалі ўсё сабранае ў брыгады, у брыгадах былі зьвіты вяроўкі і вожкі.

Такім-жа шляхам колгас забясьпечыў сябе тарай. Колгасніцы пад кіраўніцтвам двух арганізатараў, выдзеленых агульным жаночым сходам, сабралі пяньку і наткалі 200 мэтр. парусіны для нарыхтоўкі мяшкоў, жанчыны, у якіх ня было пянькі, давалі клубкі пражы, іншыя гатовыя мяшкі.

Жанчыны нарыхтавалі 125 папон для коняй, нарыхтавалі 125 сумак-кармушак" („Сод. Землед." 4, III-31).

У Сьмілавіцкім раёне колгас „Авангард" абвясціў сталінскі прызыў у колгас.

На заклік „Авангарду" першымі адгукнуліся аднаасобнікі в. Туры, за тым в. Чарніцы, Шаметаева. Сьмілавіцкі райком партыі падхапіў ініцыятыву колгаснікаў і абвясціў сталінскі прызыў у колгасы па ўсяму раёну.

Бюро Сьмілавіцкага райкому КП(б)Б, абмеркаваўшы пастанову агульнага сходу членаў колгасу „Авангард" і зварот новых колгаснікаў з вёскі Туры, пастанавіла абвясціць на раёне ў сувязі з набліжэньнем гадавіны апублікаваньня артыкулу т. Сталіна сталінскі прызыў у колгасы.

Прыстасаваньне новага паходу за kolekтывазацыю да гадавіны вядомых пастановаў ЦК УсеКП(б) і артыкулаў т. Сталіна надта каштоўна.

Гэтыя артыкулы, якія падагульвалі урокі зімы 1929, 30 г., жывуць у памяці кожнага колгасніка, кожнага выхадца з колгасу і аднаасобніка.

Усьведамленьне гэтых урокаў, папярэджваньне новых загібаў — першачарговая ўмова для таго, каб новы прызыў быў, сапраўды, сталінскім.

Зараз у сталінскі прызыў уключылася больш 30 раёнаў. За дзеве дэкады сталінскага прызыву з 20 лютага па 10 сакавіка ў БССР арганізавана 378 новых колгасаў, у колгасы ўцягнута 9.554 новых бядняцка-серадняцкіх гаспадарак.

VII. Увага новым колгасам

Вясеньні прыліў у колгасы працягваецца.

Новыя колгасы патрабуюць асаблівай увагі з боку ўсіх арганізацый. Нельга паўтараць старых памылак унутрыколгаснага будаўніцтва.

Пытаньне арганізацыі працы, разьмеркаваньня прыбыткаў, суадносін паміж батракамі, беднякамі і сераднякамі ў колгасе — усё гэта павінна быць правільна вырашана і ажыццёўлена. У новыя колгасы будзе імкнуцца пралезьці кулак. Кулак і падкулачнікі агітуюць супроць мобілізацыі сродкаў, насеньня, супроць абагульваньня сродкаў вытворчасьці і г. д.

Прапрацоўка і правядзеньне ў жыццё статуту арцелі, збор уступных уносаў, збор насеньня, збор на машыны і іншыя патрэбы колгасаў — усё гэта неадкладныя задачы ўсіх новых, як і старых колгасаў.

Новыя колгасы адчуваюць патрэбу ў асаблівым політычным і гаспадарчым кіраўніцтве. У новыя колгасы трэба ў першую чаргу даваць вопытных кіраўнікоў з прамысловых, саўгасных рабочых, з выпрабаваных старых колгаснікаў.

Саўгасы і старыя колгасы павінны ўзяць шэфства, узяць па буксір новыя колгасы.

Неабходна склікаць у раёнах курсы-нарады (прыкладна на 3-5 дзён) праўленьняў новых колгасаў, дзе з імі падрабязна і практычна прапрацаваць пытаньні пляну і рабочай праграмы севу, арганізацыі працы, разьмеркаваньня ўраджаю, парадку вучоту працы, сыстэмы рахункаводзтва і г. д.

Добра з старых колгасаў у парадку таварыскай дапамогі перакінуць на 2-3 тыдні ў новыя колгасы лепшы актыў, каб яны памаглі ім сваім вопытам пераключыцца на разрашэньне гаспадарчых пытанняў. Добра з новых колгасаў паслаць брыгадзіраў, членаў праўленьня ў старыя колгасы для вопыту.

У шмат якіх раёнах БССР на новыя колгасы зварочваецца мала ўвагі.

Напрыклад, „Зьвязда“ адзначае (гл. 15 III), што, як правіла, пасеўныя пляны да нова-арганізаваных колгасаў амаль па ўсіх раёнах не даводзяцца.

Колгасцэнтр СССР прыняў настанову аб абмене вопытам старых колгасаў з новымі. Прывядзем яе ў скарачаным выглядзе:

„Рэспубліканскім, краёвым, абласным і раённым колгассаюзам выдзеліць з уноў арганізаваных колгасаў 60.000 колгаснікаў. Накіраваць гэтых колгаснікаў брыгадамі ў 3-5 чал. у старыя лепшыя колгасы для таго, каб на працягу дэкаднага тэрміну азнаёміць іх з лепшымі ўзорамі арганізацыі працы, прымянення здзелышчыны, устанаўленьня норм выпрацоўкі, ударніцтва, соцпаборніцтва, разьмеркаваньня прыбыткаў, вучоту працы, складаньня вытворчых плянаў, арганізацыі брыгад, парадку ўходу за калектыўным жывёлаводствам, складаньня рабочых праграм, падрыхтоўкі да ўборачнай кампаніі і інш. важнейшымі мерапрыемствамі і галінамі работ па колгаснай вытворчасці.

Новымі колгасамі праўленьне КГЦ лічыць усе колгасы, якія ўзьніклі пасля 1-ліпеня 1930 г.

У лік 60 000 выбіраюцца лепшыя адданыя, найбольш актыўныя работнікі з складу батракоў, беднякоў і лепшых сераднякоў і жанчын, намячаемыя да кіраўніцтва ў новых колгасах рознымі галінамі колгаснай вытворчасці — брыгадзіры, жывотнаводы, арганізатары працы, паляводы.

Колгассаюзы абавязаны адабраць лепшыя колгасы, у якія павінны быць накіраваны 60.000-кі. Усе выдзяляемыя колгаснікі ў лік 60.000 павінны быць зацверджаны агульнымі сходамі колгасаў. Новыя колгаснікі, прыбыўшыя ў старыя колгасы для вывучэньня вопыту, павінны быць разьмеркаваны па асобных галінах працы. Да гэтых колгаснікаў павінны быць прымацаваны лепшыя арганізатары колгаснай вытворчасці старых колгасаў, якія павінны практычна перадаць накоплены імі вопыт у арганізацыі калектыўнай гаспадаркі.

Па звароце ў свае колгасы колгаснікі абавязаны зрабіць даклад на агульным сходзе колгаснікаў з уцягненьцем сялян-аднаасобнікаў.“ („Правда“, 12 III-31 г.). Гэтую пастанову трэба тэрмінова правесці ў жыццё.

Вясеньні прыліў у колгасы працягваецца. Каб ён быў сапраўды „сталінскім“, неабходна самым шчыльным чынам злучаць барацьбу за тэмпы калектывізацыі з гаспадарча-арганізацыйным умацаваньнем новых колгасаў.

Шмат якія арганізацыі, нават газеты, яшчэ не разумеюць усёй важнасці гэтай задачы. Некаторыя таварышы лічаць, што досыць заагітаваць сялян, прывяць устаў і кропка... „далей, да соцыялізму новыя колгаснікі самі дойдучь“.

Гэта буйнейшая памылка.

Бязумоўна, падача заявы ў колгас гэта важны, рашучы крок сяляніна (бедняка і, асабліва, серадняка) у бок соцыялістычнай формы гаспадаркі. Але гэта толькі першы крок. Ужо на другім і трэцім

кроку новыя колгасы, новыя колгаснікі сустракаюць чарговыя задачы, чарговыя цяжкасці.

Абагуленне маемасці, стварэнне насенных фондаў, уцягненне новых колгаснікаў у новыя формы працы, вясельні сеў — усё гэта ня менш важныя крокі, ня менш цяжкія для колгасніка, які толькі ўчора быў аднаасобнікам. Нярэдка выпадкі, калі пасля першага кроку ўперад, кроку ў колгас, аднаасобнік робіць два крокі назад, выходзіць з колгасу. Дрэннае кіраўніцтва ў колгасе асноўная прычына такіх выпадкаў. Вясна 1930 г. дала нам шмат такіх урокаў. Вурокі забываць нельга.

Трэба злучаць барацьбу за тэмпы з умяцаваннем колгасаў. Гэта два бокі адной і тэй-жа задачы, калектывізацыі вёскі.

VIII. Кулак змагаецца—наступаць на кулака

Новае разгортванне калектывізацыі вызывае новае супроціўленне кулацтва. Кулак ужывае ўсе методы барацьбы, пачынаючы ад „урастання“ ў колгас і канчаючы тэрорам (забойствамі, атручваннем, падпаламі). Праяў абвастрэння клясавага змагання на вёсцы шмат. Прывядзем толькі некалькі за апошні час. Вось як кулакі „ўрастаюць“ у сацыялізм праз колгас, пры дапамозе опартуністых. У Максёвіцкай ячэйцы (Клімавіцкага раёну) „кіраўніцтва партыяйкі ў асобе сакратара Баршчэўскага зраслося з кулацтвам. Баршчэўскі і старшыня праўлення колгасу жылі на кватэры ў кулака Асмалоўскага. Асмалоўскі перш за ўсё ўцёрся ў давер'е праўлення колгасу, сельсавету і партыяйкі і лічыўся там „сваім“ чалавекам.

Кулак Асмалоўскі згуртаваў вакол сябе заможна-кулацкія элементы сельсавету і пачаў дзейнічаць. Сам Асмалоўскі зьяўляўся бухгалтарам колгасу, а бацька яго вартульніком. Гэта давала магчымасць кулацкім элементам абкрадаць колгас, спекуляваць колгаснай маемасцю (украдзена 6 пудоў масла, пакрадзена сьвініна і г. д.).

Адміністрацыя колгасу: старшыня праўлення Нікіцін і яго намеснік Гапайдзін, бухгалтар Асмалоўскі маюць па дзве каровы, зусім ня думаюць іх абагульваць і кормяць колгасным фуражом. Гэта ў той час, калі колгаснага статку карміць няма чым. У выніку — дзве каровы прапалі, загінула шмат цялят і каля паўсотні парасят. У мінулую ўборачную кампанію колгасам ня ўбрана 40 гэкт. сенажаці.

У колгасе 5 проц. агульнага складу — кулакі і заможнікі. Беднаты ў колгасе 26 проц. Ёсць некалькі батрацкіх сем'яў. Усю работу па доглядзе за жывелай і наогул па гаспадарцы вядуць батракі і беднякі, фактычна яны служаць у кулакоў, якія кіруюць колгасам". (Зьвязда, 2/III-31 г.).

Яшчэ лепш „будаваў сацыялізм“ кулакі Камарынскага раёну ў колгасе „Сerp і Молат“.

Праўленне колгасу: старшыня Краўчанка Ціхан — заможнік. Яго брат Краўчанка Хвядос — член праўлення. Яго швагер Андрэевец — намеснік старшыні. Яго зяць — Прыбыль — член праўлення. Існавала такое нормаванне працы, што за адну і тую-ж работу атрымлівалі па розных разрадах. Калі пэўную работу выконваў бядняк — вызначаўся меншы разрад, а калі кулак або заможнік, дык большы. Аб якасці работы кулакоў гаворыць наступны факт. У выніку догляду Краўчанкі коні зрабіліся такімі худымі, што іх амаль нельга ўжо браць на работу.

У часе ўборкі ўраджаю ў першы-ж дзень убралі індывідуальны ўраджай жыта кулака Краўчанкі, дзядзькі старшыні праўленьня.

Колгасная бедната прымушана была ўбіраць жыта кулакам і заможнікам бяз усякай аплаты за працу. Колгасны інвэнтар і коні бяз усякай аплаты абслугоўвалі кулакоў і заможнікаў.

Для таго, каб колгаснікі ня скардзіліся, што працуюць бяз грошай, рабілася так: да 4 гадзін дня ўбіралі жыта Краўчанкам, а з 4 гадзін працавалі на ўборцы колгаснага ячменю. Гэта давала магчымасьць запісваць працоўныя дні нібыта выключна за ўборку колгаснага ячменю.

Колгас таксама малаціў бяз усякай аплаты жыта Краўчанкам. За гэту работу колгаснікам у табель заносілі дні за кошт колгасу. Цікава, што Краўчанкам запісвалі працоўныя дні за абмалот... іх уласнага жыта.

Разьмеркаваньне дэфіцытных тавараў праходзіла наступным чынам: „сьмятана“ кулакам і заможнікам, а беднякам і батракам—рэшта. Калі бедната запытала, чаму гэта так, дык атрымала такі адказ ад Краўчанкі Хвядоса:—Бачыце, калі мы даем заможнікам, дык упэўнены, што яны з колгасу ня выйдуць, бо ў іх шмат тут маемасьці, а ў бедняка ці батрака нічога няма, значыцца, ён можа ў любую хвіліну пакінуць колгас, таму і даваць бедняку ці батраку ня трэба.

У колгасе адкрыта гаварылася беднякам:

„Мы праз Вас пайшлі ў колгас, бо Вы-ж думалі нас выслаць—ня вышла!

Цяпер дакарайце самі сябе! Вынікі кулацкага гаспадараньня хутка сказаліся—большасьць беднякоў вышла з колгасу. Акрамя таго, пачаўся сыстэматычны нявыхад на работу і г. д.

Недалёка ад гэтага колгасу (у 5 кілёмэтрах) у в. Кардоўка існуе колгас імя Карла Маркса. Кулак Ветчанка Мікола кіруе колгасам. Цікава, што кіраўніка Казлоўскага колгасу, кулака Ветчавка Міколу, адказныя работнікі раёну рэкомэндавалі і, у ленінскія дні на агульным сходзе, урачыста прынялі ў партыю.

Зробленая ў апошнія дні рэвізія абодвух колгасаў выявіла вялізарную колькасць злачынстваў кулацкага кіраўніцтва гэтых колгасаў. Вінаватыя арыштаваны („Зьвязда“ 3/III-1931 г.).

У Капыльскім раёне. „Група беднякоў і сераднякоў парашыла аб'яднацца ў колгас. Заможныя сяляне гэтай вёскі, якімі кіруе вопытная рука кулака, заявілі: добра, мы таксама ўсе пойдзем у колгас. Але нас большасьць, а Вас менш і мы Вас, арганізатараў, выкінем з колгасу голенькімі“. Паміж тым раённае кіраўніцтва (у лютым г/г.) налічвала ў гэтым раёне ня больш ня менш як толькі аднаго кулака.

У Барысаўскім раёне 80% раскулачаных аказаліся ў колгасах.

Зусім ня дзіўна, што ў выніку опартуністычнага згодніцтва, у выніку наступленьня кулацтва ня толькі серадняк, але і бядняк палухаецца ісьці ў колгас. На сходзе ў вёсцы „Туры“ былі запытаньні:

„А што, як не пайсьці ў колгас, дык гэтага, ці як яго там, штравафаць будзе, ці што?

— А яшчэ казалі, што вайна будзе хутка, газеты так пішуць. Так што, калі колгаснік, дык палякі ўсыплюць.

...Хто казаў?—Людзі казалі ў Смалявічах, на кірмашы. Хто сабе і пасьмяяўся, а я дык веры і дала, бо газет ня чытаю, няпісьменная“.

„Я на сёнешні дзень выкажуся“, гаварыў Каленік на тым-жа сходзе: „Трусіць наш бядняк ісьці ў колгас. Вось мой бацька, тут-жа ён сядзіць. Хай, вось, ён скажа. Бегае ды енчыць... „я галадаю, ды

я галадаю". А як у колгас ісьці, дык не. А так бегае ды плача... Я ўжо сазнаў і ўступаю ў колгас". (Зьвязда" 28/II-31 г).

„Група сялян в. Аношкі па сваім ўласным пачынаньні напісала заяву аб жаданьні арганізаваць колгасы. Пад заявай падпісаліся ў форме *круга*, так што немагчыма ўстанавіць, хто першы падпісаў заяву, бо... *круг*, каб перадаць заяву сакрэтна ад кулакоў і іх агентаў, даручылі зрабіць гэта ўначы на кватэру сакратара парт'ячэйкі. З сакратара парт'ячэйкі перадаўшы заяву ўзяў абавязальства не агалашаць яго прозьвішча. Колгас арганізаваўся. І гэта ля самай мяжы. (Капыльскі раён).

Апошні факт яскрава паказвае імкненьне беднякоў і сераднякоў у колгасы. *Кулацтва і яго агенты—опартуністы галоўная перашкода на іх шляху.*

Нарэшце, прывядзем толькі два факты кулацкага тэрору: У Капыльскім раёне нядаўна „Выяздная сэсія Вярхоўнага суду разглядзела справу аб зьверскім забойстве кулакамі Зайковічамі Ануфрыем і Алесем актывіста-колгасьніка колгасу „Хваля Рэволюцыі“ (Брачкаўскі сельсавет)—Залужнага Алеся“.

У Мсьціслаўскім раёне: кулакі „прабуюць угаварыць колгасьніка Басава ўкрасьці і зьнішчыць усе паперы праўленьня колгасу, асабліва вучот працы, каб немагчыма было правесці разьмеркаваньне ўраджаю. Басаў катэгорычна адмовіўся зрабіць гэта. Тады кулакі парашылі перайсьці да адкрытага тэрору“.

Організатар колгасу „1 мая“ т. Карпенка быў забіты.

„23-га лютага ў Сушанскім с.с кулак Патоцкі двума стрэламі з нагану цяжка параніў старшыню сельсавету, члена партыі, т. Сапегу (Вульскі раён)“.

Усіх такіх фактаў шмат, усе яны сьведчаць аб тым, што пры дапамозе опартуністых, кулак дзе-ні-дзе прарывае фронт і пераходзіць у наступленьне. Яны вучаць, што супроць кулака і опартуніста, які нясе яго сыцяг, трэба накіраваць галоўны агонь, што разгортваньне калектывізацыі немагчыма бяз жорсткай клясавай барацьбы, без рашучага наступу на кулака і яго ліквідацыі мэтодам калектывізацыі.¹⁾

Х. За правільнае балышавіцкае кіраўніцтва

Разгортваньне масавага руху патрабуе правільнага кіраўніцтва з боку партыі, пасіленьня і палепшаньня яго.

Практыка колгаснага руху на кожным кроку пацвярджае гэта.

Вышэй мы высьветлілі поўную магчымасьць выкананьня праграмы калектывізацыі, вызначанай на гэты год.

Мы высьветлілі, што ўмовы і магчымасьці калектывізацыі ў гэтым годзе значна лепшыя, чым у папярэднія гады.

„Але дапушчальны выпадкі, калі магчымасьці для перамогі маюцца, а партыя ня бачыць гэтых магчымасьцяў ці ня можа іх правільна скарыстоўваць, у выніку чаго замест перамогі можа атрымацца паражэньне.“

І вось усё тое-ж пытаньне: ці змагла партыя правільна скарыстоўваць *магчымасьці і перавагі*, якія прадастаўляюцца нам савецкім

¹⁾ „Асноўным мэтодам ажыццяўленьня ліквідацыі кулацтва як клясы зьяўляецца калектывізацыя. Усе астатнія меры павінны быць прыстасаваны да асноўнага мэтоду. Усё, што супярэчыць гэтаму мэтоду, ці паслабляе яго значэньне, павінна быць адкинута“. (Сталін — „Адказы Сьвярдлоўцам“).

ладам; ці ўсё яна рабіла для таго, каб ператварыць гэтыя магчымасці у сапраўднасць і забяспечыць, такім чынам, нашаму будаўніцтву максымум поспехаў? (Сталін).

Дынаміка колгаснага руху, разгортванне сеці МТС і саўгасаў, падрыхтоўка да севу—усе гэтыя поспехі зьяўляюцца адказам на пастаўленыя пытанні.

Але пры разглядзе гэтых-жа дасягненняў, мы бачым і недахопы і прарывы на асобных вучастках. Мы бачым, што ўсе магчымасці намі яшчэ не скарыстоўваюцца, што максымуму поспехаў мы яшчэ не дасягнулі.

„Вясна 1931 г.—рашучы этап у змаганьне за абсалютную перавагу соцыялістычнага сэктару ў сельскай гаспадарцы“.

Вясна 1931 г. ня можа ня выклікаць новага абвастрэння класавага змаганьня. Наступленне колгасаў нясе гібель кулацтву, і кулацтва шалёна супраціўляецца. Агітацыя супроць колгасу і спробы правікнуць у колгас, спэкуляцыя на цяжкасцях у забяспечанні машынамі, кармамі, насеннем, падпалы, забойствы, запалохванне („прыдуць белалалыкі—усіх колгаснікаў перавешаюць“) —усе ўжываецца кулацтвам. Рашучы адпор падкулачніку, кулацкаму агенту ў партыі (правым і „левым“ опартуністам), наступленне на кулака разаблачэнне яго тактыкі, ізоляцыя яго ад бядняцка-серадняцкіх мас, работа сярод батрацтва і бядняцтва—вось неабходныя і важнейшыя ўмовы разгортвання калектывізацыі і падрыхтоўкі да вясенняй сяўбы.

Як мы ўжо паказвалі ў шэрагу фактаў, кулак не заўсёды выступае з абрэзам, атрутай, падпалам; часта, нават у большасці выпадкаў, ён імкнецца скарыстаць асобныя вучасткі нашага будаўніцтва, паасобныя звяненні апарату, нават партыйнага.

Мы маем рацыю, калі заведзем опартуністых агентамі кулакоў ў партыі, але ў асобных выпадках кулак, падкулачнік *уласнай персонай* пралязэць у колгас, у шэрагі партыі.

У Касцюковіцкім раёне „выяўлена, што партыйныя білеты апынуліся ў руках яўных кулакоў. Так, на чале Бялынкавіцкай ячэйкі стаяў сакратар—былы бандыт—Якушоў Раман. Рад кулацкіх элементаў, якія лічыліся партыйцамі гэтай ячэйкі, уступіўшы ў колгас, ня толькі не працавалі там і не абагульвалі сваёй маемасці, а экспloatавалі паасобных колгаснікаў на рабоце ва ўласных гаспадарках, праводзілі шкодніцкую работ ў колгасе.

Сялецкаўская ячэйка высунула на кіруючую работу старшынёй праўлення колгасу кулака, які меў 25 гэкт. зямлі.

За апошні час выяўлена ў складзе партыйнай арганізацыі каля 20 чужакоў. Частка з іх былыя бандыты (Глушакоў П., Патапенка, Сідарэнка), астатнія (Максіменка А., Самусенка, Арэхаў, Марчанка, Хомчанка, Шэўчанка і рад інш.) аказаліся яўна кулацкімі элементамі і махровымі правымі опартуністамі (Зьвязда 11/III-1931 г.).

У Чэрвенскім раёне „У колгасе „Комунар“ (Хутарскі сельсавет) опартуністычнае кіраўніцтва на чале з Буднікам і Міцкевічам, пры падтрыманні асобных раённых работнікаў, разбурае гаспадарку, дэзарганізуе работу па падрыхтоўцы да веснавой сяўбы. У катастрофічным становішчы знаходзіцца колгасны статак.

У колгас „Комунар“ з дапамогай Міцкевіча прыняты моцны кулак Шыманок, які мае 30 гэкт. зямлі, 4 коняй, 9 кароў. Шыманок, увайшоўшы ў колгас, разбазарыў сваю маемасць“ (Зьвязда, 10 III-31 г.).

У Копыльскім раёне, у якім адбыўся вядомы процэс над 167 сялянамі, у студзені месяцы г.г. раённымі ўстановамі лічыўся ў раёне толькі адзін кулак. Гэты-ж раён у 1929, 30 г. быў адным з першых у „левых“ заібах. У лістападзе 1929 г. у ім было „калектывізавана“ 93,5% гаспадарак.

Ішлі „налева“ прышлі—направа! Гэта не адзіночны выпадак. Яшчэ ў лютым месяцы звыш 20 раёнаў БССР не знайшлі ў сябе ніводнага кулака.

А зараз у Сеньненскім раёне выкрыта ў колгасах звыш 100 кулакоў. У Барысаўскім раёне—80% раскулачаных аказаліся ў колгасах. У шэрагу іншых раёнаў пры чыстцы колгасаў знаходзяць у іх каля 50-60 кулакоў.

Чым як не праявай правага опартунізму можна тлумачыць такое зьявішча, калі частка вясковых камуністых, якія маюць сваю гаспадарку, яшчэ ня ўступаюць у колгасы.

Гэтыя камуністы даюць сваім прыкладам мацнейшую зброю кулацтву ў агітацыі супроць колгасаў. Яны павялічваюць хістаньне серадняцтва.

У Касцюковіцкім раёне з 258 членаў партыі толькі 43 чалавекі зьяўляюцца колгаснікамі.

У Копыльскім раёне таксама ня ўсе камуністы, што ўвесь час працуюць на вёсцы, зьяўляюцца членамі колгасу, а сельсаветчыкі знаходзяцца ў колгасах на 20—25%.

Прыведзеныя прыклады яскрава сьведчаць аб тым, якую небяспеку ў справе калектывізацыі прадстаўляе правы опартунізм і прымірэнства да яго.

Аднак, нельга забываць, што амаль заўсёды правы ўхіл, „самачёчныя настроі“ ідуць побач з „левымі“ заскокамі, з адміністраваньнем, парушэньнем прынцыпу добраахвотнасьці.

Дзе-ні-дзе ўноў праяўляюцца думкі і спробы зрабіць раскулачваньне падставай калектывізацыі.

Нічым іншым, як лявацкай фразэолёгіяй нельга назваць і тое, калі асобныя таварышы супроцьстаўляюць цяжкасьці рэканструкцыйнага пэрыоду перашкодам, шкодніцтву і супраціўленьню клясавага ворага і, нават, лічаць апошнія *галоўнай* крыніцай цяжкасьцяў.

Вось што гаварыў т. Сталін на XVI зьездзе аб характары нашых цяжкасьцяў.

„Раней усяго неабходна ўлічыць, што цяперашнія цяжкасьці зьяўляюцца цяжкасьцямі *рэканструкцыйнага* пэрыоду“, калі ў адрозьніваньне ад адбудовачага пэрыоду перад намі стаіць складаная задача перабудовы ўсёй тэхнічнай базы народнай гаспадаркі. Другія абставіны якія трэба мець на ўвазе: „рэканструкцыя народнай гаспадаркі не абмяжоўваецца ў нас перабудовай тэхнічнай базы, а наадварот патрабуе разам з тым перабудовы соцыяльна-экономічных адносін. Я маю тут на ўвазе, галоўным чынам, сельскую гаспадарку... Асаблівасьць сельскай гаспадаркі састаіць у нас у тым, што ў ёй усё яшчэ пераважае дробная сялянская гаспадарка, што дробная гаспадарка пазбаўлена магчымасьці ўжыць новую тэхніку, што з прычыны гэтага, перабудова тэхнічнай базы сельскай гаспадаркі *немагчыма* без адначасовай перабудовы соцыяльна-экономічнага ўкладу, без аб'яднаньня дробных гаспадарак у буйныя калектывныя гаспадаркі, без выкарчоўваньня карэньняў капіталізму ў сельскай гаспадарцы“.

Трэцяя акалічнасьць — „Наша работа па соцыялістычнай рэканструкцыі народнай гаспадаркі, якая (работа) рве економічныя сувязі

капіталізму і апракідвае ўгару дном усе сілы старога сьвету, ня можа ня выклікаць адчайнага супраціўленьня з боку гэтых сіл“...

„Трэба мець на ўвазе, у чацвертых, тую акалічнасьць, што супраціўленьне аджываючых кляс нашай краіны адбываецца не ізолявана ад знадворнага сьвету, а сустракае падтрыманьне з боку капіталістычнага абкружэньня“ (Сталін). І далей:

„Нашы цяжкасьці зьяўляюцца... цяжкасьцямі *росту*, цяжкасьцямі *ўздыму*, цяжкасьцямі *прасоўваньня ўперад*“.

Яны *самі ўключаюць у сябе магчымасьці іх перамаганьня*, яны *самі даюць нам базу для іх перамаганьня*.

З гэтага вынікае, па-першае, што нашы цяжкасьці зьяўляюцца... цяжкасьцямі клясавай барацьбы... па-другое, што цяжкасьці гэтыя ўскладняюцца шалёным супраціўленьнем аджываючых кляс нашай краіны, падтрымліваньнем гэтых кляс з надворку, наяўнасьцю бюрократычных элемэнтаў у нашых уласных установах, наяўнасьцю няўпэўненасьці і коснасьці ў некаторых праслойках нашай партыі“. (Сталін, XVI зьезд, падкрэсьлена Сталіным).

Напрыклад, некаторыя раёны (Чырвона-Слабодзкі, Мазырскі, Рагачэўскі, Сьвіслацкі і інш.) да 15 сакавіка выканалі толькі ад 6 да 10% усяго пляну ільназаготовак. Ці-ж мы ня маем тут амаль усіх момантаў, якія тармозяць наступленьне.

З другога боку, лепшыя раёны выканалі большую частку пляну (Лёзьнянскі — 99%, Дрысенскі — 72,3%, Высачанскі — 70,7%). Як яны гэтага дасягнулі? Раёны адказваюць — мобілізацыяй мас, разгортваньнем соцпаборніцтва, арганізацыяй чырвоных абозаў і наступам на кулака, бо гэты наступ і магчымы толькі пры адпаведнай мобілізацыі актыўнасьці колгасных і бядняцка-серадняцкіх мас.

Нельга адрываць барацьбу з кулаком ад задачы мобілізацыі мас, альбо падмяняць апошняю задачу, задачай апаратнай барацьбы, адміністрацыйных захадаў.

„Левыя“ загібы мінулага году мелі, менавіта, такую падставу. Гавораць аб гэтых загібах т. Сталін напярэджвае супроць няправільнага разуменьня сутнасьці бальшавіцкага наступленьня:

„Некаторыя таварышы думаюць, што галоўнае ў наступленьні соцыялізму састаўляюць рэпрэсіі, а калі рэпрэсіі не нарастаюць, дык няма і наступленьня.

Ці правідлова гэта? Зразумела, няправільна!

Рэпрэсіі зьяўляюцца *неабходным элемэнтам наступленьня, але элемэнтам дапаможным, а не галоўным*. Галоўнае ў наступленьні соцыялізму пры нашых сучасных умовах састаіць у *пасіленьні тэмпу разьвіцьця нашай прамысловасьці, у пасіленьні тэмпу разьвіцьця саўгасаў і колгасаў, у ўзмацненьні тэмпу эаэномічнага выцясьненьня капіталістычных элемэнтаў гораду і вёскі, у мобілізацыі мас вакол соцыялістычнага будаўніцтва, у мобілізацыі мас супроць капіталізму*. Вы можаце зрыштаваць і выслаць дзiesiąткі і сотні тысяч кулакоў, але калі Вы, адначасова з гэтым, ня зробіце ўсяго неабходнага для таго, каб паскорыць будаўніцтва новых форм гаспадаркі — замяніць новымі формамі гаспадаркі старыя, капіталістычныя формы, падарваць і ліквідаваць вытворчыя крыніцы эаэномічнага панаваньня і разьвіцьця капіталістычных элемэнтаў вёскі, кулацтва ўсё роўна адродзіцца і будзе расьці.

Другія думаюць, што наступленьне соцыялізму зьяўляецца агульным прасоўваньнем уперад, без адпаведнай падрыхтоўкі, без перагрупоўкі сіл у ходзе наступленьня, без замацаваньня заваяваных пазіцый.

Ня было і ня можа быць паспяховага наступлення без перагрупоўкі сіл у ходзе самага наступлення (без замацавання заваяваных пазіцый, без скарыстання рэзерваў для развіцця поспеху і давадзеньня да канца наступлення). Пры агульным прасоўванні, г. зн. без нагляду гэтых умоў, наступленне павінна нямінуча выдахнуцца і праваліцца. Агульнае прасоўванне ўперад ёсць сьмерць для наступлення. Аб гэтым гаворыць багаты вопыт нашай грамадзянскай вайны" (Сталін).

Такім чынам, соцыялістычны наступ у сельскай гаспадарцы ўключае ў сябе індустрыялізацыю, як сваю базу, пасіленне тэмпаў калектывізацыі і будаўніцтва саўгасаў, — выцясненне капіталістычных элементаў, як неадрыўную частку, як другі бок наступлення, перагрупоўку сіл і замацаванне захопленай пазіцыі. Усе гэтыя бакі неадрыўны адзін ад аднаго, усе яны складаюць адзін ланцуг.

Калі гаворыць аб наступленні канкрэтна, дык на тым ці іншым этапе, у тых ці іншых умовах, трэба ўмець знаходзіць чарговае, галоўнае зв'язна, ухапіўшыся за якое можна пацягнуць увесь ланцуг.

У прымяненні да нашых задач у галіне с.-г. увосень 1930 г. такім галоўным зв'язном з'яўлялася пытанне разьмеркавання ўраджаю ў колгасах. Аб гэтым не адзін раз напамінала газета "Правда".

У ўмовах Беларусі, зараз, калі 74 раёны імкнуцца паменшыць пасеўныя пляны, калі ў шмат якіх арганізацыях пануюць опартуністычныя настроі, першачарговай задачай з'яўляецца барацьба супроць опартуністых.

Пры той засьмечанасьці колгасаў кулацкімі элементамі, аб якой мы гаварылі, зразумела, што немагчыма было гаспадарчае і палітычнае ўмацаванне колгасаў. Трэба было ў першую чаргу ачысьціць колгасы ад кулакоў. Але той, хто застанавіўся-б толькі на гэтым, зрабіў-бы памылку.

Чарговай задачай, чарговым зв'язном пасьля гэтага, — з'яўляецца ўмацаванне колгасаў і лепшая падрыхтоўка да вясны.

Умець знайсці гэтае чарговае зв'язна — вялікая задача, яна патрабуе бальшавіцкай пільнасьці і разгорнутай самакрытыкі.

Для правільнага кіраўніцтва партыі неабходна, акрамя ўсяго іншага, каб лінія партыі была правільная, каб масы разумелі правільнасьць партыйнай лініі і падтрымлівалі яе актыўна, каб партыя не абмежавалася выпрацоўкай генэральнай лініі, а кіравала з дня ў дзень правядзеньнем яе ў жыццё, каб партыя вяла рашучую барацьбу з ухіламі ад генэральнай лініі і прымірэнствам з імі, каб у барацьбе з ухіламі партыя кавала адзінства сваіх радоў і жалезную дыцыпліну" (Сталін).

Каб знайсці галоўнае зв'язна, трэба высветліць усе ўмовы работы, усе асаблівасьці ў суадносінах клясавых сіл, нацыянальнага складу, моцнасьці і ўплыву кулацтва, настроі мас, становішча колгасаў, саўгасаў, МТС, асаблівасьці гаспадаркі раёну і г. д. У большасьці выпадкаў найбольш "вузкае" месца, найбольш адстаючы вучастак і з'яўляецца такім зв'язном, за якое ў першую чаргу трэба ўхапіцца. у першую чаргу яго падцягнуць. Але як падцягнуць? Якімі сродкамі? Напрыклад, раёны, якія адстаюць ў калектывізацыі, як правіла, дрэнна вядуць масавую, растлумачальную работу, альбо вядуць яе наогул у цэлых вёсках, толькі праз агульныя сходы і агульныя разважаньні аб перавагах калектывізацыі.

Цэнтр масавай работы па калектывізацыі трэба ў сучасны момант перанесці да асобнага двара. Там трэба вывучыць прычыны,

якія тармозяць колектывізацыю ў даным вучастку, і зьнішчыць іх. Дробныя характэрныя для данай вёскі, пасёлку прычыны граюць агромную тармазячую ролю. Зачастую, грамадную ролю грае рад няясных для сялянства практычных пытанняў. Напрыклад, аб разьмеркаваньні ўраджаю, аб карыстаньні азімымі пасевамі, аб абагульваньні маемасьці, забясьпечаньні непрацаздольных і г. д. І калі мы гаворым аб галоўным зьвяне, дык трэба заўсёды памятаць, што гэта толькі *одно зьвяно*, што яно зьвязана са ўсім ланцугом, нельга рабіць той вынік, што можна спыніць альбо паменшыць работу на іншых вучастках, у іншых зьвёньнях.

Каб правільна кіраваць, трэба ведаць становішча на ўсіх вучастках, ведаць посьпехі і прарывы і адпаведна гэтаму пераразьмяркоўваць сілы, адпаведна гэтаму накіраваць галоўны напор на слабы вучастак.

Адзін таварыш падае такі малюнак з жыцьця Смалявіцкага раёну: „Райком толькі нядаўна напоўнены брыгадзірамі, зараз зусім апусьцеў. Апошнім з памяшканьня райкому вышаў сакратар. Ён замкнуў дзьверы, занёс ключы вартуныку, захутаўся ў кажух і на розвальнях паехаў у сельсавет“ („Зьвязда“, 28/II-31 г.).

Зразумела, добра, калі кіраўнікі раёну самі непасрэдна вядуць работу, непасрэдна зьвязваюцца з масамі, але адсюль не вынікае, што можна заставацца бяз штабу, без кіраўніцтва.

Можа ў Смалявіцкім раёне райком ня ўвесь час колгаснага паходу стаіць закрытым, але трэба папярэдзіць і супроць такіх выпадкаў.

Без цэнтралізаванага кіраўніцтва агульнага наступленьня ня можа быць.

Выключнае політычнае значэньне мае новы лёзунг, што „цяпер асноўнай і галоўнай апорай у вёсцы зьяўляецца колгаснае сялянства“.

„Бядняк і серадняк-аднаасобнік, які дапамагае кулаку змагацца з колгасамі і падрываць колгаснае будаўніцтва, ня можа быць названы саюзьнікам, а тым больш апорай рабочай клясы—ён на справе саюзьнік кулака. Толькі той бядняк і серадняк-аднаасобнік застаецца саюзьнікам рабочай клясы, хто разам з рабочай клясай дапамагае будаваць колгасы, хто падтрымлівае колгасны рух і дапамагае весці рашучую барацьбу з кулацтвам. Для таго, каб зрабіцца сапраўднай і моцнай апорай савецкай улады, перад бядняком і серадняком-аднаасобнікам адзіны шлях—шлях дапамогі колгасам, а потым і ўступленьне ў колгас“ (Пастанова VI зьезду Саветаў СССР).

Гэты новы лёзунг у адносінах да колгасьнікаў і бядняцка-серадняцкага сялянства можа паслужыць, пры яго няправільным разуменьні, падставай для новых правых і „левых“ ухілаў. Правыя будуць альбо адмаўляцца ад яго альбо спадзявацца на самацёк, бо „колгасьнікі моцная апора“, бо пытаньне „за ці супроць колгасу“ ўжо „вырашана пераважнай большасьцю сялянства ў карысьць колгасу“, таму і ня трэба ні аб чым клапаціцца.

„Левыя“ з гэтага лёзунгу зрабляць процілеглы вынік: калі серадняк ці бядняк ня ідзе ў колгас, дык ён ня толькі не саюзьнік, ня толькі не апора, але вораг, памоцнік кулака, значыць бі яго, раскулачвай!)

¹⁾ Газ. „Правда“ за 22 III адзначае ўжо праявы зьбодвых ухілаў у сувязі з новым лёзунгам правыя—за самацёк, а „левыя“ ставяць: „За ці супроць Савецкай ўлады? Пойдзеш супроць—раскулачым!“ (Алатырскі раён, Чувашск. вобл.).

Ёсьць выпадкі калі работнікі падзяляюць аркуш паперы на дзьве часткі, адна палова—„за колгас-супроць кулака“ і другая палова „супроць колгасу—за кулака“. З такім аркушам ходзяць па дварах і пагражаюць не жадаючым уступіць у колгас раскулачваньнем. (Бугульмінскі, Гумутскі раёны Татарэспублікі).

Бязумоўна, кулацтва зробіць спробу скарыстаць і па-свойму растлумачыць гэты лезунг для адштурхоўвання аднаасобнікаў ад пролетарыату, бо „Вы, моў, цяпер не саюзьнікі. Вас, моў, цяпер раскулачваць будуць!“ Супроць гэтай кулацкай агітацыі, супроць новых загібаў у сувязі з гэтым лезунгам, трэба паставіць правільнае тлумачэнне яго, пашырыць і палепшыць работу сярод сялянства.

„Раней усяго неабходна прысці на дапамогу бедняку і серадняку аднаасобнікам у справе найбольш хуткай ліквідацыі іх хістанняў на конт уступлення на колгасны шлях. Формула „за ці супроць колгасу“ ні ў якім разе не прадуглеждае спадзявання на самацёк. Гэта формула таксама ні ў якім разе не дапушчае ні малейшага парушэння прынцыпу добраахвотнасці ўваходу ў колгас... З самага пачатку трэба цвёрда ўразумець, што пастаноўка пытання „за ці супроць колгасу“ накладвае ў першую чаргу на партыйныя арганізацыі выключна адказную і трудную задачу — дапамагчы шматмільённай бедняцка-серадняцкай масе аднаасобнікаў ў карцейшы тэрмін упэўніцца ў перавагах kolekтыўнай гаспадаркі перад аднаасобнай, згуртаваць яе з колгаснай, арганізаваць яе для практычнай дапамогі колгасам, а потым і ўступленне ў колгасы“ (Правда).

Вышэй мы падрабязна гаварылі аб мэтадах масавай работы, асабліва аб удзеле ў ёй колгаснікаў. Напамнім яшчэ раз, што „сяляне-агітатары зьяўляюцца надта добрымі агітатарамі колгаснага руху, бо яны знойдуць такія аргументы ў карысць колгасаў, зразумелыя для астатняй масы сялян, аб якіх мы, кваліфікаваныя бальшавікі, ня можам нават і марыць“ (Сталін).

Гаворачы аб партыйным кіраўніцтве ў вёсцы, нельга не закрануць пытання аб росьце партыі, гэты рост адстае ад росту kolekтывізацыі і не адпавядае патрабаванням у кіраўніцтве.

На 1/1-1931 г. ў БССР на кожныя 10.000 працоўнага насельніцтва ў вёсцы прыпадае 63 куністы. Уся вясковая партарганізацыя на 1-31 г. 12 648 членаў і кандыдатаў партыі. Шмат колгасаў зусім ня маюць партыйных ячэек. Недастатковы рост вясковых партарганізацый тлумачыцца слабай увагай да гэтага пытання. Прыклад: у раёнах Брагінскім, Ветрынскім, Дрысенскім, Журавіцкім, Чырвонапольскім, Нараўлянскім, Полацкім, Сьвіслацкім, Чарэйскім і Чачэрскім за 4 кварталы ня прынята ў партыю ніводнага с.-г. рабочага і батрака. Неабходна пасіліць работу па ўцягненні ў партыю рабочых і колгаснікаў, бо база для росту значна павялічылася ў выніку будаўніцтва саўгасаў, МТС, kolekтывізацыі і г. д. Трэба папярэдзіць скажэнні ў гэтай галіне. Напрыклад, у Копыльскім раёне „ў вясковай ячэйцы (в. Бабоўны) у ленінскія дні было прынята 5 чал. без рэкамендацый. На сходзе былі дапушчаны да галасавання і беспартыйныя „з выпадку вялікай кампаніі“. Потым аказалася, што прынятых нельга дапусцаць да партыі і на гарматны стрэл“. („Зьвязда“, 6. III-31 г.).

На гэтым скончым разгляд праграмы kolekтывізацыі трэцяга году пяцігодкі і тых задач, якія трэба вырашыць, каб гэтую праграму выканаць.

Асьвятляючы шлях практыкі ленінскай тэорыі, разгортваючы самакрытыку і на хаду выпраўляючы памылкі, мы нашы магчымасці цалкам ператворым у сапраўднасць.

Л. Рудзіцкі.

Саветы і соцыялістачнае наступленне.

Вялізарныя задачы, якія стаяць перад нашай краінай на даным этапе, патрабуюць асаблівага ўзмацнення ролі саветаў, тых органаў пролетарскае дзяржавы, праз якія, па словах т. Сталіна, „праходзяць усе і ўсялякія мерапрыемствы па ўзмацненню дыктатуры і будаўніцтву соцыялізму“.

Рабочая кляса БССР у шчыльным брацкім саюзе з пролетарыятам усіх савецкіх рэспублік пад кіраўніцтвам КП(б)Б дасягнула вялікіх поспехаў ва ўсіх галінах соцыялістычнага будаўніцтва. Возьмем для прыкладу некалькі асноўных паказчыкаў і фактаў, адзначаных у пастановах студзенскага пленуму ЦК КП(б)Б.

Валавая прадукцыя прамысловасці БССР павялічылася за два гады пяцігодкі на 150%, супроць намячэнняў пяцігадовага пляну на 87%. Роля соцыялістычнага сектара па пасеўных плошчах павялічылася з 5,5% у пачатку 1929-30 г. да 20% у канцы году. Значна ўзрасла ўдзельная вага саўгасаў і колгасаў у валавой і таварнай прадукцыі сельскае гаспадаркі: да 1-га студзеня 1931 г. мы мелі 15% бядняцка-серадняцкіх гаспадарак, якія аб'яднаны ў колгасы; гэтыя лічбы перавышаюць праектаваныя на апошні год пяцігадовага пляну па БССР.

Рост прамысловасці і развіццё сельскае гаспадаркі значна ўзмацняюць колькаснае павялічэнне працоўных БССР, дапамагаюць палепшанню іх матэрыяльнага дабрабыту і культурнага абслугоўвання. Аб гэтых нячуваных тэмпах, магчымых толькі ў умовах Савета Саюзу, сведчаць наступныя лічбы:

Лік асоб наёмнай працы па БССР павялічваецца на 1931 г. да 461,7 тысяч чалавек супроць 358,1 тысяч чалавек у 1930 годзе, што складае 32,7% росту. Фонд соцыяльнага страхавання рабочых і служачых павінен быць павялічан з 29,3 мільёнаў руб. у 1930 годзе да 44,9 мільёнаў руб. у 1931 г., што складае 53,3% росту. На народную асвету і падрыхтоўку новых кадраў вызначаецца па рэспубліканскаму бюджэту 128 мільёнаў руб., а на ахову здароўя працоўных — 30 мільёнаў руб.

Поспехі першых двух гадоў пяцігодкі забяспечваюць магчымасць далейшага ўздыму нашага соцыялістычнага будаўніцтва. Пленум ЦК КП(б)Б у пастанове аб кантрольных лічбах народнай гаспадаркі на 1931 г. наменіў рост валавой прадукцыі прамысловасці ў суме 434 мільёны руб., а капітальных укладанняў у аграмаджаны сектар народнай гаспадаркі бяз сродкаў насельніцтва ў 320 мільёнаў руб. супроць 220 мільёнаў руб. у 1930 г. да канца трэцяга году пяці-

годкі процант kolekтывізаваных бядняцка-серадняцкіх гаспадарак павінен дасягнуць 45% агульнай наяўнасці сялянскіх гаспадарак.

Зусім зразумелым з'яўляецца тое, што гэты плян пераможнага наступлення соцыялізму па ўсяму фронту патрабуе карэннага пералому ў працы асноўных звеньяў пролетарскай дыктатуры, патрабуе перабудовы і палепшання ўсіх галін дзейнасці саветаў. Правыя опартуністы і „левакі“ розных колераў распаўсюджвалі і распаўсюджваюць усякія тэорыі, якія фактычна вядуць да аслаблення дзяржавы пролетарыяту.

Чаго варта, напрыклад, тэорыя т. Бухарына, якую ён у свой час выставіў у „славутых“ „Нататках эканоміста“, разважаючы аб тым, што „мы занадта ўсё перацэнтралізавалі“. Чаго варта тэорыя ліквідацыі сельскіх саветаў у рэканструкцыйны пэрыод, аполегетыякой у пацьверджаньне сваіх палажэнняў нават спасылаліся на тыя творы Маркса, Энгельса і Леніна, дзе гаворыцца аб адміраньні дзяржавы.

Бязлітасная крытыка гэтых тэорый, далейшае выкрыццё іх сапраўднага сэнсу павінна працягвацца, бо ў умовах абвастрэння класаван барацьбы кожнае адхіленне ад Маркса-Ленінскага вучэння аб дзяржаве пролетарыяту фактычна вядзе да абязброення рабочай класы ў барацьбе за соцыялізм.

Вельмі характарна тое, што разважанні т. Бухарына ў „Нататках эканоміста“ аб тым, што „мы занадта ўсё перацэнтралізавалі“ з'яўляецца працягам яго старой тэорыі, супроць якой у свой час выступаў т. Ленін. Тады ў 1918 г., ідучы на чале выступленняў так званых „левых“ куністаў, т. Бухарын таксама нападаў на партыю і т. Леніна, як „парушыцеляў“ прынцыпаў савецкай дэмакратыі. Калі ў умовах абвостранай класавай барацьбы пролетарыят на чале з партыяй напружвалі сілы, каб узмацніць усе звыненні нашай маладой дзяржавы, каб устанавіць цвёрдую дысцыпліну сярод працоўных, т. Бухарын „злева“ крытыкаваў гэтыя мерапрыемствы, разважаючы аб „бюрократычнасці“ політыкі партыі і т. Леніна.

Гэтай знадворнай „левай“ крытыкай т. Бухарын ужо ў тыя часы даказаў опартуністычнасць сваіх поглядаў. „Бухарын ня ўбачыў таго, казаў аб ім т. Ленін, што патрэбна было бачыць... Ён пісаў аб тым, што ўжо ажыццёўлена ў савецкіх арганізацыях, але ўмоўчаў аб тым, што датычыцца *вучоту, контролю, дысцыпліны*“ (падкрэслена мною—Л. Р)¹⁾.

У часы рэканструкцыйнага пэрыоду, з'яўляючыся ідэолегам правага ўхілу, т. Бухарын ужо па-другому поведзе выцягваў з свайго арсэналу аружжа барацьбы з пролетарскай цэнтралізацыяй. Тады ў ранейшых выступленнях гэтай зброяй „абараняліся“ інтарэсы савецкай дэмакратыі; у апошніх-жа творах гэта тэорыя служыла падмацаваннем для ідэй правага опартунізму, які з'яўляецца галоўнай небяспекай на даным этапе соцыялістычнага будаўніцтва. „Распусьціць вожжы таваразвароту“ заклікаў у апошнія гады т. Бухарын, а для гэтага неабходна паслабіць рэгулюючую ролю нашай сыстэмы ў адносінах да кулака, нэпмана, размагнічыць пролетарскую цэнтралізаванасць дзяржавы дыктатуры рабочай класы. Вось як старое віно льецца ў новыя мяхі, вось як старыя „лявацкія“ тэорыі становяцца зброяй правага опартунізму, які выступае супроць генэраль-

¹⁾ Ленін, т. XV, ст. 224.

най лініі партыі і ня верыць у моц рабочай клясы, вядучай разгорнутае наступленне на капіталістычныя элементы па ўсяму фронту.

У сваім конспэктзе брошуры „Аб дыктатуры пролетарыяту“, надрукаваным у 3-м Ленінскім зборніку, т. Ленін заставіў нам некалькі геніяльных тэзісаў, якія і сёння поўнасьцю могуць быць накіраваны супроць розных права-„лявацкіх“ гора-тэорэтыкаў.

„Асноўная крыніца, пісаў Ленін, неразуменьня дыктатуры пролетарыяту „соцыялістамі“ гэта недавядзеньне імі да канца ідэі клясавай барацьбы.

Дыктатура пролетарыяту ёсьць *працяг* клясавай барацьбы пролетарыяту ў *новых* формах. У гэтым гвозд, гэтага не разумеюць“¹⁾.

Усім нам добра вядома, што Ленін называў нашу пролетарскую дзяржаву *полу-дзяржавай*, ён падкрэсьліваў яе ня зусім дзяржаўны характар. Гэта палажэньне Леніна азначае, што праз дыктатуру пролетарыяту ажыццяўляецца вялізарнейшая справа зьнішчэньня ўсіх кляс сучаснай грамады, а такім чынам і рабочае клясы і працоўнага сялянства; праз дзяржаву пролетарыяту ажыццяўляецца ператварэньне рабочых і сялян у работнікаў куністычнай грамады.

Вось гэты процэс — процэс ператварэньня старых грамадзкіх суадносін у новыя, праходзячы ва ўмовах *абвостранай клясавай барацьбы*, аб'ектыўна зьнішчае і тыя ўмовы, дзякуючы якім існуе дзяржава і яе органы. „Чым дэмакратычней дзяржава, пісаў Ленін, якая састаіць з узброеных рабочых і зьяўляецца „ўжо не дзяржавай ва ўласным сэнсе слова“, тым хутчэй пачынае адміраць *усякая дзяржава*“²⁾ (падрэсьлена Леніным).

Але з гэтых агульна вядомых Ленінскіх выказваньняў некаторыя ахопленыя „лявацкай“ ліхаманкай людзі рабілі вывад, што ўжо на даным этапе можна паставіць пытаньне аб адміраньні нізавых звеньняў нашае сыстэмы, паставіць крыж над задачай узмацненьня кіруючай ролі саветаў. Гэтыя „ура-тэорэтыкі“ чамусьці пакінулі бяз усякай увагі другое выказваньне Леніна. „Соцыялізм ёсьць зьнішчэньне кляс“, пісаў ён... „але адразу зьнішчыць клясы нельга... клясы заста-ліся і застануцца на працягу эпохі дыктатуры пролетарыяту. Дыктатура будзе непатрэбна, калі зьнікнуць клясы. Яны ня зьнікнуць без дыктатуры пролетарыяту“³⁾.

Такім чынам, зусім бясспрэчным зьяўляецца той факт, што гэтыя так званыя „левакі“ блытаюць у пытаньні дыялектыкі дзяржавы дыктатуры пролетарыяту ў пераходны пэрыод. Яны выкарыстоўваюць літару марксызму супроць духу марксызму. Выстаўляючы сваю тэорыю, яны адкідаюць у бок асноўны закон марксавай дыялектыкі, аб якім Ленін казаў, што ён зьяўляецца душою дыялектыкі — закон адзінства супроцьлегласьцяй, закон разьвіцьця ў процілегласьцях.

І сапраўды, жыцьцё на кожным кроку паказвае сутнасьць гэтага закону. Мы бачым, з аднаго боку, магутныя соцыялістычныя фабрыкі, заводы, электрастанцыі, а з другога — яшчэ існуюць саматужныя майстэрні дробных уласьнікаў; з аднаго боку — саўгасы і котгасы, якія ідуць па шляху соцыялізму, а з другога — кулацкія гаспадаркі, уласьнікі якіх часта калімі і абрэзамі хочуць захаваць свае сродкі эксплёатацыі батрацтва і беднаты.

1) 3-ці Ленінскі зборнік, ст. 500.

2) Ленін, т. XIV, ч. 2, стар. 380.

3) Ленін, т. XVI, стар. 353.

Якраз гэты этап меў на ўвазе т. Ленін, калі ў сваіх нататках „Аб дыктатуры пролетарыяту“ падкрэсьліваў, што „супраціўленьне эксплеататараў пачынаецца да іх зьвяржэньня і абвастраецца і пасьля“... што тут мы будзем мець „асобую (вышэйшую) абвостранасьць клясавай барацьбы... новыя формы супраціўленьня, адпавядаючыя капіталізму і яго вышэйшай стадыі (заговоры+саботаж+узьдзеінічаньне на дробную буржуазію і г. д. і г. д.)“¹⁾

Так пісаў т. Ленін, і толькі людзі, якія, заплюшчыўшы вочы глядзяць на нашу рэчаіснасьць, ня бачаць таго, што яго геняльны прагноз пацвердзіўся цалкам. Толькі опартуністы розных гатункаў і колераў імкнуцца „отболтаться“ (Ленін), калі яны жаляцца на перацэнтралізаванасьць нашага дзяржаўнага апарату і распаўсюджваюць усялякія тэорыі і тэорыікі нахштальт закранутай намі тэорыі ліквідацыі сельскіх саветаў.

Гэтыя людзі ня хочуць зразумець адказнай ролі асноўных зьвёньняў нашае дзяржавы ў вялізарным будаўніцтве соцыялізму. Да прадстаўнікоў гэтай опартуністычнай плыні трэба аднесці і тых, хто на практыцы змазае, скажае значэньне карэннага пералому ў дзейнасьці саветаў.

Нашыя дзяржаўныя органы павінны ўзмацніць сваё актыўнае ўзьдзеінічаньне на эканоміку; *нашыя саветы, якія аб'яднаюць мільёны працоўных, павінны павысіць сваю творчую ролю і ўзмацніць наступ на клясавых ворагаў.*

І калі правыя опартуністы будуць працягваць стары ланцуг разважаньняў магчыма пад іншай падлівай, а „левакі“, забягаючы наперад, высунуць яшчэ якое небудзь „откровение“ па пытаньню аб адміраньні дзяржавы пролетарыяту, мы накруем супроць іх адну вытрымку з дакладу т. Сталіна на XVI партыйным зьездзе. Гэтая вытрымка, па нашай думцы, ня ў брыво, а ў вока пападзе тым, хто стане на пункт гледжаньня розных права-„лявацкіх“ тэорыічных разважаньняў і практычных дзеяньняў.

„Мы за адміраньне дзяржавы, казаў т. Сталін, і мы разам з тым стаім за ўзмацненьне дыктатуры пролетарыяту, прадстаўляючай самую моцную і самую магутную ўладу з усіх існуючых да гэтых часоў дзяржаўных улад. Вышэйшае разьвіцьцё дзяржаўнай улады ў мэтах падрыхтоўкі ўмоў для адміраньня дзяржаўнай улады, вось марксыцкая формула. Гэта „супярэчна“? Так, „супярэчна“. Але супярэчнасьць гэта жыцьцёвая і яна цалкам адбывае марксаву дыялектыку.. *Хто не зразумеў гэтай сваясаблівасьці і „супярэчнасьці“ нашага пераходнага часу, хто не зразумеў гэтай дыялектыкі гістарычных процэсаў, той загінуў для марксызму. Бяда ўсіх нашых ухілістаў складаецца з таго, што яны не разумеюць і ня хочуць зразумець марксавай дыялектыкі.“*²⁾ (курсіў мой — Л. Р.)

Вось да чаго зводзіцца сапраўдны сэнс опартуністычных праяў, якія адхіляюць задачы ўзмацненьня ролі саветаў. Носьбіты гэтых праяў не разумеюць таго, што ўзмацненьне сыстэмы нашай дзяржавы зусім не супярэчыць таму зьявішчу, што зьвёньні дыктатуры пачынаюць зьмяняцца. Словам, мы наглядаем два супроцьлеглых процэсы: старое яшчэ існуе, але адначасова яно ўжо пачынае адміраць; новае ўжо нараджаецца і ў схватках барацьбы са старым яно ідзе да поўнай перамогі.

¹⁾ III Ленінскі зборнік, стар. 501.

²⁾ Сталін. Доклад на XVI партызьездзе, стар. 111, 112.

* * *

У нядаўна выдадзеным XIV Ленінскім зборніку, зьмешчан сшытак т. Леніна з матар'яламі на тэму „Марксызм і дзяржава“. Аналізуючы творы Маркса—Энгельса па пытаньню аб паняцьце „дэмократыя“, т. Ленін дае наступную формулу:

„Дыялектыка (ход) разьвіцьця такая: ад абсалютызму да дэмократыі буржуазнай; ад буржуазнай дэмократыі да пролетарскай; ад пролетарскай да ніякай“. У другім месцы, яшчэ раз звяртаючыся да гэтага пытаньня, ён піша: „поўная дэмократыя раўняецца ніякай дэмократыі. Гэта не парадокс, але ісьціна“.¹⁾

Мы прывялі гэтыя геніяльныя па свайму зьместу думкі Леніна таму, што яны цалкам адпавядаюць тэй лініі разьвіцьця, па якой ідзе наша дэмократыя. Яшчэ да Кастрычнікавай рэвалюцыі Ленін намеціў шляхі разьвіцьця нашай савецкай дэмократыі. Пасьля ўтварэньня дзяржавы рабочае клясы ён неаднокраць звяртаўся да растлумачэньня сутнасьці *пролетарскай* дэмократыі, ён дзесяткі разоў напамінаў, што праз яе ўзмацненьне і пашырэньне ажыццяўляецца справа пабудовы соцыялізму. Ён казаў, што ў нашай краіне „ўпяршыню дэмократыя служыць тут для мас, для працоўных, пакінуўшы быць дэмократыяй для багатых... упяршыню народныя масы вырашаюць у маштабе для сотні мільёнаў людзей задачу ажыццявіць дыктатуру пролетараў... задачу, без вырашэньня якой ня можа быць і гутаркі наконт соцыялізму“²⁾ (падкрэсьлена Леніным.)

Пасьляховае выкананьне пяцігадовага пляну, якое забясьпечыла наш вялізарны рост па ўсіх галінах народнай гаспадаркі, якое ўжо дало нам канчатковую перавагу ў прамысловасьці, „бо соцыялістычны сэктар трымае зараз у руках рычагі ўсёй народнай гаспадаркі“ (Сталін) не павінна паслабіць нашу ўвагу значэньню саветаў.

„*Ня можа быць і гутаркі наконт соцыялізму*“ (Ленін) без узмацненьня дыктатуры пролетарыяту; а гэтае ўзмацненьне немагчыма без палепшаньня працы саветаў.

„Мы ўжо ўступілі ў пэрыод соцыялізму, казаў т. Сталін,... але да зьнішчэньня клясавай розьніцы яшчэ далёка“.

Ліквідуючы кулацтва як клясу на базэ суцэльнай колектывізацыі, выкарчоўваючы карэньні капіталізму, мы перайшлі ў наступленьне па ўсяму фронту. Клясавая барацьба працягваецца; ворагі савецкай улады — кулакі, нэпманы, школьнікі розных колераў, адчуваючы сваю пагібель, імкнуцца затрымаць нашае соцыялістычнае будаўніцтва. Яны пераходзяць у контр-атаку, і, цікава адзначыць, што гэты націск клясавых ворагаў, якраз вельмі часта накіраваны супроць нізавых саветаў.

Тав. Кагановіч у сваёй прамове на першым Усесаюзным зьездзе марксыстаў-дзяржаўнікаў прыводзіў шмат фактаў, якія пацьвярджаюць жадацьне кулацкіх элемэнтаў пралезьці ў сельскія саветы, а калі гэта аказнаецца для іх немагчымым, арганізуюцца антысавецкія выступленьні пад лэзунгамі: „даўце выбарчае права, дамо хлеб“, „прач колгасы і саветы“ і інш. Кулакі і розныя „быўшыя“ людзі і людзішкі — чыны поліцыі, жандармэры і г. д. усімі сродкамі імкнуцца атрымаць права галасу ў нашым політычным жыцьці. Яны выкарыстоўваюць розныя спосабы, пачынаючы ад адкрытых выступленьняў за абраньне моцных, „паважаных“ на весцы гаспадароў у склад сельскіх саветаў,

¹⁾ XIV Ленінскі зборнік, стар. 255, 267.

²⁾ Ленін т. XV, стар. 382.

і канчаючы падпайваньнем падкулачнікаў, зрывамі выбарчых сходаў, самараскулачваньнем на час перавыбарчай кампаніі і інш.

Усё гэта робіцца толькі дзеля таго, каб ня быць „пазбаўленцам“ і такім чынам захаваць свой кулацкі ўплыў на працу саветаў. Праз *свой жа савет* кулак заўсёды зможа пашырыць *свае* эканамічныя магчымасці, зможа ажыццяўляць *свае* эксплёататарскія мэты.

Хто ня хоча зразумець таго, што процэс ліквідацыі кулацтва як клясы на базе суцэльнай калектывізацыі павінен праходзіць адначасова з уцягненьнем шырокіх бядняцка-серадняцкіх мас у савецкае будаўніцтва, што эканамічнае наступленне, якое зараз разгортваецца пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, павінна быць шчыльна звязана з шырачэзным разгортваньнем нашай пролетарскай дэмократыі. Хто гэта нежаданьне зразумець сутнасьць *новага этапу* нашай савецкай дэмократыі заплядзілае опартуністычнай практыкай — той фактычна іграе на руку клясаваму ворагу.

Як мы ўжо адзначалі, кулак вядзе актыўную барацьбу за склад сельскага савету, ён карыстаецца рознастайнымі прыёмамі. І толькі там кулак дасягае часовага посьпеху, дзе маюцца найгоршыя праявы опартунізму: „надзеі на самацёк, слабая падрыхтоўка да перавыбарнай кампаніі, няўменьне арганізаваць навакол перавыбараў шырокія масы працоўных, незразуменьне таго, што асноўны політычны сэнс кампаніі — гэта ўзьняць ролю саветаў у справе правядзеньня генэральнай лініі партыі“.¹⁾

У эпоху разгорнутага соцыялістычнага наступленьня трэба вывучаць формы дзеяньня клясавога ворага; гэта неабходна асабліва і таму, што антысавецкія выступленьні часта носяць замаскаваную форму, пры дапамозе якой адурачваюцца тыя, хто ня бачыць абвастрэньня клясавай барацьбы, хто глядзіць на нашу рачаіснасьць праз акуляр правага опартунізму.

У час праходжаньня апошняй перавыбарчай кампаніі 1930-31 году мы мелі шмат выступленьняў кулацтва і яго агентуры супроць політыкі партыі і савецкай улады. Гэта наглядалася побач з надзвычай узросшай актыўнасьцю батрацтва і бядняцка-серадняцкіх мас, якія давалі рашучы адпор вылазкам клясавога ворага.

Ніжэй мы прывядзем даныя аб формах клясавай барацьбы за склад сельскіх саветаў, паводле матэрыялаў Інфармацыйнага аддзелу ЦВК БССР. Усе гэтыя факты гавораць самі за сябе: кулак ня хоча „мірна ўрастаць у соцыялізм“ паводле рэцэпту правых опартуністаў; ён не шкадуе ніякіх сродкаў, ён аказвае шалёнае супраціўленьне — толькі-б захаваць сваю гаспадарку, сваю эксплёататарскую моц.

Куды накіраваны галоўным чынам варожыя выступленьні кулака? Якая галіна дзейнасьці саветаў яго найбольш турбуе? Праз разгортваньне савецкай дэмократыі шырокія масы беднаты і сераднякоў усё больш ахопліваюцца колгасным будаўніцтвам.

Сельскі савет, як актыўны праваднік эканамічнай політыкі партыі, становіцца вельмі небясьпечным для кулака, і таму зусім зразумела, у чым сэнс яго выступленьняў.

Факты. У адным з выбарчых вучасткаў Копыльскага раёну заможныя вымагалі, каб з наказу быў выкрэсьлены разьдзел аб калектывізацыі. З такімі-ж прапановамі выступалі яны і ў Вузьдзенскім раёне. Асабліва актыўна выступала кулацтва ў Коханаўскім раёне, дзе

¹⁾ М. Каналін. „Становішча на фронце тэорыі дзяржавы і права ў БССР“. Бальшавік Беларусі, № 10-12, стар. 93.

імі нават склікаліся спецыяльныя сходы для абгаварэння сваіх кандыдатур. Амаль супроць кожнай кандыдатуры, якая выстаўлялася колгаснікамі і беднотай, кулакі давалі адвод наступнага зместу: „кандыдатура не падыходзіць таму, што ў ранейшай працы ён (кандыдат) даводзіў цвёрдае заданне да сярадняцкага двара“. У Сіманаўскім сельсавеце кандыдат, выстаўлены заможнымі, заявіў на сходзе: „Мяне партыя ня любіць таму, што я, калі-б быў членам сельскага савету, не дазволіў-бы правесці нарыхтоўкі і самаабкладанне“. У Пераваліцкім сельсавеце заможны Гіронак выступаў супроць кандыдатур партыянікі і беднаты, як праваднікоў ліквідацыі кулацтва як класы на базе суцэльнай колектывізацыі: „Ува ўсём гэтым, кажу ён, вынаваты іх бальшавіцкі актыў – члены сельсавету, а таму трэба ведаць каго выбіраць“.

Арганізванасць беднаты і сярадняцкіх мас прымусіла кулакоў пайсці ў час перавыбараў на іншыя больш хітрыя манэўры.

У Сіманаўскім сельсавеце Коханаўскага раёну кулацтва імкнулася ў час перавыбарчых сходаў правесці падлік галасоў праз сваіх давераных людзей „счётчыков“, каб шляхам штучнага павялічэння колькасці галасоў у савет прайшлі кулацкія кандыдатуры, а бедната была-б такім чынам правалена. У гэтым-жа сельсавеце кулакі і заможныя карысталіся і другой тактыкай. Улічваючы сваю слабасць, яны прыходзілі на сходы раней усіх выбаршчыкаў, нават раней вызначанага часу і вымагалі адчынення сходу, каб да прыходу беднаты і сяраднякоў правесці ў сельсавет свае кандыдатуры.

Калі-ж гэтыя фокусы і хітрыкі высвятляліся, і кулацтва атрымлівала рашучы адпор з боку колгаснікаў і бядняцка-сярадняцкіх мас, яно проста ішло на спробы зрываць выбарчыя сходы.

У час перавыбарчай кампаніі не абыйшлося і без паасобных выпадкаў выступлення антысавецкай інтэлігенцыі. Асноўныя масы настаўніцтва ўдзельнічалі ў перавыбарах пад лёзунгамі партыі, яны актыўна абаранялі інтарэсы беднаты і дапамагалі разгортванню пролетарскай дэмакратыі.

Так, напрыклад, у Коханаўскім і Сьвіслацкім раёнах настаўнікі арганізавалі ўдарныя брыгады для лепшага правядзення перавыбараў; для гэтай жа мэты аб'явіла сябе мобілізаванай настаўніцкай канфэрэнцыя Беразьнянскага раёну.

Аднак, сустракалася і іншае. У Блускім сельсавеце Пухавіцкага раёну настаўнік Ермак выступіў супроць кандыдатур беднаты. У Гарэліцкім сельсавеце другі „культурнік“ Дэраш імкнуўся працягнуць у склад сельскага савету былога вурадніка, пазбаўленага выбарчых праў. „Рэкорд“ пабіў у Няхлюдаўскім сельсавеце Талочынскага раёну настаўнік Літвінаў. Ён падтрымліваў цесную сувязь з кулацтвам, імкнуўся арганізаваць зрыў кандыдатур беднаты, для чаго нават павесіў у школе лёзунг наступнага зместу: „усе сяляне і сялянкі на перавыбары народнага Няхлюдаўскага сельсавету“. Пад „народамі“ гэты настаўнік меў на ўвазе кулацтва і антысавецкі элемент.

Неабходна падкрэсліць, што ўсё гэтыя конт-рэвалюцыйныя вылазкі заўсёды атрымлівалі рашучы адпор з боку асноўнай масы савецкага настаўніцтва.

Не змаглі абыйсці сваім „святым“ удзелам перавыбарчую кампанію і „айцы духоўныя“: іх антысавецкая дзейнасць таксама знайшла праяву.

У Пухавіцкім раёне поп і ксёндз праводзілі спецыяльныя групавыя нарады веруючых па пытаннях перавыбараў саветаў, мусіць

нешта накшталт сваеасаблівай „консультацыі“ па савецкаму выбарчаму праву. У Тургавіцкім сельсавеце Юравіцкага раёну ў дзень склікання выбарчага сходу на вёску з'явіўся поп дзеля служэння малебства ў пуставаўшай да гэтага часу царкве. Гэта нечаканая „благодать“ была выклікана імкненнем адцягнуць ад удзелу ў выбарах беднату і сераднякоў дзеля таго, каб заможныя, з'явіўшыся на сход, змаглі правесці ў склад савету кулацкія кандыдатуры.

Мы прывялі адну групу манёўраў клясавага ворага ў час апошняй перавыбарчай кампаніі. Калі зрабіць рэзюмэ гэтым формам клясавай барацьбы атрымаецца, прыкладна, гэтая схема:

- 1) Выступленне супроць калектывізацыі.
- 2) Організацыя спецыяльных кулацкіх сходаў.
- 3) Спробы ашуканства ў час падлікаў галасоў.
- 4) Зрыў выбарчых сходаў.
- 5) Скарыстанне контр-рэвалюцыйнай інтэлігенцыі, падкулачнікаў і духавенства.

Гэтыя формы клясавай барацьбы бязумоўна не з'яўляюцца вычарпальнымі. Разьёшанае кулацтва часам пераходзіць да непасрэднага адчыненага тэрору супроць нашага нізавога савецкага актыву. Гэткія факты адбыліся і ў апошняю перавыбарчую кампанію.

Напрыклад, у Багушэўскім раёне кулакі арганізавалі напад на старшыню Стралішчанскага сельсавету—актывістку т. Аблицову і цяжка паранілі яе нажамі. На вёсцы Баруск Аліхоўскага сельсавету кулакі забілі актывіста колгасніка т. Гаркуша. У Багушэўскім сельсавеце Бабруйскага раёну кулакі разам з былым старшыней гэтага савету, знятым з працы за скрыўленьне клясавай лініі, напалі на старшыню сельсавету т. Іофэ і паранілі яго нажамі. У Самахвалавіцкім раёне ў час паседжаньня пленаму сельсавету новага складу праз вакно з абрэзу паранены член прэзыдыуму сельсавету. Аднак, кулакоў гэта не задаволіла. Яны арганізавалі напад на сакратара савету. Калі ён зьвяртаўся з пленуму, зрэзалі яго нажамі і пакінулі запіску наступнага зместу: „страляць Вас—шкада кулі, мы лепш Вас па аднаму перадушым“.

Здаецца гэтых фактаў зусім дастаткова, каб зразумець чаго варта тэорыя правых аб „затуханні“ клясавай барацьбы на даным этапе. Але і ў часе гэтай перавыбарчай кампаніі сустракаліся факты антыпартыйных выступленьняў і праваoportуністычнай практыкі.

Так, у Пішчалкаўскім сельсавеце комсамалец Салтановіч заявіў: „Навошта падзяляць сялян на беднякоў і сераднякоў. Кулакоў у нас зараз на вёсцы няма. Навошта нам тут так крычаць аб клясавай барацьбе. Клясавая барацьба на вёсцы была толькі тады, калі былі кулакі, а зараз мы ўсіх кулакоў ліквідавалі“.

Гэткай-жа ўстаноўкі ў сваёй працы мусіць трымаўся Азарыцкі райвыканком, кіраўніцтва якога па пытаньню аб клясавай барацьбе ў час перавыбораў констатавала, што „яна ў гэту кампанію ў раёне не наглядалася“. Але як здарылася, што пад носам у Азарыцкага райвыканкому якраз у гэту кампанію ў саветы пралезла больш дзесятка заможнікаў, мусіць лепш вядома мясцоваму кулацтву.

У заключэньне тэй зводкі фактаў, якая нам прыведзена, трэба адзначыць, што тэорыям правых кулацтва аддае вялікую ўвагу. Яно імкнецца шырока папулярызаваць іх ідэі, як „абаронцаў сялянства“. Вось прыклад.

У весцы Рэчкі, Сіманаўскага сельсавету, Коханаўскага раёну кулак Момант казаў: „Рыкава, які стаў за сялян, з паста старшыні Саўнаркому знялі, а замянілі Молатавым, які будзе больш ціснуць“.

У сьвеце гэтай клясавай праўды клясавага ворага, які пад словам „сяляне“ хоча захаваць свой сапраўдны кулацкі твар, трэба напаміць думку нашага правадыра Леніна:

„...Можна і патрэбна паўтараць:
Мы слышым звуки одобрення
Не в сладком рокоте хвалы,
а в диких криках озлобления.

Што буржуазія нас так дзіка ненавідзіць, гэта адно з відавочных паясьненняў тэй ісціны, што мы *правільна* паказваем народу шляхі і сродкі для зьвяржэньня панаваньня буржуазіі“.¹⁾

* * *

„Мы ўжо ўступілі ў пэрыод соцыялізму“, але клясавая барацьба яшчэ працягваецца. Побач з вялізарнейшымі дасягненьнямі ў соцыялістычным будаўніцтве, якія зьяўляюцца вынікам героічнага энтузіязму рабочае клясы і перадавых мас працоўнага сялянства, мы не заўсёды можам арганізаваць, ахапіць гэту актыўнасьць працоўных. „У нас нярэдка думаюць, што кіраваць—гэта значыць падпісваць паперы. Гэта сумна, але гэта факт“ (з прамовы т. Сталіна на канфэрэнцыі работнікаў прамысловасьці).

Далейшае разгортваньне нашага соцыялістычнага наступленьня патрабуе таго, каб саветы гораду і вёскі па новаму перабудавалі сваю работу. Уся іх дзейнасьць павінна быць прасякнута генэральнай лініяй партыі. Новыя формы працы—соцыялістычнае спарніцтва і ўдарніцтва павінны забяспечыць ажыццяўленьне саветамі тэмпаў нашага будаўніцтва.

„Саветы тварам да вытворчасці, да колгаснага будаўніцтва“.

Быканаць гэты лёзунг у штодзённай практычнай дзейнасьці саветаў азначае на справе падняць іх ролю ў правядзеньні Ленінскай політыкі партыі. Опартуністы розных колераў і прымірэнцы павінны бязьлітасна вычышчацца з кіруючых зьвёньняў саветаў. „У пэрыод разгорнутага соцыялістычнага наступленьня партыя асабліва ня можа мірыцца з права-опартуністычнай практыкай у кіраўніцтве савецкімі органамі, якая (практыка) ня толькі не забяспечвае прынятых большавіцкіх тэмпаў будаўніцтва і паслядоўнай барацьбы з бюрократызмам на аснове разгорнутай пролетарскай самакрытыкі, але на справе азначае саботаваньне, а часамі і просты зрыў важнейшых дырэктыв партыі. Таму ў цяперашніх умовах ня можа быць месца правым-опартуністам і бяспрынцыпным прымірэнцтвам у кіруючых органах саветаў“ (з пастановы сьнежанскага пленуму ЦК УсеКП(б)).

Толькі праз узмацненьне саветаў вытрыманымі большавіцкімі кадрамі, праз шырокае ўцягненьне савецкага актыву ў барацьбу з цяжкасьцямі нашага соцыялістычнага росту, мы яшчэ лепш арганізуем мільёны працоўных гораду і вёскі, навокал камуністычнай партыі, якая праз савецкую сыстэму—гэту „нябачную яшчэ ў гісторыі сілу“ (Ленін) вядзе нас да канчатковай перамогі соцыялізму.

¹⁾ Ленін, т. XIV, ч. II, стар. 221.

М. Югаў

Вялікадзяржаўная контрабанда пад сьцягам беларускага нацыяналізму

(Канчаток *)

Але скуль зьявіліся гэтыя злоўжываньні фразамі аб народнасьці ў „працах“ заходня-русаў? Бязумоўна, што нельга тлумачыць яго тэй рысай дэмократызму ў расійскім чорнасоцэнізьме, аб якім упамінаў Ленін. Дэмократызм быў унізе, у тых масах, якія паддаваліся на агітацыю рэакцыйных палітыкаў ці чорнасоцэнізьных арганізацый, але яго ў паміне ня было ў літаратураў і палітыкаў прыгонніцтва.

Гэта словаўжываньне, агульнае для ўсяго чорнасоцэнізьнага крыла славянафільства, у такой-жа меры гавораць яб „народным“ характары партыі ці руху ці ідэалёгіі, як зварот цара да народу аб народным характары рускага царызму, і як пахвальныя водзвывы рускіх прыгоннікаў аб добрых, простых норавах селяніна, не закранутага ўплывам рынку і рыначных адносін гавораць аб антыэксплёататарскай сутнасьці рускіх бараў. Фразы аб „народнасьці“, „народзе“, „народных інтарэсах“ ня толькі ўжываліся рэакцыйнымі славянафіламі, але нават былі ўведзены ў афіцыйную „трыединую“ формулу прыгоннікаў.

Чым далей у незварачальнае мінулае ўходзіла старая патрыярхальная Русь, з яе тыпам незакранутага і несапсаванага „цывілізацыйнага“ мужыка, так дасканала ахарактарызаванага Леніным у яго артыкуле аб Толстым, тым больш было падстаў для фэўдальна-барскіх уздохаў аб народзе, „народнасьці“, мужыку...

Трэба або быць зусім невыябражальным блытанікам або прыкідацца зусім наіўным прастачком, каб паддацца на вудачку гэтай офіцыйнай славеснасьці і казённую тэрмінолёгію прымаць, як довад народніцкага, мужыцкага характару дзейнасьці Каяловічаў, Пабеданосцавых, Саблераў. Але ў Беларусі была і прыватная падстава для больш сур'ёзнага злоўжываньня і самім паняцьцем народнасьці, як была і больш сур'ёзная падстава для тэй дэмагогічнай гульні, на якую вымушан быў пускацца царызм у вострыя для сябе моманты ў гісторыі так званага Заходняга краю. Гэтыя прыватныя рысы вынікалі з таго змаганьня, якое разыгралася сьледам за далучэньнем Беларусі да Расіі. Наплыў расійскага чыноўніцтва, раскраданьне зямель беларускіх сялян, раздача гэтых зямель, як і саміх сялян, вялікарускім вяльможам, змаганьне з полёнізаваным беларускім шляхецтвам, змаганьне з буйным польскім

*) Гл. Бальшавік Беларусі, № 1—2 за 1931 г.

і полёнізаваным земляўладаньнем, якое поўнасьцю захавала за сабой землі і даходы, але страціла, аднак, політычную уладу і ў іншыя моманты прабавала зноў яе набыць, — усё гэта стварала надзвычай складаны пераплёт міжклясавых адносін і надзвычай напружаную абстаноўку, пры якой дэмагогія рабілася рэгулярна адным з аргументаў у політыцы царызму.

Заходня-русізм і зьявіўся ідэолёгам тых служылых груп — грамадзянскіх і духоўных чыноўнікаў, якія раней за ўсіх сутыкаліся з тымі кіруючымі пластамі буйнога земляўладаньня, польскага ў першую чаргу, якія змагаліся за захаваньне ня толькі даходаў, але і ўлады. Гэтыя служылыя элемэнты, якія зьяўляліся агентамі рускага прыгоньніцкага царызму і, у канчатковым рахунку, агентамі вялікарускага буйнога земляўладаньня, вымушаны былі тут у змаганьні з польскім буйным земляўладаньнем апэляваць да народу, вымушаны былі палюхаць польскага пана, які не хацеў прымірыцца з думкаю аб падпарадкаваньні рускаму царызму, народнымі паўстаньнямі, народнаю помстаю, рухам прыгнечаных мас. Тое, што тут соцыяльны пераплёт ускладніўся яшчэ і складанымі нацыянальнымі адносінамі, надавала соцыяльнай дэмагогі больш блытаны характар і рабіла ў прыватнасьці адной з прылад яе, прыладаю часамі досыць востраю, рэлігію, вярней, праваслаўную царкву.

Іменна таму, што і царызм і буйное рускае земляўладаньне у краі баяліся гульні на соцыяльных інтарэсах, баяліся нацкаваць сялянства супроць памешчыка наогул, — іменна таму аддаецца такая вялікая ўвага праваслаўю, як апарату ўздзеяства на шырокія сялянскія масы. Падтрыманьне праваслаўя тут адзначала адну з форм змаганьня з польскім земляўладаньнем і процістаўленьня яму сялянскай масы не па лініі соцыяльных адносін, а па лініі рэлігійнай. Вось чаму царкоўная організацыя у Заходнім краі, як, між іншым, усюды і заўсёды ў колёніях становіцца значна больш простаю прыладаю політыкі таго або іншага генэрал-губарнатара, чым у Цэнтральнай Расіі, вось чаму яна тут больш непарэдна выконвае політычнае заданьне прыгоньніцкага царызму.

Дваранская Расія ня раз пасля далучэньня Беларусі і падзелу Польшчы прабавала абаперціся на польскае і полёнізавана-беларускае земляўладаньне, пры тэй, зразумела, умове, што апошняе прызнае політычнае верхавенства буйнога рускага земляўладаньня. І толькі тады, калі польска-беларускае земляўладаньне прабавала проціпаставіць сябе ў якасьці *дзяржаўна-незалежнай* сілы, прыгоньніцкі царызм і прыгоньніцкае земляўладаньне вялі з ім змаганьне.

Пасля паўстаньня 1830-31 г. г. рускія прыгоньнікі не маглі адважыцца нават на тое, каб папалохаць польскіх памешчыкаў сялянскай вольнасьцю. Баяліся ўдарыць па польскім земляўладаньні, каб не атрымаўся ўдар па земляўладаньні наогул. Тады і прышлося зьвярнуцца да збождохных сродкаў: ударыць па каталіцтве і вуніятстве, г. зн. па каналах, што зьвязвалі сялянскія масы з польскім (і апалечаным) земляўладаньнем. У гэтай сувязі і трэба разглядаць ліквідацыю вуніі ў 1839 г. Гучную і „слаўную“ справу злучэньня заходня-рускіх вуніятаў з праваслаўем прыходзіцца разглядаць выключна з гэтага пункту гледжаньня, выключна, як спробу перарэзаць ніткі царкоўнай сувязі, якія служылі падпарадкаваньню сялянскай масы варожым царызму польска-беларускім памешчыкам, як спробу перахваціць у свае рукі сваяасаблівыя прывадныя пасы.

Як мала ўсе гэтыя царкоўныя супярэчнасці мелі на ўвазе мужыка, дасканала паказвае наступная цытата:

„Уласна кажучы, народ, у відзе масы вуніацкага сялянскага насельніцтва Беларусі і Літвы, нічога ня ведаў аб здуманай і зробленай зьмене веры, пакуль ня ўбачыў гэтай змены навочна ў форме зьмененай абраднасці набажэнства і знадворнага выгляду сваіх пастыраў. Злучэнне было іерархічнае, царкоўнае, справа духавенства, а не ўсенароднае. Усе духоўныя як вышэйшыя, так і ніжэйшыя, якія ў 1833—1839 годзе далі падпіску аб гатоўнасці далучыцца да праваслаўя з часу абнародвання ўказу аб злучэнні, якое пасьледвала, прызнаваліся ўжо належачымі да праваслаўнай царквы разам з сваімі паствамі.

Прэасвяшчэнны Іосіф не прызнаваў патрэбным і выгодным дзейнічаць асобна на далучэнне прыхажан. Быццё ў споведзі і ў сьв. прычасця ў далучаных пастыраў служыла, па думцы Іосіфа, выстарчальным довадам далучэння саміх прыхажан з праваслаўнай царквой. Гэта зусім супадала з тагочасным зусім бяспраўным становішчам прыгонных сялян і з асобным поглядам вуніацка-каталіцкай царквы і самога Іосіфа.—што ў справе веры паства павінна ісьці за сваімі пастырамі“. (Г. Я. Киприанович. Жизнь Иосифа Семашки, митрополита литовского и виленского. Вильно 1893 г., 149-150 стр.).

Але справа заключалася ня толькі ў тым, што Іосіф Семашка—напомнім, што іменна яго Цвікевіч прызнае сапраўдным бацькам „западно-руссизма“—лічыў народ быдлам, якое пойдзе куды яго павядуць пастыры. Справа яшчэ і ў тым, што мітрапаліт добра разумеў, што самі пастыры павінны быць нікім іншым, як духоўнымі прыказчыкамі і чыноўнікамі памешчыка і цара. Тое, што некалі даволі адкрыта выказваў шэф жандараў, прэзыдэнт Акадэміі Навук і обер-прокурор сьвяцейшага сыноду амаль што адначасова граф Д. А. Толстой.—„Я гляджу на духавенства ня больш ня менш, як на сілу, якая павінна знаходзіцца ў падпарадкаваньні ўраду і якую разумны ўрад можа намагацца скарыстоўваць для сваіх мэт“, ¹⁾ тое зьяўлялася і бясспрэчнай ісьцінай для сьвятога айца „западно-руссизма“—Іосіфа Семашкі.

Наколькі добра зазумеў існасьць сваёй поліцэйска-ахраньніцкай ролі гэты самы Семашка паказваюць яго паводзіны ў перадрэформенны пэрыод. Вось як іх апісвае ўжо цытаваны намі яго біограф: „Іосіф прадпісаў духавенству сваёй эпархіі ўсяк спрыяць начальству ў гэтай добрай справе (рэскрыпце Алекс. II да ген.-губ. Нзімава—М. Ю.), якая патрабавала вялікай паступовасці і асьцярожнасьці, ахоўваць свае паствы ад надарэчных чутак, што расьсейваюцца злачынцамі, *папярэджваючы аб гэтым поліцыю і памешчыкаў* (падкрэсьлена мною), унушаць таксама пасомым цшыню і пакорлівасьць памешчыкам і начальству... да гэтага Іосіф дадаў, што на сьвяшчэннікаў, якія ня выканалі свайго абавязку ў гэтых адносінах, будуць накладзены спягнаньні і яны будуць адхілены ад месца“ (Киприанович. Жизнь Иосифа Семашки, митрополита литовского и виленского. Вильно 1898 г., 256 стр.).

Цяжка больш адкрыта і ясна паказаць чыста чыноўніцкі характар ўсёй дзейнасьці „духоўных“ правадыроў, паказаць, што ўсё царкоўнае змаганьне ня мела ніякіх адносін да змаганьня народных мас.

Гэта не азначае, вядома, што, напрыклад, у царкоўнае змаганьне ня ўцягваліся тыя ці іншыя групы сялян, або што ў тым ці іншым

¹⁾ Гл. Феоктистов за кулисами литературы и политики, изд. 1. „Прибой“ Лен. 1929 г. 169 стр.

выпадку змаганьне сялян не прыкрывалася і змаганьнем рэлігійным. Але гэтыя выпадковыя адхіленьні ніколькі не зьмяняюць таго асноўнага факту, што па сутнасьці ўсё гэта змаганьне ляжала на зусім іншай восі — на восі сутычак польска-беларускага земляўладаньня з вялікарасійскім.

І калі Семашка, разам з ядомым прыгоньнікам, маскоўскім мітрэпалтам Філарэтам, змагаўся за злучэньне вуніятаў з праваслаўем, дык ён раней за ўсе фактычна змагаўся за тое, каб духавенства, якое раней служыла буйному польскаму земляўладаньню, паставіць на службу царызму і праз яго буйному вялікарускаму земляўладаньню.

Але мы наглядаем яшчэ адну цікавую рысу ў гісторыі гэтага пэрыоду, якую варта адзначыць. Разбураючы спробы дзяржаўнага адлучэньня Польшчы і Беларусі, прыгоньніцкі расійскі царызм разбураў ня толькі варожыя замахі сваіх нацыянальных (польска-беларускае буйное земляўладаньне) і клясавых (польская і беларуская буржуазія і дробная буржуазія) ворагаў, але выконваў пасвойму, па-прыгоньніцку задачу, якая высоўвалася буржуазным разьвіцьцём — задачу ўсё больш моцнай консолідацыі ўсіх часьцей імперыі. Таму Мураўёў, напрыклад, у сваёй політыцы мог апірацца ня толькі на Каткова і Мілюціна, але і нават на Кавеліна. І імя таму, калі над задачай уціхаміраньня „Заходняга Краю“ пачала выпіраць політыка форсаванай і гвалтоўнай русыфікацыі краю, якая ня спынялася перад надзвычай крутымі мерамі ў адносінах буйнога польскага земляўладаньня, калі адным словам, поліцэйска-бюрократычныя меркаваньні як быццам адарваліся і зрабіліся незалежнымі ў адносінах да прыгоньніцка-дваранскіх мотываў, мы і наглядаем і Пецяўбурзе рэзкае ўзмацненьне опозыцыі супроць Мураўёва. Досыць пералічыць галоўнейшых праціўнікаў Мураўёва — графы Шувалавы, князь Даўгарукаў, князь Сувораў, барон Лівэн, Валлеў і г. д. — каб убачыць, што мы маем тут справу з сваясаблівай рэакцыяй фэўдальнага магнатства. Гэтыя колы былі за бязумоўнае падпарадкаваньне польскага дваранства расійскаму, але былі бязумоўна супроць ушчымленьня інтарэсаў і правоў дваранства. Гэтыя колы соцыяльна былі настолькі моцныя, што звалілі Мураўёва і прымусілі адмовіцца ад яго політыкі, як толькі была зьнішчана небясьпека парушэньня дзяржаўнага адзінства імперыі.

„Западно-руссизм“ выступаў звычайна на сцэну ў якасьці больш ці менш сур'ёзнай політычнай сілы, як мы ўжо адзначалі, іменна ў такія „крытычныя“ гады. У гэты час вузкія дваранска-прыгоньніцкія інтарэсы адыходзілі на другі плян, становіліся, так сказаць, цэлавымі параўнальна з інтарэсам захаваньня дзяржаўнай (г. зн. тэй-жа дваранска-прыгоньніцкай) тэрыторыяльнай і політычнай цэласьці. Іменна тады і маглі праявіцца самастойныя рысачкі ў ідэолёгіі і дзейнасьці таго беларускага мяшчанства, якое ва ўсякі іншы пэрыод зьяўлялася бясслоўнай сілай і прыладаю прыгоньніцтва. Гэтыя самастойныя сваясаблівыя рысачкі ніколькі, мы павінны гэта зноў і зноў паўтараць для тых, каго-б магла спакусіць Цьвікевіцкая блытаніна, не зьмянялі *клясавай*, грамадзкай характарыстыкі „западно-руссизма“.

Гэтыя сваясаблівыя рысачкі, як і сваясаблівы склад „западно-руссов“ зьяўляліся зусім неабходным для прыгоньніцтва сродкам улаўленьня мас.

Найбольш выгадным, з усіх пунктаў гледжаньня, правадніком і агентам такой політыкі павінна было зьявіцца якраз беларускае духавенства, гэта, паводле цікавага выразу Цьвікевіча, асноўная група інтэлігенцыі краю.

Амаль ня звязана непасрэдна са слабым у краі вялікарускім земляўладаньнем, і зьяўляўшаея ў той-жа час агентам выканаўчага органу буйнога рускага земляўладаньня — царызму, духавенства, мяшчанская інтэлігенцыя ў краі наогул, якое ў звычайны час папярэджвала, паводле выразу дыркуляра Семашкі, поліцыю і памешчыкаў (бяз розьніцы нацыянальнасьцяй) аб хваляваньнях, смутах і настроях сялянскіх мас (таксама бяз розьніцы нацыянальнасьцяй) духавенства (рускай орыентацыі) у вострыя моманты павінна было тонка разьбірацца ў нацыянальнасьцях.

І не выпадкова ідэолягам, тэарэтыкам і галоўнейшым політычным дзеячом заходня-русізму, зьяўляўся раней за ўсё чыноўнік духоўнага ведамства, не выпадкова ўсе тыя вучоныя людзі, якія абаранялі заходня-русізм, былі выхаванцамі духоўных акадэміяў. Каяловіч таксама быў профэсарам духоўнай акадэміі. Яго політычная фізіяномія лепш за ўсё будзе зразумела сучаснаму чытачу і з таго, што для яго соцыялізм — гэта рух, які разьвіваецца пад уплывам дзвёх галоўных сіл, якія, па яго думцы, кіруюць лёсамі заходняй Эўропы, — пратэстантызму і езуіцкага лацінства (гл. „Істория русского самосознания“ стар. 63-64). Для яго парадкі заходня-эўрапейскага *лібэралізму* гэта толькі брэдні (там-жа, 176), самаўладства для яго — гэта галоўная сіла, якая стварае расійскую дзяржаву, якая аб'яднае ўсе народы ў адзінае політычнае цэлае. Яго адносіны да самаўладства добра паказвае нас тупная цытата:

„Мы ня раз паказвалі, як нашы гісторыкі стараліся хутчэй прарвацца праз нямецкі туман нашых старажытнасьцяў да таго цэнтру цяжару нашай гісторыі, — маскоўскаму адзінаўладству, у якім ясна ўжо бачна цэльнасьць і карысьць разьвіцьця нашага жыцьця“ (там-жа, стар. 255).

Для яго прыгоньніцтва гэта продукт заходня-эўрапейскіх асьветных ідэй і ўзмацненьне пятроўскіх рэформ, і ўсваеньне нашай інтэлігенцыяй ідэалу шляхетнага чалавека вядзе непасрэдна, па думцы Каяловіча, да ўзмацненьня прыгоньніцтва.¹⁾ Маларосія і Беларусь для яго — гэта старыя рускія вобласьці (гл. 137, 384-387, 1 разьд. XIX аб фэдэрацыйнай тэорыі ў „Истории русского самосознания“). „Політыч-

¹⁾ Мы ня можам адмовіць сабе ў прыемнасьці падаць некалькі цытат, якія ярка паказваюць усё мракобесьсе гэтага „народніка“ і аднаго з ідэйных папярэднікаў (паводле Цьвікевіча) беларускага культурнага адраджэньцкага гучу.

„У сапраўднасьці вызваленьне сялян з зямлёю ёсьць зварот да пачаткаў старажытнага рускага жыцьця і ёсьць бяспрэчнае адмаўленьне культурных заходня-эўрапейскіх пачаткаў, усвоеных намі, а што датычыць панявольеньня сялян, дык яно знаходзіцца ў непараўнальна большай сувязі з гэтымі заходня-эўрапейскімі пачаткамі, чым з рускімі патрэбнасьцямі“. (М. О. Каяловіч „История русского самосознания по историческим памятникам и научным сочинениям.“ СПб 1884, 327 стара

У новыя часы тыя-ж заходня-эўрапейскія пачаткі жыцьця наступова ўзмацнялі панявольеньне і давалі да такой краінасьці, з якой ўжо нельга было жыць колым-небудзь здаровым жыцьцём.

„Салаўеў няправільна вылажыў гісторыю панявольеньня і ня даў ні аднаго намёку на чужаземнае паходжаньне яго але гісторыю разьвіцьця прыгоньніцтва ён вылажыў правільна і даў такую масу фактаў, якія паказваюць нязвычайныя намаганьні ператварыць чалавека ў скаўну і прадставіў іх у такой цеснай сувязі з разьвіцьцём у нас заходня-эўрапейскай цывілізацыі, што ўсякі чытач бачыць ясна гэту сувязь — сувязь рабскага іга рускага народу з заходня-эўрапейскай асьвечанасьцю рускай інтэлігенцыі“ (328).

„Прыгоньніцтва ў нас сыстэматычна ўзмацнялася з ўзмацненьнем пятроўскіх рэформ і з усваеньнем нашай інтэлігенцыяй заходня-эўрапейскага ідэалу шляхетнага чалавека“ (379).

ная самастойнасьць Заходняй Расіі — агалашае Каяловіч — немагчыма, яшчэ больш немагчыма, калі можна так сказаць, пры польскай цывілізацыі... Значыцца, гэта тэорыя можа мець значэньне толькі, як тэорыі злонамераная, нездарма яе „выказваюць і цяпер некаторыя палякі Заходняй Расіі“ (Чтение по истории Западной России, стар. 17). Але ён ня вельмі непакоіцца аб усякіх незалежніцкіх тэорыях у адносінах Беларусі, „падазронах крайнасьцяй у абсягу соцыяльных і політычных пытанняў яна ня можа мець, яна такая бедная, што ня можа дапускаць праздных тэорыяў, адцягненых мар, ёй патрэбен разьлік толькі штодзенных істотна неабходных пытанняў, ды і беларускае племя так блізка да вялікарускага, што ніякі сэпаратызм ня можа ў ім мець сілу... Карэнныя рускія пачаткі ва веку вечныя будуць злучаць заходнюю і ўсходнюю Расію“ (стар. 19 „Чтения“). І для яго славянафільская тэорыя, як гэта зусім натуральна чакаць, гэта толькі тэорыя, дзе „знаходзілі сабе прытульнзе месца асаблівасьці маларускага і беларускага жыцьця“ (стар. 281 „История русского самосознания“). І гэтага чалавека Цьвікевіч ператварае ледзь не ў фэдэраліста. Ён нават адважваецца цытаваць тое месца, дзе Каяловіч гаворыць аб немагчымасьці для Беларусі жыць самастойным жыцьцём ад Расіі, забываючы пры гэтым толькі дадаць, што Каяловіч лічыць такога роду погляды злонамеранымі, больш таго — выкідаючы гэта места і цытуючы, не адзначаючы нават пропускі.

Які сапраўдны клясавы сэнс мела тэорыя Каяловіча аб польскіх панах, лепш за ўсё паказваюць яго адносіны да раздачы Екацярынай II вялікай колькасьці сялян і вялікай коўкасьці канфіскаваных польскіх зямель у рукі буйных рускіх памешчыкаў. „Такім чынам, — гаворыць нарэшце Каяловіч — адначасова з рускім кіраваньнем клаўся моцны пачатак стварэньню рускіх грамадзкіх сіл“ (стар. 316 „Чтение по истории“)¹⁾ Каяловіч лічыць факт укараненьня *рускага* памешчыка замест *польскага* станоўчым і ня раз падкрэсьлівае гэта. І вось гэты самы Каяловіч абарачаецца аўтарам фактычна ў аднаго з ідэявых папярэднікаў беларускага нацыянальна-культурнага адраджэньня. Якраз з такой самай ідэалізацыяй мы сустракаемся і пры ацэнцы Сапунова, прэвага акцябрыстага-сталыпінца, члена трэцячэрвеньскай Дзяржаўнай Думы,

¹⁾ Ужо з саромліва ставаных Цьвікевічам у зноску даных Жуковіча чытач даведаўся, што зямля пераходзіла з рук буйнога польскага пана ў рукі *рускага* пана (чыноўніка і памешчыка). Гэты вынік зьяўляўся, эрэзуме та, не выпадковым рэзультатам вольнай гудыні эканамічных сіл на зямельным рынку, а вынікам сьвядомага падтрыманьня і апекі ўраду ў адносінах да буйных пакупцоў „Западно-русы“, як і Мураўёў, рашуча падтрымлівалі гэту політыку, і Каяловіч тут не разыходзіўся з політыкай і думкай свайго політычнага прыяцеля корэспандэнта — М. Н. Каткова. Вось што п.саў апошні ў лясьце да аднаго з кіруючых міністраў:

„Умалю вас зьвярнуць асаблівую ўвагу на пытаньне аб прыняцьці хутчэйшых мер адносна землеўладаньня ў заходніх і паўднёва-заходніх губэрнях. Трэба сьпэшыцца, пакуль спэва гарачая. Тамашнія памешчыкі разьлілі іліся і самі гатовы прадаваць зямлю, трэба, каб нашы капіталы зараз-жа пачынулі гуды. Памешчыкі цяпер аддаюць жыдам у доўгатэрміновую арэнду свае землі, трэба ўсяк старацца пільнаваць гэта і зрабіць для іх больш выгодным продаж. Інакш зазэрэдаваныя землі цяжка будзе скуніць. Памешчыкі, замешаныя ў мяцяж, павінны быць прымусаны да продажу, гэта самая законная і справядлівая з усіх магчымых экспропрыяцый. Ці нельга ўзбудзіць пытаньне аб абвешчэньні патомскага асвабоджэньня асабістым, патомковым грамадзянам і нават купцам, якія набудуць такую ж колькасьць зямлі ў тых краях, зразумела, пры пэўных умовах“. (Письмо М. Н. Каткова П. А. Валуеву от 16 сент. 1864 г. Русский Исторический Архив т. I. Прага, 1929 г., 292 стр.).

Каяловіч гэтыя погляды, якія пры пэўных усільях Цьвікевіч залчыць у разрад „мужыцкіх“ і „дэмакратычных“ — поўнасьцю падзяляў.

які прайшоў ад зьезду земляўласнікаў. Ён ператвараецца ў руках Цьвікевіча ў аднаго з ідэёвых папярэднікаў незалежнай самастойнай Беларусі:

„Сапуноў.. заклікаў Беларусь да самавызначэння, да нацыянальнае самасьведомасьці, да новае адроджанае будучыны, якая знаходзіцца ў руках саміх беларусаў“. І хаця ён папярэджвае, што гэта „самавызначэньне“ Беларусі ніяк не азначае сэпаратызму, але ўсякаму (! М. Ю.) зразмела, што ў даным выпадку Сапуноў, „як страус“ хаваўся ад прауды за звычайную форму“. („Западно-руссизм“ 330-331 стар.).

Гэта гаворыцца аб тым самым Сапунове, які пісаў пахвальныя артыкулы аб Мураўёве-вешацелі і дзяржаўным доме Раманавых, які ва ўзнагароду за свае высоканавуковыя „сэпарацысцкія“ працы „удостоілся монаршего пожалования 500 руб.“¹⁾

Усё гэта дазваляе Цьвікевічу зрабіць той вывад, што „западно-руссизм“ зьяўляўся ідэолёгіяй дробнага земляўладаньня, ідэолёгіяй дробнай буржуазіі. Усё гэта дазваляе Цьвікевічу рабіць такое заключэньне быццам і „западно руссизм“ зьяўляецца рухам культурнага нацыянальнага адраджэньня Беларусі, або ва ўсякім выпадку ад яго зыходзяць вытокі гэтага руху. Сэнс усёй гэтай работы ня вельмі складаны і зводзіцца ўласна да таго, што сапраўднае вызваленьне беларускага народу, росквіт беларускай культуры, стварэньне самастойнай Беларусі, — усё гэта не знаходзіцца ні ў якой сувязі ні з Кастрычніскай рэволюцыі, ні з гістарычным рухам пролетарыяту, ні са змаганьнем перадавой партыі чалавецтва — бальшавікамі, — усё гэта для Цьвікевіча толькі ўскладняючыя ўмовы, перашкодзіўшыя чорнасоценным Сапуновым прывесць беларускі народ да адроджанае булучыні.

Мэтод аўтара ў яго рабоце па ачышчэньні і абяленьні расійскіх прыгоннікаў і зьвяздзеньні іх да беларускага знамянальніка наогул на дзіва просты: ён бярэ любога беларуса „рускай культуры“, у якога праяўляецца хаця-б чыста этнографічная цікавасьць да краю, да краявых „асаблівасьцяў“, да беларускай „народнасьці“ і беларускага „дыялекту“, падхапляе ўсякую заўвагу ў абарону мужыка (а гэтай справай, напрыклад, у Дзяржаўнай Думе асабліва ахвотна займаліся ня толькі ўсякія біскупы Еўлогіі, але і буйнейшыя рускія земляўласнікі, конкурэнты польскіх, графы Бобрынскія, якія выступілі і супроць чужых паноў), адкідае ўсякія іншыя акалічнасьці, хаць б іменна яны адыгрывалі пэўную ролю ў характарыстыцы данае плыні ці асобы, а потым з-за цікавасьці да беларускасьці, незалежна ад формаваўшых гэтую цікавасьць мотываў, робіць вывад, вось дзе зараджаецца і разьвіваецца беларуская нацыянальная ідэя, вось адкуль ідзе пачатак беларускай культуры. „Для адражэньня беларускае культуры было тады ўсё роўна, хто-б і з якіх меркаваньняў яе ні падтрымліваў-бы, абы толькі яна магла разьвівацца“ (217). Усё выходзіць вельмі зручна. Цьвікевіч п.ша, напрыклад, што беларусафілы рускай культуры (зразумела, што тэрмін „беларусафіл“ дастасоўна да беларусаў ня зусім дакладны), тыя, якія канчалі расійскія унівэрсытэты, пісалі і думалі па-расійску, але адчувалі па-беларуску, хацелі адарваць Бе-

¹⁾ Клі-б усё больш выдатныя мясцовасьці Заходняга краю прадставілі для азнаямленьня са сваім мнулым зборнікі гістарычнага матар'ялу, падобныя разабранаму намі („Витебская Старина“), дык у рускай гістарычнай літаратуры зьявіліся-б правільныя і невычарпальныя сродкі для таго, каб выхоўваць у рускай грамадзкай сьведомасьці правільнае разуменьне лёсу і значэньня адвечных рускіх абласцей, некалі падпарадкаваных польскаму — так — зусім првільна ацэньвала працу Сапунова адна газета. Гл. брошуру Стукаліча „А. П. Сапунов“.

ларусь ад Расіі для Беларусі (падкрэслена аўтарам), і на наступнай-жа старонцы Цвікевіч вымушаны пісаць аб гэтых беларусах „расійскай культуры“, якія хацелі адарваць Беларусь ад Расіі для Беларусі, аб Шпілеўскім і Насовічу, што „іх лібэралізм і любоў да Беларусі павінны былі перамагчы толькі гіпноз вялікай імперыі і фэтыш праваслаўя — і тады яны траплялі непасрэдна на беларускі шлях“ („Западно-руссизм“, 55 стар.). Аказваецца, такім чынам, што гэтым беларусафілам, якія абаранялі ледзь не нацыянальную незалежнасць, трэба было раней адмовіцца ад маласці — толькі(!) ад гіпнозу імперыі і фэтышу праваслаўя, г. зн. толькі ад рэакцыйна-фэўдальнай формулы **незабыўнага графа Уварава**.

Перайшоўшы да разгляду заходня-рускага руху пасля рэвалюцыі 1905 г. аўтар прымушаны зноў заняцца адпаведнымі падчысткамі клясавага характару папярэднікаў і носьбітаў адвечнай нацыянальнай ідэі. Пасля рэвалюцыі 1905 г. прыгонніцкае рускае землеўладанне, адчуваючы сваю асуджанасць, прабуе выратаваць сябе, ня спыняючыся перад крайнімі мерамі. Яно адважваецца на буржуазную (прадыктаваную, напамнім, І зьездам аб'яднанага дваранства) аграрную політыку, з аднаго боку, з другога боку — яно штурхаецца да крайняй нацыяналістычнай політыкі, сэнс якой заключаецца ў тым, каб выкінуць сялянскім масам землі памешчыкаў якой хочаш нацыянальнасці, выключаючы вялікарасійскую (і зрослыхся з ёй або русыфікаваных груп іншых нацыянальнасцяў). Аўтар ня можа, зразумела, разглядаць „западно-руссизм“ пасля рэвалюцыі 1905 г., калі ўжо аформіўся нацыянал-дэмакратычны і лібэральна-нацыяналістычны струмень у Беларусі, калі беларуская інтэлігенцыя, цесна звязаная з буржуазнымі элементамі вёскі, ясна формулявала з свайго пункту погляду задачы культурна-нацыянальнай работы ў краіне, і таму ён павінен прыйсці да таго вываду, што „заходня-руссизм звязаўся ў гэты перыод з рэакцыяй“ (стар. 329). Пасля рэвалюцыі 1905 г. „западно-руссизм“ непасрэдна вырадзіўся ў чысьцейшы пагромны рух: ня толькі і, можа, ня столькі ідэалогічнае чорнасоценства характарызуе цяпер „западно-руссизм“, колькі непасрэдна практыка тых чорнасоценных груп, якія так добра вядомы насельніцтву Беларусі. Пакінуць чытача адзін на адзін з такім „западно-руссизмом“, які прадстаўляў-бы Замыслоўскі і такі „ідеолог“, як няўдалы дэпутат Меншчыны Шмідт — проста немагчыма. Немагчыма і адмовіцца ад яго — знікне-ж пераемнасць адвечнай беларускай нацыянальнай ідэі. Вось чаму перад Цвікевічам стаіць задача зараз, з аднаго боку, адлучыць ад „западно-руссизма“ тое яго лібэральнае крыло, да якога можна весці ніткі і ранейшых народалабоўных „западно-русов“ і тых наступных „западно-русов“, якія пазней прыйшлі да беларускага нацыянальнага руху. Так ён ўслужліва заяўляе, што быў „западно-руссизм“ ня толькі Замыслоўскага, Сазаневіча, Бывалькевіча (усё гэта крайня-правыя дэпутаты сталыпінскай Дзяржаўнай Думы), але і больш „левае“, лібэральнае (гл. 307, 325 стар.) і нават „дэмакратычнага тыпу“ (327) крыло ў „западно-руссизме“. З другога боку, перад ім стаіць задача паказаць, як беларуская нацыянальная ідэя мае сваёй клясавай базай па-ранейшаму сілы, якія могуць знайсці спачуванне ў савецкага чытача і органаў савецкай улады. Цвікевіч прарабляе невялікую работу, сутнасць якой заключаецца ў тым, каб зрабіць апорай „западно-руссизма“ кулакоў, фэрмераў, зрабіць іх сацыяльнай базай тэй політыкі, якую вёў царызм, вылучыць з агульнай сялянскай масы, і наадварот — усю гэту сялянскую масу зрабіць носьбітам беларускай нацыянальнай ідэі, якую абаранялі,

як мы бачылі, „западно-русы“ ў мінулым да рэвалюцыі 1905 г. і якую цяпер абараняюць ня толькі беларускія адраджэнцы, але і тое левае крыло „западно-русов“, старанным вывучэннем якога займаецца Цьвікевіч. Такім чынам, гэта падвойная работа — работа па зусім штучным расьсячэнні „западно руссизма“ на два струмяні, з аднаго боку, з другога — работа па таксама зусім штучным вылучэнні групы кулакоў з агульнай масы вёскі, — кулакоў, якія зьяўляліся базай сталыпінскай політыкі, гэта работа становіцца неабходнай папярэдняй умовай для выканання тых політычных мэт, якія паставіў перад сабой аўтар. Вось што ён гаворыць:

„Цяпер на Беларусі вырастаў стан, які быў і нацыянальна і політычна блізкі да Расіі. Веравызнаньне яго было праваслаўнае і ў гэтым адным ён мог карыстацца давер'ем ураду; затым ён ня быў польскім, значыць, не варожым нацыянальна расійскім дзяржаўным імкненьням; урэшце, што самае галоўнае, ён быў сутна-буржуазным і, значыцца, не станаўіў ніякай небяспекі ў сэнсе рэвалюцыйнасьці... Са ўсіх бакоў гэты „пан вёскі“ ў сялянскай вопратцы, сялянскі аграры-фэрмэр падыходзіў да мэт і заданьняў расійскай політыкі на Беларусі“. („Западно-руссизм“ 295 ст.)

У аднэй гэтай невялікай цытаце награмоджана такая куча ўсякіх непаразуменьняў, выяўляецца такое выключнае невуцтва, натыкаешся на такое здзіўляючае перадзэргваньне зусім ясных рэчаў, што ня ведаеш, чаго тут больш наіўнасьці ці нагласьці, ці наіўнасьці політычнай нагласьці ці нагласьці невуцкае наіўнасьці? Не гавораць ужо аб тым, што аўтар з выключнай легкасьцю ператварае аграрыя-фэрмера ў пана вёскі, аўтар гэтага аграрыя-фэрмера абарачае ня больш ня менш, як у соцыяльную базу дваранскай політыкі Сталыпіна. Аўтар прадпалагае, такім чынам, кулацкае перараджэньне соцыяльнай базы самаўладства і гэта шчасьліва дапамагае яму ўнікнуць усякіх разважаньняў аб кулаку пасля рэвалюцыі 1917 г., бо ясна, раз кулак зьяўляўся тэй асноўнай соцыяльнай сілай, на якую апіраўся царызм, раз царызм і клясавыя сілы, на якія ён апіраўся, разгромлены, дык, вядома, усякага роду тыпова-буржуазныя, сапраўды кулацкія партыі і групы, у тым ліку партыі і групы, звязаныя з беларускім адраджэнствам, ня маюць ніякага дачынення да кулака. Аўтар спакойна далей усіх фэрмераў чамусьці залічае па праваслаўным ведамсьцве, робіць іх усіх соцыяльна і політычна блізкімі прыгоньніцкаму царызму і, такім чынам, зьнімае з парадку дня пытаньне аб сялянскай рэвалюцыі супроць прыгону. Гэта не перашкаджае яму пасля ўсяго гэтага, аднак, гаварыць аб „дробна буржуазных“ імкненьнях „западно-русов“ (стар. 305).

Цяжка сабе ўявіць большую блытаніну, але гэтая блытаніна, паўтараем, мае зусім пэўны політычны сэнс і гэты сэнс лепш за ўсё выяўляецца ў штучных спробах вылучыць лібэральны і нават дэмакратычны струмень у „западно-руссизме“. Гэты „дэмакратычны“ „западно руссизм“ аўтар бачыць у вышаўшым з ітраў прыгоньніцкай арганізацыі, кіраваным такімі карэннымі чорнасоценцамі, як Замыслоўскі, Сазановіч, Бывалькевіч і інш. — так званым „беларускім грамадстве“ ў Вільні. Можна сабе ўявіць, што гэта за дэмакратызм, калі ў працягу трох рашаючых год, з 1905 па 1908 г.г., кіраўнікі гэтага грамадства знаходзілі магчымым мірнае сужыцьцё ў аднэй арганізацыі з панами Замыслоўскімі. Такім чынам, мы сутыкаемся з тэй-жа самай ідэалізацыяй чорнасоценства, якая праводзіцца па дзвюх лініях. З ад-

наго боку, тыпова прыгонніцкія арганізацыі, гэтыя свайго роду маленькія „грамадзтвы 10 сьнежня“ ў руках расійскага дваранства, правыя арганізацыі, якія вымушаны былі зварачацца пад уплывам масавых рабочых і сялянскіх рухаў у большых разьмерах чым раней да соцыяльнай дэмагогіі,—аўтар разглядае як палітычную арганізацыю буржуазнай верхавіны вёскі; з другога боку, ператвараючы прыгонна-рэакцыйны „западно-руссизм“ у ідэолёгію заможных сялян, Цьвікевіч расчышчае глебу для ідэалізацыі беларускага адраджэньня. Наогул трэба сказаць, што ідэя культурна-нацыянальнага адраджэньня Беларусі ў той пэрыод, галоўным чынам, асядала ў клясе бяднейшага сялянства. Беларуская нацыянальная ідэолёгія ва ўмовах старога царскага рэжыму сама па сабе была ўжо рэвалюцыйным дэструкцыйным зьявішчам. А гэта азначала, што калі беларускі нацыянальны рух накіроўваўся ў вёску, дык ён павінен быў накіроўвацца і здабываць сабе прыхільнікаў не сярод верных царызму кулакоў і заможных сялян, а сярод бядняцкіх і сярэдняцкіх яе пластоў. Кулацкія элементы вёскі павінны былі быць ахоплены і, як мы паказалі вышэй, сапраўды ахапляліся заходня-русамі“ (стар. 308-309).

Такім чынам, царызм ператвораны ў сялянскую монархію, чорнасоцэнства зрабілася партыяй буржуазных элементаў вёскі і тады, зусім натуральна, што беларускі нацыянальны рух мог абаперціся толькі на сялянскую беднату. Калі яшчэ да гэтага дадаць, што, як само сабою зразумела, буржуазная верхавіна вёскі павінна была быць, па думцы Цьвікевіча, або рускай або русыфікаванай, калі дадаць, што капіталізм, па думцы Цьвікевіча, які далучаецца да думкі Струвэ, заўсёды гаварыў толькі на расійскай мове (гл. 337),—дык мы маем перад сабой паўтарэньне тэй-жа самай канцэпцыі аўтара, якая чырвонай ніткай праходзіць праз усю кнігу і сутнасьць якой зводзіцца да таго, каб падпарадкаваць адзіную нацыянальную ідэю, носьбітам якой павінна зьявіцца беларуская інтэлігенцыя наогул, падпарадкаваць адзінаму нацыянальнаму фронту, на чале якога якраз таксама павінны стаць людзі, якія стаялі на чале беларускага адраджэньня, г. зн. тая-ж самая інтэлігенцыя—каб гэтым рэчам падпарадкаваць увесь гістарычны працэс Беларусі, да таго зьвесці сэнс усёй яе гісторыі. Такім чынам, палітычны сэнс усёй гэтай работы зводзіцца да прызнаньня таго, што беларуская нацыянальная ідэя можа знайсці сваіх носьбітаў і ідэяў папярэднікаў у асяродзішчы тэй часткі беларускай інтэлігенцыі, якой зьяўлялася простая служэбная сіла ў руках царызму, якое тут выконвала задачу русыфікацыі.

Але як аўтар ні спрактыкаваны ў лоўкасьці рук (аб лоўкасьці разуму гаварыць ня прыходзіцца—кніга абсалютна няпісьменная) — але проста і бяз лішніх слоў весці ідэю пераемнасьць беларускай нацыянальнай ідэі ад „западно-руссизма“, ён можа. Ён ня можа, побач з размаляваньнем сваіх герояў, ня прызнаць, што Гаворскі ўсё-ж нізкі і прадажны чалавек, што Каяловіч ўсё-ж служыў вялікадзяржаўнаму вэнна-фэўдальнаму расійскаму імперыялізму, ня можа ня прызнаць, што проста і непасрэдна „западно-руссизм“ зьяўляўся дапаможнай ідэяй у руках царызму. Тут патрэбна невялікая прэвэнтывная падчыстка. Аказваецца, што ў „западно-руссизме“ жылі дзьве душы — адна мясцовая беларуская, другая—агульнарасійская, адна прызнавала станоўчы прынцып фэдэрацыі, другая ў гэтым прынцыпе бачыла свайго заядлага ворага.

„Боязь Польшчы“ была самай характэрнай адзнакай усіх „западно-русов“ наогул. Адных яна прыводзіла ў лягэр рэнэгатаў і за-

цятых русыфікатараў Беларусі, іншых, якія адважваліся глянуць на справу больш спакойна, — набліжала да прызнання нацыянальнай ідэі" (стар. 14).

"Сапуноў, Стукаліч, Раманаў, Нікіфароўскі і рэшта іншых даследчыкаў беларускай гісторыі, археалёгіі і этнографіі хоць і аддавалі шмат свае энэргіі барацьбе з полёнізмам і хоць даводзілі патрэбу аднаўленьня Беларусі з Расіяй, аднак, сутнасьць іхняй дзейнасьці ахвяроўвалася перш за ўсё для самой Беларусі. Аналіз гэтай дзейнасьці не пакідае ніякага сумненьня ў тым, што ў іхняй „западно-русскай“ сьвядомасьці, у іхняй псыхолёгіі жылі дзьве істоты: адна мясцовая — беларуская і другая — агульнарасійская" (стар. 318).

Той, што здолеў перамагчы токі другой душы, хто здолеў адмовіцца ці вызваліцца ад гіпнозу імперыі ці фэтышу праваслаўя, той прыходзіў да нацыянальнага руху, і „ёсьць падстава лічыць — такі вывад аўтара — што абедзьве гэтыя групы (беларускай інтэлігенцыі польскай і рускай культуры — М. Ю.) прыходзілі да сваіх нацыянальных пераконаньняў самастойным шляхам, незалежна адна ад адной". У другім месцы аўтар выказваецца яшчэ больш ярка і адкрыта: „Западно-руссизм" перарастае ў нацыянальны рух". Уся бяда толькі ў тым, што „западно-русы" спыніліся на поўдарозе, але яны абудзілі інтарэс да Беларусі, далі штуршок нацыянальным інтарэсам у асяродзішчы беларускай моладзі, і, побач з беларускай інтэлігенцыяй польскай культуры і нават у большай меры, яны могуць лічыцца піонэрамі беларускай нацыянальнай ідэі.

"Але частка іх, — ня трэба лічыць, што зусім малая, — песьціла ў сваім сумленьні лепшае насеньне народнічай эпохі, складала глухую, а часам і актыўную, опозыцыю поліцэйскай дзяржаве, — задумваючыся над істотнымі пытаньнямі свайго мясцовага жыцьця, зьяўлялася тымі кадрамі, на якіх вырастаў беларускі нацыянальна-рэволюцыйны рух канца XIX ст." (стар. 271).

Які-ж агульны вывад аўтара? Якая-ж з гэтых дзвёх душ ўсё-ж перамагла? Чым жа, у канчатковым рахунку, аказаліся „западно-руссизм"?

Мы прымушаны прасіць прабачэньня ў чытача, але лічым неабходным ўсё-ж зьвярнуцца да цытат. Няхай Цвікевіч гаворыць сам за сябе:

"Западно-русский" патрыятызм быў патрыятызмам мясцовым „усходняй орыентацыі", і калі на хвілю гэтая *тэорытычная сутнасьць* орыентацыя адымалася — ён рабіўся нічым іншым, як тым жа сэпаратызмам" (270 стар. падкрэсьлена мною — М. Ю.)

"З другога боку, Каяловіч, Сапуноў і Раманаў ніколі не казалі, што беларускай культуры, як сумы гістарычнай спадчыны, што захавалася ў сучасным, няма. Наадварот, яны ўсё-ж даводзілі, што такая культура ёсьць... „Западно-русы" — ніколі не казалі, што Беларусь *не павінна* (падкрэсьлена аўтарам) быць самастойнай, яны ласьне даводзілі, што яна з розных прычын ня можа быць гэткай" (стар. 322).

"...у радок „западно-русов" усё больш узрастала прыхільнасьць да беларушчыны і вельмі часта за казённым тэрмінам „Западного" або „Северо-Западного Края" ў іх працах хавалася назва „Беларусь". Стары поліцэйскі рэжым часта вытвараў падобную мімікрыю" (289).

Цяжка назваць гэты вывад інакш, як політычным апраўданьнем „западно-руссизма", як узьвядзеньнем гэтай колёнізатарскай ідэалёгіі на п'едэстал нацыянальна-вызваленчых тэорыяў.

Сам аўтар ня раз проста солідарызуецца з „западно-руссизмом“¹⁾. Аўтар расцэнчвае ўсю іх дзеяснасць як дзейнасць, накіраваную да вырашэння нацыянальных і сацыяльных праблем беларускага народу і недарма новы курс, звязаны з імем генэрал-губарнатара Патапава, які змяніў Мурзўева, аўтар расцэнчвае так: „забыць аб Беларусі, забыць і замаўчаць прабелы яе нацыянальнага і сацыяльнага жыцця ў тым ліку дражлівую і небяспечную з пункту погляду паміж клясавага супакою аб польска-расійскіх і беларускіх адносінах“ (181). Стары, мураўёўскі курс, падтрыманы „западно-руссамі“, знаходзіць тут сабе апраўданне — там памяталі хоць-бы, што ёсць Беларусь, беларускі народ. Але самым выдатным, квінт-эсэнцыяй усяго зьяўляецца канец кнігі. Ён настолькі яркі і адкрыты, што бадай ня мае патрэбы ў коментарых.

„Разам са старой імперыяй разбурыўся і „западно-русский“ лягер. Частка „западно-рускіх“ культурных працаўнікоў, клясавая прырода якіх аказалася слабейшай за вывады лёгікі, якім інтарэсы маладой беларускай культуры былі важней за стары быт, — перайшлі рубікон і аддалі свае сілы служэнню новаму жыццю. Тыя-ж, кулацка-праваслаўная істота якіх аказалася мацнейшай за новыя ідэі, якія ў душы сваёй захавалі „цэль вялікай недзялімай Расіі“, тыя і для сучаснай творчай сацыялістычнай эпохі збераглі свой „западно-русский камень“ (стар. 337).

Сам Цьвікевіч адносіцца да ліку тых, чыя клясавая прырода аказалася „слабейшай“, чым вывады лёгікі, правільней, да ліку тых і такіх ворагаў, лёгіка клясавай прыроды якіх патрабавала ад іх „сяброўскага“ маскавання, маскавання пад людзей, якія быццам аддаюць свае сілы служэнню новаму жыццю.

Якім-бы ня дрэнным было маскаванне, у прыватнасці, як-бы павярхоўна і слаба не загужаваны былі клясава-варожыя ідэі ў „западно-руссизме“, кніга гэта магла быць надрукавана нашым выдавецтвам, магла часткова — паасобнымі артыкуламі — друкавацца ў нашым журнале „Польмя“, магла акадэмічна абмяркоўвацца ў нашых вышэйшых навуковых установах.

І Цьвікевіч мог свабодна праводзіць у сваёй кнізе такія гістарычныя характарыстыкі і ацэнкі, да якіх не апускаліся і буржуазна-ліберальныя рускія гісторыкі, ён мог пісаць, што „рэскрыпт 13 мая — пасля стрэлу Каракозава — быў выразам крутога павароту расійскай палітыкі ў бок рэакцыі, павароту, — які быў выкліканы ўздымам рэвалюцыйных настрояў у імперыі пасля скасавання прыгоннага быту і вымогамі расійскага дваранства да ўраду палажыць канец і гэтаму ўздыму“ (80 стар.), мог пісаць пра *ліберальнае* кіраванне Аляксандра II у перыяд 1855-1861 г. г., мог зводзіць усю сутнасць польскага паўстання да пытання аб уладанні Беларуссю, „аб якім ішла спрэчка паміж Расіяй і Польшчай“ (152). „У цэнтры увагі польскага паўстання — так сьцьвярджае Цьвікевіч — стала, зразумела, Беларусь, „Заходня-расійскі край“, на валаданне якім заявіла свае правы паўстаўшая Польшча“ (151).

¹⁾ Супроць „западно-руссів“ аўтар нечакана выстаўляе наступны аргумент: „абшчыны“, як пэўнай формы землекарэстання на Беларусі ніколі ня было, тут спрэчцы былі развіты індывідуальныя, пазборныя формы сялянскага землекарэстання, так што ня было жаднай прычыны распаўсюджваць на Беларусь гэту спецыфічна вялікарускую аднаку“ („Западно-руссизм“ 226). Не паграбна фізычнай сілы розуму, каб зразумець, што гэты аргумент паданы не для абвяржэння абшчынай тэорыі Каяловіча, а ў абарону хутарскай практыкі Прышчэлава.

Мы мелі тут справу не з політычным і культурным невуцтвам, правільней, ня толькі з невуцтвам, але і з невуцтвам клясава варожа накіраваным. лепшым довадам гэтага зьяўляюцца два прыклады з кнігі Цьвікевіча. Першы прыклад, гэта адносіны Цьвікевіча да расійскай радыкальнай публіцыстыкі 60-х гадоў, да рэволюцыйна-дэмакратычнага струменю ў гісторыі грамадзкай мысьлі. Зусім няма патрэбы адмаўляць аб'ектыўна буржуазна-дэмакратычны змест вучэньня і дзейнасьці буйнейшых прадстаўнікоў расійскага асьветніцтва, каб захаваць права і абавязак і ў пролетарскіх рэволюцыянераў ганарыцца такімі імямі, як Бакунін, Дабралюбаў, Пісараў і асабліва Чарнышэўскі.

Ідэолёгі антыпрыгонніцкай рэволюцыі, гэтыя людзі, здолелі заняць настолькі рэзкую пасьлядоўную і рэволюцыйную пазіцыю ва ўсіх асноўных пытаньнях тагочаснага рускага жыцьця, што на іх творах яшчэ доўга вучыліся рэволюцыйныя пакаленьні Расіі.

У прыватнасьці, расійская публіцыстыка здолела заняць правільную пазіцыю іх і ў нацыянальным пытаньні. Усім вядомы адносіны Герцэна, Бакуніна, Чарнышэўскага да прыгнечанай Польшчы. Герцэн прызнаваў і за Украінай права на самавызначэньне. „Разьвяжам ім рукі, язык — пісаў ён яшчэ ў 1859 г. і тады няхай яны скажуць сваё слова“; Дабралюбаў прызнаў за украінцамі права „гаварыць сваёй мовай аб прадметах сваіх патрэб, імкненьняў і ўспамінаў“; „Современник“ вітаў выданьне „Основы“, Шэўчанкі, Марка-Ваўчка і апошняя ў 1861 г. надрукавала там свой роман; Бакунін у сваёй брошюры „Народное дело“ пісаў: „Хочам, каб Польшчы, Літве, Украіне, фінам і латышам прыбалтыцкім, а таксама і Каўкаскаму краю была вернута поўная свабода і права распарадзіцца сабой і жыць па сваёй волі, бяз усякай з нашага боку ўмяшальнасьці, простага ці ўскоснага“.

Прызнаньне права прыгнечаных нацый на самавызначэньне, выступленьне на баку прыгнечаных нацыянальнасьцяў супроць расійскага царызму зьяўляецца агульным для ўсёй рэволюцыйна-дэмакратычнай літаратуры 60-х г. г., і праграма рабочых членаў партыі „Народнай воли“ толькі працягвала гэту традыцыю, калі пісала: „Народы, гвалтам далучаныя да Рускага царства, вольны адлучыцца ці застацца ў агульнарускім саюзе“.

Як-жа адносіцца да гэтага, крайня-левага, рэволюцыйна-дэмакратычнага крыла буржуазнай грамадзкасьці той самы Цьвікевіч, які ідэалізаваў Гаворскіх, Каяловічаў, Сапуновых. Ён услужліва паведамляе, што „Современник“ гіранічна сьмяяўся з украінскай газэты (447), ён лічыць, што „пагардлівы і гіранічны стасунак да беларушчыны быў характэрны для расійскае літаратуры“ (320), ён піша быццам „расійская буржуазна-дэмакратычная думка рэдка выступала на абарону прыгнечаных народаў“ (333).

А вось і другі прыклад. Аўтар кнігі піша: „Урад глядзеў на гэту эволюцыю, як на... мацнейшае аб'яднаньне каралеўства з агульным дзяржаўным арганізмам“, і ў зносьцы да гэтага месца дадае: „Найбольш упарта і пасьлядоўна праводзіла прынцып эканомічнага „wscielenia“ (укараненьня) Польшчы ў склад Расіі Р. Люксэмбург, у сувязі з чым яна абвешчала політычную незалежнасьць Польшчы „ўтопіяй“ (249). Такім чынам, аўтар, які ўмудрыўся Каяловіча выявіць амаль соцыялістам, выяўляе „чырвоную Ружу“ амаль чорнасоценкай. Цяжка назваць гэта інакш, чым літаратурным хуліганствам. Застаецца толькі дадаць, што гэтыя літаратурныя норавы зьяўляюцца няўхільным састаўным элементом усёй ідэолёгіі Цьвікевіча.

Само сабою зразумела, каму выгодна такога роду ідэолёгія і хто ў ёй мае патрэбу. Гэта кніга зьяўляецца простым політычным апраўданьнем мінулага самога Цьвікевіча, так і той даволі шматлікай групы беларускай інтэлігенцыі, якая да рэвалюцыі, ня маючы нічога агульнага з беларускім нацыянальным рухам і вельмі часта стоячы у баку ад усякіх прогрэсыўных рухаў, а часам і змагаючыся з імі, пасля рэвалюцыі, далучыліся да нацыянальнага руху, жадаючы яго пераважна скарыстаць, як адну з форм змаганьня з пролетарскай дыктатурай.

Цьвікевіч яшчэ ў часе рэвалюцыі 1917 г., яшчэ ў ліпені, калі цэнтрабежныя сілы нацыянальных рухаў выявіліся ўжо вельмі моцна, абараняў тыпова вялікадзяржаўнымі аргументамі вялікаросаў, „адзіную і непадзельную“ Расію, выступаў як расійскі, а зусім не як беларускі кадэт.

Мы дазволім напамінь гэтаму быццам-бы ура-нацыяналісту, які так заядла перасьцерагаў супроць тых, хто захоўвае зараз „заходня-рускі камень“, адну з яго прамой у 1917 г.:

„Расійская дзяржава, прауда, будавалася захватамі, заваяваньнямі. Але гэты процэс ішоў так доўга, што народы прывыклі ўжо жыць у блізкіх адносінах адны з другімі. Сэпаратыстычныя тэндэнцыі ў іх надта слабыя. Украінства—гэта рэвалюцыйны ўзрыў. Але яно з часам схлыне, бо малых дзяржаў цяпер быць ня можа. „Русск. вед.“ пісалі і аб беларускім сэпаратызьме, але ўсё гэта няпраўда: мы толькі хочам лепш упарадкаваць сваё жыцьцё. Нам патрэбна аўтономія, як гаспадарскае самакіраваньне, крыху законадаўскае. Тады ўсё будзе добра. Хто хоча, каб Расія была моцнаю, павінен прызнаць патрэбу тэрыторыяльна-гаспадарскай аўтономіі... Беларускай Рады быць ня можа, бо мы занадта бедны сіламі. З Украінай нас раўняць ня можна. Што-ж нам трэба рабіць. Не захопліваць законадаўчых функцый, а ўзяцца за арганізаваньне мас. Іначай мы сапсуем усю справу“. (прамова Цьвікевіча на зьездзе дэлегатаў ад беларускіх, партыйных і грамадзкіх арганізацый у Менску на пасяджэньні 9 ліпеня. „Вольная Беларусь“ № 10 1917 г. ад 30 ліпеня),

І гэты суб'ект, які стаяў за культурна-гаспадарчую аўтономію Беларусі, выходзячы з інтарэсаў моцнасьці і сілы Расіі, зараз шчэгаляе ў адзеньні абаронцы і прадстаўніка беларускай нацыянальнай ідэі. Гэта не выпадкова. Не выпадкова Цьвікевіч, які ў ліпені 1917 г. на беларускім нацыянальным зьездзе прэчыў супроць політычнай аўтономіі, абараняў тыпова кадэцкі проект краявой аўтономіі, проект, які кадэты парашылі выкінуць масам, не чакаючы нават Устаноўчага Сойму. Не выпадкова іменна ён выступае з кнігай, якая імкнецца ператварыць у роданачальнікаў беларускага нацыянальнага руху заўзятых русыфікатараў. Гэта кніга зьявілася простаі політычнай прыладай у руках усякіх такіх Карскіх, Дурнаво, Некрашэвічаў, якія ў змаганьні з савецкай уладай гатовы прызнаць і прыняць якія хочаш нацыяналадражэньчыя канцэпцыі, маючы зусім пэўную задачу павярнуць нацыянальную форму культуры супроць соцыялістычнага яе зьместу. І якраз таксама не выпадкова, што тыя былыя нацыянал-дэмакраты, якія ў другі час павінны былі б адкінуць усю гэту тэорыю, якая прабуе парадніць нацыянал-дэмакратычны рух з расійскім царызмам, якія павінны былі б адкінуць гэтыя антынацыянальныя і антыдэмакратычныя канцэпцыі, — зараз ня толькі не прэчыць супроць гэтых канцэпцый, але спрыяюць іх пашырэньню.

Тыя буйнейшыя соцыяльныя зрухі, той гіганцкі процэс рэканструкцыі ўсёй вескі, які зараз адбываецца, адкідаюць і ранейшых

расійскіх і беларускіх кадэтаў і акцябрыстаў і беларускіх нацыянал-дэмократаў дз адной сілы, якая зьяўляецца адзінай сур'ёзнай клясавай сілай унутры краіны, на якую могуць абалерціся ворагі пролетарыату. Той факт, што кулацтва—ня тое мнімае кулацтва, сконструяванае Цьвікевічам, а тое рэальнае сапраўднае кулацтва, якое вядзе шалёнае змаганьне за захаваньне ў сябе зямельных лішкаў і сродкаў вытворчасці, якое падпальвае колгасы і саўгасы, зьяўляецца адзіна сур'ёзнай клясавай апорай і тых і другіх. Гэты факт знайшоў сваё адлюстраваньне ў практычным і політычным зрошчваньні і буржуазна-нацыяналістычных беларускіх груп, у мінулым цесна звязаных з царызмам, і нацыянал-дэмократычных груп, якія ў мінулым зьяўляліся працуўнікамі царызму. І практычная работа ў паслякастрычніцкі пэрыод знайшла спробу свайго ідэалёгічнага выяўленьня ў нацыянал-фашысцкай рабоце Цьвікевіча, сэнс якой заключаецца ў тым, каб вывесці роўнасьць крыніц беларускага нацыянальнага руху як ад „западно-русов“, так і ад гэтай групы беларускай буржуазнай інтэлігенцыі, якую Цьвікевіч залічае па часьці поленафільства. У мінулым абедзьве гэтыя групы—русыфікатарская і поленафільская—рэдка паміж сабою змагаліся. У сучасным яны поўнасьцю солідарны ў змаганьні са сваім галоўным ворагам—пролетарскай рэвалюцыяй. І тая, і другая поўнасьцю зышліся на тактыцы, у свой час аткрыта і краснамоуна формуляванай тым-жа самым Цьвікевічам:

„Калі думала беларуская эміграцыя—нельга ажыцьцявіць „незалежную Беларусь“ сёньня, дык гэта не азначае, што яе нельга будзе ажыцьцявіць заўтра. Калі нельга будзе правесці сваёй праграмы лобавым ударам, дык трэба будзе праводзіць яе стараной, важна, каб правільным быў прынцып. Калі прынцып справядлівы, дык усё іншае зьяўляецца толькі пытаньнем часу, пытаньнем дасьціпнай тактыкі і напружаньня змаганьня. А дзеля гэтай мэты трэба быць толькі цярдлівым, разумна спакойным і ўпартым“ (артыкул ў № 4 „Полымя“ за 1926 г.).

Кніга Цьвікевіча і зьяўляецца спробай дастасаваньня гэтай тактыкі на гістарычным фронце. Гэта ня лобавы ўдар ворага, то абыходны манэўр. Гэта сьвядомая, праднамеранае, ідэалёгічнае шкодніцтва. Толькі так яе і трэба расцэньваць.

С. Рычкоў

Трэці ўдарны зьезд настаўніцтва БССР

Адбыўшыся ў другой палове лютага г.г. у Менску III-ці Ўсебеларускі настаўніцкі зьезд мае вялікае політычнае значэньне і зьяўляецца адной з яркіх старонак у жыцьці, рабоце настаўніцкіх мас Савецкай Беларусі. Гэта быў ударны зьезд, прызваны да яшчэ большага ўцягненьня асноўнай настаўніцкай масы да ўдзелу ў вырашэньні адказнейшых і складанейшых задач рэканструкцыйнага пэрыоду, задач трэцяга рашаючага году пяцігодкі. Гэта быў зьезд прызваны ў яшчэ большай ступені мобілізаваць асноўныя настаўніцкія масы вакол свайго правадыра Комуністычнай партыі, на барацьбу за генэральную лінію партыі, на барацьбу з опартунізмам ў тэорыі і практыцы. Зьезд падвёў вынікі работы асноўнай настаўніцкай масы па ўдзелу ў вырашэньні задач ленінскай нацыянальнай політыкі і вызначыў канкрэтныя шляхі далейшага змаганьня савецкага настаўніцтва БССР пад кіраўніцтвам КП(б)Б за ленінскую нацыянальную політыку.

У задачу III-га Ўсебеларускага настаўніцкага зьезду ўваходзіла пры дапамозе бальшавіцкай самакрытыкі са ўсёй рашучасьцю ўскрыць усе правалы, прарывы на паасобных вучастках культурнага будаўніцтва, нацыянальнага па форме, пролетарскага, соцыялістычнага па зьмесьце, будаўніцтва, якое мае вялізарнейшыя посьпехі. У задачу зьезду ўваходзіла ня толькі рашуча ўскрыць недахопы, правалы ў культбудаўніцтве, але і знайсці прычыны іх, вызначыць канкрэтныя шляхі іх хутчэйшай ліквідацыі, шляхі дапамогі партыйным і савецкім арганізацыям па ўцягненьні ў справу культурнага будаўніцтва ўсё новых і новых слаёў пролетарскіх і працоўных мас, па стварэньні яшчэ большай арміі культармейцаў з рабочых, колгаснікаў, беднаты, лепшай часткі сярднякоў. У задачу зьезду ўваходзіла яшчэ больш мобілізаваць увагу ўсёй пролетарска-савецкай грамадзкасьці, усёй масы савецкага настаўніцтва на баявыя задачы культурнай рэвалюцыі, задачх ўсеагульнага навучаньня, ліквідацыі няпісьменнасьці, політэхнізацыі асьветы, падрыхтоўкі кадраў.

III зьезд распачаў сваю работу ў адказнейшы момант рэканструкцыйнага пэрыоду—у пачатку, у першым квартале 3-га рашаючага году пяцігодкі, у момант шырока разгорнутага соцыялістычнага наступленьня па ўсяму фронту, абвостранай клясавай барацьбы, у момант, калі пад кіраўніцтвам КП(б)Б і яе ленінскага ЦК пролетарыят БССР разам з сваёй асноўнай, галоўнай апорай на вёсцы з колгасным сялянствам, разам з беднотай і сярднякамі аднаасобнікамі, якія дапамагаюць колгаснаму будаўніцтву, прыступіў да завяршэньня пабудовы соцыялістычнай эканомікі нашай краіны, з вялікімі посьпехамі вырашае

свой лёзунг „пяцігодку ў чатыры гады“, у момант узросшай небяспечкі нападу на СССР сусветнай буржуазіі,—усё гэта і вызначыла задачы зьезду.

ІІІ зьезд ня быў выключна настаўніцкім зьездам. На гэтым зьездзе паміма настаўнікаў-ударнікаў прысутнічалі і прымалі самы актыўны ўдзел ва ўсёй рабоце зьезду ўдарнікі-рабочыя, ударнікі-колгасьнікі, абраныя на агульных сходах рабочых, колгаснікаў. Да яно інакш і не магло быць. Нельга ўявіць сабе савецкае настаўніцтва, якое ня было-б у сваёй рабоце шчыльна звязана з пролетарскімі, працоўнымі масамі, якое-б лічыла справу ўсеагульнага навучаньня, ліквідацыі няпісьменнасьці, політэхнізацыі асьветы, падрыхтоўкі кадраў справай выключна настаўніцтва (толькі опартуністыя так лічаць), якое-б, асабліва за апошні час, не працавала-б над тым, каб яшчэ шчыльней звязацца з пролетарскімі, працоўнымі масамі. Савецкае настаўніцтва, гэта значыць асноўная маса ўсяго настаўніцтва БССР, звязала свой лёс з пролетарыятам, стаіць на пролетарскім шляху, попеч з пролетарыятам рука аб руку з ім і, пад яго кіраўніцтвам, працуе над вырашэньнем задач соцыялістычнага будаўніцтва, змагаецца з клясавым ворагам. На трэцім зьездзе гэта было яшчэ раз падкрэсьлена, яшчэ раз паказана, што савецкае настаўніцтва знаходзіцца на пэўным шляху.

З якім-жа баянсам прышло настаўніцтва БССР да свайго ІІІ га ўсебеларускага зьезду? Якія процэсы, зрухі адбыліся ў настаўніцкай масе з часу ІІ да ІІІ зьезду (з 1926 г. па 1931 г.). Вырасла ў два разы армія настаўнікаў БССР. Калі ў сваіх радках да ІІ ўсебеларускага зьезду настаўнікаў БССР налічвала каля 9.000 чалавек, да ІІІ-га зьезду налічваецца ўжо каля 20.000. Аб чым кажа гэты рост? Аб тым, што за мінулыя 4½ гады мы зьяўляемся сьведкамі нябачных тэмпаў разгортваньня школьнага будаўніцтва. Павялічэньне ліку настаўнікаў сьведчыць аб вялізарным павялічэньні ахопу навучаньнем дзяцей працоўных мас. Увядзеньне ўсеагульнага навучаньня—якое з посьпехам праводзіцца ў нашай краіне—факт нашага культурнага ўзросту, нашых перамог у штурмаваньні цьвярдэнь цемры, гэтай праклятай спадчыны мінулага. Толькі ў умовах пролетарскай дзяржавы, у умовах дыктатуры пролетарыяту магчымы такія бурны ўздым культурнага будаўніцтва. З эаэномічна і культурна адсталай у часы царызму краіны, воляю пролетарыяту і ўсіх працоўных мас, БССР ператварылася ў перадавы форпост СССР, ператвараецца пад кіраўніцтвам КП(б)У ў краіну індустрыяльна-колгасную.

Адначасова з ростам колькаснага складу настаўніцтва палепшылася і яго якасьць. На 1-е студзеня 1931 году ў 15 раёнах партыйна-комсамольскай праслойка настаўніцтва складае ад 20 да 35%. За гэтыя гады ўвесь час ішоў процэс прытоку новага складу настаўніцтва, якое скончыла савецкія пэдагогічныя навучальныя ўстановы. Значна ўзрасла праслойка настаўнікаў, выхадцаў з пролетарскага, батрацка-бядняцкага асяродзьдзя, пры адначасовым рэзкім зьмяншэньні праслойкі настаўніцтва з соцыяльна чуждага, клясава-варожага асяродку (дзеці абшарнікаў, папоў, гандляроў, кулакоў і г. д.). Абвастрэньне клясавай барацьбы паглыбіла політычную дыфэрэнцыяцыю ў шэрагах настаўніцтва. Да ІІІ зьезду ярка выкрышталізаваліся два процілеглыя полюсы. Адзін полюс—гэта асноўная маса настаўніцтва, гэта савецкае настаўніцтва, настаўніцтва, якое пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі актыўна працуе ня толькі ў свайго варштату, у школе, у культустанове, але і ў грамадзкай рабоце. Гэтая асноўная маса настаўніцтва героічна змагалася і змагаецца за ўсеабуч і ліквідацыю няпісьменнасьці, сум-

ленна і аддана працавала і працуе ў правядзенні вясновай пасеўнай кампаніі, калектывізацыі, дала рашучы адпор агентам польскага фашызму беларускім контр-рэвалюцыйным нац.-дэмократам і за сваю вялізарную работу атрымала ад Ураду БССР вышэйшую адзнаку работы, ордэн працоўнага чырвонага сьцягу. Асобныя лепшыя прадстаўнікі гэтай часткі настаўніцтва зрабіліся ахвярай кулацкіх тэрорыстычных актаў у першую бальшавіцкую вясну. Клясавы вораг ведаў, у каго і за што ён страляе, каго б'е, каму робіць помсту. У асобе гэтых перадавікоў ён адчуваў наступленьне на яго дыктатуры пролетарыяту. Другі полюс—гэта невялікая частка настаўніцтва, якое выпадкова трапіла, прымазалася ў шэрагі савецкага настаўніцтва. Гэта чужакі ў настаўніцкіх шэрагах, клясавы вораг, альбо яго агентура. Інакш, як шкодніцкай гэтую частку настаўніцтва назваць нельга. Гэта тая частка настаўніцтва, на якую абапіраліся ў сваёй контр-рэвалюцыйнай дзейнасьці беларускія нацыянал-дэмократы, адкуль яны чэрпалі сваіх староньнікаў. З гэтага лягеру кулакі вербавалі свзіх абаронцаў. З гэтага лягеру былі чутны галасы супроць індустрыялізацыі краіны, калектывізацыі сельскай гаспадаркі, супроць соцыялістычнага наступленьня, супроць дыктатуры пролетарыяту. З гэтага смраднана і бруднага месца ўзрастаюць кветкі махровага антысэмітызму, вялікадзяржаўнага шовінізму, шкодніцтва і г. д. Зусім зразумела, чаму зьезд ня мог прайсьці міма пытаньняў політычнай дыфэрэнцыяцыі ў шэрагах настаўніцтва, чаму ён даваў прыклады таго, як клясавы вораг і яго агентура рабіла і робяць свае контр-рэвалюцыйныя вылазкі, чаму ён падрабязна застанаўліваўся на пытаньні барацьбы са шкоднікамі ў настаўніцкіх шэрагах, чаму ён у сваіх прапановах падкрэсьліў неабходнасьць хутчэй вызваліцца ад шкоднікаў у сваіх шэрагах.

ІІІ зьезд асабліваю ўвагу ўдзяліў нацыянальнаму пытаньню. Чырвонай стужкай на зьездзе праз усе даклады і спрэчкі па іх праходзіла нацыянальнае пытаньне. Зьезд з вялікім задавальненьнем адзначыў, што вялізарныя посьпехі соцыялістычнага будаўніцтва ў БССР зьяўляюцца вынікам ленінскага вырашэньня нацыянальнага пытаньня камуністычнай партыяй бальшавікоў Беларусі. Пасьлядоўнае ажыццяўленьне і кіраўніцтва нацыянальнай політыкай КП(б)Б забяспечылі росквіт культурнага будаўніцтва БССР нацыянальнага па форме, соцыялістычнага па свайму зьместу. На ІІІ зьездзе прысутнічалі настаўнікі, прадстаўнікі братэрскіх нацыянальных савецкіх рэспублік, аўтономных вобласьцяў (Украіны, Башкірыі, Мардовіі і інш.), якія ў сваіх выступленьнях фактамі, лічбамі паказвалі, як растуць, мацнеюць братэрскія савецкія рэспублікі, як пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі пасьпяхова зьліквідавана праклятая спадчына мінулага—нацыянальная рознь, як узрастае нябачнымі тэмпамі культурны ўзровень, матэрыяльны дабрабыт прыгнечаных пры царызме рабочых, працоўных розных нацыянальнасьцяў, як пасьпяхова ў гэтых рэспубліках абласьцях будуецца новыя фабрыкі, заводы, колгасы, саўгасы, як моцна сувязь рабочых працоўных мас усіх нацыянальнасьцяў Савецкага Саюзу. На зьездзе было прадстаўлена больш 15 розных нацыянальнасьцяў. Ня гледзячы на тое, што выступленьні былі на розных мовах (беларускай, яўрэйскай, польскай, нямецкай, расійскай, украінскай, мардоўскай і інш.) зьезд добра зразумеў кожнага выступаючага таварыша, бо ўсе выступаючыя казалі на адной клясавай мове—мове дыктатуры пролетарыяту, на мове перамогі і будуючага соцыялізму. Яшчэ больш згуртаваць свае шэрагі вакол выпрабаванага кіраўніцтва камуністычнай партыі, з яшчэ большым уздымам

удзельнічаць разам з пролетарыятам і пад яго кіраўніцтвам у разгортваньні соцыялістычнага наступу, праводзіць выразную класавую лінію ў сваёй рабоце, пільна сачыць за класавымі ворагамі, моцна біць па ўсіх яго вылазках, паньсці ў паход за марксыцка-ленінскай тэорыяй, рашуча змагаючыся з рознага колеру буржуазнымі тэорыямі на ідэалёгічным фронце, моцна трымаць сьцяг ленынізму, мобілізуючыся на барацьбу за генэральную лінію партыі—такім быў агульны характар выступленьняў, такава была адзіная мова зразумелая для ўсіх дэлегатаў зьезду. І калі асноўная маса настаўніцтва на спробы контр-рэволюцыйных беларускіх нацыянал-дэмократаў прыцягнуць яе на свой бок адказвала рашучым адпорам у час шкодніцкай дзейнасьці Некрашэвічаў, Лёсікаў, Ластоўскіх і К-о, на самым зьездзе беларускі контр-рэволюцыйным нацдэмакратызм атрымаў яшчэ больш руйнуючы адпор. З усёй яскравасьцю былі ўскрыты соцыяльныя карэньні нацыянал-дэмакратызму, поўнасьцю сарвана маска, за якою хаваўся контр-рэволюцыйны твар Ластоўскіх, Некрашэвічаў, Лёсікаў, Баліцкіх, Ігнаціўскіх і „іжэ з імі“. Бязьмежнае абурэньне ахоплівала кожнага дэлегата зьезду, калі прыводзіліся тыя ці іншыя агідныя, контр-рэволюцыйныя дзеяннья нацыянал-дэмократаў. „Контр-рэволюцыйныя нацдэмы меркавалі нас зрабіць сваёй агентурай, але памыліліся лёкаі фашызму, нацыянал-фашызму. Ганьбім дапаможнікаў інтэрвэнтаў, патрабуем самага суровага пакараньня ўсёй чорнай зграі здраднікаў, лекаяў буржуазіі. У адказ на іх проіскі абвешчваем сябе мобілізаванымі на работу бальшавіцкімі тэмпамі за выкананьне пяцігодкі ў чатыры гады“—такі быў голас зьезду. Зьезд прыняў пастанову „лічыць несумяшчальным прапаганду нацдэмаўскіх поглядаў з прабываньнем у шэрагах саюзу, на рабоце ў навучальных установах“. Мобілізуючы сябе і ўсё савецкае настаўніцтва на бязьлітасную барацьбу з беларускім нацыянал-дэмакратызмам, зьезд сконцэнтравань агонь па вялікадзяржаўным шовінізьме, як найбольш небясьпечным у даны пэрыод. „Працягваць і пасіляць барацьбу з праявамі вялікадзяржаўнага шовінізму, добіцца поўнага выкананьня пастановаў куністычнай партыі аб беларусізацыі і па нацыянальнаму пытаньню наогул“—была аднагалосная думка ўсяго зьезду. Зьезд быў зьездам інтэрнацыянальнай солідарнасьці. Савецкае настаўніцтва 16 розных нацыянальнасьцяў—была адзіная сям'я. Зьезд з вялікай зацікаўленасьцю заслухаў прамовы былых паслоў у польскі сойм т. т. Рак-Міхайлоўскага, Бурсевіча, якія намалювалі жудасны малюнак соцыяльнага і нацыянальнага прыгнечаньня рабочых і працоўных мас Заходняй Беларусі, Заходняй Украіны, разгулу фашыскага тэрору, пагромаў, зьдзекаў, гвалтаў польскага імперыялізму, які разам з міравым імперыялізмам падрыхтоўвае напад на СССР. Зьезд рашуча протэставаў супроць пагромаў, крывавых жудасных пытак, якімі польскі фашызм думае задушыць разгортваючыся рэволюцыйны рух у Заходняй Беларусі і Заходняй Украіне. Праз голавы польскага фашызму савецкае настаўніцтва БССР у асобе свайго ІІІ Зьезду звярнулася з адозвай да таго настаўніцтва Заходняй Беларусі, Заходняй Украіны, якое ідзе пад сьцягам братэрскіх куністычных партый разам з пролетарыятам—там па шляху пралетарскай рэзолюцыі. Зьезд узяў на сябе абавязацельства палепшыць справу інтэрнацыянальнай сувязі, яшчэ шчыльней звязацца з перадавой часткай настаўніцтва капіталістычных краін, дапамагчы ім лепш азнаёміцца з вялізарным соцыялістычным ростам Савецкага Саюзу і БССР, як адной з яго непадзельнай часткі, дапамагчы ім гэтым самым у барацьбе з агульным класавым ворагам, міравой буржуазіяй.

Асноўным актуальнейшым на зьездзе было пытаньне аб задачах настаўніцтва ў рэканструкцыйны перыод. Наша краіна ўступіла ў перыод соцыялізму. У ёй адбываюцца вялізарныя соцыяльна-эканамічныя зрухі. Пытаньне „хто-каго“ вырашана ў прамысловасьці на карысьць соцыялізму. У нашай краіне завяршаецца пэўна фундаманту соцыялістычнай эканомікі. Цэнтральнай фігурай, асноўнай і галоўнай апорай пролетарыяту іх весцы зьяўляецца колгасьнік. Кулак моцна пабіт, мы дабіваем кулака. Дабіваем яго разгортваньнем соцыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі, суцэльнай калектывізацыяй. Широка разгорнутае соцыялістычнае наступленьне па ўсяму фронту абвострыла клясавую барацьбу. У прадсьмертных сударагах клясавы вораг кулацкім абрэзам, шкодніцкім падручнікам, рубіншчынай, Лесікамі, Некрашэвічамі, Рамзінымі, Громанамі, Суханавымі і іншымі—спрабуе затрымаць пераможны рух соцыялізму. Уздымам творчага энтузіязму, рэволюцыйнымі формамі і мэгодамі адказвае пролетарыят на заклік сваёй партыі—перамагаючы цяжкасьці, змагаюцца за выкананьне і перавыкананьне прамфінплянаў, за поўнае ажыццяўленьне лозунгу „выканаць пяцігодку ў чатыры гады“. У гэты час там, у краінах капіталізму, глыбокі эканамічны крызіс, заняпад, які ператвараецца ў крызіс політычны, беспрацоўе, жабрацтва, голад, галеча шматмільённых пролетарскіх працоўных мас, разгул фашызму, мяркуючага затрымаць нарастаючую хвалю рэволюцыйнага руху, шалёна рыхтуючыся да нападу на СССР. Рэканструкцыйны перыод, трэці р.шаючы год пяцігодкі патрабаваў ад зьезду, ад усяго савецкага настаўніцтва па-бальшавіцку вырашыць пытаньне канкрэтных шляхоў свайго далейшага работы пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі. Усе пастановы зьезду якраз і накіраваны на тое, каб чырвонаштандарнае настаўніцтва БССР з яшчэ большай напружанасьцю, энэргіяй працавала на тых участках работы, куды яно пастаўлена рабочай клясай. У свой час асноўная маса настаўніцтва дала абяцаньне партыі быць яе лепшым агітпропам на весцы. Па ўдзелу ў усеабучы, ліквідацыі няпісьменнасьці, удзелу ў першай бальшавіцкай вясьце асноўная маса настаўніцтва вытрымала політычны экзамен. Гэта дае ўпэўненасьць у тым, што і на далейшы час чырвонаштандарнае настаўніцтва БССР ня толькі не паслабіць, але і значна пасіліць тэмпы сваёй вытворчай і грамадзкай работы. У асьобе свайго зьезду настаўніцтва БССР моцна ўдарыла па аполітычнасьці, нэўтральнасьці, абвясьцішы іх прамой дыпамогай клясавому ворагу, контр-рэволюцыі, інтэрвэнтам. Савецкае настаўніцтва казала, што зараз ня можа сябе лічыць, ня можа належаць да савецкага настаўніцтва той настаўнік, які замкнецца ў сваёй скарлупе, які ня будзе звязаны з пролетарска-савецкай грамадзкасьцю, які будзе стаяць у баку ад вялізарных зрухаў у нашай краіне, які ня будзе прымаць актыўнага ўдзелу ў пэбудове соцыялізму. Асноўная фігура настаўніцтва—гэта настаўнік-ударнік у школе, ударнік у грамадзкай рабоце, актыўны змагаюцца за справу пролетарскай рэволюцыі, настаўнік, які шчыльна звязаны з рабочым, колгасьнікам, які пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, па-бальшавіцку вядзе барацьбу за яе генэральную лінію, які стаіць у першых шэрагах соцыялістычнага наступу, які на справе даказвае, што ён поўнасьцю ўявіў і практычна праламляе пастановы XVI зьезду УсеКП(б), XIII зьезду КП(б)Б. З рэспубліканскай трыбуны зьезду савецкае настаўніцтва аб гэтым рашуча заяўляла, казала аб практычнай рабоце, якую яно ўжо праводзіць у гэтым напрамку. У простых словах, але глыбокіх па свайму сэнсу, лепшая частка настаўніцтва казала, як яно, перамагаючы цяж-

касьці, вядзе барацьбу за выкананьне задач, пастаўленых партыяй перад савецкай інтэлігенцыяй.

Задачы настаўніцтва ў рэканструкцыйны перыод вялікія і складаныя. Для выкананьня іх патрэбна ня толькі жаданьне, але і адпаведная падрыхтаванасьць. Не супакойвацца на тым, што маецца ўжо добры вопыт удзелу ў вытворчай, грамадзкай рабоце, вучыцца аўладзяваць, узбройвацца рэволюцыйнай, марсыцка-ленінскай тэорыяй, узбройвацца пастановамі камуністычнай партыі для актыўнай і пасьпяховай работы ў рэканструкцыйны перыод — такім было слова, такая была пастанова зьезду. Гэта пастанова цалкам адпавядае тым запатрабаваньням, якія прад'яўляе камуністычная партыя да савецкага настаўніцтва ў рэканструкцыйны перыод. Нарата па пытаньнях народнае асьветы пры Цэнтральным Камітэце ЎсеКП(б) казалі, што ўся дзейнічаючая зараз сыстэма пэдагогічнай асьветы павінна рыхтаваць пэдагога: „ваяўнічага матэрыяліста-дыалектыка, узброенага марсыцка-ленінскай тэорыяй, актыўнага барацьбіта з усімі праявамі варожай і чужой нам ідэалёгіі ў культурнай рабоце, арганізатара шырокіх мас працоўных на фронце культурнай рэволюцыі, абладаючага політэхнічнымі ведамі і практычнымі навыкамі ў галіне прамысловай і сельска-гаспадарчай працы і ўмеючага выхоўваць пакаленьне, здольнае канчаткова зьнішчыць разрыў паміж горадам і вёскай, паміж разумовай і фізычнай працай, ўмеючага сыстэматычна падываць сваю кваліфікацыю з тым, каб не адставаць ад запатрабаваньняў рэканструіруемай народнай гаспадаркі

За такога пэдагога будучь весці барацьбу савецкае настаўніцтва, органы Наркамасьветы, профсаюзы пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі.

Зьезд мобілізаваў сябе, прываў усё савецкае настаўніцтва БССР да рэалізацыі закліку III Пленуму Цэкпосу аб паходзе за марсыцка-ленінскай тэорыяй, казаўшага:

„У гарніле жорсткіх клясавых боек культурнай рэволюцыі вытвараецца рэволюцыйная закалка працаўнікоў культурнага фронту. Толькі гэта ланіцкая закалка дае магчымасьць асьветнікам, перадавым атрадам культармейцаў разрашыць адказнейшыя задачы ператварэньня культурна-асьветных устаноў у сапраўдныя штабы культурнай рэволюцыі. Толькі падвёўшы пад сваю работу асновы марсыцка-ленінскай тэорыі, асьмесьліўшы, з пункту гледжаньня ланізму, рэволюцыйныя процэсы, якія зараз адбываюцца, і ўв'язавшы іх з пытаньнямі выхаваньня, абучэньня, настаўнік, хатнік, навуковы працаўнік і ўся маса асьветнікаў акажуцца на высаце патрабаваньняў і задач эпохі“.

Запатрабаваньне максымальна чоткай клясавай лініі ў рабоце настаўніка, неабходнасьць політэхнізацыі ўсёй школьнай сыстэмы, перабудовы школы ў адпаведнасьці з задачамі рэканструкцыйнага перыяду з асаблівай, вастрастой высунула пытаньне аб звароце савецкага настаўніцтва *тварам да піонэрскай арганізацыі, да комсамолу*. Даклад ЦК комсамолу на зьездзе якраз быў накіраваны на тое, каб агульнымі сіламі знайсьці лепшы шлях для таго, каб самым шчыльным чынам усю работу школы арганічна зьвязаць з піонэрскай, комсамольскай арганізацыяй, каб савецкі настаўнік зрабіўся яшчэ лепшым дапаможнікам піонэрскай арганізацыі ва ўсёй яе рабоце. Прынятыя зьездам пастановы павінны зьявіцца і бязумоўна зьявляцца пачаткам рашучага пералому ў бок пасіленьня кіруючай ролі піонэрскай, комсамольскай арганізацыі ў школе. Савецкі настаўнік зможа пасьпяхова

справіцца з задачамі перабудовы работы школы толькі пры ўмове, калі ён будзе апраца на комсамольскую, піонёрскую арганізацыю. Асобным пытаннем з'езд абгаварыў задачы профсаюзу працаўнікоў асветы па рабоце сярод настаўніцтва. Абгаварэнне гэтага пытання праходзіла непасрэдна пасля толькі што скончыўшага сваю работу V-га Пленуму УсеЦСПС і V-га Пленуму ЦК саюзу Працасветы. Гэтыя Пленумы прайшлі пад знакам далейшага замацавання перабудовы профсаюзаў пад лозунгам „Тварам да вытворчасці“, далейшага палепшання работы профсаюзаў. На долю саюзу працаўнікоў асветы прыпадае вялікая задача арганізаваць масы асветнікаў на выкананне разам з пролетарыятам задач рэканструкцыйнага перыяду, быць арганізатарам мас асветнікаў у яе барацьбе за генэральную лінію партыі. Усё гэта патрабуе ад профсаюзаў працасветы яшчэ большай і яшчэ лепшай перабудовы сваёй работы, перабудовы яе тварам да задач культурнай рэвалюцыі, нацыянальна-культурнага, сацыялістычнага па зместу будаўніцтва, стаць на чале руху асветніцкіх мас, дапамагаць апошнім запазычыць лепшыя рэвалюцыйныя формы работы пролетарыяту на вытворчасці (сацспарніцтва, ударніцтва), выхаванне з асветнікаў актыўных барзцьбітоў за сацыялістычную перабудову вёскі, прапандыстых ідэй калектывізацыі і коопэравання і намочнікаў пролетарыяту ў культурным абслугоўванні сезоннікаў, колгаснікаў, беднаты, арганізатараў культпаходу на вёскі, ліквідатарў агульнай і політычнай няпісьменнасці, прапітваючых усю сваю работу клясавымі задачамі пролетарыяту. З'езд паставіў перад профсаюзам працасветы шэраг канкрэтных задач, накіраваных на палепшанне работы профсаюзу сярод настаўніцтва, набліжэнне профсаюзнага апарату да мас, уцягненне мас у работу апарату, апрацоўку на ўдарніка-асветніка, дапамагаючы масам разгортваць сацыялістычнае спарніцтва. Шырокае разгортванне пролетарскай самакрытыкі на з'ездзе забяспечыла выяўленне ўсіх недахопаў, якія маюцца ў рабоце арганізацыі Наркамасветы, профсаюзаў сярод настаўніцтва. Далейшае разгортванне большавіцкай самакрытыкі ў штодзённай рабоце настаўніцтва будзе самым лепшым чынам спрыяць поўнаму выкананню прынятых з'ездам пастановаў. Пролетарская самакрытыка павінна з'явіцца сталым метадам работы настаўніцтва.

Усё сваё пастановы з'езд выносіў, выходзячы з задачы ўзмацнення абароназдольнасці нашай краіны. І не выпадковым быў той уздым, энтузіязм, з якім з'езд сустракаў прыходзіўшых з прывітаньнямі байцоў Чырвонай Арміі, якім было прынята прывітанне правадыру Чырвонай Арміі т. Варашылаву, праведзены зборы на дыржабль „Клим Ворошилов“. Усё гэта з'явілася адзнакаю разумення савецкім настаўніцтвам, што сучасны момант патрабуе асаблівай клясавай пільнасці, напружанай работы па ўзмацненню абароназдольнасці нашай краіны. „Адамо ўсе сілы на будаўніцтва сацыялізму, па ўдарнаму будзем працаваць на тых вучастках, куды нас паставіла партыя, савецкая улада. Няхай вораг паспрабуе пасягнуць на заваёвы Кастрычніка — чырвонаштандарнае настаўніцтва, усе, як адзін, стане з аружжам у руках на абарону краіны дыктатуры пролетарыяту“ — так заявіў з'езд, так казала праз з'езд усё чырвонаштандарнае настаўніцтва Савецкай Беларусі.

Політычнае значэнне III з'езду вялікае. Ён з'яўляецца новым этапам у жыцці, рабоце савецкага настаўніцтва БССР, этапам рашучага і беспаваротнага прыходу асноўнай масы да пролетарыяту, яго авангарду, камуністычнай партыі, этапам паходу асноўнай масы на-

стаўніцтва за выкананьне пастаўленых кампартыяй перад савецкай інтэлігенцыяй задач. Асноўнай фігурай, даўлеючай фігурай настаўніцтва стаў настаўнік, актыўны змагар за справу дыктатуры пролетарыяту. Савецкае настаўніцтва мобілізавалася на барацьбу пад кіраўніцтвам кампартыі за пяцігодку ў чатыры гады. Савецкае настаўніцтва ўявіла, што яно працуе на адказнейшым вучастку соцыялістычнага будаўніцтва, на вучастку падрыхтоўкі пролетарскіх кадраў. З яшчэ большай клясавай закалкаю, з яшчэ большым энтузіязмам прыступае чырвонаштандарнае настаўніцтва БССР да работы ў найадказнейшы пэрыод. Кампартыя па-ленінску вырашае задачу „паставіць настаўніка на такую вышыню, на якой ён не стаяў і ня можа стаяць ні ў ваднэй капіталістычнай краіне“. Партыйныя, профсаюзныя, савецкія і грамадзкія арганізацыі на мясцох пасіляць сваё кіраўніцтва работай сярод настаўніцтва, абкружаць яшчэ большым таварыскім давер'ем, падтрымкаю савецкага настаўніка, дапамогуць яму яшчэ ў большай ступені быць уцягнутым у соцыялістычнае будаўніцтва, дапамогуць яму хутчэй пазбавіцца ад чужакоў у сваім асяродзьдзі, быць у першых шэрагах актыўных удзельнікаў бальшавіцкага правядзеньня другой бальшавіцкай вясны, усеабучу, ліквідацыі няпісьменнасьці, політэхнізацыі асьветы.

Пад кіраўніцтвам куністычнай партыі савецкае настаўніцтва БССР на справе павінна даказаць і з дапамогаю ўсёй пролетарска-савецкай грамадзкасьці даказа, што яно дастойна насіць вялікую назву чырвонаштандарнага настаўніцтва.

Гісторыя не бяз вынікаў

23/ХІІ-1930 г. у Менскім клубе навуковых работнікаў меў месца дыспут на тэму: „Рэлігія і навука“.

На гэтым дыспуте адзіна з відных навуковых работнікаў, проф. Мелкіх, зрабіў даволі нязграбны рэвэранс у бок рэлігіі, паспрабаваўшы ўгрунтаваць яе меркаваньнямі моралі, этыкі і да т. п. Само сабою зразумела, што ён спаткаў належны адпор у відзе зьнішчальнай крытыкі яго довадаў. Але гэтым справа не абмежавалася.

24 ХІІ, г. зн. на другі-ж (!) дзень той-жа профэсар атрымаў пісьмо ад белар. япіскапа, цяпер архіепіскапа пяцігорскага, Паўла. У гэтым пісьме вельмі паважаны архіепіскап сьляшаецца прысьці на дапамогу профэсару і даць яму ў рукі больш спадзейную зброю ў змаганьні за рэлігію, чым тая слабая „этычная“ зброя, якою паспрабаваў карыстацца профэсар. Архіепіскап Павел далучыў да пісьма артыкул, які і павінен быў даць у распараджэньне профэсара арсэнал „сапраўдных“ сродкаў змаганьня за рэлігію. У самым пісьме архіепіскап Павел, і ня думае скрываць, што ён выступае супроць Саюзу ваяўнічых бязбожнікаў. „Супроць гэтых апошніх, піша арх. Павел, галоўным чынам, накіраваны мае артыкулы, у якіх я наўмысьля дапусьціў месцамі звычайна прынятыя ў сав. работнікаў рэзкія выразы ў адносінах да рэлігіі і царквы, каб унікнуць падазрэньня ў асобнай „профэсіянальнай“ староннасьці да іх. Спадзяюся, гэтыя выразы не прывядуць Вас у замяшаньне, і Вы, ня гледзячы на такую зьнешнасьць, разгледзіце і ацэніце істасць справы“.

Проф. Мелкіх не забавіўся „ацаніць істасць справы“: на прадаўжэньні дыспуту ў студзені 1931 г. ён выкрыў махінацыі арх. Паўла і публічна заявіў, што нічога агульнага ні з ім, ні з іншымі прадстаўнікамі рэлігійных культаў ня меў, ня мае і мець ня будзе. Разам з тым ён заявіў, што пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі будзе прадаўжаць справу пабудовы соцыялізму.

З гарашчымі сьлядамі аплявухі арх. Павел выяжжае ў новую эпархію ў Пяцігорск. Водгукі аплявухі яшчэ раздаюцца ў Беларусі, на сходзе менскага актыўна саюзу ваяўнічых бязбожнікаў і ў іншых мясцох. Рэакцыйныя „вучоныя“ зубры, якія ўладаюць неймавернай адвагай... за печкай, але страчваюць апошнія рэшткі яе, калі справа даходзіць да адкрытых выступленьняў, солідарным маўчаньнем выказваюць свае спачуваньне „беднаму“ архіеп. Паўлу і сваю нянавісьць да проф. Мелкіх.

Такавыя палітычныя вынікі архіепіскапальнай „інтэрвэнцыі“ ў дыспут: далейшае размежаваньне у асяродзішчы навуковых работнікаў,

далейшае разбурэнне рэштак яе корпарацыйнага духу, далейшая дыфэрэнцыяцыя навуковых работнікаў, ізоляцыя варожых нам, буржуазна-рэстаўратарскіх элементаў і вылучэнне, перавыхаванне тых, якія хочуць шчыра і аддана стаць сапраўднымі ўдзельнікамі вялікай справы пабудавання соцыялізму.

Як-жа, аднак, стаць справа з тым дакументам ваяўнічага невуцтва, які ў выглядзе артыкулу хацеў апублікаваць у выданнях БДУ (!!) або БАН (!) архіепіскап Павел?

Трэба сказаць, што гэты дакумент заслугоўвае самай сур'ёзнай увагі. Ужо адзін той факт, што артыкул архіеп. Паўла напісаны як быццам „мовай бязбожніка“, што ў ім ёсць такія палажэнні: „мэтаі антырэлігійнай работы, паколькі ў ёй зацікаўлена савецкая дзяржава, можа быць толькі адно: вызваліць рабочыя і сялянскія масы ад усіх рэштак шкоднага ўплыву на іх рэлігіі і царквы“..., што ён багаты цытатамі з Маркса, Сталіна і інш.,—прымушае нас настаражыцца. Вораг ужывае новыя, больш утончаныя, больш замаскаваныя формы змаганьня: пад формай атэізму ён дабіваецца ў што-б там ні стала захавання рэлігійнага дурману, дурману ачышчанага, пазбаўленага ўсіх тых зьнешніх уласцівасцяў яго, якія адразу выдаюць яго агідную сутнасць.

Асноўная мысль высокашаноўнага архіепіскапа складаецца з таго, што прычыны нашых нібыта няўдач на антырэлігійным фронце „закключаюцца ў прынцыпова-няправільным падыходзе да справы змаганьня з рэлігіяй, у няўменні знайсці і бачыць у гэтай справе сапраўды-політычную старану, замест якой зварачаюць увагу і накіроўваюць усе удары на тое, што мае толькі рэлігійнае значэнне“.

Вывад, да якога на падставе гэтага прыходзіць наш „бязбожны“ змаганьнік за „чыстую“ рэлігію, гаворыць: „указаны лёзунг (аб сапраўды-політычнай старане) вымагае ад савецкіх работнікаў канкрэтна-карыснага і патрэбнага дзяржаве змаганьня з рэлігіяй і царквою, змаганьня з выразна ўстаноўленай і рэальна знойдзенай наяўнасцю супраціўлення і шкодніцтва з боку рэлігіі і царквы пры правядзенні ў жыццё таго ці іншага мерапрыемства соцыялістычнага будаўніцтва, а не беспрадметнага і бязмэтнага змаганьня з рэлігіяй „наогул“, накіраванага на зьневажанне і зьніштажэнне рэлігійных сымболяў, спэцыяльных атрыбутаў культу ды інш.“

Само сабою зразумела, што наш „бязбожны“ змаганьнік за „чыстую“ рэлігію папрабаваў угрунтаваць як сваю ацэнку становішча, так і зроблены ім вывад. Само сабою зразумела, што пры такой справе ён не прамінуў сказаць сапраўдны стан рэчаў, ператасаваць факты, напусьціць туману, фальшывізаваць заснавальнікаў і паслядоўцаў марксызму-ленінізму, заблытаць ясны сэнс самых простых рэчаў і—пад канец паказаць... свайго „голенькага“, „чысьценькага“ бога.

Што ўсё гэта ў непрыфарбаваным выглядзе заключаецца ў трагі-комічным дзействе шаноўнага архіепіскапа, мы зараз пераканамся на справе.

Як ужо вядома, архіеп. Павел незадаволен існуючымі ў нас антырэлігійнымі арганізацыямі, якія даюць, на яго думку, толькі „сурогат антырэлігійнай работы“. Хто-ж гэтыя антырэлігійныя арганізацыі? Архіеп. Павел, ніштожа сумняшася, пераходзіць да іх пералічэння. Першае месца займае... абнаўленцкая царква! Каб чытач не падумаў, што архіеп. Павел міла жартуе, дамо яму слова: „Аднёю з такіх арганізацый зьяўляецца, перш за ўсё, так званая абнаўленцкая царква, якая, як вядома, увесь сэнс свайго існавання лічыць у змаганні

з „ціханаўшчынай“, чаму і карыстаецца павагай у шмат і шмат якіх савецкіх работнікаў. І так, антырэлігійная арганізацыя № 1—абнаўленцкая царква!

Накіраваўшы свае архіепіскапскія громы і маланкі на абнаўленцкую царкву, якая займаецца толькі „пустым і нікчэмным ліцадзействам“, каб схваць сваё „заныжванне буржуазна-капіталістычнай стыхіі“, з чым абнаўленцы і ня думалі ніколі змагацца“, арх. Павел пераходзіць да другой *антырэлігійнай* (!) арганізацыі—аўтокефальнай царквы. Яе арганізацыя, „якая *сымуляць* спрыяльную саветам політыку“, выявілі таксама факты контр-рэвалюцыйнага нац.-дэмакратызму, „якія даўно ўжо павінны былі павесці да ліквідацыі падобнага роду ўяўных царкваў“. І так, антырэлігійная арганізацыя № 2—аўтокефальная царква!

Абвінавачваючы абедзве гэтыя „антырэлігійныя“ арганізацыі ў „сымуляцыі спрыяльнай саветам політыкі“, у ашуканстве, хлусьлівых мясцох і г. д., арх. Павел выступае з гарачай абаронай „ціханаўшчыны“ або ціханаўскай царквы. Калі ціханаўшчына, як „больш ці менш адкрыта выражаныя прагненні да рэстаўрацыі царскай монархіі ў першы час пасля рэвалюцыі, бадай, яшчэ магла дзе-коліч мець месца ў царкоўным асяродзішчы“, дык „затым яна рашуча знікае з акружаючай нас рэчаіснасці“.

Як гэта добра і прыемна! Радуйцеся, людзі савецкія—ніякіх рэстаўратарскіх „прагненняў“ у „царкоўным асяродзішчы“, гэта значыць, у „акружаючай нас рэчаіснасці“ няма. Сьпіце спакойна, дбайны вартавы рэвалюцыі!—архіеп. Павел запэўнівае, што ніякіх рэстаўратарскіх „прагненняў“ няма анідзе. Ва ўсякім выпадку, пакіньце ў спакой ціханаўскую царкву: там контр-рэвалюцыя „рашуча знікае“.

Як гэта ўсё добра і як гэта нагадвае... „разумныя“ словы старога царскага зубра епіскапа Мітрафана, які на пасяджэнні Дзярж. Думы ад 28 (.6) красавіка 1909 г. заявіў: „гаварыць аб клерыкалізме рускага праваслаўнага духавенства ня прыходзіцца—ніколі замераў падобнага роду ў нас ня было...“!

Каб не пакінуць сумненняў у сваім бліжэйшым сваяцтве да мітрафанаўшчыны, архіеп. Павел неўзаметку для самога сябе трохі адкрывае свае стара-царкоўныя клькі: усе гэтыя „цэрквы“ даўно пара было-б ліквідаваць. Па яго думцы, даўно пара было даць выключныя прывілеі старой праваслаўнай царкве, даўно пара было забараніць існаваць усім іншым царквам, як ненавісным конкурэнтам у такой зыскоўнай справе, як адурманьванне народу, даўно пара абярнуць гэтую справу ў выключна прывілеяваную монополію старой ціханаўскай царквы! Архіепіскап Павел добра ведае, што значыць весці антырэлігійнае змаганне не на грунце *рэлігіі*, а на грунце *політыкі*. Ён нават вывучыў адпаведныя творы Маркса і з цытатамі ў руках пакажа вам, як трэба *політычна* весці змаганне з рэлігіяй. О, ён „вялік“ політычны майстра! Але да *гэтага* яго майстэрства мы яшчэ вернемся пазней.

І так, арх. Павел налічыў ужо дзве „антырэлігійныя“ арганізацыі: абнаўленцкую і аўтокефальную. Аблаяўшы трэцюю „антырэлігійную“ арганізацыю сэктанцтва,—як арганізацыю кулацкую, арх. Павел зварачаецца, нарэшце, да „апошняй“ антырэлігійнай арганізацыі—да Саюзу ваяўнічых бязбожнікаў. Ня будзем засмучацца, т. т. бязбожнікі: *Lost but not bast*. Паставіўшы нас у атэіст рад з такімі „антырэлігійнымі“ арганізацыямі, як абнаўленцы, аўтокефалісты і сэктанты, даўшы нам у гэтым „выдатлівым“ радзе *апошняе* месца, архіеп. Павел, па-першае, вычарпаў увесь свой запас абвінавачванняў у рэстаўрацыйных імкненнях—

нях, контр-рэвалюцыйнасьці, буржуазнасьці ды інш., так што для СББ іх ужо не засталася; па-другое, усю сваю „асьвечанасьць“, усю сваю цяжкую артылерыю архіепіскапальнага марксызму, усю сілу свайго замаскаванага паклёпу і нязграбнай фальсыфікацыі,—усё гэта ён накіраваў на СББ.

Архіеп. Павел „ведае“, што значыць змагацца з рэлігіяй не рэлігійна, а політычна. Ён да таго-ж ведае, „што поўнага дзелавым энтузіязмам рабочага людзю ані ня вабіць пэрспэктыва, што яго хочучь засадзіць, бадай, на цэлыя гады, за вучобу па прадметах нейкага навукова-бязбожнага веданьня, і пры тым дзеля чаго? дзеля таго, каб навучыцца і яму „абвяргаць“ рэлігію ды крытыкаваць папоў. І гэта ў той час, калі ўсім вядома, што рэлігія і царква ў нас *політычна* ня існуюць, г. зн. не павінны існаваць“.

Сапраўды, становішча СББ ахавае. Існаваньне яго, паводле арх. Паўла, ня мае жаднага сэнсу. З аднаго боку—„усім вядома, што рэлігія і царква ў нас *політычна* ня існуюць“, а „на няма—усім вядома“—суда няма. З другога боку, „рабочага людзю ані ня вабіць пэрспэктыва“ доўгалежняй „вучобы па прадметах нейкага навукова-бязбожнага веданьня“, а раз архіепіскапу вядома такая „няпрывабнасьць“, дык хіба ёсьць сэнс змагацца супроць яго настолькі асьвечанай думкі!

Як гэта ні небяспечна, прыдзецца ўсё-ткі адстаяць існаваньне СББ. Як гэта ні няпрыемна архіеп. Паўлу, прыдзецца зьняць з яго політычна „аполітычныя“ рызы ды паказаць яго ва ўсёй нагаце контр-рэвалюцыйнага паклепніка на савецкую ўладу, лісападобнага хітруна, які хвастом замятае свае рэакцыйныя замыслы і справы, „вучонага“ ваяўнічага невука, які ў бяссьліблі сваім кідае „глубокамысныя“ жардзіны ў колы ідучага наперад Саюзу ваяўнічых бязбожнікаў.

„Рэлігія і царква ў нас *політычна* ня існуюць“. А як-жа гэта пагадзіць з цвёрджаньнем архіеп. Паўла-ж аб „соцыяльна клясавай варожасьці царквы і рэлігіі да справы савецкага будаўніцтва“, заняволеньні іх *наогул* (курс наш—Р. В.) буржуазна-капіталістычнай стыхіяй? Мы ведаем, што высокашаноўны арх. Павел зараз-жа ўсхопіцца і „узглаголе“: трэба, каб рэлігія і царква *вызвалілася* ад гэтага заняволеньня, каб яна стала чысьценькай, незаплямленай, „бясклясавай“ рэлігіяй. Але-ж, па-першае, хлусьня, абман і замятаньне сьлядоў, быццам у нас рэлігія і царква *політычна* ня існуюць. Наадварот, усім вядома, што рэлігійныя і царкоўныя арганізацыі часамі пускаюцца ў нас ва ўсе цяжкія ў політыку, вядучь контр-рэвалюцыйную агітацыю і імкнучыся да „*політычнага аформленьня*“ (словы арх. Паўла).

— Ах, усклікае высокашаноўны архіепіскап, я-ж дабавіў: „г. зн. не павінны існаваць“.

Добра, архіеп. Павел: ставіць царкве і рэлігіі патрабаваньне—не займацца політыкай. У выкананьні гэтага патрабаваньня ён бачыць адзіную ўмову, якая забяспечвае рэлігіі спакойнае існаваньне і гарантуе захаваньне яе як гэткай, як „чыстай“, „аполітычнай“ рэлігіі. Як-жа гэты новаяўлены тэорэтык і зьвястун „чыстай“, „аполітычнай“ рэлігіі выконвае ім самім пастаўленую ўмову?

Пакінем у баку *політычныя* ацэнкі, якія, як *прадстаўнік царквы*, архіеп. Павел дае абнаўленцам, аўтокефалістам, сэктантам,—ацэнкі, за якія мы шчыра ўдзячны яму, як за урок *політычнае* асьветы, што ідзе ад галавы эпархіі, які рупіцца аб „*аполітычнасьці*“ веры.

Пакінем у баку яго чыста *політычную* спробу абяліць ціханаўскую царкву і прадставіць яе ў выглядзе нявольнага ягняці,—старая

і даўно выкрытая *політычная* ігра мацёрых ваўкоў: апранацца ў авечыя скуры.

Пакінем у баку чыста *політычнае* выступленьне архіяп. Паўла ў форме яго артыкулу, які дамагаецца зьмяніць нашу *політыку* ў антырэлігійнай рабоце, — не ўсядзець *політычнаму* бесу, заключонаму ў асобу высокашаноўнага архіяпіскапа і апанаваўшаму яго „аполітычным“, „чыста“ — рэлігійным пярком.

Пакінем усё гэта ў баку і звернемся да дасканалага вобразу СББ, нарысаванага смелай рукой абаронцы „чыстай“ рэлігіі. „Нашы антырэлігійнікі патрабуюць у нас ад веруючых: „вы павінны перастаць быць веруючымі, каб быць грамадзянамі Савецкага Саюзу“, так вяшчуе архіяп. Павел аб нашых бязбожніках.

Гэта падвойная хлусьня і паклёп! Хлусьня, быццам у нас у Савецкім Саюзе дзяржаўныя органы пакідаюць вырашэньне пытання аб *політычных* правах грамадзян на погляд грамадзкай арганізацыі, якую зьяўляецца СББ. Хлусьня і паклёп, быццам СББ выстаўляе патрабаваньне няверы, як умову грамадзянства Савецкага Саюзу.

У нас, у Савецкім Саюзе, пазбаўлены *політычных* правоў няверуючыя, а прыслужнікі рэлігійных культаў. І пазбаўлены яны адпаведных правоў не за тое, што падзяляюць пэўныя рэлігійныя погляды, а за тое, што гэтыя погляды абярнуты ім і сваю профэсію, у крыніцу існаваньня. Ні для воднага рабочага або працоўнага селяніна яго рэлігійныя погляды не дастаўляюць яму сродкаў да існаваньня. Наадварот, яны адбіраюць у яго сродкі існаваньня. Прыслужнікі-ж рэлігійных культаў „цудоўным“ спосабам абарачаюць рэлігійныя погляды мас у крыніцу свайго існаваньня, у прадмет эксплёатацыі. Тым самым яны вызваляюць сябе ад ядынай функцыі функцыі працы, якая і зьяўляецца ў нашым Саюзе падставай *політычных* правоў. А шаноўны архіяп. Павел „бязбожна“ хлусіць і робіць паклёп, калі сьцьвярджае быццам „нашы антырэлігійнікі патрабуюць ад веруючых: „вы павінны перастаць быць веруючымі, каб быць грамадзянамі Савецкага Саюзу“.

Ня меншай хлусьнёй і паклёпам зьяўляецца цьверджаньне архіяп. Паўла, быццам Саюз бязбожнікаў „ставіць цяпер галоўнай задачай антырэлігійнай работы — масавае зачыненьне цэркваў, ліквідацыю (!) абслугоўваючага іх духавенства ды інш“, або СББ „клапоціцца аб тым, каб веруючыя сталі няверуючымі, тыя, што маліліся, перасталі маліцца, каб як мага больш цэркваў ды малельняў было закрыта, каб прыслужнікі рэлігійных культаў зьнілі свае „годнасьці“, пераапрунціліся ў звычайныя адзежы і г. д.“.

„Тонкі“ *політык*, гэты шаноўны архіяпіскап. Зваліўшы ўсё ў адну кучу і ўскінуўшы яе на СББ ён лічыць, што яму ўдасца засыпаць пяском вочы працоўных мас. Бачыце — бо — масавае зачыненьне цэркваў, ліквідацыя абслугоўваючага іх духавенства, абярненьне веруючых і няверуючых, тых, што маліліся, у нямолячыхся, зьняцьце „годнасьці“, маскарад у звычайных адзежах і г. д. — вось задачы СББ. Сапраўды, раз СББ дабіваецца таго, каб „веруючыя сталі няверуючымі“, дык чаму-ж не прыпісаць яму заадно імкненьне пераапрунуць усіх прыслужнікаў царквы, каб памагчы ім у звычайных адзежах лягчэй абдурваць народ? Раз СББ дабіваецца таго, каб „веруючыя сталі няверуючымі“, дык чаму-ж не прыпісаць яму заадно імкненьне, каб веруючыя, не перастаючы верыць, перасталі толькі маліцца? Чаму заадно не прыпісаць яму турбот аб зьняцьці „годнасьці“ прыслужнікамі рэлігійных культаў, каб перакінуць адказнасьць за гэта з тых, хто здымае

або пазбаўляе „годнасьці“,—г. ё. з архіепіскапаў ды іншых „уладу маючых“ сьвяціл царквы на ССБ? Раз ССБ дабіваецца, каб, у выніку масавага пашырэння атэізму, царквы самі сабою зачыняліся, страціўшы сваю матэрыяльную і духоўную базу, дык чаму-ж не зрабіць паклёпу на яго і не сказаць, што ён дабіваецца масавага зачынення царкваў і ліквідацыі (!) духавенства?—Кім і як? Архіепіскап Павел разважна, але затое многазначна маўчыць.

Шаноўны архіепіскап ведае, што ён хлусіць. Архіеп. Павел ведае, што ССБ знаходзіцца пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі. Архіепіскап Павел ведае, што таму ССБ не стаіць на пункце гледжаньня зьнешняга змаганьня з рэлігіяй, змаганьня са зьнешнімі ўласьцівасьцямі рэлігіі.

Але архіеп. Павел ведае, у чым заключаецца сапраўдная небяспека, якая пагражае рэлігіі ад ССБ. Таму вось іменна на яго ён і ўзбройваецца, зьбірае ўсю сваю „мудрасьць“, мобілізуе... Маркса, Леніна, каго хочаце, абы толькі прыпыніць, унесьці замяшаньне ў рады Саюзу ваяўнічых бязбожнікаў.

Успомнім, як ён хоча „прысьці нам на дапамогу“. У нас прыцыпова-няправільны падыход да справы змаганьня з рэлігіяй, мы ня можам знайсці і бачыць у гэтай справе *сапраўды-політычнай стараны*, замест якой зварачаем увагу і накіроўваем усе ўдары на тое, што мае толькі рэлігійнае значэньне.

Чаго-ж хоча архіеп. Павел? Ён хоча ад „савецкіх работнікаў канкрэтна-карыснага і патрэбнага дзяржаве змаганьня з рэлігіяй і царквою, змаганьня з выразна ўстаноўленай і рэальна знойдзенай наяўнасьцю супраціўленьня і шкодніцтва з боку рэлігіі і царквы пры правядзеньні ў жыцьцё таго ці іншага мерапрыемства соцыялістычнага будаўніцтва, а не беспрадметнага і бязмэтнага змаганьня з рэлігіяй „наогул“.

Архіеп. Павел, ці бачыце, згаджаецца на тое, каб савецкая ўлада змагалася з контр-рэвалюцыяй і шкодніцтвам, калі яны ўкрываюцца ў рэлігійна-царкоўных арганізацыях. Шчыра ўдзячны за такую архіепіскапскую ўступчывасьць. Але шаноўны архіепіскап ня схільны ўступаць у пытаньні „беспрадметнага і бязмэтнага змаганьня з рэлігіяй наогул“. Ён, ці бачыце, лічыць, што „лёзунг бязбожжа... ёсьць лёзунг *політычнага*, так сказаць, а не рэлігійнага бязбожжа“. Таму ён лічыць, што самае існаваньне ССБ ня мае жаднага сэнсу, бо супярэчыць марксызму!

Ці ня хочаце пераканацца!—„нашы антырэлігійнікі ставілі і ставяць адной з задач савецкага соцыялістычнага дзяржаўнага (?) будаўніцтва не *політычнае зьніштажэньне рэлігіі* (г. зн. зьніштажэньне рэлігіі, як *політычнай* сілы), як гэта дакладна формуляваў К. Маркс адносна Бр. Баўэра, а *зьніштажэньне рэлігіі наогул*“.

І так, архіепіскап Павел у ролі... абаронцы марксызму супроць... ССБ! Што-ж прымусіла яго прыняць такое супроцьнатуральнае палажэньне? Усё тая-ж небяспека, якую архіепіскап адчуў з боку сапраўднага змаганьня ССБ. ССБ — вось галоўны вораг, вораг, які б'е не са зьнешнасьці, а ў самую істасць, які падрывае „рэлігію наогул“, які не абмяжоўваецца політычным змаганьнем, а вядзе курс на „зніштажэньне“ рэлігіі як гэткай. — Ёсьць з-за чаго пакапацца ў Марксе!

Што атрымалася з „капаньняў“ шаноўнага архіеп. Паўла, мы зараз убачым.

Матэрыялам для архіеп. Паўла паслужылі артыкулы Маркса аб яўрэйскім пытаньні і „Св. сямейство“. Каб „знайсці“ ў гэтых матэры-

ялах тое, што яму патрэбна, архіеп. Павел не пасароміўся прадэмонстраваць сваё невуцтва, сваё неразуменьне што да чаго, свае фальсыфікатарскія здольнасьці і свае ня ведаючыя прыкладу дзёрзкасьць і нахабнасьць — прычасаць Маркса пад... архіепіскапа Паўла!!!

Як вядома, артыкулы Маркса „К еўрейскому вопросу“ і работа яго „Св. семейство“ адносяцца адпаведна да 1843 і 1844 гг., г. зн. гадоў, якія былі напярэдадні рэвалюцыі 1848 г. у Германіі. Як вядома, асноўным пытаньнем, якое займала тады галовы, было пытаньне аб так званай політычнай эмансypацыі, г. зн. аб зьніштажэньні фэўдальных прывілей і ўстанаўленьні замест іх буржуазна-прававой дзяржавы. Конкрэтна, у адносінах яўрэйскага пытаньня справа стаяла так: нямецкія дзяржавы, якія прызнавалі толькі адну рэлігію і давалі ёй усе політычныя прывілеі — іменна хрысьціянскую рэлігію, адносіліся „выключальна“ да яўрэйскай рэлігіі, пазбаўляючы на гэтай падставе яўрэйў тых прывілей, якімі карысталіся хрысьціяне. Адзін з тагочасных „крытыкаў“, Бруно Бауэр, узяўся за вырашэньне яўрэйскага пытаньня. Але як ён за яго ўзяўся? Замест таго, каб паставіць пытаньне *політычна*, ён паставіў яго *тэалёгічна*, г. зн. з рэлігійнага пункту гледжаньня. Ён высунуў паграбаваньне эмансypацыі (вызваленьня) ад рэлігіі як неабходную ўмову політычнай эмансypацыі, г. зн. зьніштажэньня фэўдальных рэштак у буржуазнай рэвалюцыі.

Само сабой зразумела, што К. Маркс рашуча паўстаў супроць такога абярненьня політычных пытаньняў у тэалёгічныя (рэлігійныя). Характарызуючы Бауэраўскую пастаноўку пытаньня, Маркс піша пра яе наступнае: „Яна ўласна адказвае не на *сапраўдныя* пытаньні, а падстаўляе *зусім другія* пытаньні... Калі-б гутарка ішла аб кодэксе Наполеона, яна-б даказала, што ў *сутнасьці* гутарка ідзе аб „Пятикнижии“. Яе *адносіны* да бягучых пытаньняў ёсьць *скажэньне і ператасоўка* зьместу гэтых пытаньняў. Так, напрыклад, яна перакшталтавала яўрэйскае пытаньне такім спосабам, што ёй ужо ня было патрэбы заняцца дасьледваньнем *політычнай эмансypацыі*, якая складае зьмест пытаньня, і яна магла, наадварот, задаволіцца крытыкай яўрэйскай рэлігіі і выябражэньнем хрысьціянска-германскай дзяржавы“ (К. Маркс, „Св. семейство“, III т. твораў, стар. 114).

Што гутарка ішла аб *буржуазнай* політычнай эмансypацыі, Маркс даказвае ў „Св. семействе“ наступнымі словамі: „...гэта „свабодная чалавечнасьць“ і яе „прызнаньне“ ёсьць ня што іншае, як прызнаньне эгоістычнага буржуазнага *індывідума* і *нястрыманага* руху духоўных і матэрыяльных элемэнтаў, утвараючых зьмест жыцьцёвага становішча *індывідума*, зьмест *сучаснага* буржуазнага жыцьця; ...таму *правы чалавека* не вызваляюць чалавека ад рэлігіі, а толькі даюць яму *свабоду рэлігіі*...“ (Там-жа, стар. 140).

Нарэшце, аб самой рэлігіі Маркс у артыкуле „К критике гегелевской философии права“, які адносіцца да 1843 г., выразіўся з вычарпальнай яснасьцю: „...Змаганьне супроць рэлігіі ёсьць укосна змаганьне супроць таго сьвету, духоўным ароматам якога зьяўляецца рэлігія.

Рэлігійнае ўбоства ёсьць у адзін і той-жа час выражэньне сапраўднага ўбоства і пратэст супроць сапраўднага ўбоства. Рэлігія — гэта ўздых прыгнечанага стварэньня, душы бессардэчнага сьвету, дух ліхалецця. Яна — опіум народу“ (К. М. і Ф. Э. „Лит. наследство“, т. I, выд. Мир., ст. 34.).

Такім чынам, для нас зусім ясны наступныя пункты: Бруно Бауэр замяніў пытаньне аб політычнай эмансypацыі ў буржуазнай рэвалюцыі пытаньнем рэлігійным; Марк перавярнуў пытаньне, паставіўшы яго з галавы на ногі, г. зн. абярнуўшы яго ў адно з часных пытаньняў

буржуазнай рэвалюцыі; Маркс-жа паказаў, што буржуазная політычная эмансypацыя ані не азначае эмансypацыі чалавецтва ад рэлігіі, і што для таго, каб вызваліцца ад апошняй, патрэбна будзе нешта большае, чым буржуазная рэвалюцыя, пакідаюча рэлігію ў недатыкальнасці, — патрэбна будзе тэорытычнае і практычнае руйнаванне яе зямных каранёў, патрэбна будзе соцыялістычная рэвалюцыя, або, на тагочаснай мове Маркса: „Калі чалавек пазнае і арганізуе свае forces propres (асабістыя сілы) як грамадзкія сілы і таму больш ня будзе аддзяляць ад сябе грамадзкай сілы ў відзе політычнай сілы, — толькі тады здзейсніцца чалавечая эмансypацыя“ (Маркс. „К еўрейскаму вопросу“, Літэр. наслeдствo, т. I, стар. 375—6).

Паслухаем цяпер апавяданне архіеп. Паўла. Падаўшы адпаведныя цытаты з арт. Маркса „К еўрейскаму вопросу“: „Бауэр у абсягу політыкі займаецца не політыкай, а тэолёгіяй“, „ён змагаецца супроць рэлігійнай сьвядомасці, як супроць самастойнага пачатку“, „мы зводзім тэолёгічныя пытанні да сьвецкіх“ і да т. п., — арх. Павел гаворыць: „У аснове ўсіх гэтых суджэнняў К. Маркса аб яўрэйскім пытанні ляжыць, відавочна, наступная агульная мысль аб адносінах рэлігіі да справы чалавечай свабоды (курсіў наш — Р. В.). Свободзе не перашкаджае рэлігія сама па сабе, а перашкаджаюць такія формы яе існавання, калі яна, падтрымліваемая капіталам і сама служачы яму і дагаджаючы, набывае значэнне вялікай зьнешняй сілы, якая таксама па-свойму падзяляе людзей, прыгнятае іх і пануе над імі, падобна да таго, як гэта робіць першы сапраўдны гаспадар усяго на сьвеце — капітал“.

Вось на якой мове загаварыў архіеп. Павел! Аднак, прыглезімся бліжэй.

„У аснове... ляжыць, відавочна... агульная мысль аб адносінах рэлігіі да справы чалавечай свабоды“. Што за чалавечая свабода наогул? Хіба Маркс у крытыцы Бауэра гаворыць аб чалавечай свабодзе? Хіба ён на тысячу ладоў не падкрэсьлівае, што гутарка ідзе аб *політычнай* свабодзе, аб зьніштажэнні фэўдальных прывілей? Хіба Маркс не даказаў ва ўсіх сваіх творах і хіба ўвесь гістарычны вопыт не пацвердзіў, што размовы архіепіскапаў ды іх з імі аб „чалавечай свабодзе“ служаць толькі адной мэце: апрануць у такую прыгожую форму свабоду для буржуазіі, эксплёатаваць, прыгнятаць, ашукваць, падкупляць, рабіць усе дапушчальныя і недапушчальныя праступленьні!

Высокашаноўны архіепіскап гарліва выконвае сваю нядрэнна аплочваную службу: ён падтасоўвае факты, займаецца шулерствам, нязграбна падсоўвае Марксу „чалавечую свабоду“ наогул там, дзе Маркс ясна гаворыць аб *політычных правах* буржуазнай дэмакратыі, якія ідуць на зьмену фэўдальным прывілеям. Яны, іх высокае прэвасьвяшчэнства, маюць дзёрзкасьць гаварыць аб „чалавечай свабодзе“ наогул на падставе таго твору Маркса, у якім напісана: „...гэта „свабодная чалавечнасьць“ і яе „прызнаньне ёсьць ня што іншае, як прызнаньне *буржуазнага індывідуума*, ...што, дзеля гэтага, *правы чалавека*... не вызваляюць яго ад бруднай пагоні за нажывай, а толькі надзяляюць яго *свабодай промыслу*“ (Творы, т. III, стар. 140).

„Свободзе, вяшчуе архіеп. Павел, свабодзе не перашкаджае рэлігія сама па сабе“... Вядома, паважаны архіепіскап, вядома. Гэтай буржуазнай свабодзе, свабодзе бруднай пагоні за нажывай, рэлігія сама па сабе не перашкаджае. Наадварот, яны адзін аднаго дапаўняюць, адзін аднаму дапамагаюць, адзін аднаго абумоўліваюць.

Але ніхто не дазволіць высокашаноўнаму архіепіскапу гэта чульлівае адзінства буржуазнай свабоды і рэлігіі „самой па сабе“ выда-

ваць за Марксаву „агульную мысль аб адносінах рэлігіі да справы чалавечай свабоды“. Сваю „агульную мысль аб адносінах рэлігіі да справы чалавечай свабоды“ Маркс сам выразіў досыць ясна і дакладна: „Змаганьне супроць рэлігіі ёсьць укосна змаганьне супроць таго сьвету, духоўным ароматам якога зьяўляецца рэлігія“. І іменна, абпіраючыся на гэтыя адносіны Маркса да рэлігіі, пад кіраўніцтвам камуністычнай партыі, СББ, вядучы *прамое* змаганьне супроць таго сьвету капіталізму, не забывае весьці і *ўкоснае* змаганьне супроць яго — змаганьне супроць рэлігіі. Разам з тым мы ні ў якім выпадку не забываем указаньняў Леніна, „што атэістычная пропаганда соцыял-дэмакратыі павінна быць *падначалена* яе асноўнай задачы: разьвіцьцю клясавога змаганьня эксплёатаваных мас супроць эксплёататараў“ (Ленін, Зб. твораў, т. XIV, стар. 71).

Архіепіскапу Паўлу вельмі хацелася-б падсунуць нам свой „архіепіскапскі марксызм“: моў, супроць капіталу, хай сабе, дазваляю вам змагацца, але супроць рэлігіі — ні-ні. У сваёй гарлівасьці ён ня спыняецца перад тым, каб... прымусіць Маркса пісаць тое, чаго Маркс ніколі ня пісаў.

Палітычную рэвалюцыю, якая дала ў рэзультатэ свабоду сумленьня, зьніштажэньне прывілей адной якой-небудзь веры К. Маркс таксама называе „вызваленьнем чалавецтва ад рэлігіі“.

Дзе, калі Маркс пісаў гэта? Чаму не паказаны старонкі? Ды проста таму, што наш архіепіскап дайшоў да замарачэньня розуму: узяў сваё пяро, абмакнуў у чарніла ды і парашыў — была ня была — раз Маркс сам не пасьпеў напісаць, давай я цяпер упішу ў яго творы гэту патрэбную мне мысль!

Мы, вядома, разумеем, што архіепіскапу ёсьць з чаго дайсьці да замарачэньня розуму, але навошта-ж яшчэ замарочваць галовы другіх? Яно, вядома, — такая справа зьяўляецца яго профэсіяй, але-ж і профэсіі маюць граніцы, зьне якіх яна абарачаецца ў сваю процілежнасьць. Напрыклад, разумнае начальства архіепіскапа Паўла можа прысьці да вываду, што яго стараннасьць не па розуму абярнулася ў комічнае відовішча, ва ўсенародны посьмех, які, бадай, ня зусім падыходзіць да такой профэсіі, як архіепіскапства.

Ці варта пасьля гэтага ўпамінаць аб апошніх проблісках беднасьці розуму шаноўнага яшчэ-архіепіскапа Паўла, яго брэд наконт таго, што „К. Маркс на філэзофскай мове свайго часу (Кант-Гегель-Фіхтэ) ад-розьнівае дваістую сьвядомасьць чалавека, „я“ і „ня я“, „чыстую“ сьвядомасьць і сьвядомасьць „эмпірычную“, г. зн. чалавека, як асобы, і чалавека, як ён даны з усімі староньнімі на яго ўплывамі ў акружаючай яго рэчаіснасьці. Гэту апошнюю сьвядомасьць і мае на ўвазе К. Маркс, калі гаворыць аб неабходнасьці вызваліць чалавечую сьвядомасьць ад рэлігійнага насланьня“.

Ну так, вядома! Бо К. Маркс за тое, што ён вынайшоў дзьве сьвядомасьці ў „я“ і адну з іх кінуў на зьядзеньне бязбожнікам, а другую захаваў на вечныя часы для патрэбы „чыстай“ рэлігіі, — бо да ўсё гэта К. Маркс быў залічаны рымска-каталіцкай царквою ў ліку сьвятых, цяпер залічаецца сьпешна эпархіяльнай галавой, архіеп. Паўлам, у парадку дагаворанасьці з... СББ.

Вось гавары цяпер, што абяднела наша зямля...

— „Аб „чыстай“ сьвядомасьці, аб чалавечай асобе, тут і гутаркі не магло быць у яго, бо чыстая (бяз двухосьсяў) сьвядомасьць па самой прыродзе сваёй ні ў якім вызваленьні патрэбы „я“ мае, будучы такім абсягам, дзе кожны чалавек дзейнічае і робіць так, як сам хоча“.

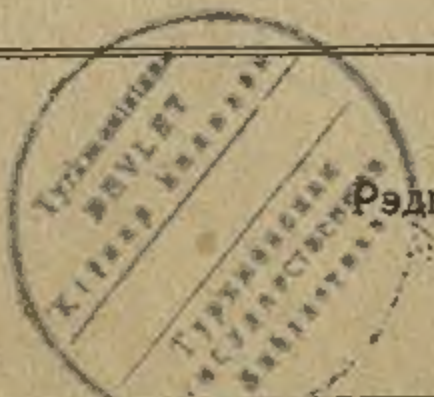
І так, мы ўступілі ў царства „чыстай“ сьвядомасьці, — наогул, дзе ўсё нязвычайна „чыстае“: „прачыстыя“ анёлы ўносяць „прачыстую“ хвалу „прачыстай“ дзеве ў „прачыстых“ адзеннях, „прачыстыя“ архі-япіскапы лунаюць у абсалютнай „чыстаце“ і робяць так, як самі „хочуць“.

Так, архіяп. Павел сам гэтага захацеў. Перасыціўшыся шчасьцем нябеснай „чыстаты“, ён рынуўся ў бурнае мора зямной політыкі. Вярней, адчуўшы ўдары, якія сутрасаюць яго „чыстае“ царства, ён вырашыў пакінуць яго на час і выйсьці насустрач ворагу. Адчуваючы небясьпеку аблогі, ён наважыўся на вылазку, каб даць бой на тэрыторыі ворага, каб паспрабаваць Марксам, Леніным і Сталіным пабіць... Саюз ваяўнічых бязбожнікаў.

Але якія сумныя вынікі! Парэзаўшыся аб узятую ў „чыстыя“ рукі зброю, залізваючы раны, адбрэхваючыся хлуснёю, паклёпам, фальсыфікацыяй, архіяп. Павел дабраўся, нарэшце, да свайго звычайнага „чыстага“ затулку і звыклым тонам завуў: „госпаду-богу памолі-і-і-і-мся!“

Спазьніліся крышку, шаноўнейшы архіяпіскап! Умешваньне ў політыку бясьсьледна не праходзіць. На вайне як на вайне: на ўдар адказваюць ударам.

І няхай архіяп. Павел не наракае: ён зрабіў як чалавек, як „сам хоча“.

Рэдкалегія:

Будзінскі
Гаруновіч
Рыўлін
Саевіч
Чарнушэвіч
Шаранговіч
Якаўлеў

Зьмест

	Стар.
Перадавая. Тварам да гаспадарчых задач	3
Л. Якаўлеў. Меншавізм на лаве падсудных	6
Гр. Бараба. Заходня-украінскае працоўнае сялянства ў барацьбе з окупацыяй	12
А. Ліпкін. Увага воднаму транспарту	28
Я. Галенчанка. Програма колектывізацыі сельскай гаспадаркі БССР на трэці год пяцігодкі	34
Л. Рудзіцкі. Саветы і соцыялістычнае наступленьне	64
М. Югаў. Вялікадзяржаўная контрабанда пад сьцягам беларуска- га нацыяналізму (канец)	73
С. Рычкоў. III-ці ўдарны зьезд настаўніцтва БССР	88
Р. Выдра. Гісторыя не бяз вынікаў	96

па
"а"